

OLAĞANLAŞAN

OHAL

KHK'LARIN YASAL MEVZUAT

ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İsmet AKÇA

Süreyya ALGÜL

Hülya DİNÇER

Erhan KELEŞOĞLU

Barış Alp ÖZDEN

OLAĞANLAŞAN OHAL: KHK'LARIN YASAL MEVZUAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İsmet AKÇA
Süreyya ALGÜL
Hülya DİNÇER
Erhan KELEŞOĞLU
Barış Alp ÖZDEN

Kısaltmalar

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AMYO	Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BTİK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMP	Cazibe Merkezleri Programı
DKK	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
GB	Genelkurmay Başkanlığı
GSS	Genel Sağlık Sigortası
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı
JSGA	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KPSS	Kamu Personel Seçme Sınavı
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
MSÜ	Milli Savunma Üniversitesi
OHAL	Olağanüstü Hal
ÖKK	Özel Kuvvetler Komutanlığı
ÖYP	Öğretim Üyesi Yetiştirme
SGK	Sahil Güvenlik Komutanlığı
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SSDF	Savunma Sanayii Destekleme Fonu
SSM	Savunma Sanayii Müsteşarlığı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TMK	Terörle Mücadele Kanunu
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TSKGV	Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı
YAŞ	Yüksek Askeri Şura
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

1. SAVUNMA VE EMNİYET..... 9

1) Milli Savunma Bakanlığı..... 9

2) Genelkurmay Başkanlığı..... 11

3) Yüksek Askeri Şura..... 13

4) Jandarma Genel Komutanlığı 14

a.) Tanım ve Bağlılık 14

b.) Atanma 14

c.) Kuruluş, Teşkilat ve Konuş 14

d.) Görevler ve Sorumluluk Alanı 15

e.) Personel: Kaynakları, Terfiler, Özlük Hakları ve Uygulanacak Mevzuat 15

f.) Denetleme ve Düzenleyici İşlemler 16

g.) Disiplin, Soruşturma, Ceza 16

h.) İkmal Esasları 17

i.) Diğer 17

5) Sahil Güvenlik Komutanlığı 17

a.) Tanım ve Bağlılık 18

b.) Atanma 18

c.) Görev ve Sorumluluk Alanı..... 18

d.) Personel: Kaynakları, Terfiler, Özlük Hakları ve Uygulanacak Mevzuat..... 19

e.) Denetleme ve Düzenleyici İşlemler..... 20

f.) Sicil, Disiplin, Soruşturma ve Ceza..... 20

g.) İkmal Esasları 21

h.) Diğer..... 21

6) Askeri Okullar 21

a.) Milli Savunma Üniversitesi..... 21

b.) Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi 28

c.) Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Asker Hastanelerinin Devri 29

7) Askeri Personel Rejimi 30

a.) 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nda değişiklikler..... 30

b.) 1111 sayılı Askerlik Kanunu'nda değişiklikler 34

c.) 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nda Değişiklikler 35

d.) 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu'nda Değişiklikler 35

e.) 3269 Sayılı Uzman Erbaş Kanunu'nda Değişiklikler 36

f.) TSK ve Bağlı Kurumlar ile JGK ve SGK'da Çalışanların Özlük Haklarına İlişkin Diğer Düzenlemeler 37

8) Askeri Yargı	38
9) Askeri Yasak Bölgeler ile İlgili Düzenleme	41
10) Savunma Sanayii Müsteşarlığı	41
11) Koruculuk	42
12) Diğer	42
13) Emniyet ve İstihbarat Alanına İlişkin Mevzuat Değişiklikleri	46
a.) Telekomünikasyon ve İstihbarat Alanına İlişkin Düzenlemeler	46
b.) Özel Harekat Polisi ile İlgili Değişiklikler	47
c.) Pasaport ve Ehliyetlere (Seyahat Hakkına) İlişkin Yeni Düzenlemeler	47
d.) Ateşli Silahların Bulundurulması ve Ruhsatına İlişkin Yapılan Değişiklikler	48
e.) 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda Değişiklikler	48
f.) İçişleri Bakanlığı Teşkilatında Yapılan Değişiklikler	49
g.) Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Yapılan Düzenlemeler	49
h.) Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Değişiklikler	50
i.) Mahalle ve Çarşı Bekçiliğinin Yeniden İhyası	51
j.) Disiplin Hükümleri	51
k.) İstihbarat Alanına İlişkin Düzenlemeler	51
l.) Güvenlik Soruşturmalarına İlişkin Değişiklikler	54
m.) Diğer	54

2. YARGI ALANINDAKİ DÜZENLEMELER **56**

1.) Müdafiden Yararlanma Hakkı ve Avukatlık Mesleğinin İcrasına Yönelik Düzenlemeler	56
a.) Müdafisiz Duruşmaya Devam Edilebilmesi	56
b.) Duruşmada Avukatla Temsile Kısıtlama	56
c.) Müdafilik Görevinden Yasaklama	56
d.) Soruşturma Safhasında Müdafiyile Görüşme Hakkına Sınırlama	57
e.) Cezaevinde Avukatla Görüşme Hakkına Sınırlama	57
2.) Soruşturma Tedbirlerine Karar Verme Yetkisine Yönelik Düzenlemeler	58
a.) Savcılara Yakalama Kararı Verme Yetkisi Tanınması	58
b.) El Koyma İşlemine Yönelik Yargısal Denetimin Zayıflatılması	58
c.) Arama ve El koyma Sırasındaki Güvencelerin Kaldırılması	58
d.) Taşınmaz, Banka Hesabı ile Her Türlü Hak ve Alacaklara El Koymanın Koşullarının Yeniden Düzenlenmesi	59
e.) Kolluğa Belgeleri İnceleme Yetkisi Verilmesi	59
f.) Savcıya Bilgisayar Kayıtlarına El Koyma Yetkisi Tanınması	60
g.) Savcıya İletişimin Tespiti ve Dinlenmesi Kararı Verebilme Yetkisi Tanınması	60
h.) Savcıya Gizli Soruşturmacı Görevlendirme ve Teknik Araçlarla İzleme Kararı Verme Yetkisi Tanınması	60
3.) Ceza Yargılamasında Silahların Eşitliği ve Doğrudan Doğruluk İlkesine Yönelik Düzenlemeler	61
a.) Avukatın Dosya İçeriğini İnceleme ve Örnek Alma Hakkının Kısıtlanması	61

b.) Tanık Dinletme Hakkına Sınırlama.....	61
c.) Tanığı Sorguya Çekme Hakkına Sınırlama.....	62
d.) Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkına Sınırlama.....	62
e.) Hükmün Müdafî Yokluğunda Açıklanabilmesi.....	62
4.) Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına Yönelik Düzenlemeler	63
a.) Gözaltı Süresinin Uzatılması	63
b.) Terörle Bağlantılı Suçlar Bakımından Azami Tutukluluk Süresinin Uzatılması	60
c.) Hukuka Aykırı Gözaltı ve Tutuklama Nedeniyle Ödenecek Tazminatın Kesinleşmesi Şartı.....	63
d.) Tutukluluğun Dosya Üzerinden İncelenmesi.....	63
e.) Tutukluluğun Dosya Üzerinden İncelenmesi	64
f.) Cumhuriyet Savcısına Tahliye Kararlarına Karşı İtiraz Yetkisi Tanınması.....	64
5. Mahpus Haklarına Yönelik Düzenlemeler	64
a.) Mahpusların Ziyaret ve Haberleşme Hakkına Yönelik Kısıtlamalar	64
b.) Mahpusların Ceza İnfaz Kurumu Dışına Çıkmasının Kısıtlanması	64
c.) Mahpuslara Tek Tip Kıyafet Uygulaması.....	65
d.) Şartlı Salıverme Sürelerinin Kısaltılması	65
6. Adalete Erişim Hakkı ve Yargısal Güvencelere Yönelik Düzenlemeler	66
a.) OHAL KHK'ları Kapsamındaki İşlemler İçin Yürütmeyi Durdurma Yasağı.....	66
b.) OHAL KHK'ları Kapsamında Karar Alan, Darbe Teşebbüsü ve Terör Eylemlerinin	66
Bastırılmasında Görev Alan Kişilere Sorumsuzluk Getirilmesi	66
c.) OHAL Tedbirlerine Karşı Dava Yolunun Kapatılması.....	67
d.) Köyleri Boşaltılan Üniversite Öğrencilerine Verilen Karşılıksız Bursla İlgili YÖK'e Karşı Açılan Davaların Düşürülmesi	68
e.) Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Belirli Suçlar ve Terör Suçları Nedeniyle Zararların Tazmini İçin Açılan Davalarda İvedi Tebligat Usulü ve Yargılama	68
f.) İdari Yargının Görev Alanına Giren Konularda İlamsız Takip Yapılamaması	69
g.) İdare Aleyhine Dava Masrafı ve Vekâlet Ücretine Karar Verilemeyeceği Durumlara İlişkin Düzenlemeler	69
h.) Memur Disiplin Hukukundaki Soruşturma Sürelerinin Uygulanmaması	69
i) Yargıtay'da Duruşmalı Yargılamaya Kısıtlama.....	69
7) Adalet Sisteminin ve Yargı Düzeninin İşleyişine İlişkin Düzenlemeler.....	70
a.) İstinaf İncelemesine Dair Değişiklikler.....	70
b.) Hâkimler ve Savcıların Soruşturulma ve Kovuşturulma Usulüne İlişkin Değişiklikler.....	71
c.) Vali, Kaymakam ve Milletvekillerinin Soruşturulma ve Kovuşturulma Usulüne İlişkin Değişiklikler.....	72
d.) Kaldırılan Askeri Yüksek Yargıya İlişkin Düzenlemeler.....	73
e.) Adalet Bakanlığı Teşkilatına İlişkin Düzenlemeler	73
f.) Yüksek Yargı Alanındaki Düzenlemeler	73
g.) Hakimlik Mesleğine Alımla İlgili Düzenlemeler	75
8.) Yargı Alanındaki Diğer Düzenlemeler	68

3. EKONOMİ	78
1.) El Konulan Kuruluşlarla İlgili Tedbir ve Düzenlemeler	78
2.) İflasın Ertelenmesi Talebiyle İlgili Değişiklikler	80
3.) İşsizlik Sigortasına İlişkin Düzenlemeler	80
4.) Varlık Fonuna İlişkin Düzenlemeler	81
5.) Kamu İhale Kanunu Kapsamında Değişiklikler	81
6.) Banka ve Finans Kurumlarının Faaliyetlerini İlgilendiren Düzenlemeler	82
7.) İnşaaata Destek	83
8.) Vergi Kanunlarında Değişiklikler	84
9.) Diğer Değişiklikler	84
4. EĞİTİM	86
1.) Yüksek Öğretim Alanında Yapılan Düzenlemeler	86
2.) Milli Eğitim	87
3.) Özel Eğitim Kurumları	87
4.) Türkiye Maarif Vakfı	88
5.) Öğrenim Yurtları	88
5. SOSYAL GÜVENLİK	89
1.) Sosyal Güvenlik ve Sosyal Haklar	89
2.) Sağlık	90
3.) Sendikal Haklar	91
6. İDARİ YAPI	92
1.) Merkez ve Taşra idaresi ile ilgi Düzenlemeler	92
2.) Yerel Yönetimler	92
7. KAMU PERSONEL REJİMİ	94
8. BASIN ALANINDAKİ DÜZENLEME VE KISITLAMALAR	96
8. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	98
SONUÇ	99
KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT TABLOSU	105

GİRİŞ

Olağanüstü halin (OHAL) ilan edildiği 20 Temmuz 2016 tarihinden bugüne toplam 1194 maddeden oluşan 30 adet OHAL Kanun Hükümünde Kararnamesi (KHK) yayınlandı ve bunlarla mevzuat alanında toplam 1000 maddenin üzerinde yeni düzenleme yapıldı. Çoğunluğu OHAL'in ilan ediliş nedenleriyle ilişkili olmayan bu düzenlemelerle, milli savunma ve iç güvenlikten yargı ve personel rejimine, ekonomi ve sosyal güvenlikten idari yapıya, eğitim ve sağlığa kadar birçok alanda devlet-toplum ilişkilerini yeniden yapılandırmayı amaçlayan değişikliklere gidildi. Elinizdeki rapor OHAL sürecinde bugüne kadar çıkarılan bütün KHK'ları mercek altına alarak, bunların ülkenin siyasal, toplumsal, iktisadi yapılarına ve ilişkilerine yönelik gerçekleştirmeyi hedeflediği, mikro ve makro düzeylerde son derece ciddi ve köklü değişiklikleri ortaya sermeyi hedeflemektedir.

Türkiye'de iktidarların yasama organını devre dışı bırakan KHK'lar eliyle mevzuat değişikliğine giderek ülkeyi yönetmeleri, anayasa hukuku ve demokratik normlara uygunluk yönünden öteden beri hararetli tartışmalara konu olmuştur. Bununla birlikte, tek başına OHAL sürecinde çıkarılan KHK'ların kapsamı ve yukarıda vurgulanan ciddi etkileri düşünüldüğünde bile, ülkenin, örneğin 1990'larda çıkarılan KHK'lar nedeniyle yapılan tartışmaları aşan yeni bir durumla karşı karşıya olduğu savunulabilir.

Üstelik gerek Anayasa Mahkemesi'nin OHAL KHK'larına ilişkin yapılan başvurularda yetkisizlik kararı vererek söz konusu KHK'ları yargısal denetimin dışında bıraktığı gerekse de Nisan 2017'deki başkanlık sistemi referandumu sonrasında devletin mimarisini değiştiren kimi düzenlemelerin aynı KHK'lar ile mevzuata girdiği hatırlandığında, Türkiye'nin özellikle siyasal açıdan, önceki dönemlerden keskin biçimde ayrılan yeni bir dönemin eşliğinde olduğu öne sürülebilir. Bu çalışmanın yapılış amacı, tam da bu yeni dönemin niteliği üzerine yapılacak araştırma ve analizlerin ihtiyaç duyacağı hukuksal değişikliklerin kompozisyonunu sunmaktır.

Yasal mevzuattaki bu çok önemli değişikliklerin yanı sıra, OHAL KHK'ları ile herhangi bir yargı kararına gerek duyulmaksızın, kamu çalışanlarına, dernek ve vakıflara, medya kuruluşlarına, şirketlere ve belediyelere yönelik, ihraç, kapatma, mal varlıklarına el koyma ve kayyım atama gibi çeşitli ağır tedbirler uygulandı. 17 ayı aşkın bir süredir devam eden ve süresi beş defa uzatılan OHAL süresince 115.516 kamu çalışanı için ömür boyu kamu görevinden ihraç kararı verildi. 24 Aralık 2017 tarihi itibarıyla 117 üniversiteden, 386'sı Barış için Akademisyenler bildirisine imza verenler olmak üzere, 5822 akademisyen ihraç edildi.

OHAL KHK'larıyla alınan tedbirlere karşı yargı yolu kapatılırken, haklarında işlem tesis edilen gerçek ve tüzel kişilerin itiraz edebileceği tek merci olarak, 685 sayılı KHK ile OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu kuruldu. 22 Mayıs 2017'de göreve başlayan komisyona bugüne kadar 102 binin üzerinde başvuru yapıldı. OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu'nu etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul eden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, KHK ile hayata geçirilen tedbirlere karşı yapılan başvurulardan 12.600'ünü reddetti.

Bugüne kadar çıkarılan KHK'larla 49 özel sağlık kuruluşu, özel öğrenci yurtları ve pansiyonları da dahil olmak üzere 2271 özel öğretim kurum ve kuruluşları, 146 vakıf ve 1427 dernek, 15 vakıf yükseköğretim kuruluşu ve 19 sendika kapatıldı.

Bugüne kadar çıkarılan KHK'larla 49 özel sağlık kuruluşu, özel öğrenci yurtları ve pansiyonları da dahil olmak üzere 2271 özel öğretim kurum ve kuruluşları, 146 vakıf ve 1427 dernek, 15 vakıf yükseköğretim kuruluşu ve 19 sendika kapatıldı. KHK'lar eliyle kapatılan gazete ve dergiler, yayınevi ve dağıtım kanalları ile özel radyo ve televizyon kuruluşlarının sayısı ise, 24 Aralık 2017 tarihi itibarıyla, kapatılma kararları kaldırılan 26 adedi hariç, toplam 148'e ulaştı. Kapatılan medya ve basın kuruluşlarının **71'i özel radyo ve televizyon, 77'si ise gazete/dergi/yayınevi/dağıtım kanalından oluşmaktaydı.**

TMSF'nin Temmuz-Eylül 2017 dönemini kapsayan Üç Aylık Raporuna göre aktif büyüklüğü 47 milyar TL'ye yaklaşan toplam 1022 şirket ve ticari işletmeye kayyım atandı. Bu işletmelerde istihdam edilen çalışan sayısı yaklaşık 49.928 kişiydi.¹

OHAL KHK'larıyla hayata geçirilen, kişi hak ve özgürlüklerini ciddi bir biçimde kısıtlayan bu tedbirler, İnsan Hakları Ortak Platformu'nun "Olağanüstü Hal Durum Raporu"² başlıklı çalışmasında ayrıntılı bir biçimde belgelenmişti. Bu nedenle elinizdeki çalışma, OHAL KHK'larının mevzuatta "torba yasa" mantığıyla yaptığı değişiklik ve eklemelerle sınırlı tutuldu.

Bu çalışmada, bugüne kadar çıkmış 30 OHAL KHK'sında, mevzuatta değişiklik yapan maddeler çeşitli konu başlıkları altında tasnif edilerek incelendi ve bu maddelerle hangi kanunlarda ne yönde değişiklik/ekleme/çıkarma yapıldığı listelendi. Düzenlemelerin içeriğinin bütün açıklığıyla anlaşılabilmesi için kimi durumlarda, okuyucunun kafasını karıştırabilecek teknik ayrıntılar değerlendirme dışı bırakıldı; değişikliklerin gerçek niteliğini ve yargısal/siyasal/kurumsal yapıda yol açtığı dönüşümü aktarabilmek için yorumlar eklendi. Bununla birlikte çalışma esas olarak KHK'lar eliyle mevzuatta yapılan değişikliklerin ve getirilen yeniliklerin olabildiğince bütünsel ve kapsayıcı bir dökümünü sunmayı amaçladığından, yorum ve analiz sınırlı tutulmaya çalışıldı.

Elinizdeki çalışma, OHAL KHK'ları eliyle Türkiye'nin yönetsel yapısında ve yasal rejimde gerçekleştirilmek istenen yapısal dönüşümün bir tahlilini yapmayı; böylece siyasi iktidarın, olağanüstü rejim usullerini kullanarak siyasi/hukuki/toplumsal kurumları nasıl yeniden yapılandırıldığını anlamaya katkı sunmayı amaçlamaktadır.

¹ TMSF Üç Aylık Faaliyet Raporu (01.07.2017-30.09.2017), <http://www.tmsf.org.tr/uc.aylik.rapor.tr>

² İnsan Hakları Ortak Platformu, Olağanüstü Hal Durum Raporu, <http://www.ihop.org.tr/2017/09/18/ohal-guncellenmis-durum-raporu/>

1. SAVUNMA VE EMNİYET

OHAL KHK'larıyla düzenleme yapılan alanların başında savunma ve emniyet gelmektedir. Savunma alanında aşağıda ele aldığımız gibi çok köklü değişiklikler hayata geçirildiği gibi tedbir kararı olarak TSK'dan ciddi sayılarda ihraçlar gerçekleştirildi. Ayrıca TSK'dan çıkarılan "asker kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, askeri rütbe ve memuriyetleri alınır ve bu kişiler yeniden Türk Silahlı Kuvvetlerine kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında Milli Savunma Bakanlığınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerinde pasaportlar iptal edilir." şeklinde ek tedbirler de kondu (KHK 668 md. 2; KHK 669 md. 2). Daha sonra "Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar" (KHK 677 md. 1); "Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi daire başkanı ve üyeleri ile askeri hâkimlerin askeri rütbeleri, mahkûmiyet kararı aranmaksızın alınır" (KHK 678 md. 21) tedbirleri de eklendi.

1) Milli Savunma Bakanlığı

Savunma alanına yönelik düzenlemelerin merkezinde Milli Savunma Bakanlığının (MSB) ve bakanının güçlendirilmesi amacı bulunmaktadır. Savunma alanında değişiklik yapılan ve aşağıda ele alınan tüm yasalarda söz konusu güçlendirmeye yönelik düzenlemeler mevcuttur. Tabii bu çerçevede 1325 sayılı *Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanun*'da da çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: Üç Kuvvet Komutanlığı Milli Savunma Bakanına bağlandı ve Cumhurbaşkanı ve Başbakanın kuvvet komutanlarına doğrudan emir verebilmesi sağlandı. Yeni yetkiler doğrultusunda MSB'nin teşkilat yapısı revize edildi, merkezin yanı sıra taşra teşkilatı öngörüldü, teşkilat yapısı Genelkurmay Başkanlığı (GB) ve Silahlı Kuvvetlerden ayrıştırıldı. Milli Savunma Bakanının görev ve yetkileri arasında askeri okullardaki eğitim, personel temini, askeri sanayi hizmetleri, teftiş ve inceleme gibi konular eklendi. Bir diğer önemli düzenleme ile de Bakanlık, bağlı kurum ve kuruluşlardaki personelin, kıt'a içinde veya kıt'a dışında askeri personelin güvenlik soruşturmasında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) yetkilendirildi.

Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları Milli Savunma Bakanına bağlandı. Ayrıca yapılan bir ekle "Cumhurbaşkanı, Başbakan gerekli gördüklerinde Kuvvet Komutanları ile bağlılarından doğrudan bilgi alabilir ve bunlara doğrudan emir verebilir. Verilen emir herhangi bir makamdan onay alınmaksızın derhal yerine getirilir" dendi (KHK 669 md. 36).

Teşkilat yapısına dair daha önce var olan “Bakanlık, Genelkurmay Başkanlığı ile koordineli olarak düzenler” ve “Silahlı Kuvvetler kuruluş ve kadrolarından gösterilir” ibareleri kaldırıldı. “TSK personelinin görevlendirileceği veya atanacağı kadrolar, Milli Savunma Bakanı tarafından belirlenir ve bu kadrolara görevlendirmeler veya atamalar Milli Savunma Bakanı tarafından yapılır” denildi. MSB’ye bağlı kuruluşlar sayıldı, müsteşar yardımcılarının sayısı 5 olarak belirlendi, “merkez ve taşra teşkilatı”³ ibaresiyle taşra teşkilatının kurulması öngörüldü. (KHK 669 md. 35; KHK 676 md. 58; KHK 694 md. 38 ; KHK 696 md. 26). Bakanlık merkez teşkilatındaki kadroların Türk Silahlı Kuvvetlerindeki (TSK) rütbe karşılıkları belirlendi (KHK 674 md. 47).⁴

Milli Savunma Bakanının görevleri arasına şunlar da eklendi: “askeri okullardaki (harp okulları ve astsubay meslek yüksekokulları) eğitim”; barışta ve savaşta asker alma hizmetlerinin yanı sıra “personel temini”; eskiden olduğu gibi sadece “harb sanayi hizmetlerini” değil “askeri fabrikalar ve tersaneler dahil harp sanayii hizmetlerini” de yürütmek (KHK 669 md. 37). Bakanın görev ve yetkilerine “Teftiş, inceleme ve soruşturma hizmetlerini” yürütmek de eklendi (KHK 676 md. 59). Bununla bağlantılı olarak, “Bakanın emri veya onayı üzerine Bakan adına, bağlı Kuvvet Komutanlıkları ile Bakanlık teşkilatının bağlı, ilgili ve ilişkili kurum ve kuruluşları ile bu kurum ve kuruluşların ve Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfının birlikte veya ayrı ayrı sermayesinin en az yüzde ellisine sahip olduğu şirketlerin her türlü faaliyet, hesap ve işlemlerini teftiş etmeye, incelemeye ve soruşturmaya” yetkili Teftiş Kurulu Başkanlığı kuruldu (KHK 694 md. 39).

Bakanlık, bağlı ve ilişkili tüm kuruluşlardaki personelin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hizmetleri MİT Müsteşarlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) aracılığıyla yürütülecektir (KHK 690 md. 10). Ayrıca kanuna ek madde konularak, Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarında görev yapan personele ilişkin istihbarat hizmetlerinin MİT Müsteşarlığı tarafından yürütülmesi düzenlendi. Böylece MİT, istihbarat üretimine yönelik faaliyetleri veya güvenlik soruşturması kapsamında, Bakanlık ve TSK personeli hakkında kıt’a içinde veya kıt’a dışında her türlü araştırmayı yapabilecektir. Bu hususların nasıl uygulanacağı ise Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan yönetmelikle belirlenecektir (KHK 694 md. 41).

Bakanlığın, tüm görev ve yetkilerini yerine getirebilmesi için tüzük, yönetmelik, genelge vb. çıkarmakla yetkili olduğu ve her düzeyde astlara yetki devri yapılabileceği belirtildi (KHK 690 md. 11).

Harp okulları, fakülte ve yüksekokullarda askeri öğrenci yetiştirme; askeri öğrencilerin özlük ihtiyaçları, askeri öğrencilikten çıkarılma, çıkarılanlar hakkında yapılacak işlem, yönetmelikte tespit edilecek hususlar, askeri öğrencilerin istifa hakları, harçlıklar, ödül vb. askeri okulları ve öğrencileri ilgilendiren ve TSK Personel Kanunu’ndan çıkarılan maddeleri içeren bir ek madde konuldu (KHK 669 md. 41; KHK 696 md. 27-28).

3 Taşra teşkilatına dair benzer bir ibare de 669 sayılı KHK md. 9’da 1453 sayılı Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanun’da yapılan değişiklikle eklendi.

4 Müsteşar için orgeneral, Milli Savunma Üniversitesi Rektörü için korgeneral, müsteşar yardımcıları, Teftiş Kurulu Başkanı ve genel müdürler için tümgeneral, genel müdür yardımcıları ve müstakil daire başkanları için tuğgeneral, daire başkanları için ise albay. Yine aynı maddede “Bu kadrolara atanalar, kamu konutları ve askeri sosyal tesislerden rütbe karşılığı subaylar gibi istifade ederler. Askeri protokol münasebetlerinin düzenlenmesinde de aynı esas uygulanır” dendi.

Hem yeniden yapılanma hem de ihraçlar dolayısıyla ortaya çıkan MSB bünyesindeki personel ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli hükümler getirildi. MSB personelinin başka kurumlara naklen atanması, MSB müfettiş kadrolarına naklen atama, Milli Savunma Uzmanı ve Silahlı Kuvvetler Uzmanı kadrolarına atama veya naklen atamalarda kolaylık getirici düzenlemeler yapıldı (KHK 676 md. 60-61, KHK 694 md. 42). Emekli subay ve astsubayların MSB ve bağlı birimlerinde askeri öğrenci temin faaliyetine yönelik hizmetlerde istihdam edilmesinin önü açıldı (KHK 678 md. 18), aynı işlem için diğer kamu kurumlarından görevlendirme yapılacaklara yönelik ücret belirlemesi yapıldı (KHK 681 md. 52). Başka kamu kuruluşlarında çalışan personelin yanı sıra hâkim ve savcılarının da MSB bünyesinde geçici görevlendirilebilmesi sağlandı (KHK 669 md. 38). Mevcut personelin görevine devam edeceğinin yanı sıra ihtiyaç duyulan kadrolara KHK ile atama yapılabileceği eklendi (KHK 669 md. 42).

Askeri fabrika ve tersanelerin, asli görevlerini aksatmamak kaydıyla kamu idarelerinin yanı sıra yabancılar dahil gerçek ve tüzel kişilerle ticari işlemlere girebilmesi sağlandı (KHK 678 md. 17; KHK 696 md. 31). Bu faaliyetleri yürütmek üzere Askeri Fabrika ve Tersane İşletme Anonim Şirketi (ASFAT A.Ş.) kuruldu (KHK 696 md. 29).

Kanuna konulan ek ve geçici maddeler ile güvenlik soruşturmasıyla ilgili bazı hususlar düzenlendi. Subaylık ve astsubaylık için temel eğitime veya askeri okullara alınmış olmasına rağmen güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlananlardan tazminat alınmayacağı belirtildi (KHK 696 md. 29). Daha önce 671 sayılı KHK ile eklenen geçici madde 5, 6 ve 7’de öngörülen Milli Savunma Uzmanı ve Silahlı Kuvvetler Uzmanı kadrolarına atamaların güvenlik soruşturması tamamlandıktan sonra yapılabileceği belirtildi. Yine MSÜ öğrencisi olup da güvenlik soruşturması menfi sonuçlananların geçiş yapmış oldukları okullara geri alınması düzenlendi (KHK 696 md. 30).

2) Genelkurmay Başkanlığı

Savunma alanına yönelik düzenlemelerin önemli bir ayağını da Genelkurmay Başkanının görev ve yetkilerinin sınırlandırılması oluşturmaktadır. Savunma alanında değişiklik yapılan diğer tüm yasalarda da söz konusu sınırlamaya yönelik düzenlemeler mevcuttur. Ana düzenlemeler ise 926 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu*’nda ve 1324 sayılı *Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanun*’da yapıldı. Buna göre, Genelkurmay Başkanı olabilmek için Kuvvet Komutanlığı yapma koşulu kaldırıldı. Genelkurmay Başkanı artık sadece savaşta (barışta değil) Silahlı Kuvvetlerin komutanıdır. GB’nin teşkilat, kuruluş ve kadrolarının sınırı belirlendi. Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumluluklarında önce radikal bir kısıtlamaya gidildi ardından ise MSB’nin görevleri saklı kalmak kaydıyla önemli bir kısmı yeniden yasaya konuldu. 926 sayılı kanunda yapılan kapsamlı değişikliklerle örneğin Genelkurmay Başkanının kuvvet komutanlarının atanmasından subay ve astsubayların yurtdışı izinlerini kullanmasına ilişkin olanlara kadar irili ufaklı birçok konuda yetkileri kısıtlandı. Aynı şey kuvvet komutanlıkları için de geçerlidir.

İlk olarak 926 sayılı kanunda yapılan değişiklikle Genelkurmay Başkanı olabilmek için “Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı yapmış” olma ön koşulu kaldırıldı (KHK 669 md. 27). Ardından aynı düzenlemenin 1324 sayılı kanunda da

Askeri fabrika ve tersanelerin, asli görevlerini aksatmamak kaydıyla kamu idarelerinin yanı sıra yabancılar dahil gerçek ve tüzel kişilerle ticari işlemlere girebilmesi sağlandı (KHK 678 md. 17).

yapılması gerektiği fark edildi ve bu ön koşul da söz konusu kanundan kaldırıldı. Aynı zamanda Genelkurmay Başkanının orgeneral ve oramiraller (öncesinde general ve amiraller idi) arasından, daha önce de olduğu gibi Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca atanması düzenlendi (KHK 671 md. 8).

Daha önce Silahlı Kuvvetlerin teşkilat, kuruluş ve kadrolarından bahsedilirken yeni düzenleme Silahlı Kuvvetler yerine Genelkurmay Başkanlığı ifadesini kullanarak bu tarifi sınırladı, barışta kuvvet komutanlıklarının bu teşkilat dışında yer aldığı ve MSB kadro ve kuruluşlarında gösterileceği belirtildi. Daha önce Genelkurmay Başkanı barışta ve savaşta Silahlı Kuvvetlerin Komutanı iken yapılan düzenlemeyle önce “barışta ve savaşta” ifadeleri kaldırıldı (KHK 669 md. 33) fakat daha sonra “savaşta” ibaresi tekrar eklendi (KHK 671 md. 9).

1324 sayılı kanunun Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen maddesinden istihbarat, hareket, teşkilat, eğitim, öğretim ve tedarik dışındaki lojistik hizmetlerinin Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ve GB’ye bağlı kuruluşlar ile uygulanmasını sağlama düzenlemesi önce çıkarıldı. Askeri okullardaki eğitim ve öğretim hizmetlerine ilişkin önerilerini, bu hizmetleri yürütecek olan MSB’ye bildireceği eklendi. (KHK 669 md. 34). Daha sonra ise bu madde kaldırılan birçok görev ve yetkiyi yeniden içerecek şekilde tekrar şöyle düzenlendi: “Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma Bakanlığı’nın görevleri saklı kalmak kaydıyla; Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasında personel, istihbarat, hareket, teşkilat ve eğitim hizmetlerine ait ilke ve öncelikler ile ana programları tespit eder” (KHK 671 md. 7).

926 sayılı kanunda yetkilere ilişkin yapılan düzenlemelerde birçok defa Genelkurmay Başkanı/Başkanlığı kelimesinin yerini Millî Savunma Bakanı/Bakanlığı almaktadır. Benzer bir durum JGK ve SGK, TSK’dan bütünüyle ayrıлып İçişleri Bakanlığına bağlandığı için bu iki komutanlığın yönetimine ilişkin düzenlemeler için de geçerlidir. Ayrıca askeri liseler kapatıldığı ve Millî Savunma Üniversitesi ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulduğu için de daha önce askeri eğitim politikalarında GB’nin oynadığı ağırlıklı rol azaltıldı (KHK 681 md. 12-52).

926 sayılı kanunda değişiklikle, subaylığa atamanın Millî Savunma Bakanı tarafından yapılması; geçmişte asteğmen, albay rütbelerindeki subaylar ile astsubayların kuvvet komutanlıklarınca yapılan rütbe terfilerinin de ilgisine göre İçişleri Bakanlığı veya MSB’nin onayıyla yapılması hüküm altına alındı. Böylece hem kuvvet komutanlıklarının atama yetkisi alındı hem de Genelkurmay Başkanlığı tümüyle devre dışı bırakıldı (KHK 681 md. 17).

926 sayılı kanunun eski metninde “General ve amirallerin atanmaları, kuvvet komutanlarının lüzum görmesi ve Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Millî Savunma Bakanının inhası ve Başbakanın imzası ve Cumhurbaşkanının onayı” ile olurken, yapılan değişiklikle albaylıktan tuğgeneral/tuğamiral rütbelerine terfiler ile general ve amirallikte bir üst rütbeye terfiler Millî Savunma Bakanı (Jandarma ve Sahil Güvenlik subayları için İçişleri Bakanı) ile Başbakanın imzalayacağı ve Cumhurbaşkanının onaylayacağı kararname ile yapılır dendi (KHK 681 md.17).

Yine 926 sayılı kanunda önceden TSK’daki general ve amiral kadroları GB tarafından saptanırken kanunda yapılan değişiklikle bu kadroların artık GB’nin görüşü alınarak MSB tarafından belirleneceği düzenlemesi getirildi (KHK 681 md. 21).

Aynı kanunda Kuvvet Komutanlığına atanan orgeneral-oramirallerin 2 yıl bu görevde kalabilme süreleri, Genelkurmay Başkanının teklifi, Milli Savunma Bakanının inhası, Başbakanın imzalayacağı ve Cumhurbaşkanının onaylayacağı kararname ile birer yıllık sürelerle yaş haddine kadar uzatılabiliyordu. Değişiklikle “Genelkurmay Başkanının teklifi” ibaresi çıkarılarak GB kuvvet komutanlarının görev süresinin uzatılmasında devre dışı bırakıldı (KHK 681 md. 21).

Kanunda yapılan bir değişiklik ile muvazzaf astsubay olabilmek için hangi fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarından mezuniyetin geçerli olacağını daha önce GB belirlerken artık MSB belirleyecektir (KHK 669 md. 28).

3) Yüksek Askerî Şura

1612 sayılı Yüksek Askerî Şûranın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da yapılan değişikliklerle YAŞ’ın bileşenlerinde sivillere ağırlık verildi, toplantı sıklığı azaltıldı. Genelkurmay Başkanının ve İkinci Başkanının yetki ve etkisi kısıtlanırken Başbakanın ve Milli Savunma Bakanınıninkiler artırıldı.

YAŞ’ın üye yapısı değiştirildi. Mevcut haliyle YAŞ Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan Yardımcıları, Adalet Bakanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı ve Milli Savunma Bakanı ile kuvvet komutanlarından oluşmaktadır. Bu değişikliklerle Adalet, Dış ve İçişleri Bakanları eklenirken Ordu Komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Donanma Komutanı ile Silahlı Kuvvetler kadrolarında bulunan orgeneral ve oramiraller çıkarıldı. Daha önce Başbakanın bulunmadığı zamanlarda Genelkurmay Başkanının YAŞ başkanı olması uygulamasına son verildi (KHK 669 md. 45).

Daha önce YAŞ yılda olağan olarak iki kere toplanırken yeni düzenlemeyle yılda en az bir kere toplanacağı belirtildi. Daha önce var olan Genelkurmay Başkanının yıl içinde ayrıca toplantıya çağırma yetkisi kaldırıldı (KHK 668 md. 4/4).⁵

YAŞ’ın “...lüzum gördüğü hallerde Silahlı Kuvvetlerle ilgili diğer konular hakkında görüş bildirmek” görevi önceden “Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya Milli Savunma Bakanı’nın” iken söz konusu görev artık sadece Başbakanın yetkisine bırakıldı (KHK 669 md. 46).

YAŞ Genel Sekreteri daha önce Genelkurmay İkinci Başkanı idi. Yapılan değişikliklerle burası sekretarya olarak tanımlandı ve sekretarya hizmetlerini MSB’nin yürüteceği ifade edildi (KHK 669 md. 48). Özrü olanların toplantıya katılmayacaklarını bildirecekleri yer “Şûra Genel Sekreteri” yerine “Şûra sekretaryası” olarak değiştirildi (KHK 669 md. 47). Kamuoyuna açıklanmasına müsaade edilen konular Genel Sekreterlik aracılığıyla yayınlanırken yeni düzenlemeyle “Milli Savunma Bakanlığı tarafından” yayınlanacağı belirtildi ve gizliliğinin ne şekilde ve ne zaman kaldırılacağı daha önce içtüzükte gösterilirken artık yönetmelikte gösterileceği ifade edildi (KHK 669 md. 49).

YAŞ yönetimi ve çalışma usulleri ile sekretarya hizmetlerine ilişkin iş ve işlemler, daha önce YAŞ’ın kendisinin çıkardığı içtüzükle düzenlenirken artık Başbakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir (KHK 669 md. 50).

1612 sayılı Yüksek Askerî Şûranın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da yapılan değişikliklerle YAŞ’ın bileşenlerinde sivillere ağırlık verildi, toplantı sıklığı azaltıldı. Genelkurmay Başkanının ve İkinci Başkanının yetki ve etkisi kısıtlanırken Başbakanın ve Milli Savunma Bakanınıninkiler artırıldı.

⁵ Ayrıca ek geçici madde ile 2016 yılı Ağustos YAŞ toplantısı Temmuz ayına çekilmiştir.

4) Jandarma Genel Komutanlığı

Kuvvet Komutanlıklarının MSB'ye bağlanmasına ek olarak askeri güçlere yönelik en önemli değişiklik JGK ve SGK'nın İçişleri Bakanlığına bağlanması oldu. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu'nda yapılan kapsamlı değişikliklerle Jandarma askeri değil genel kolluk kuvveti olarak tanımlandı. Tanım, bağlılık, kuruluş, teşkilat, konuş, görevler, sorumluluk alanı, personel, terfi, disiplin ve soruşturma, denetleme ve düzenleyici işlemler, ikmal esasları vs. açısından TSK ve GB ile bağları ya tamamen koparıldı ya da aslen seferberlik ve savaş hali ile sınırlandı. Bu çerçevede Genelkurmay Başkanının ve bazı diğer askeri makamların yetkileri kısıldı. JGK İçişleri Bakanlığına bağlandı ve İçişleri Bakanı saydığımız tüm alanlarda asli yetkili kılındı. TSK'da gerçekleşen ihraçlar sonrasında ortaya çıkan personel açığının kapanması ve yeniden yapılanma sonrası duyulan personel ihtiyacının karşılanması için çeşitli kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldı.

a.) Tanım ve Bağlılık

Jandarma güçleri önceden “silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvveti” olarak tanımlanırken artık “silahlı genel kolluk kuvveti” biçiminde tanımlanmaktadır (KHK 668 md. 5).

JGK daha önce TSK'nın bir parçası olarak tanımlanmakta, Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet, asayiş ve diğer görevleri bakımından İçişleri Bakanlığına bağlı iken artık tamamen ve sadece İçişleri Bakanlığına bağlandı (KHK 668 md. 6).

Jandarmanın kuvvet komutanlıklarının emrine girme hali seferberlik ve savaş haliyle sınırlandırıldı, daha önce sıkıyönetim ve GB tarafından gerekli görülen haller de sayılıyordu⁶ (KHK 668 md. 10).

b.) Atanma

Daha önce bu konuda bir düzenleme yokken yeni düzenlemeyle “Jandarma Genel Komutanı general rütbesini haiz olanlar arasından atanır” dendi (KHK 668 md. 8). Ayrıca kanuna ek bir madde ile “Jandarma Hizmetleri Sınıfından bir adet Orgeneral kadrosu ile dört adet Jandarma Genel Komutan Yardımcısı kadrosu ihdas edilmiştir” (KHK 668 md. 21).⁷

Yeni düzenlemede Jandarma Genel Komutanının, Jandarma Genel Komutanı Yardımcılarının, generallerin ve il jandarma komutanlarının atanmaları müşterek kararnameyle yapılır dendi. Daha önce mevcut olan Genelkurmay Başkanının teklifiyle olması ifadesi kaldırıldı. Diğer subaylar, astsubaylar ve uzman jandarmaların atanmaları İçişleri Bakanlığınca yapılır şeklinde düzenlendi. Burada ise daha önce asteğmen ve albay arası rütbelerde atama Jandarma Genel Komutanı tarafından yapılıyordu, buna son verildi. (KHK 668 md. 14).

c.) Kuruluş, Teşkilat ve Konuş

Kuruluş, teşkilat ve konuş yerleri açısından bakıldığında, yeni düzenlemeyle sadece seferberlik ve savaş halinde Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınmakta, bunun dışında İçişleri Bakanlığınca düzenlenmektedir. Önceki düzenlemede kuruluş ve kadrolarında “TSK esaslarına uygunluk” aranılıyordu ve kuruluş, kadro ve konuş-

6 Kuvvet komutanlarının emrine girme durumlarından sıkıyönetimin kaldırılmasına koşut olarak, kuruluş, kadro ve konuşlanma, jandarmanın belli özel durumlardaki görevleri ve son olarak da ikmalin karşılanmasını düzenleyen maddelerde de kuvvet komutanlıklarının emrine girme hallerinden “sıkıyönetim” ibareleri çıkarıldı (KHK 674 md. 31).

7 KHK 668 md. 21'de JSGA ve JGK'YA ait başka kadroların ihdasına yönelik yapılan düzenlemeler ise daha sonra KHK 676 md. 41-42 ile kaldırılmıştır.

lanmasında her zaman Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşü, seferberlik ve savaş halinde de onayı alınıyordu (KHK 668 md. 7).

d.) Görevler ve Sorumluluk Alanı

Jandarmanın askeri görevleri başlığında daha önce “Askeri kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmak” şeklindeki düzenleme “Kanunlarla verilen askeri hizmetleri yerine getirmek” şeklinde değiştirildi. Yani GB'nin buradaki rolü sona erdirildi (KHK 668 md. 9).

Askeri makamın talebi ve mülki makamın onayıyla askeri görevler yapılması ise şu yeni ek ifadeyle düzenlendi: “Ayrıca, Jandarma birlikleri; Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine İçişleri Bakanının; illerde ise garnizon komutanının talep etmesi halinde valinin onayıyla kendilerine verilen askeri görevleri de yaparlar” (KHK 668 md. 10).

Jandarmanın görev ve sorumluluk alanına dair ise yapılan bir ekleme ile “İçişleri Bakanının kararıyla bir il veya ilçenin tamamı polis ya da jandarma görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir.” dendi (KHK 668 md. 11). İl ve ilçelerdeki jandarma ve polis sorumluluk alanlarının sınırlarının, ilçelerde kaymakam, illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında Jandarma ve Emniyet temsilcilerinin katılacağı bir komisyon tarafından belirlenmesi kararlaştırıldı (KHK 694 md. 52).

Mahalli mülki idare amirleri ile adli ve askeri makamların acil hallerde sözlü istek yapabilmeleri sona erdirildi. İçişleri Bakanına Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik arasında her kademede personeli geçici olarak görevlendirme yetkisi verildi (KHK 668 md. 12).

e.) Personel: Kaynakları, Terfiler, Özlük Hakları ve Uygulanacak Mevzuat

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36. maddesine “VII - EMNİYET HİZMETLERİ SINIFI” başlıklı bendinden sonra gelmek üzere “VIII - JANDARMA HİZMETLERİ SINIFI” eklendi (KHK 668 md. 22).

Kanunda düzenleme yapılmayan durumlarda Devlet Memurları Kanunu belirleyici kılındı. Subaylığa ve astsubaylığa nasıp ve terfiler daha önce TSK Personel Kanunu'na göre artı İçişleri Bakanı onayıyla yapılacağı belirtildi. Ancak, albaylıktan tuğgeneral rütbelerine terfiler ile generallikte bir üst rütbeye terfiler müşterek kararname ile yapılacak dendi. Hizmetlerine ihtiyaç duyulan albaylar 60 yaşına, generaller ise 65 yaşına kadar İçişleri Bakanının onayıyla görevde bırakılabilecekler. Daha önce JGK'nın talebi GB'nin onayı ile Kuvvet Komutanlıklarından personel sağlanması uygulamasına son verildi (KHK 668 md. 13).

Jandarma Hizmetleri Sınıfı hariç olmak üzere JGK'nın diğer hizmet sınıflarındaki kadrolarında bulunan devlet memurlarının, TSK kadrolarındaki emsallerinin yararlandığı mali ve sosyal haklardan aynı şekilde⁸ yararlanacağı belirtildi (KHK 671 md. 30).

Kanuna eklenen geçici bir madde ile JGK'nın er ve erbaş ile askerlik yükümlüsü ihtiyacı, 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümleri çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından üç yıl süreyle karşılanır ancak İçişleri Bakanlığı'nın göstereceği lüzum üzerine ve Bakanlar Kurulu kararıyla bu süre uzatılabilir dendi (KHK 669 md. 111). Astsubay ve subayların mecburi hizmet süresi 10 seneden 15 seneye çıkarıldı. Pilotaj eğitimini bitirenlerin yükümlülüklerinin ise 8 yerine 3 sene uzatılması kararlaştırıldı (KHK 694 md. 57). Eklenen bir geçici maddeyle KHK

⁸ Bu düzenleme ilk önce “haklardan da ayrıca yararlanır” (KHK 669 md. 110) şeklindeydi daha sonra bu son hali verildi.

tarikhinde tamamlanmamış personel temin faaliyetleri ve statü geçiş işlemleri iptal edildi (KHK 674 md. 32). Ayrıca 3466 sayılı *Uzman Jandarma Kanunu*'nun 18. maddesinde yapılan düzenlemeyle uzman jandarmalıktan muvazzaf astsubaylığa geçiş için 28 olan yaş sınırı 31 yaşından gün almamış olmak şeklinde değiştirildi (KHK 680 md. 63). Tüm bunlar, yukarıda da belirtildiği gibi, personel ihtiyacını karşılamak üzere kolaylaştırıcı düzenlemelerdir.

Uzman erbaş alımına ilişkin müracaata 27 yaşını bitirmemiş olmak, 5 yıllık sözleşme yapılması, üç yıllık hizmet süresini tamamlayanların askerlik hizmetini yapmış sayılması gibi çeşitli düzenlemeler yapıldı (KHK 694 md. 56).

İç güvenlik politikaları ve gelişen güvenlik ihtiyaçlarına göre albay ve üstü rütbelerde bekleme süreleri dolmaksızın kadrosuzluk tazminatı ödenerek müşterek kararnameyle emekliye sevk edebilme yetkisi getirildi (KHK 694 md. 53).

Yasaya ek madde ile yüksek hizmetleri görülenler ve büyük yararlılık gösterenler için para mükâfatları tanımlandı. Ayrıca hizmetleri ve görevlerinden dolayı sanık konumuna düşen personelin avukatlık ücretinin, uygun görülmesi halinde Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine konulan ödenekten karşılanması düzenlendi (KHK 680 md. 47).

657 Sayılı *Devlet Memurları Kanunu*'nun başarı, üstün başarı değerlendirmesi ve ödülü düzenleyen 122. Maddesi 1. fıkrasında MSB'nin yetkisine dair cümleden "(Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı hariç)" ibaresi çıkarıldı. Bu, JGK ve SGK'nın İçişleri Bakanlığına bağlanmış olmasının doğal bir sonucudur (KHK 680 md. 36).

f.) Denetleme ve Düzenleyici İşlemler

Jandarmanın görevlerinin denetlenmesi ve teftişi yetkisi İçişleri Bakanlığı ve mülki idare amirlerine verildi (KHK 668 md. 18).

Bağlantılı yönetmelikler daha önce İçişleri Bakanlığının sorumluluğunda ilgili bakanlıklarla müşterek hazırlanırken, yeni düzenlemeyle bu yetki sadece İçişleri Bakanlığına tanındı (KHK 668 md. 17).

Bu kanunla ilgili her türlü düzenleyici ve yönlendirici işlemleri yapma yetkisi İçişleri Bakanlığına verildi. KHK ile yapılan düzenlemeler sebebiyle teşkilat, personel, eğitim ve diğer hususlarla ilgili olarak yeni ihtiyaçların ortaya çıkması halinde, buna ilişkin düzenleme yapmaya İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkili kılındı (KHK 668 md. 19).

g.) Disiplin, Soruşturma, Ceza

Disiplin ve soruşturma işlemleri açısından yapılan düzenlemeyle, Jandarma personelinin sadece eğer verildiyse askeri görevinden doğan suçlarda Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu hükümleri uygulanması sağlandı. Önceki düzenlemede buna ek olarak askeri suçlarda Askeri Ceza Kanunu hükümleri uygulanıyordu, bu kaldırıldı. Yine önceki düzenlemede mülki görevlerde İl Jandarma veya İlçe Jandarma komutanlarının yetkisi vardı, bu yetki de kaldırıldı (KHK 668. MD. 15).

Açığa alma, görevden uzaklaştırma ve işten el çekirme hallerinde TSK Personel Kanunu'na, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'na gönderme yapan maddeler kaldırıldı (KHK 668 md. 20).

Kanuna eklenen geçici madde ile disiplin işlerine ilişkin özel kanun çıkarılana kadar jandarma personelinin disiplin suç ve cezalarının Emniyet Teşkilatı disiplin mevzuatına göre belirleneceği, diğer hususlarda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtildi (KHK 668 md. 21).

Bu tekil düzenlemelerin ardından çıkarılan 682 sayılı KHK ise "Genel Kol-

Uzman erbaş alımına ilişkin müracaata 27 yaşını bitirmemiş olmak, 5 yıllık sözleşme yapılması, üç yıllık hizmet süresini tamamlayanların askerlik hizmetini yapmış sayılması gibi çeşitli düzenlemeler yapıldı (KHK 694 md. 56).

luk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname” başlığına sahip olup içerdiği 39 maddede EGM, JGK ve SGK personeline ilişkin disiplinsizlik ve cezaları, disiplin amirlerini ve kurullarını, disiplin soruşturma usulü ile diğer ilgili hususları düzenlemiştir.

Ertelenmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş, affa uğramış vb. olsa bile; devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, iftira, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, kaçakçılık suçlarından vb. bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olan JGK’da görevli subay, astsubay, sözleşmeli subay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşların Komutanlıkla ilişkileri İçişleri Bakanının onayı ile kesilir şeklinde bir düzenleme eklendi (KHK 694 md. 55).

h.) İkmal Esasları

Jandarma, her türlü ihtiyaç, silah ve mühimmat ihtiyacını daha önce MSB şimdi ise İçişleri Bakanlığınca belirlenen standartlarla kendi bütçesinden karşılar. SSDF’den TSK’nın tabi olduğu usul ve esaslarca yararlanır; ancak söz konusu ihtiyaçları sıkı yönetim, seferberlik, savaş hali ve verilen askeri görevlerde emrine girdiği Kuvvet Komutanlığı standartlarına uygun MSB’ce sağlanır (KHK 668 md. 16).

Her türlü ihtiyaç, silah ve mühimmat ikmaline dair maddeye “Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyaçları, İçişleri Bakanlığı tarafından Savunma Sanayii Müsteşarlığına doğrudan teklif edilir. Bu ihtiyaçlar İçişleri Bakanlığının güvenlik önceliklerine göre değerlendirilir” cümlesi eklendi (KHK 676 md. 17; KHK 696 md. 49). Yine aynı maddeye eklenen fıkrayla, Jandarmanın ihtiyaç fazlası ve standart dışı malzemelerinin bedelli veya bedelsiz devir işlemlerinin Emniyet Genel Müdürlüğü için aynı işlemleri düzenleyen kanuna göre yürütüleceği ve TSK’nın aynı konuda yararlandığı hak ve imkânlardan da aynen yararlanacağı hüküm altına alındı (KHK 680 md. 45). Ayrıca çeşitli kanunlarla MSB ile TSK’ya tanınan gümrük, her türlü vergi, resim, harç ve ardiye ücretlerine ilişkin muafiyet ve istisna hükümleri JGK’ya da tanındı (KHK 690 md. 21).

i.) Diğer

Ek madde ile JGK’nın vardiya yatakhaneleri, kongre merkezleri, sosyal tesis, gazino, moral eğitim merkezleri ve kantinleri, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanacak yönetmeliğe göre kurabileceği hükme bağlandı (KHK 676 md. 18).

Yasaya eklenen geçici madde ile JGK’nın hâlihazırda devam eden yabancı ülkeler ile eğitim ve işbirliği faaliyetleri askeri eğitim işbirliği anlaşmaları ve protokollerinde belirtilen esaslara göre İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülür dendi (KHK 676 md. 19 ve KHK 690 md. 22).⁹

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanuna eklenen bir madde ile JGK trafik kuruluşlarının görev ve yetkileri belirlendi (KHK 696 md. 50).

5) Sahil Güvenlik Komutanlığı

2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu’nda SGK’ya dair yapılan kapsamlı değişikliklerle JGK ile hemen hemen aynı düzenlemeler gerçekleştirildi. SGK güvenlik değil genel kolluk kuvveti olarak tanımlandı. Tanım, bağlılık, kuruluş,

2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu’nda SGK’ya dair yapılan kapsamlı değişikliklerle JGK ile hemen hemen aynı düzenlemeler gerçekleştirildi. SGK güvenlik değil genel kolluk kuvveti olarak tanımlandı.

⁹ İlginçtir ki ilk KHK metninde “İçişleri Bakanlığı tarafından” ibaresi unutulmuş daha sonra ikinci KHK’da eklenmiştir.

teşkilat, konuş, görevler, sorumluluk alanı, personel, terfi, disiplin ve soruşturma, denetleme ve düzenleyici işlemler, ikmal esasları vs. açısından TSK ve GB ile bağları ya tamamen koparıldı ya da aslen seferberlik ve savaş hali ile sınırlandı. Bu çerçevede Genelkurmay Başkanının ve diğer askeri makamların yetkileri ciddi biçimde kısıtlandı. JGK İçişleri Bakanlığına bağlandı ve İçişleri Bakanı saydığımız tüm alanlarda asli yetkili kılındı. TSK'da gerçekleşen ihraçlar sonrasında ortaya çıkan personel açığını kapamak ve yeniden yapılanma sonrası duyulan personel ihtiyacının karşılanması için çeşitli kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldı.

a.) Tanım ve Bağlılık

Önceki düzenlemede “silahlı bir güvenlik kuvveti” olarak tanımlanan SGK, TSK kadro ve kuruluşu içinde gösteriliyordu, barışta görev ve hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıydı; olağanüstü durumlarda Genelkurmay Başkanının isteği üzerine kısmen veya tamamen, savaş halinde ise tamamen ve doğrudan doğruya Deniz Kuvvetleri Komutanlığının (DKK) emrine giriyordu. Yeni düzenlemeyle “silahlı bir genel kolluk kuvveti” olarak tanımlanan SGK İçişleri Bakanlığına bağlandı. Seferberlik ve savaş hallerinde,¹⁰ SGK'nın Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek bölümleri DKK emrine girer, kalan bölümü normal görevlerine devam eder dendi (KHK 668 md. 23; KHK 674 md. 26).

SGK'nın, DKK'nın planladığı eğitim ve tatbikatlara katılması İçişleri Bakanının iznine tabi kılındı (KHK 668 md. 28).

Kanunun 6, 9, 10, 11, 16, 20, 21/A, 21/B ve 22 sayılı maddeleri yürürlükten kaldırıldı. Bunlar, kadro ve kuruluş açısından GB'ye ve 926 sayılı TSK Personel Kanunu'na; görev ve hizmet yerinin değiştirilmesi bakımından SGK'ya; emir komuta bağlantısı açısından 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'na; eğitim ve öğretim açısından DKK veya TSK'nın diğer eğitim kuruluşlarına yetki veren maddeler ve ek olarak diğer kurumlarla görev ilişkilerine dair madde; özlük haklarında kendi özel kanuna tabi kılan madde; başka yerde düzenlendiği için disiplin cezalarıyla ilgili bir maddenin iki fıkrası; neyin adli neyin idari görev olduğunun tüzükle belirleneceğini söyleyen maddelerdir (KHK 668 md. 35).

b.) Atanma

Yeni düzenlemeyle Sahil Güvenlik Komutanı amiraller arasından atanacak dendi (KHK 668 md. 26). Sahil Güvenlik Komutanının atanması önceden Deniz Kuvvetleri Komutanının lüzum göstermesi, Genelkurmay Başkanının teklifi, İçişleri Bakanının inhası,¹¹ Başbakanın imzalayacağı ve Cumhurbaşkanı'nın onaylayacağı müşterek kararname ile yapılıyordu. SGK kadrosundaki amirallerin atanması ise 926 sayılı TSK Personel Kanunu hükümlerine göre yapılıyordu. Yapılan yeni düzenlemelerle artık Sahil Güvenlik Komutanı, Sahil Güvenlik komutan yardımcıları, Sahil Güvenlik bölge komutanları ve amirallerin atanmaları müşterek kararname ile yapılır dendi. Amiraller haricinde, SGK karargâhında görevli başkanların atanmaları İçişleri Bakanınca gerçekleşir şeklinde düzenlendi. Yani tüm bu atamalarda Deniz Kuvvetleri Komutanının ve Genelkurmay Başkanının rollerine son verildi. Diğer subayların ve astsubayların, devlet memurlarının, uzman erbaşların ve sözleşmeli erbaş ve erlerin atanmaları ile dağıtımları daha önce SGK'ca yapılırken artık İçişleri Bakanlığınca yapılması kayda alındı (KHK 668 md. 27; KHK 674 md. 28).

c.) Görev ve Sorumluluk Alanı

Yasada yapılan değişikliklerle SGK'nın görev alanları, üsleri, kadrolarıyla yerleş-

¹⁰ Burada ilk önce 668 sayılı KHK'da sıkıyönetim hali de sayılıyorken 674 sayılı KHK'da bu kaldırıldı.

¹¹ Eski halinde bulunan “İçişleri Bakanı inha işlemini yapmadığı takdirde, Genelkurmay Başkanı, talebini yazı ile Başbakanına gönderir. Başbakan kararını yazı ile İçişleri Bakanına bildirir.” düzenlemesi de kaldırıldı.

me yerleri sadece İçişleri Bakanlığınca düzenlenir dendi. Önceki halinde GB'nin görüşü alınıyordu. Şimdi ise sadece DKK emrine girdiği hallerde ve emrine giren birlikler için GB'nin görüşünün alınacağı ifade edildi (KHK 668 md. 24).

Görev alanları ve yerleşme yerleri başlığı altında yer alan maddedeki "Komutanlığa bağlı askeri personel" ibaresi "kolluk personeli" olarak değiştirildi (KHK 671 md. 29).

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 2. maddesinde yapılan bir değişiklikle SGK, bulunduğu bölgelerde Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun uygulanmasında mülki amirlerden biri olarak yer buldu (KHK 680 md. 50).

d.) Personel: Kaynakları, Terfiler, Özlük Hakları ve Uygulanacak Mevzuat
657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36. maddesine "VIII- JANDARMA HİZMETLERİ SINIFI" başlıklı bendinden sonra SGK kadrolarında bulunan subay ve astsubayları kapsamak üzere "IX - SAHİL GÜVENLİK HİZMETLERİ SINIFI" eklendi (KHK 668 md. 25).

SGK personelinin her türlü özlük işlerinde Devlet Memurları Kanunu; nasıp ve terfi, aylık ve diğer mali ve sosyal haklar bakımından statü ve rütbelerine göre 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu hükümleri uygulanacak denildi (KHK 668 md. 26). Uzman erbaşlar için 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu, sözleşmeli erbaş ve erler için 6191 sayılı Sözleşmeli Er ve Erbaş Kanunu hükümleri geçerli olacak denildi (KHK 674 md. 27).¹²

Subaylığa ve astsubaylığa nasıp ve terfi işlemleri, İçişleri Bakanlığının onayıyla yapılacağı belirtildi. Ancak, albaylıktan tuğamiral rütbelerine terfiler ile amirallikte bir üst rütbeye terfiler müşterek kararname ile gerçekleşeceği belirtildi. Rütbelerindeki bekleme süresi dolması ya da kadrosuzluk nedenleri ile emekliliğe sevk edilme durumunda olan ancak hizmetlerine ihtiyaç duyulan albaylar 60 yaşına, amiraller ise 65 yaşına kadar İçişleri Bakanının onayıyla görevde bırakılabilecek. Lüzum görüldüğü hallerde İçişleri Bakanı tarafından, EGM, SGK ve JGK arasında her kademedeki personel, geçici olarak görevlendirilebilecek; silah, mühimmat, teçhizat, taşıt ve diğer taşınırları ile taşınmazlarını birbirlerine geçici olarak tahsis edebilecek veya bedelsiz olarak devredebileceklerdir. Yine aynı maddede fazla çalışma karşılığı asayiş tazminatı gibi bir takım nakdi ve ayni ödemeler de düzenlenmektedir (KHK 668. md. 26).

Yapılan bir ek ile iç güvenlik politikaları ve gelişen güvenlik ihtiyaçlarına göre albay ve üstü rütbelerde bekleme süreleri dolmaksızın kadrosuzluk tazminatı ödenerek müşterek kararnameyle emekliye sevk edebilme yetkisi getirildi (KHK 694 md. 49).

Geçici ek maddelerle Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfından iki adet Tuğamiral/Sahil Güvenlik Komutan Yardımcısı kadrosu ihdas edildi (KHK 668 md. 36; KHK 676 md. 39). Ayrıca SGK, personel temini ve yetiştirilmesi konularında yeterli oluncaya kadar, komutanlık kadrolarında görev yapacak olan amiral, subay, astsubay ihtiyacı İçişleri Bakanlığınca MSB'den talep edilebilecek denildi (KHK 668 md. 36).

Eklenen bir geçici madde ile daha personel ihtiyacına yönelik düzenleme yapıldı. Buna göre, SGK'nın er ve erbaş ile askerlik yükümlüsü ihtiyacı, 1111 sayılı

12 668 sayılı KHK'da 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu da zikredilirken daha sonra 674 sayılı KHK ile bu kaldırılmış ve sözleşmeli er ve erbaş statüsü ve kanunu eklenmiştir.

Askerlik Kanunu hükümleri çerçevesinde MSB tarafından üç yıl süreyle karşılanacaktır. Ancak İçişleri Bakanlığının göstereceği lüzum üzerine ve Bakanlar Kurulu kararıyla bu süre uzatılabilecektir (KHK 669 md. 112).

Eklenen başka bir geçici maddeyle bu KHK tarihinde tamamlanmamış personel temin faaliyetleri ve statü geçiş işlemleri iptal edildi (KHK 674 md. 29).

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun başarı, üstün başarı değerlendirme si ve ödülü düzenleyen 122. Maddesi 1. fıkrasında MSB'nin yetkisine dair cümleden "(Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı hariç)" ibaresi çıkarıldı. Bu, JGK ve SGK'nın İçişleri Bakanlığı'na bağlanmış olmasının doğal bir sonucudur (KHK 680 md. 36).

e.) Denetleme ve Düzenleyici İşlemler

Denetleme ve teftiş dair, SGK'nın eylem ve işlemleri, İçişleri Bakanlığı ile mülki idare amirleri ve kendi amirleri tarafından denetlenir ve teftiş edilir düzenlemesi getirildi. Daha önce bu maddede yer alan "askerî görevleri haricindeki diğer görevleriyle ilgili" ibaresi yürürlükten kaldırıldı ve "valiler" ibaresi "mülki idare amirleri" şeklinde değiştirildi (KHK 668 md. 33).

SGK'nın faaliyet ve işlemlerini düzenleyecek yönetmeliğe dair öncesinde "Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak Milli Savunma ve İçişleri Bakanlıklarınca birlikte çıkarılacak" deniyordu yeni düzenlemeyle ise "İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe" konur dendi (KHK 668 md. 32).

Bir ek madde konularak bu kanunun uygulanmasıyla ilgili tereddütleri gidermeye ve bu yönde düzenleyici ve yönlendirici işlemler yapmaya İçişleri Bakanlığı yetkili kılındı. Ayrıca KHK ile yapılan düzenlemeler sebebiyle teşkilat, personel, eğitim ve diğer hususlarla ilgili yeni ihtiyaçların ortaya çıkması halinde, buna ilişkin düzenleme yapmaya İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir dendi (KHK 668 md. 34).

f.) Sicil, Disiplin, Soruşturma ve Ceza

Sahil Güvenlik Komutanı'nın sicil amiri Genelkurmay Başkanı idi, SGK kadrosundaki personelin sicil işlemleri ise TSK esaslarına göre yürütülüyordu. Bu düzenleme kalktı. Sicil Üstleri başlıklı bu maddenin yerine Değerlendirme Raporu başlıklı bir madde geldi ve Sahil Güvenlik bölge komutanları hakkında mülki görevleri açısından konuşlu buldukları yerin valisi tarafından, terfi, atama, ödüllendirme ve yer değiştirmede dikkate alınmak üzere değerlendirme raporu düzenlenir dendi. Bu raporun içeriğinin ve esaslarının ise İçişleri Bakanlığının çıkaracağı yönetmelikle düzenleneceği belirtildi (KHK 668 md. 30).

Disiplin ve soruşturma usulleri başlığında askeri kanun ve mahkemelerde yargılanma halleri sınırlandı ve yeniden tarif edildi. Önceden "Askeri suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlarından dolayı haklarında 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa göre işlem yapılır." şeklindeydi. Şimdi ise bu kanuna göre işlem yapma hali "askeri görev verildiği takdirde bu görevlerden doğan suçlarda" şeklinde sınırlandı (KHK 668 md. 31).

Bir geçici maddeyle şu düzenlemeler getirildi: "Özel kanun çıkarılana kadar disiplin suç ve cezaları Emniyet Teşkilatı disiplin mevzuatına göre belirlenir. Diğer hususlarda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır. Mülki idare

re amirleri ile sıralı amirler Sahil Güvenlik personelinin disiplin amiridir. İçişleri Bakanı, SGK'nın her kademesindeki personeline resen disiplin cezası verebilir. İşçilerle sözleşmeli ve geçici personelin cezalandırılmaları ise yürürlükte olan sözleşme hükümlerine göre yapılır" (KHK 668 md. 36).

Bu tekil düzenlemelerin ardından çıkarılan 682 sayılı KHK ise "Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname" başlığına sahip olup içerdiği 39 maddede EGM, JGK ve SGK personeline ilişkin disiplinsizlik ve cezaları, disiplin amirlerini ve kurullarını, disiplin soruşturma usulü ile diğer ilgili hususları düzenlemiştir.

g.) İkmal Esasları

Silah, Cephane, Araç ve Gereçlerin Sağlanması hususunda, "ikmal hizmetleriyle faaliyetlerine ait her türlü ihtiyacını ve silah ve mühimmatını İçişleri Bakanlığınca belirlenecek standartlara uygun olarak kendi bütçesinden karşılar" şeklinde bir düzenleme getirildi. Daha önce var olan "DKK standartlarına uygun olarak ve DKK ile birlikte hazırlanacak bir plana göre" düzenlemesi kaldırıldı. Ancak seferberlik ve savaş hallerinde¹³ ise emrine gireceği Kuvvet Komutanlıklarının standartlarına uygun olarak MSB'ce sağlanır dendi (KHK 668. md. 29; KHK 674 md. 26). Ayrıca "Sahil Güvenlik Komutanlığının ihtiyaçları, İçişleri Bakanlığı tarafından Milli Savunma Bakanlığına doğrudan teklif edilir. Bu ihtiyaçlar İçişleri Bakanlığının güvenlik önceliklerine göre değerlendirilir." cümlesi eklendi (KHK 676 md. 14).

SGK'nın ihtiyaç fazlası ve standart dışı malzemelerinin bedelli veya bedelsiz devir işlemlerinin EGM için aynı konuyu düzenleyen 4645 sayılı kanun hükümlerine göre yürütüleceği düzenlemesi getirildi. Ayrıca benzer işlemleri TSK için düzenleyen 3212 sayılı kanun kapsamında öngörülen TSK'nın yararlandığı hak ve imkânlardan aynen yararlanılacağı da belirtildi (KHK 676 md. 41).

h.) Diğer

Kanuna ek madde ile SGK'nın vardiya yatakhane, eğitim ve kongre merkezleri, gazinolar, kantinler ve moral eğitim merkezleri kurabileceği, bu tesislere ilişkin usul ve esasların İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanacak yönetmelikle düzenleneceği belirtildi (KHK 676 md. 15).

Kanuna eklenen bir geçici madde ile SGK'nın hâlihazırda devam eden yabancı ülkeler ile eğitim ve işbirliği faaliyetlerinin, askeri eğitim işbirliği anlaşmaları ve protokollerinde belirtilen esaslara göre İçişleri Bakanlığı tarafından yürütüleceği düzenlendi (KHK 690 md. 20).

6) Askeri Okullar

Askeri eğitim alanında KHK'lar eliyle yapılan düzenlemeler; TSK üzerinde MSB'nin, TSK'dan yine KHK'lar eliyle tamamen ayrılan JGK ile SGK üzerindeyse İçişleri Bakanlığının, dolayısıyla da sivil idarenin otoritesinin artırılmasına yönelik temel amacın bir parçasıdır. Bu temel amaca uygun olarak, yeni askeri eğitim kurumları olarak ihdas edilen, gerek Milli Savunma Üniversitesi (MSÜ) ve gerekse Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin (JSGA) yönetimi, öğretim ve öğrenci kadroları ile eğitim politikalarının belirlenmesinde GB ve Kuvvet Komutanlıklarının etkinliği önemli ölçüde azaltılmıştır. MSÜ üzerinde MSB'nin, JSGA üzerinde-

¹³ Burada ilk önce 668 sayılı KHK'da sıkıyönetim hali de sayılıyorken 674 sayılı KHK'da bu kaldırıldı.

Harp Akademileri, Askeri Liseler ve Astsubay Hazırlama Okulları kapatılmış (KHK 669 md. 104), “Askeri liseler ile astsubay hazırlama okullarında, harp okulları, fakülte ve yüksekokullar ile astsubay meslek yüksekokullarında (Jandarma dahil) öğrenimine devam eden öğrenciler durumlarına uygun sivil okullara yerleştirilir” hükmü de kayıt altına alınmıştır.

se İçişleri Bakanlığının etkinliği büyük ölçüde arttırılmış ve böylelikle adı geçen kurumların sivil idarenin kontrolü altında faaliyet göstermesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda “tedbir düzenlemeleri” ile Harp Akademileri, Askeri Liseler ve Astsubay Hazırlama Okulları kapatılmış (KHK 669 md. 104), “Askeri liseler ile astsubay hazırlama okullarında, harp okulları, fakülte ve yüksekokullar ile astsubay meslek yüksekokullarında (Jandarma dahil) öğrenimine devam eden öğrenciler durumlarına uygun sivil okullara yerleştirilir” hükmü de kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, “30 Ağustos itibariyle mezun olacak askeri öğrencilerin subay ve astsubaylığa nasbı yapılmaz. Bunlara üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullarca diploma verilir” hükmü getirilmiştir. (KHK 669 md. 105).

Aşağıda, yukarıda sözü geçen yeni kurumlara ilişkin olanlar da dahil olmak üzere yeni düzenlemeler ayrıntılı olarak not edilmiştir.

a.) Milli Savunma Üniversitesi

Kuruluş Amacı-Kapsamı, Yönetim Organları

Milli Savunma Üniversitesinin kurulması ve “a) Kurmay subay yetiştirmek ve lisansüstü eğitim vermek amacıyla yeni kurulan Enstitülerden, b) Kara, Deniz ve Hava Harp Okullarından, c) Astsubay meslek yüksekokullarından” müteşekkil olması öngörüldü (KHK 669 md. 5). Ayrıca *6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun*’da değişiklik yapılarak MSÜ Rektörlüğüne bağlı yabancı diller yüksekokulu ve savunma ile ilgili diğer yüksekokulların da olacağı belirtildi (KHK 690 md. 16). Bu çerçevede lisansüstü eğitim ve öğretimin hangi bilim dallarında hangi enstitülerin kurulacağı, şekli, süresi, programları ile hangi koşullarda ara verileceği vb. konulardaki yetki daha önce “ilgili kuvvet komutanlığının teklifi ve Genelkurmay Başkanlığının” şeklinde iken şimdi “Milli Savunma Bakanlığına” verildi (KHK 669 md. 78).

MSÜ’nün eğitim-öğretim plan ve programlarının amacı, söz konusu programların oluşturulması ve yürürlüğe konulmasında görevli ve yetkili olan tüzel kişiliklere yönelik olarak *4566 sayılı Harp Okulları Kanunu*’nun 5. maddesine şu hüküm konuldu: “Eğitim-öğretim plan ve programları; bilimsel alan öğretimi ile temel askerlik ve beden eğitimlerini birbirleriyle uyumlu şekilde çağdaş eğitimin yöntem ve ilkeleri ile bütünleştirerek Milli Savunma Üniversitesi Yüksek Danışma Kurulunun kuvvetlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak oluşturacağı görüş ve tavsiyelerine uygun olarak dekanlıklar tarafından hazırlanır. Hazırlanan plan ve programlar Milli Savunma Üniversitesi Senatosunun kararı ve Bakan onayıyla yürürlüğe girer” (KHK 694 md. 90).

Aynı kanunun ilgili maddesindeki değişikliklerle de “harp okullarının (...) eğitim-öğretim programlarında ortaya çıkabilecek sorunları görüşüp karara bağlayan en yüksek eğitim ve öğretim organı” olan Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulunun, Milli Savunma Bakanlığınca belirlenen temel esaslar doğrultusunda çalışacağı hükmü getirildiği gibi eski mevzuatta kuvvet komutanlıkları ve Genelkurmay’a tanınan bu konudaki yetkiler de MSB’ye devredildi (KHK 669 md. 54-55).

Aynı kanunda yapılan değişikliklerle, amaç ve kapsamı düzenleyen ilk iki maddedeki “Türk Silahlı Kuvvetleri Harp Okulları” ibaresinden “Türk Silahlı Kuvvet-

leri” ibaresi çıkarıldı; tanımı maddesinde ise “Kuvvet Komutanlıklarının kuruluşunda” ibaresi yerine “Milli Savunma Bakanlığınca” ibaresi eklendi(KHK 669 md. 52-53). Böylece okulların kurumsal olarak TSK ile bağları koparılırken MSB’ye bağlanmaları sağlandı. Nitekim önceki mevzuatta, “Harp Okullarının kadro ve kuruluşları, ilgili kuvvet komutanlıklarınca hazırlanır ve Genelkurmay Başkanlığınca onaylanır” hükmü yerine, “Harp Okullarının kadro ve kuruluşları Milli Savunma Bakanlığınca belirlenir” hükmü getirildi (KHK 669 md. 55). Benzer biçimde “görevleri” başlığı içindeki “muvazzaf subayların ve sivillerin eğitim görmesi, sırasıyla kuvvet komutanlıklarının ve Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesiyle” ibaresi “Milli Savunma Bakanlığının ihtiyaç ve gerek görmesi halinde” biçiminde değiştirildi (KHK 669 md. 56).

Aynı kanuna Harp Okulları ve Astsubay Meslek Yüksek Okullarının, MSÜ bünyesinde ve denetiminde kendi özel kanunlarına göre faaliyet göstereceği hükmü konuldu (KHK 669 md. 7). Bu çerçevede ayrıca, “Harp okullarının eğitim ve öğretim, idarî ve diğer faaliyetlerin denetimi ilgili kuvvet komutanlıkları ve Genelkurmay Başkanlığınca yapılır” ibaresinde denetim konusunda söz konusu kurumlara ilişkin ibareler kaldırılarak yerine MSB ibaresi konuldu (KHK 669 md. 74).

Harp okullarının eğitim-öğretim faaliyetleri ile idari hizmetlerinin; “a) Harp okulu kurulları, b) Harp okulu komutanı, c) Dekan, d) Öğrenci alay komutanı tarafından” yürütüleceği kayıt altına alındı (KHK 694 md. 92). Harp okulları kurulları; a) Yönetim kurulu; üyeleri, Rektör veya görevlendireceği bir rektör yardımcısının başkanlığında, dekan, dekan yardımcıları, harp okulu komutanı, dekan tarafından seçilecek iki bölüm başkanı, öğrenci alay komutanı ve kurmay başkanından oluşur, b) Öğretim kurulu; dekanın başkanlığında, dekan yardımcıları bölüm başkanlarından oluşur. Dekanın gerekli görmesi halinde okul komutanı ve öğrenci alay komutanını da toplantıya davet edebilir, c) Disiplin kurulu; rektör veya görevlendireceği bir rektör yardımcısının başkanlığında; harp okulu komutanı, dekan, öğrenci alay komutanı, dekan yardımcıları ve disiplin subayından oluşur. Öğrencilerin disiplin işlem ve cezaları konusunda karar vermeye yetkili olan kurulun ilişik kesme kararlarının, ancak Rektörün teklifi ve Milli Savunma Bakanının onayıyla yürürlüğe girmesi öngörüldü (KHK 694 md. 93).

Yeni düzenlemeye göre, harp okulu komutanı rektöre bağlı asker kişi olarak dekan sorumluluğunda yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri ile bunlara ilişkin idari işler haricindeki harp okullarında yürütülen askeri eğitim ve diğer tüm faaliyetlerin yönetim, gözetim ve denetiminden sorumlu asker kişidir. Harp okulunun bütçe teklifini yönetim kuruluna sunar (KHK 694 md. 94).

Dekan, Rektöre bağlı olup harp okulundaki eğitim ve öğretim, araştırma, etkinlik ve yayım faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu kişidir. Dekan, eğitim ve öğretimin eksiksiz yürütülmesi için gereken idari tedbirler ve destek hizmetleri için harp okulu komutanlığından talepte bulunabilir. Bu talep gecikmeksizin yerine getirilir (KHK 694 m 95).

Dekan ile okul komutanı arasında astlık-üstlük ilişkisi yoktur ve rütbe karşılıkları aynıdır (KHK 694 m 95).

4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu’nda (AMYO Kanunu) yapılan değişikliklerin temel amacı MSÜ’nün kurulma amacına uygun olarak MSB’nin ve dolayısıyla sivil idarenin askeri eğitim üzerindeki etkinliğinin artırıl-

Dekan ile okul komutanı arasında astlık-üstlük ilişkisi yoktur ve rütbe karşılıkları aynıdır (KHK 694 m 95).

masıdır. Ayrıca MSÜ'nün TSK'ya personel yetiştiren bir eğitim kurumu olması dolayısıyla daha önce TSK bünyesinde olan JGK ve SGK'nın ayrılmasından kaynaklanan çok sayıda ibare değişikliği de yeni mevzuatta yer aldı. Bu bağlamda örneğin kanunun eski halindeki "tanımlar" başlığı altında, söz konusu okullarda akademik bir birim olarak bölümün tanımından JGK ve SGK ibareleri kaldırıldı. Bu ibarelerin kaldırılmasıyla bölümün "TSK'nın ihtiyaçlarına uygun personel yetiştirilmek" amacı tanımlandı (KHK 669 m 82).

Söz konusu okulların görevi "5 inci maddede belirtilen ilkelere ve kuvvet komutanlıklarının görev ve sorumluluklarına uygun olarak muvazzaf astsubay yetiştirmek" olarak tanımlandı (KHK 694 md. 113).

Yapılan diğer değişikliklerle, kadro ve kuruluşlarının belirlenmesinde Genelkurmay, kuvvet komutanlıkları, JGK ve SGK yerine MSB yetkilendirildi (KHK 669 md. 83). Benzer şekilde örneğin AMYO bünyesindeki bölümlerin başkanları asker olmaktan çıkarılırken, eğitim programının içeriğinin belirlenmesinde de GB, kuvvet komutanlıkları, SGK ve JGK yerine MSB yetkilendirildi (KHK 669 md. 82). Yukarıda özetlenen hususa paralel değişiklikler, gerek AMYO'nun diğer organları ve gerekse kuruluş amaç ve ilkelerine yönelik diğer düzenlemeler için de geçerlidir. Bu kapsamda eski mevzuattaki "ana ilkeler" (KHK 669 md. 84), "Yüksek Onur Kurulu" (KHK 669 md. 85), "Denetleme kurulu" (KHK 669 md. 86) başlıkları altında da benzer değişiklikler yapıldı. Ayrıca AMYO'nun denetimi de benzer bir değişiklikte MSB'ye bırakıldı (KHK 669 md. 103).

Astsubay Meslek Yüksek Okullarının organları da Harp Okulları organlarına gerek yapılanma ve gerekse görev ve yetkileri açısından paralel bir kurumlaşmaya sahiptir. Nitekim söz konusu okulların organları; "a) Yüksek okul kurulları, b) Yüksek okul komutanı, c) Yüksek okul müdürü, d) Öğrenci alay veya tabur komutanı"ndan müteşekkildir (KHK 694 md. 114) ve gerek kurullar ve gerekse idarecilerin görev ve yetkileri de benzer şekilde düzenlenmiştir (KHK 694 md. 114-117). Nitekim "Yüksek okul komutanı, Rektöre bağlı olarak, yüksek okul müdürü tarafından yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri ve bunlara ilişkin idari işler hariç olmak üzere, meslek yüksekokulunda yürütülen askeri eğitim ve diğer tüm faaliyetlerin yönetim, gözetim ve denetiminden sorumlu asker kişidir" (KHK 694 md. 116). Yüksek okul müdürü de "Rektöre bağlı olup; astsubay meslek yüksek okullarındaki eğitim-öğretim, araştırma, etkinlik ve yayım faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu kişidir" (KHK 694 md. 117).

Yüksek Okul Komutanı ile Yüksek Okul Müdürü arasında ast-üst ilişkisi yoktur ve rütbe karşılıkları aynıdır (KHK 694 md. 117).

Yönetim Atamalarına ilişkin düzenlemeler

MSÜ ve bağlı kurumlardaki atamalara ilişkin düzenlemelerin temel mantığının, MSB eliyle sivil idarenin askeri eğitim ve öğretim üzerindeki etkinliğinin artırılması olduğu söylenebilir. Bu çerçevede okul komutanları dışındaki yöneticilerin ya MSB veya MSB tarafından atanan yöneticilerce atanması dikkat çekicidir. Dahası KHK düzenlemeleri öncesindeki eski mevzuatta okul komutanlarının en üst düzey yöneticiler olması hali değişmiş, Cumhurbaşkanı tarafından atanan Rektör ile MSÜ'ye bağlı diğer kurumlara Milli Savunma Bakanınca atanan ve asker kişiler olmayan, Dekan, Bölüm Başkanları ve Astsubay Okulları Müdürlerine tanınan yetkiler ile okul komutanlarına denk rütbeler aracılığıyla sivil idarenin askeri eğitim üzerinde kontrolü sağlaması

hedeflenmiştir. Aşağıda atamalara ilişkin önemli ayrıntılar not edilmiştir.

MSÜ Rektörü, Milli Savunma Bakanının önereceği ve Başbakanın uygun göreceği üç aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilerek atanır. Ayrıca sayıları dördü geçmeyecek olan rektör yardımcıları Milli Savunma Bakanı tarafından atanır (KHK 669 md. 5).

Enstitü müdürlerinin Milli Savunma Bakanı tarafından atanması (KHK 669 md. 6) ve asker kişiler olmaktan çıkarılmaları kayıt altına alındı (KHK 669 md.60).

Harp okulu dekanlarının yeni düzenlemede Milli Savunma Bakanı tarafından 3 yıllığına atanması hükmü getirildi ve bu nedenle eski düzenlemede 926 sayılı TSK Personel Kanunu hükümlerine göre asker kişi olmasına ilişkin hüküm kaldırıldı. Aynı değişiklik dekan yardımcılarını için de geçerlidir (KHK 669 md. 58-59).

Harp Okulu komutanlarının atanmasının 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu hükümlerine göre yapılacağı hükmü korundu (KHK 694 md. 94).

Astsubay Meslek Yüksek Okulu komutanlarının atanması 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu hükümlerine göre yapılması hükmü korundu (KHK 694 md. 116).

Astsubay Meslek Yüksek Okul müdürlerinin asker olmayan kişi olarak Milli Savunma Bakanı tarafından 3 yıllığına atanması ve süresi bittiğinde yeniden atanması öngörüldü (KHK 694 md. 117).

Eğitim-Öğretim Kadroları ve Öğrenci Alımına İlişkin Usul ve Esaslar

Eğitim-Öğretim Kadrolarına İlişkin Usul ve Esaslar

MSÜ ve bağlı kurumların eğitim-öğretim politikasının belirlenmesi, eğitim öğretim kadrosu ve öğrenci alımına ilişkin usul ve esaslarda KHK'lar aracılığıyla yapılan değişikliklerin temel amacı da askeri eğitim-öğretim üzerinde sivil idarenin tam kontrolünü sağlama ana hedefine paraleldir. Nitekim askeri eğitim-öğretim politikalarının saptanması, kadro atamaları ile öğrenci kabulü usul ve esaslarının belirlenmesinde MSB'nin önemli ölçüde yetkili kılınması dikkat çekicidir. Ayrıca askeri liselerin kapatılmasıyla, diğer lise ve dengi okullardan öğrenci kabulü başlı başına çok önemli bir düzenleme olarak nitelendirilebilir. Aşağıda KHK düzenlemelerine ilişkin ayrıntılar not edilmiştir.

MSÜ öğretim elemanlarının özlük haklarına ilişkin konularda sivil öğretim elemanlarının YÖK, asker öğretim elemanlarının TSK Personel Kanunu'na tabi olacağı hükmü getirildi (KHK 669 md. 8).

6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. Maddesinde yapılan değişikliklerle, MSÜ bünyesindeki sivil öğretim elemanlarının maaşları düzenlendi. Aynı kanunun 8/A maddesinde değişiklik yapılarak sivil öğretim elemanlarına ilişkin uygulanacak disiplin hükümleri de düzenlendi. Buna göre sivil öğretim elemanlarına, "Milli Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapan sivil memurlara uygulanan hükümler tatbik edilir." Ayrıca 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere ilave olarak; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan diğer disiplinsizliklere ilişkin sözleşmeli veya atamalı öğretim elemanlarına yükseköğretim mevzuatında yer alan aynı neviden

Astsubay Meslek Yüksek Okul müdürlerinin asker olmayan kişi olarak Milli Savunma Bakanı tarafından 3 yıllığına atanması ve süresi bittiğinde yeniden atanması öngörüldü (KHK 694 md. 117).

disiplin cezaları uygulanır (KHK 694 md. 177-178).

4566 sayılı *Harp Okulları Kanunu*'nda "Öğretim Elemanları" başlığı altında Yrd. Doç., Doçent ve Profesör atamalarında değişiklik yapıldı.¹⁴ Buna göre; harp okullarındaki boş yardımcı doçent kadroları Rektörlük tarafından ilan edilir. Kadroya talip adaylar başvuru dosyalarını dekanlığa teslim eder. Yeterli şartları taşıdığı dekanlıkça tespit edilenlerden yabancı dil sınavını geçenler arasından dosyaları yazılı bilimsel değerlendirme neticesinde uygun görülenler, Rektörün teklifi üzerine Bakan onayı ile atanır. (KHK 694 md.98).

Doçentliğe atanmak için; "2547 sayılı Kanun'da düzenlenen doçentliğe yükseltme şartlarını yerine getirmek ve Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında görevli personel için hakkında müspet nitelik belgesi doldurulmuş olmak gereklidir. Harp okulu dekanlıklarınca ihtiyaç görülen doçent kadroları, Rektörlüğe bildirilir. Rektörlük uygun gördüğü boş doçentlik kadrolarını ilan eder. Kadroya talip adaylar başvuru dosyalarını Rektörlüğe teslim ederler. Uygun şartları taşıdığı Rektörlükçe tespit edilenlerden dosyaları, yapılan inceleme ve ilgili mevzuata uygun bilimsel yazılı değerlendirmeden olumlu bulunan ve uygun bulunan adaylar Rektörün teklifi üzerine Bakan onayı ile atanır" (KHK 694 md. 99).

Profesörlüğe yükselmek için; "2547 sayılı *Yükseköğretim Kanunu*'nda düzenlenen profesörlüğe yükseltme şartlarını yerine getirmek ve Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında görevli personel için hakkında müspet nitelik belgesi doldurulmuş olmak gereklidir. Harp okulu dekanlıklarınca ihtiyaç görülen profesör kadroları, Rektörlüğe bildirilir. Rektörlük, uygun gördüğü boş profesörlük kadrolarını ilan eder. Kadroya talip adaylar başvuru dosyalarını Rektörlüğe teslim ederler. Yeterli şartları taşıdığı Rektörlükçe tespit edilenlerden dosyaları mevzuata uygun inceleme ve bilimsel yazılı değerlendirmeden müspet sonuç alan ve akademik yönden uygun görülen adaylar Rektörün teklifi üzerine Bakan onayı ile atanır. (KHK 694 md. 100)".

Astsubay meslek yüksekokullarına yardımcı doçent, doçent ve profesör atamaları harp okulları için öngörülen usul ve esaslara benzer biçimde ve 4752 sayılı *Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu*'nun 15, 16 ve 17. maddelerinde yapılan değişikliklerle düzenlendi (sırasıyla KHK 694 md. 118, KHK 694 md. 119, KHK 694 md. 120). Ayrıca öğretim elemanlarının özlük haklarına ilişkin hükümler de harp okullarındakine benzer düzenlemeler içermektedir.

4566 sayılı kanunun "Özlük Hakları" başlığı altındaki 40. maddesinde yapılan değişiklikle, öğretim üyelerine ek ders ücretlerinde uygulanacak esasları belirleme yetkisi konusunun düzenlendiği fıkrada "ilgili kuvvet komutanlıklarınca" ibaresi "Milli Savunma Bakanlığınca" ibaresiyle değiştirildi (KHK 669 md. 79). Ayrıca "emeklilik yaş haddi" başlığı altında general/amiral öğretim üyelerinin rütbesinin yaş haddine kadar hizmet edebilmesinde "Genelkurmay Başkanlığının teklifi ile" ibaresi MSB'nin teklifi ibaresiyle değiştirildi (KHK 669 md. 65).

Aynı kanunda yapılan değişiklikle, Harp okulları dışına atanma ve görevlendirmelerde (KHK 669 md. 66), sivil öğretim görevlilerinin atanmasında (KHK 669

14 Bu başlık altında Yrd. Doç., Doç. ve Profesörlük atamaları daha önce 669 sayılı KHK ile düzenlemiş ve kadroların ilanı ve atamalarda MSB'nin önemli ölçüde söz sahibi olması sağlanmıştı. 694 sayılı KHK ile MSB'nin söz konusu kadrolara atamalarda belirleyiciliği sürmekle birlikte, Rektör ve diğer yöneticilerin çoğunluğunu yine MSB'nin atanması itibarıyla sözü geçen makamlara da yetki verilmiş.

md. 67), okutmanlar ve öğretim yardımcılarının atanmasında (KHK 669 md. 68-69), yabancı uyruklu öğrencilerin atanmasında GB ve Kuvvet Komutanlıklarının yetkileri kaldırılarak MSB yetkilendirildi. Yabancı öğretim elemanlarının atanması, dekanlığın talebi, Rektörlüğün ihtiyaç göstermesi ve Bakan onayıyla gerçekleştirilir dendi (KHK 694 md. 102).

4566 sayılı kanunda yönetmelikle düzenlenecek denetlemeye ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde GB ve Kuvvet Komutanlıkları yetkili kurum olmaktan çıkarıldı (KHK 669 md. 80).

Aynı kanunda yapılan değişiklikle, yurtiçi ve yurtdışında öğretim elemanı yetiştirme konusu düzenlendi (KHK 694 md. 103). Ayrıca öğretim elemanlarının diğer kamu kurum ve kuruluşlarında görevlendirilmesi için Rektörün teklifi ve Bakanın onayına ilişkin hüküm ile öğretim elemanlarının yurtdışına uzun süreli inceleme/araştırma görevlerine Rektörün teklifi, Bakanın onayına ve yurtiçindeki araştırma/inceleme görevleri için dekanın teklifi ve Rektörün onayına ilişkin hükümler kanuna konuldu (KHK 694 md. 105-106).

4566 sayılı Kanun'un denetimle ilgili 35. maddesindeki değişiklikle, öğretim faaliyetlerinin bilimsel yönden denetlenmesinin Rektörlük tarafından yapılması hükme bağlandı (KHK 694 md. 108).

Aynı kanunun özlük hakları ile ilgili 40. maddesine yapılan ek ile "ayrıca 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere ilave olarak; bunlara, 2547 sayılı Kanun'da yer alan diğer disiplin cezaları işleyen sözleşmeli veya atamalı öğretim elemanlarına yükseköğretim mevzuatı uyarınca verilen disiplin cezaları uygulanır" hükmü getirildi (KHK 694 md. 110).

Öğrenci Alımına İlişkin Usul ve Esaslar

6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararnamenin değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun'a geçici madde eklenerek "Bu maddenin yayımı tarihinden itibaren 31/12/2020 tarihine kadar enstitülere giriş ve kabul şartları, kuvvet komutanlıklarının ihtiyaçları ve personel durumu dikkate alınarak Milli Savunma Bakanlığınca belirlenir" ifadesi eklendi (KHK 694 md. 179).

4566 sayılı Harp Okulları Kanunu'nun "Harp Okullarına Giriş Şartları" başlığı altındaki "esas öğrenci kaynağı askeri liseleridir" ifadesi kaldırılarak "Harp okullarının öğrenci kaynağı lise ve dengi okul mezunlarıdır" ifadesi konuldu (KHK 669 md. 76). Ayrıca eski düzenlemede "İhtiyaç halinde, ilgili Kuvvet Komutanlıklarınca belirlenen ve Genelkurmay Başkanlığınca onaylanan sivil liseleri bitiren ve yönetmelikte belirtilecek şartları taşıyan öğrenciler de Harp Okullarına alınır" ifadesi de bütünüyle kaldırıldı (KHK 669 md. 76).

Aynı kanuna aşağıdaki geçici madde eklendi "Geçici madde 4- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak temin faaliyeti ile Hava Harp Okulunun birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarına pilotaj eğitimi veren üniversiteler öncelikli olmak üzere üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğrenci alınabilir. Bu öğrencilerin Hava Harp Okuluna geçişine ilişkin usul ve esaslar Millî Savunma Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu tarafından müştereken belirlenir" (KHK 671 md. 15).

4566 sayılı Harp Okulları Kanunu'nun "Harp Okullarına Giriş Şartları" başlığı altındaki "esas öğrenci kaynağı askeri liseleridir" ifadesi kaldırılarak "Harp okullarının öğrenci kaynağı lise ve dengi okul mezunlarıdır" ifadesi konuldu (KHK 669 md. 76).

Aynı kanuna “geçici madde 5” eklenerek “Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak temin faaliyeti ile harp okullarının birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarına üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğrenci alınabilir. Harp okullarına geçişe ilişkin usul ve esaslar Millî Savunma Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu tarafından müştereken belirlenir” ifadesi hüküm altına alındı (KHK 676 md. 67).

Askeri okullardaki lisansüstü öğrencilere yönelik olarak tedbir düzenlemesi yapılarak şu hüküm konuldu: “Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin yayımı tarihinde, Harp Okulları ile kapatılan Harp Akademilerindeki enstitülerde lisansüstü öğrenim görmekte olan sivil öğrenciler, Yükseköğretim Kurulu’na üniversitelerin durumlarına uygun enstitülerine yerleştirilirler. Bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak usul ve esasları belirlemeye, uygulamayı yönlendirmeye, her türlü tedbiri almaya ve ortaya çıkan tereddütleri gidermeye Yükseköğretim Kurulu görevli ve yetkilidir” (KHK 677 md. 5).

Lisans düzeyinde öğretimi düzenleyen maddede değişiklik yapılarak; “Hazırlık sınıfında başarısız olanlar Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından üniversite sınavına girdikleri yıl aldıkları puanlarına uygun bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilirler” hükmü konurken, “Millî Savunma Bakanlığınca” ibaresi “Rektörlük tarafından” şeklinde değiştirildi (KHK 694 md. 109).

4752 sayılı *Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu*’nun “öğrenci kaynağı” başlığı altında değişiklik yapılarak eski mevzuatta “Astsubay Hazırlama Okulları mezunları ile Astsubay Meslek Yüksek Okullarının bağlı olduğu Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından belirlenen ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından onaylanan sivil lise ve dengi okullar mezunlarıdır” ifadesi kaldırıldı ve “öğrenci kaynağı lise ve dengi okul mezunlarıdır” ifadesi konuldu (KHK 669 md. 100).

Aynı kanuna “Geçici Madde 4” eklenerek, “Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak temin faaliyeti ile astsubay meslek yüksek okullarının birinci sınıflarına üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğrenci alınabilir. Astsubay meslek yüksek okullarına geçişe ilişkin usul ve esaslar Millî Savunma Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu tarafından müştereken belirlenir” ifadesi kayıt altına alındı (KHK 676 md. 68).

b.) Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (JSGA) JGK ve SGK’nın TSK bünyesinden ayrılarak İçişleri Bakanlığına bağlanması dolayısıyla daha önce TSK bünyesindeki personel eğitiminin de TSK’dan ayrılması gereğine binaen kurulmuştur. JSGA’nın kurulması ile eski mevzuatta GB ve Kuvvet Komutanlıkları ve MSB’ye ait olan yetki ve görevler İçişleri Bakanlığı ve JSGA yönetim organlarına verilmiştir. Aşağıda JSGA’ya dair düzenlemeleri ayrıntıları not edilmiştir.

2803 sayılı *Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu*’na “Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi” başlığı ve altında 13/A maddesi eklendi:

“Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının subay ve astsubay ve diğer personel ihtiyacını karşılamak, önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapmak üzere bünyesinde fakülte, enstitü, astsubay meslek yüksekokulları, eğitim ve araştırma merkezleri ve kurslar bulunan bir yükseköğretim kurumu olarak İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Akademi Başkanı ve Başkan Yardımcıları İçişleri Bakanı tarafından atanır, asker veya sivil olabilir” (KHK 669 md. 113).

kurulmuştur.

Kuruluş, görev ve çalışma usulleri Yükseköğretim Kurulunun da görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

Akademi Başkanı ve Başkan Yardımcıları İçişleri Bakanı tarafından atanır, asker veya sivil olabilir” (KHK 669 md. 113).

JSGA'nın ihtiyaçları JGK bütçesinden karşılanır (KHK 674 md. 30).

“Akademide görevli Jandarma Hizmetleri Sınıfı ile Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfından öğretim elemanlarının özlük haklarına ilişkin ödemelerde 926 sayılı Kanun hükümleri uygulanır. Ancak bu kapsamdaki öğretim elemanlarına, 2914 sayılı Kanununun 12 nci maddesine göre hesaplanacak üniversite ödeneği ile Türk Silahlı Kuvvetleri hizmet tazminatından hangisi fazla ise o ödenir” ifadesi hüküm altına alındı (KHK 680 md. 44).

Aynı kanununun 13/A maddesine yeni eklemeler yapıldı. Söz konusu eklemelerin en önemlisi, temel askerlik eğitimi dışında kolluk eğitiminde başarılı olanların da JGK'nın veya SGK'nın lüzum görmesi ve İçişleri Bakanlığının uygun görmesiyle ilgili branşlara nasb edilebilmelerine ilişkindir. Ayrıca Akademi tarafından Akademide yetiştirilmeyen ya da az yetiştirilen sınıf ve branşlar için diğer yükseköğretim kurumlarıyla protokoller yaparak öğrenci yetiştirebileceği veya kendi nam ve hesabına diğer yükseköğretim kurumlarında öğrenci yetiştirebileceği, özel ihtisas gerektiren alanlar için eğitim süreci içerisinde ilgili yükseköğretim kurumlarıyla protokoller yapabileceği kayıt altına alındı. Buralarda öğrenim göreceğ öğrenciler özlük hak ve yükümlülükleri açısından Akademide öğrenim görenlerle aynı koşulları haiz olur (KHK 676 md. 16-19).

JSGA bünyesindeki fakültelerin dekanlarının, Akademideki lisans eğitim ve öğretiminin yürütülmesinden, Akademi Başkanına karşı sorumlu olacağı ve dekanların atamasının, İçişleri Bakanınca yapılacağı düzenlendi. Akademide istihdam edilen muvazzaf asker sınıfı dışından öğretim elemanlarının özlük haklarına ilişkin YÖK Kanunu ve Yükseköğretim Personel Kanunu hükümlerinin uygulanması ve ayrıca disiplin hükümleri açısından aynı kurumda görevli sivil devlet memurları mevzuatının uygulanması hususu kayıt altına alındı (KHK 694 md. 54).

190 sayılı Genel Kadro Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin “İstisnalar” başlığını taşıyan 3. maddesine yapılan eklemelerle, jandarma hizmetleri sınıfına ve sahil güvenlik hizmetleri sınıfına yapılacak atamalar ile JGK, SGK ve Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde, sözleşmeli subay, sözleşmeli astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er istihdamının merkezi bütçe kanununun öngördüğü sınırlamalara tabi olmayacağı kayıt altına alındı (KHK 676 md. 44).

c.) Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Asker Hastanelerinin Devri

Gülhane Askeri Tıp Akademisine bağlı eğitim hastaneleri ve Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi ile asker hastaneleri, dispanser ve benzeri sağlık hizmet birimleri ile Jandarma Genel Komutanlığına ait sağlık kuruluşları her türlü hak ve yükümlülükleri, alacak ve borçları, sözleşme ve taahhütleri, taşınırları ve taşıtlarıyla birlikte, Sağlık Bakanlığına devredildi ve bunlara tahsisli taşınmazlar Bakanlığa tahsis edildi. Gülhane Askeri Tıp Akademisine bağlı yükseköğretim birimleri her türlü hak ve yükümlülükleri, alacak ve borçları, sözleşme ve taahhütleri, taşınırları ve taşıtlarıyla birlikte, Sağlık Bilimleri Üniversitesine devredildi (KHK 669 md. 106).

Devir işlemlerini yürütmek üzere oluşturulacak komisyonların Türk Silahlı Kuvvetleri, Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve diğer yükseköğretim kurumları ile Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlara devredilecek personeli tespit etmeleri öngörüldü (KHK 669 md. 107).

Adı geçen kurumlardaki öğrenciler Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek öğretim kurumlarına nakledilir denildi(KHK 669 md. 108).

Gülhane Askeri Tıp Akademisinde uzmanlık ve yan dal uzmanlık eğitimi yapma hakkı kazanmış olup henüz uzmanlık eğitimine başlamamış olanlardan ihtiyaç duyulan branşlardaki personelin; kıta, kurum ve karargahlarda fiilen en az iki yıllık hizmeti tamamlamak kaydıyla Sağlık Bilimleri Üniversitesinde Milli Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığı nam ve hesabına tıpta uzmanlık ve yan dal uzmanlık eğitimi almasına izin verildi. İhtiyaç duyulmayan branşlardakiler ise devredilen personel kapsamında söz konusu üniversitede araştırma görevliliğine atanacak. Daha önce söz konusu personelin tamamı araştırma görevlisi kadrosuna atanıyordu. (KHK 696 md.122)

7) Askeri Personel Rejimi

Asteğmen-albay rütbeleri arasındaki subaylar ile astsubayların atanmaları daha önce "Kuvvet Komutanlıklarınca" yapılırken şimdi "Kuvvet Komutanlıklarının teklifi, Milli Savunma Bakanının onayı ile," yapılır hale getirildi (KHK 669 md. 30).

a.) 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nda değişiklikler

TSK Personel Kanunu'ndaki değişikliklerin merkezinde 15 Temmuz darbe girişiminin ordu içerisinde yaratmış olduğu devasa sarsıntının ortaya çıkardığı acil ihtiyaçlara (ihraçlarla eksilen kadroların doldurulması, ordunun zayıflayan askeri kabiliyetlerinin, kendine güveninin yeniden kazandırılması vb.) çözüm getirme çabası ve sivil-asker ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi için bir kurumsal yeniden yapılanma girişimi vardır.

Kanunda yapılan değişiklikle YAŞ Başkanı tarafından bir üst rütbede hizmetine ihtiyaç duyulanlar da artık rütbe bekleme süresine bakılmaksızın ve sicil şartı aranmaksızın YAŞ değerlendirmesine alınacaklardır (KHK 668 md.4). Böylece, kadro eksikliğini gidermek için rütbe yükseltmelerinde bir esneklik sağlandı.

Askeri öğrencilerle ilgili kapsamlı bir düzenlemeye gidildi. Çeşitli askeri okullarda öğrenimini sürdüren öğrenciler personel kanunu kapsamından ve kanunun amaç bölümünden çıkarıldı (KHK 669 md. 21-22). Böylece bu kanunun sadece subay ve astsubayları bağlaması sağlandı. "Uygulama isteme hakkı" başlığı altında askeri öğrencilerin bu kanuna istinaden çıkarılan tüzük ve yönetmeliklerin kendilerine uygulanmasını isteme hakkı da ilga edildi (KHK 669 md. 23). Kanun tüzük ve yönetmeliklerdeki haller dışında subay, astsubaylığa ve askeri öğrenciliğe son verilememeye dair maddeden, emekliliğe dair maddelerden, yönetmelikle neyin düzenleneceğini belirten maddeden, askeri öğrencilerin giriş şartları, görev ve sorumlulukları vb. tüm konularla ilgili maddeden, son olarak aylıkların ödenme zamanıyla ilgili maddeden askeri öğrenciler çıkarıldı (KHK 669 md. 24-26, 29).

Harp okulları; fakülte ve yüksekokullarda yetiştirme, askeri öğrencilerin özlük ihtiyaçları, askeri öğrencilikten çıkarılma, çıkarılanlar hakkında yapılacak işlem, askeri öğrencilerin istifa hakları ile askeri öğrencilerin harçlıklarını düzenleyen maddeler Personel Kanunu'ndan kaldırıldı. Aynı kanunda yurtdışı izinlerinin düzenlenmesi ve ödülleri tanzim eden maddelerden askeri öğrenciler çıkarıldı (KHK 669 md. 32).

Asteğmen-albay rütbeleri arasındaki subaylar ile astsubayların atanmaları daha önce “Kuvvet Komutanlıklarınca” yapılırken şimdi “Kuvvet Komutanlıklarının teklifi, Milli Savunma Bakanının onayı ile,” yapılır hale getirildi (KHK 669 md. 30).

Sahil Güvenlik ve Jandarma Akademisinin kurulmasıyla ilintili olarak; ilk atanmada aylığa hak kazanmayı düzenleyen maddede yer alan “Ancak, TSK’ya bağlı okullardan mezun olanlardan yeni görev yerlerine ataması yapılan subay ve astsubayların” cümlesindeki TSK’ya bağlı ibaresi yerine “Askeri” ibaresi getirildi (KHK 669 md. 31).

İhraçlar neticesinde hava kuvvetlerinde yaşanan pilot eksikliğini giderebilmek adına dışarıdan pilot temin edilebilmesi için de bazı düzenlemeler yapıldı. TSK Personel Kanunu’na eklenen bir madde ve yapılan düzenleme ile ticari pilot lisansı veya havayolu nakliye pilotu lisansı bulunanlar öncelikli olmak üzere en az dört yıl süreli mühendislik eğitimi veren fakülte veya yüksekokullardan mezun olan kadın veya erkeklerden muvazzaf subay olmak için başvuruların; otuziki yaşını bitirmemiş olma, yedek subay olma koşullarını taşıma ve sınavlarda başarılı olmak şartıyla muvazzaf subaylığa nasbedilebilmeleri sağlandı. (KHK 671 md. 3, KHK 676 md. 55) Bu kişilerin askeri pilotaj eğitiminde (pilot adaylarına verilen uçuş eğitimi) başarısız olmaları halinde TSK’nın ihtiyaç duyacağı başka bir sınıfta istihdam edilebilmelerinin de önü açıldı (KHK 671 md. 3).

Ayrıca herhangi bir nedenle TSK’dan ayrılan veya ilişkisi kesilen pilot subaylar ile ticari pilot lisansı ya da havayolu nakliye pilotu lisansına sahip en az 1000 saat uçuşu bulunan diğer sınıflardaki subaylardan istekliler, uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve başvurularının uygun görülmesi halinde ilgili kuvvet komutanının teklifi ve Milli Savunma Bakanının onayı ile 31/12/2020 tarihine (KHK 690 ile daha önce temdit edilen son başvuru tarihi KHK 696 m. 23 ile yeniden uzatıldı) kadar yeniden subay naspedilerek TSK’da pilot olarak görevlendirilebileceklerdir. Bunlar 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu kapsamında pilot kabul edilecektir. Bunların dışarıda geçirdikleri süreler rütbe bekleme süresinden, dışarıda geçirdikleri uçuş süreleri, belgelendirmeleri kaydıyla ayrıca uçuş hizmet süresinden sayılacaktır. Bunların TSK’da görev ve tekrar başladıklarında bir defaya mahsus olmak üzere yine aynı kanunda belirtilen rütbe terfi şartları ve esasları aranmaksızın emsallerinin buldukları rütbelere terfi işlemleri derhal yapılarak nasıpları emsalleri tarihine götürülecektir (KHK 671 md. 6; KHK 676 md. 56).

Ayrıca herhangi bir nedenle uçuştan ayrılan subayların, bir yıl içinde başvuruda bulunmaları ve uçuş için gerekli şartları sağlamaları kaydıyla ilgili Kuvvet Komutanlığınca yeniden pilotaj eğitimine alınabilmesinin de önü açıldı. Pilotaj eğitiminde başarılı olanların yükümlülük süresi, bu eğitime başlama tarihinden itibaren onbeş yıl olacaktır. Pilotaj eğitiminde başarısız olanların bu eğitimde geçirdikleri süre ise yükümlülük süresine dahil edildi. (KHK 671 md.6) Pilotaj eğitimini bitirenlerin yükümlülükleri eskiden eğitimde geçen sürenin üç katı kadar uzatılırken, yapılan değişiklikle bu süre sekiz yıl olarak belirlenmiştir (KHK 671 md. 4).

Yine Hava Kuvvetlerindeki pilot açığını kapatmak üzere ihtiyat pilotu adıyla yeni bir düzenleme yapıldı. Böylece TSK Personel Kanunu’na eklenen bir madde ile kriz veya hareket kaynaklı ihtiyaç durumlarında kuvvet komutanlıklarının pilot ihtiyacının muvazzaf personel dışında harbe hazır pilotlarla karşılanabilmesi mak-

sadiyla bu komutanlıklar bünyesinde pilot olarak hizmet vermiş ve kendi istekleriyle ayrılmış olanların zorunlu olarak yedek pilot olmasının önü açıldı. Söz konusu pilotların uçuculuk niteliklerini haiz olmak kaydıyla ilgili Kuvvet Komutanlığının teklifi ve MSB'nin onayı ile ihtiyat pilot olarak görevlendirilebilmesi bu değişiklikte sağlandı. Düzenlemeyle ihtiyat pilotlara, belirli aralıklarla belirlenecek hava araçlarında ve bölgelerde görev uçuşu yaptırılacak ve bu süre içinde ihtiyaca göre tazeleme ve harbe hazırlığın devamı eğitimi verilecektir (KHK 678 md. 16).

Yedek subay okulu öğrencilerine, astsubay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitimine alınanlara, subay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitimine alınanlara ödenecek harçlıklara dair kanunda düzenleme yapıldı (KHK 671 md. 5).

Kanuna eklenen madde ile “yürürlüğe girdiği tarihte yedinci hizmet yılını tamamlamış ve onuncu hizmet yılını bitirmemiş olan astsubaylara, 109. maddedeki diğer şartları taşımaları kaydıyla bu maddenin yayımı tarihinden sonra yapılacak ilk astsubaylıktan subaylığa geçiş sınavına müracaat hakkı verilir” hükmü getirildi (KHK 676 md. 57). Daha sonra kanuna eklenen madde ile şartlar daha da kolaylaştırıldı ve dördüncü hizmet yılını bitirmek geçiş sınavına başvurabilmek için yeterli sayıldı (KHK 694 md. 37). Bu düzenleme, darbe girişimi sonrası yaşanan subay ihraçları dolayısıyla yaşanan subay ihtiyacı nedeniyle konulmuştur.

Kanunda fakülte veya yüksekokul mezunlarının muvazzaf subay olarak alımını düzenleyen ilgili maddede değişiklik yapılarak “Doğrudan Özel Kuvvetler Komutanlığı emrinde görev yapmak üzere subay nasbedilecek olanların yaş ve diğer giriş şartları Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak Millî Savunma Bakanlığınca belirlenir” hükmü getirildi. Bu diğer sınıflardan farklı bir uygulamadır. Örneğin 4 yıllık fakülte ya da yüksekokullardan mezun olup dışarıdan muvazzaf subaylığa başvuranlarda 27 yaş, lisansüstü bitirenlerde 32 yaş aranmaktadır. Ayrıca doğrudan Özel Kuvvetler Komutanlığı emrinde görev yapmak üzere subay alınanların deneme süresi iki yıl olarak (diğer sınıflarda bir sene) belirlendi (KHK 678 md. 13).

Dahası doğrudan Özel Kuvvetler Komutanlığında görev yapmak üzere subay nasbedilenlerin sınıflarına bakılmaksızın ÖKK eğitimine tabi tutulacakları, sağlık nedenleri haricinde başarısız olanların TSK ile bağının kesileceği, aldıkları aylıklar dışında devletin yaptığı masrafların faiziyle tahsil edileceği, sağlık nedeniyle başarı gösteremeyenlerin bir sonraki dönem eğitimine kalacağı yine başarı gösteremeyenlerse kuvvet komutanlıklarınca sınıf ve rütbelere uygun görevlere atanacakları ÖKK'dan başka yere atanmaların atandıkları sınıfın eğitimine tabi tutulacakları öngörüldü (KHK 678 md. 14). Doğrudan ÖKK'da görev yapmak üzere nasbedilen astsubaylara ilişkin de benzer hükümler getirildi. (KHK 696 m.21).

ÖKK'da astsubay olarak nasbedileceklerin iki yıl deneme süresine tabi tutulacakları (diğer sınıflarda bir yıl); adayların yaş ve giriş şartlarının GB'nin görüşü alınarak MSB tarafından belirleneceği de hüküm altına alındı (KHK 678 md. 15).

Kanunun “tarifler” başlığı altında yer alan “Kuvvet Harp Akademileri” ibaresi, “Millî Savunma Üniversitesi Enstitüleri” olarak değiştirildi. Bu, darbe girişimi sonrası Mili Savunma Enstitülerinin kurulmasıyla ilgili bir değişiklik olarak okunmalıdır (KHK 681 md. 12).

926 sayılı kanunun “kaynak ve yetiştirme” başlığı altında “Millî Savunma Bakanlığı nam ve hesabına eğitim göreceklere lisans ve lisansüstü eğitime gönderilmeleri ile askeri eğitimleri ve bu eğitimleri sırasında yapılacaklara ilişkin usul

ve esaslar yönetmelikle belirlenir.” denmektedir. Değiştirilen eski metinde ise “Silahlı Kuvvetler namına okumak isteyen öğrenciler” ibaresi vardı. Askeri eğitimin MSB’nin kontrolüne alınmasıyla ilişkili bir ibare olarak değerlendirilebilir (KHK 681 md. 13).

Kanunun 14. maddesinde yer alan “Genelkurmay Başkanlığınca gösterilecek lüzuma göre TSK tarafından” ibaresi yürürlükten kaldırıldı; böylece “fakülte ve yüksek okullarda yetiştirme” başlığı altındaki ilgili maddedeki değişikliklerle subaylığa nasbedilmede GB’nin lüzumlu görme yetkisi kalktı (KHK 681 md. 14). Dışarıdan subaylığa geçirilecek en az dört yıl süreli fakülte ve yüksekokulları bitirenlere ilişkin bu düzenlemede – KHK/678’deki düzenlemeyle – doğrudan ÖKK’ya subay nasbedileceklerin GB’nin görüşü alınmakla birlikte Milli Savunma Bakanı tarafından belirleneceği hükme bağlanmıştı. Kanundaki değişikliklerle sadece GB’nin tespit ettiği okullardan değil tüm fakülte, yüksekokul veya meslek yüksekokullarından mezun olanların da muvazzaf astsubay olabilmesinin önü açıldı (KHK 681 md. 25).

Eskiden astsubaylığa alınma, ilgili kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı, Sahil Güvenlik Komutanının teklifi ve Genelkurmay Başkanının lüzum göstermesi üzerine yapılırken kanunda yapılan değişikliklerle bu ifadeler kaldırıldı ve sadece “Milli Savunma Bakanının onayı ile yapılır” ifadesi kaldı. Aynı maddede rütbe terfilerinde de Kuvvet Komutanlığı devre dışı bırakılarak İçişleri Bakanı veya Milli Savunma Bakanı onayı ile yapılır ifadesi kondu (KHK 681 md. 26).

Astsubaylıktan subaylığa geçmek için gerekli başvuru şartlarını karşıladıkları halde hareket görevleri nedeniyle başvuruda bulunamayan veya sınava katılmayanların mazeretini “GB’nin “geçerli mazeret olarak tespit etme” yetkisi kaldırıldı (KHK 681 md. 28).

Kanunda “subayların ve astsubayların yükümlülüğü” başlığı altında yapılan değişikliklerle muvazzaf subay ve astsubayların nasbedildikleri tarihten itibaren istifa edemeyecekleri zorunlu hizmet süresi 10’dan 15 yıla çıkarılmıştır. Bu değişiklik muhtemelen darbe girişimi sonrası ihraçlar sonucu yaşanan personel açığı ile ilgilidir (KHK 681 md. 29).

Kanunda “yurtdışı izinleri” başlığı altındaki değişikliklerle, daha önce GB’de olan öğrenim ve diğer nedenlerle yurtdışına gidecek TSK personelinde general ve amirallere izin verme yetkisi MSB’ye verildi (KHK 681 md. 38). Eski kanun metninde yabancı bir memlekette veya uluslararası kuruluşlarda görev alacak subay ve astsubaylara GB’nin muvafakati ve Milli Savunma Bakanının (Jandarma Genel Komutanı ve Sahil Güvenlik Komutanı için İçişleri Bakanlığı) onayıyla 5 yıla kadar maaşsız izin verilebileceğine ilişkin hükümdeki “Genelkurmay Başkanlığının muvafakati” ibaresi kaldırıldı, yeni metinde “Genelkurmay Başkanlığının görüşü” olarak yer aldı (KHK 681 md. 44).

926 sayılı kanundaki değişikliklerle fakülte veya yüksekokulları kendi hesabına bitiren astsubayların kendi sınıflarında veya öğrenimlerinin ilgilendirdiği ihtiyaç duyulan sınıflarda muvazzaf subaylığa geçmek için müracaat ederek subay olmasının önü kesildi (KHK 690 md. 7).

Kanunda yapılan eklemelerle astsubaylığı nasıp yani astsubay rütbesiyle görev başlamanın nasıl olacağı düzenlendi (KHK 690 md. 8).

Albaylarla general ve amirallerin terfi işlemlerini düzenleyen maddede “Su-

Askerlik Kanunu’ndaki değişikliklerde de sivil-asker ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi esas gaye olarak görünmektedir.

bay Sicil Yönetmeliğinde gösterilen esaslara göre değerlendirme notu verir” ibaresinde Subay Sicil yerine YAŞ geldi (KHK 691 m 4). Devamında YAŞ’ın terfi işlemlerinde uyacağı esaslar Subay Sicil Yönetmeliğinde gösterilir maddesi kaldırıldı (KHK 691 md. 5).

KHK 696’nın 19-25 maddeleri ile de kanunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda askeri eğitim, tutuklu ve açığa alınmış subaylar, doğrudan ÖKK’ya nasbedilen astsubaylar, askeri hakim ve savcılar, pilot subayların özlük hakları ile ilgili çeşitli değişiklikler yer almaktadır.

b.) 1111 sayılı Askerlik Kanunu’nda değişiklikler

Askerlik Kanunu’ndaki değişikliklerde de sivil-asker ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi esas gaye olarak görünmektedir.

669 sayılı KHK ile asker hastaneleri Sağlık Bakanlığı’na devredilmişti. Buna istinaden 1111 sayılı Askerlik Kanunu’nda yapılan değişikliklerle, yükümlülerin sağlık muayenesi öncelikle bağlı buldukları aile hekimi tarafından yoksa en yakın resmi sağlık biriminde tek tabip tarafından yapılacağı hükmü getirilmişti. Yükümlüler hakkında her türlü sağlık raporunu tanzim etmeye yetkili makam, Sağlık Bakanlığınca belirlenen sağlık kuruluşu ve sağlık kurulu oldu. Bu bağlamdaki tüm tetkik ve muayeneler ücretsiz kılındı (KHK 674 md. 45; KHK 676 md. 48). Kanun metninde “askeri hastaneler” olarak geçen tüm ibareler resmi sağlık kuruluşu, Sağlık Bakanlığınca belirlenen yetkili sağlık kurulları vb. ifadelerle değiştirildi (KHK 676 md. 49-52).

Askerlik Kanunu’na eklenen bir madde ile “15 Temmuz darbe teşebbüsü ve terör eylemi ile bu eylemin devamı niteliğindeki eylemlere görevi olmadığı halde mukavemet ederken şehit olanların” kendinden olma erkek çocukları ve aynı babadan olma kardeşlerinin tamamı hakkında askerlik kanununun ilgili maddelerinin uygulanmasına hükmedildi. Ölenin oğullarından biri veya kardeşlerinden birinin askerlik yapmamasına ilişkin mevzuat, 15 Temmuz’da ölenlerin aileleri için de uygulanacaktır (KHK 678 md. 12). Kanunun ilgili maddesinde yapılan değişikliklerle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren bir olayda askerlik hizmetini yerine getirmekteyken veya terör saldırısında hayatını kaybeden sivillerin kendilerinden olma çocukları ile aynı anne ve babadan olma kardeşlerinin tamamı gönüllü olmadıkları takdirde silah altına alınmayacağı; silah altındakilerin ise istedikleri takdirde terhis edilebilmesi hüküm altına alındı. Aynı kapsamda hayatını kaybeden kamu görevlilerinin (güvenlik korucuları dahil) kendilerinden olma çocukları ile aynı anne ve babadan olma kardeşlerinden biri de aynı hükümlerden yararlandırılacak. (KHK 696 md.1)

“Kıtaattan izinli ve tebdilihava suretiyle ayrılacak erbaş ve er” başlığı altında izinleri düzenleyen bölümde üstün başarı gösteren erbaş ve erlere ek izin süresi verilmesinin usul ve esasları yeniden belirlendi. Eskisiyle yeni düzenleme arasındaki fark JGK ve SGK’nın TSK’dan ayrılması ile daha önce GB’ye tanınan usul ve esasları belirleme yetkisinin adı geçen komutanlıklara da tanınmasıdır (KHK 680 md. 24).

Aynı kanuna izleyen madde eklendi: “Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve askerliğe elverişli oldukları anlaşılan yükümlülerden, yoklama kaçacağı ve bakayalar dahil bu Kanunda yazılı geçerli mazereti olmayanlar, Milli Savunma Bakanlığınca

belirlenecek celp ve sevk esaslarına göre silah altına alınırlar” (KHK 691 md. 2).

Milli Savunma Bakanlığı tarafından yapılan askerlik celp ve yoklama duyuruları önceden sadece Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu üzerinden yapılırken, Askerlik Kanunu’nda yapılan değişikliklerle diğer ulusal yayın yapan televizyon ve radyo kanalları tarafından da zorunlu yayın kapsamında duyuruda bulunulması kararlaştırıldı (KHK 694 md. 3-4).

Kanuna yapılan ekleme ile yurt dışında çalışan askerlik yükümlülerinin yabancı ülke parası üzerinden yaptıkları ödemelerde döviz tahsilatı ve özel döviz hesabına aktarılması ile ilgili oluşacak transfer ücreti ve diğer masrafların yükümlülerden tahsili için düzenleme yapıldı. (KHK 696 md.2)

c.) 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nda Değişiklikler

TSK İç Hizmet Kanunu’ndaki değişikliklerde sivil amirlerin yetkisinin artırıldığını, disiplin cezası vermesine olanak veren bir düzenleme yapıldığını görüyoruz. Askeri hastanelerin Sağlık Bakanlığına devrinden sonra intibak için ihtiyaç duyulan değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca askeri öğrencilerin suiistimalini önleme amaçlı bir düzenleme de mevcuttur.

Sağlık hizmeti vermek amacıyla askeri ihtiyaçlar dikkate alınarak GB’ce asker hastaneleri kurulmasına izin veren madde ilga edildi (KHK 669 md. 109). Bilindiği üzere tüm askeri hastaneler Sağlık Bakanlığına devredilmişti. Kanundan asker hastanesi ibareleriyle askeri hastanelerde tedaviye ilişkin hükümler kaldırıldı.

Daha önce sağlık nedeniyle sınıf veya statü değişikliği işlemine tabi tutulan TSK personeli bir yıl içerisinde başvurması halinde yeniden sağlık muayenesine sokulabilecektir (KHK 669. md. 11).

Kanunda askeri öğrencilere ilişkin cezai müeyyide düzenlemeleri yapıldı (KHK 669 md. 10).

Kanunun 115. maddesinin (a) bendinin ikinci ve üçüncü cümleleri kanun metninden çıkarıldı. Çıkarılan cümlelerle sivil memurun ceza vermesinin önündeki engel kaldırıldı (KHK 676 md. 53). Bu değişikliğin devamı olarak kanunun 19. maddesinde astlara, üniformalı veya üniformasız asker amirlerinin yanı sıra sivil amirlerinin verdiği emirleri uygulamak zorunluluğu getirildi (KHK 681 md. 3).

Sahil Güvenlik ve Jandarmanın TSK bünyesinden ayrılmasından ötürü bu komutanlıklar kanunun kapsamından çıkarıldı (KHK 681 md. 1-8).

d.) 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu’nda Değişiklikler

Özel yetenek gerektiren Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam hizmetlerinde ihraçlardan ve erken emekliye ayrılmadan kaynaklı personel açığını önlemek adına ve teşvik amacıyla tazminatlarda önemli artışlar yapıldığını görüyoruz.

Kanunun ilgili maddesinde yapılan değişikliklerle fazla uçuş saati tazminatı düzenlemesi (jet pilotları vb. için) yapıldı (KHK 671 md. 12).

Pilot, silah sistem subayı, seyrüsefer subayı, taktik koordine subayı, uçuş ekibi personeli, görev ekibi personeli, paraşütçü, denizaltıcı, ADS pilotu, dalgıç ve kurbağa adamların tazminatlarına ilişkin de oldukça iyileştirici bir düzenleme yapıldı (KHK 676 md. 62-63).

Ayrıca kanuna eklenen bir bent ile paraşütçü, denizaltıcı, dalgıç ve kurbağa

Akademi Başkanı ve Başkan Yardımcıları İçişleri Bakanı tarafından atanır, asker veya sivil olabilir” (KHK 669 md. 113).

adamların atlayış ve dalış sorumluluklarının sürelerinde kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldı (KHK 681 md. 53-54).

Son olarak kanunda jet pilotlarının tazminatlarına dair ve Sahil Güvenlik ile Jandarma Genel Komutanlığı personeline bu kanun hükümlerinin uygulanması usulüne ilişkin düzenleme yapıldı. (KHK 696 md.38-40)

e.) 3269 Sayılı Uzman Erbaş Kanunu'nda Değişiklikler

Öncelikle personel açığını kapatmak için hizmet yaş haddinde bir artış sağlandı. Uzman er ve erbaşların alımında MSB ve İçişleri Bakanlığı onay yeri haline geldi ve GB'den kadro onay yetkisi alındı. Ardından uzman erbaşların astsubaylığa geçişi başta olmak üzere düzenlemeler yapıldı. Kanundaki değişiklikle eskiden “kırkbeş” yaşına kadar görev yapabilen uzman erbaşların “elliiki” yaşına kadar hizmet edebilmesi sağlandı (KHK 676 md. 64).

Kanuna eklenen geçici madde ile KHK/667'nin 4. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına gönderme yapılarak “milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle sözleşmeleri feshedilen uzman erbaşlar hakkında” 667'nin sözü geçen madde fıkralarının nasıl uygulanacağı hükme bağlandı (KHK 676 md. 65). 2. fıkra “bir daha kamu hizmetinde istihdam edilememe, doğrudan veya dolaylı görevlendirilememe vs., 3. fıkra silah ruhsatları ve pilot lisanslarının iptali, kamu konut ve lojmanlarından 15 gün içinde tahliyeleri ve özel güvenlik şirketlerinde çalışmamayı öngörmektedir.

Kanuna eklenen bir madde ile yürürlüğe girdiği tarihte 7. hizmet yılını tamamlamış ve 10. hizmet yılını bitirmemiş olan uzman erbaşlara, 15. maddedeki diğer şartları taşımaları kaydıyla bu maddenin yayımı tarihinden itibaren yapılacak ilk astsubaylığa geçiş sınavına müracaat hakkı verildi (KHK 678 md. 19). Eski halinde 4. hizmet yılını tamamlamış, 8. hizmet yılını bitirmemiş olmak koşulu vardı.

Kanunda yapılan değişiklikle uzman onbaşı ve uzman çavuş kadrolarının alımında onay makamı MSB veya İçişleri Bakanlığı oldu. Eski kanun metninde hazırlanan kadroları onaylama yetkisi GB'deydi. Ayrıca MSB dışında, JGK ve SGK İçişleri Bakanlığına bağlandığı için İçişleri Bakanlığı ibaresi de kanun metnine gir-di (KHK 681 md. 60).

SGK'nın TSK'dan ayrılması (KHK 681 md. 61) ve askeri hastanelerin kapatılması dolayısıyla ibare değişiklikleri yapıldı (KHK 681 md. 62). Erbaşlıktan astsubaylığa geçişte “kendi nam ve hesabına fakülte, yüksekokul veya meslek yüksekokulundan mezun olma şartını sağlayan erbaşların, “Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespiti” ibaresi kaldırıldı ve ayrıca “Astsubay meslek yüksek okullarının bağlı olduğu kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından belirlenen ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından onaylanan” ibaresi de çıkartılarak lise veya dengi okullardan mezun olmak yeterli sayıldı. Ayrıca uzman erbaşlıktan astsubaylığa geçirilenlerin mecburi hizmet süreleri 15 yıla çıkarıldı (KHK 681 md. 63).

Yapılan değişiklikle kanunun eski metninde “Genelkurmay Başkanlığı tarafından ihtiyaç duyulacak özel ihtisas gerektiren sınıf, branş ve ihtisaslarda ilköğretim okulu mezunu çok üstün başarı belgesi alanlar”ın uzman erbaş olarak atanabileceklerine ilişkin ifadeden “Genelkurmay Başkanlığı tarafından ihtiyaç duyulacak” ibaresi çıkarıldı (KHK 681 md. 65).

Sözleşmeli subayların sözleşmelerinin uzatılması onayı GB'den alınarak ilgisine göre MSB ve İçişleri Bakanlığına verildi (KHK 681 md. 66).

Son olarak aynı kanunda yapılan değişiklikle terhisinin üzerinden beş sene geçmemiş kişilerin ve yirmi yedi yaşını bitirmemiş muvazzaf askerlerin uzman erbaş olabilmeleri düzenlenmiştir. Daha önce üç sene geçmeme ve yirmibeş yaş sınırı aranmaktaydı. Ayrıca göreve alınmayı tanzim eden aynı maddede uzman erbaşların özlük haklarına ilişkin çeşitli değişiklikler de bulunmaktadır. (KHK 696 md.63)

f.) TSK ve Bağlı Kurumlar ile JGK ve SGK’da Çalışanların Özlük Haklarına İlişkin Diğer Düzenlemeler

Söz konusu düzenlemelerin temel olarak iki nedenle yapıldığı söylenebilir: Siyasi iradenin ordu üzerindeki otoritesini güçlendirmek üzere GB’nin yetkilerini kısmak ve darbe girişimi sonrası artan personel ihtiyacını karşılamak.

2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu’ndaki değişiklikle 926 sayılı TSK Personel Kanunu uyarınca belirlenen yükümlülük süresini tamamlamadan bir mahkeme veya disiplin kurulu kararına dayanılarak TSK’dan ilişigi kesilenlerin kalan yükümlülük süresi dolmadan yeterlik belgesinin sağladığı yetki ve imtiyazları kullanamayacakları hüküm altına alındı (KHK 671 md. 14).

675 sayılı KHK’nın ilgili maddesinde düzenleme yapılarak TBMM kararlarına dayanılarak yabancı ülkelere birlik hâlinde veya münferiden gönderilen subay, astsubay, uzman jandarma, sivil memur, işçi, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erlere, zorunlu askerlik görevini ifa eden erbaş ve erlere tazminat ödenmesi, bunun usul ve esasları hükme bağlandı. Bu düzenlemenin Suriye’ye yönelik Fırat Kalkanı Operasyonu sonrasında doğan ihtiyaca binaen yapıldığını söyleyebiliriz. Operasyon bölgesinde güvenlik personelinin yanı sıra yardım, hizmet ve yeniden inşa faaliyetleri için sivil memur ve işçiler de görevlendirilmişti (KHK 676 md. 66).

4678 sayılı TSK’da İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun’da 681 sayılı KHK’nın 66-71 maddeleri ile değişiklikler yapıldı.

Sözleşmeli subayların sözleşmelerinin uzatılması onayı GB’den alınarak ilgisine göre MSB ve İçişleri Bakanlığına verildi (KHK 681 md. 66).

Eski kanun metninde sözleşmeli subaylıktan muvazzaf subaylığa geçirilenlerin subaylığa nasbedildikleri tarihten itibaren 10 yıl boyunca istifa edemeyeceklerine ilişkin ibare 15 yıl istifa edemezler olarak değiştirildi (KHK 681 md. 67).

“Astsubay kaynakları” başlığı altında “bölüm ve branşları Genelkurmay Başkanlığının tespit edeceği”ne ilişkin ibare kaldırıldı (KHK 681 md. 68).

Sözleşmeli astsubaylıktan muvazzaf astsubaylığa geçirilenlerin astsubaylığa geçtikten sonra, astsubaylığa nasbedildikleri tarihten itibaren 10 yıl istifa edemeyeceklerine ilişkin düzenlemede süre 15 yıl oldu (KHK 681 md. 69).

Değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihte 12. hizmet yılını tamamlamış olan sözleşmeli subay ve astsubaylara diğer koşulları karşılamaları kaydıyla yapılacak ilk muvazzaf subay ve astsubay geçiş sınavına başvurma hakkı tanındı (KHK 681 md.71).

5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da yapılan değişiklikle 926 sayılı TSK Personel Kanunu’nun ek 36. maddesi kapsamında istihdam edilen ihtiyat pilotlar ile MSB ve bağlı birimlerinde personel ve askeri öğrenci temin faaliyetine yönelik hizmetlerin yürütülmesi için görevlendirilen emekli subay ve astsubayların “herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanlar bu aylıkları kesilmeks-

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’na ekleme yapıldı ve kaçakçılıkla mücadelede görev alan Kara ve Deniz Kuvvetleri personeline de ikramiye ödenmesi tanzim edildi (KHK 690 md. 12).

zin herhangi bir pozisyon, kadro veya görevde çalıştırılmaz ve görev yapamazlar” şeklindeki düzenlemeden muaf tutulmaları sağlandı (KHK 681 md. 73). Böylece tarif edilen kategoride hizmetlerine ihtiyaç duyulan emekli subay ve astsubayların emekli maaşları kesilmeden yeniden istihdam edilebilmelerinin önü açıldı.

5607 sayılı *Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu*’na ekleme yapıldı ve kaçakçılıkla mücadelede görev alan Kara ve Deniz Kuvvetleri personeline de ikramiye ödenmesi tanzim edildi (KHK 690 md. 12).

1325 sayılı *Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanun*’a eklenen madde ile harp okullarında, üniversite ve yüksekokullarda öğrenim gören askeri hazırlık öğrencilerine yapılacak ödemeler düzenlendi (KHK 694 md. 40).

6191 sayılı *Sözleşmeli Erbaş-Er Kanunu*’nda yapılan değişikliklerle sözleşmeli er-erbaş olabilmek için “güvenlik soruşturması olumlu sonuçlanmış olmak; güvenlik soruşturmasının sonucunun henüz gelmediği hallerde arşiv araştırması olumlu sonuçlanmış olmak” niteliğinin aranması ve yine sözleşmenin feshi için “güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması” eklendi. “Ana, baba, eş, çocuk ve kardeşlerinin ölümü hâlinde on gün, kendisinin evlenmesi halinde yedi gün, eşinin doğum yapması halinde on gün” mazeretli izin hakkı tanındı. Ayrıca söz konusu personelin istihdam edildikleri kadroların kuvvetlerinin değişmesi halinde, ilgisine göre MSB veya İçişleri Bakanlığı tarafından yerlerinin değiştirilmesi düzenlenmiştir (Öncesinde GB idi). Ayrıca yine aynı kanunda ikramiye gösterge tablosu da değiştirildi (KHK 694 md. 164-167).

3466 sayılı *Uzman Jandarma Kanunu*’nda yapılan değişiklikle uzman jandarmaların mecburi hizmet süresi ondan onbeş yıla çıkarıldı. Sağlık vb. nedenler hariç olmak üzere hizmet yükümlülük süresi içerisinde ayrılmaları halinde ödeyecekleri tazminata ilişkin hükümler eklendi. (KHK 696 md.67-68)

4678 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun*’da yapılan değişiklikle Terörle Mücadele Kanunu kapsamında malül olan isteklilerin sözleşmelerinin gerekli şartları haiz olmaları halinde uzatılabilmesi hüküm altına alındı. (KHK 696 md.75)

6191 sayılı *Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu*’nda sosyal güvenlik ve mali haklara ilişkin hükümlerde değişiklikler yapıldı; yatarak tedavi gören, uzun süreli tedavi gerektiren hastalık geçiren, hudut birliklerinde veya terörle mücadele kapsamında yaralananlar hariç olmak üzere kullanılan hastalık izinlerinin aylık ücretten düşülmesi düzenlendi. (KHK 696 md.110)

8) Askeri Yargı

Askeri yargı alanında 694 sayılı KHK’nın 203. maddesiyle Askeri Hâkimler Kanunu, Askeri Yargıtay Kanunu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu yürürlükten kaldırıldı. Bu aslında 16 Nisan 2017 Anayasa Değişiklikleri Referandumu ile Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve diğer askeri mahkemelerin kaldırılmasının doğal bir uzantısı olarak da gerçekleştirildi. Buralarda görev yapan hâkimler MSB kadrolarında görevlendirildi. *6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu*’nda yapılan değişikliklerle JGK ve SGK’nın İçişleri Bakanlığına bağlanmasının doğal gereği olan düzenlemeler ile başka bazı sınırlı düzenlemeler yapıldı. Yine diğer kanunlarda yapılan bazı küçük düzenlemelerle askeri yargının

alanı iyice daraltıldı. TSK'dan ayırma cezası alan personelin MSB ve TSK nam ve hesabına aldıkları sertifika, diploma vb. belgeleri kullanamayacakları ve bunlara bağlı meslek icra edemeyecekleri hükme bağlandı. Disiplin subayının hukuk sınıfından olması (öncesinde askeri hakim sınıfıydı), atama ve görevlendirme makamları vb. hususlarla ilgili düzenleme yapıldı. Disiplin subayının yaptığı inceleme sonucunda bir suçun işlendiği tespit edildiyse (öncesinde bu ifade “adli ve askeri mahkemelerin görevine giren bir suçun” şeklindeydi) dosyanın bir suretinin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına (öncesinde “görevli mercie” ifadesi kullanılıyordu) gönderilmesi ifadesi konuldu. (KHK 696 md. 114-116).

353 sayılı *Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu*'nun eski hali “Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanacak askeri mahkemeler; kolordu, ordu, (deniz ve havada eşidi) ve kuvvet komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı nezdinde Milli Savunma Bakanlığınca kurulur” şeklindeydi. Yapılan düzenlemeyle “Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanacak askeri mahkemeler, askeri birliklerin teşkilat yapıları ve buldukları yerlerin coğrafi durumu ile mahkemelerin iş yoğunluğu göz önünde tutulmak suretiyle, Kuvvet Komutanlıklarının görüşü alınarak Milli Savunma Bakanlığınca kurulur ve aynı yolla kaldırılır” şeklinde düzenlendi. Buna göre, kolordu, ordu, kuvvet komutanlıkları ve GB nezdindeki mevcudiyetine son verildi ve askeri birliklerin coğrafi yerleşim yerleri ve iş yoğunlukları esas alındı. Ayrıca şu düzenleme de yürürlükten kaldırıldı: “Kuvvet Komutanlıklarının yapacakları teklif veya Genelkurmay Başkanlığının, doğrudan doğruya göstereceği lüzum üzerine, diğer kıta komutanlıkları veya askeri kurum amirlikleri nezdinde de Milli Savunma Bakanlığınca askeri mahkeme kurulabilir ve aynı yolla kaldırılabilir” (KHK 668 md. 4).

Önce 668 (md. 4), 669 (md. 12-20), 671 (md.1-2) ve 676 (md. 54) sayılı KHK'larda 357 sayılı *Askeri Hâkimler Kanunu*'nda çeşitli değişiklikler ve düzenlemeler yapıldı. Daha sonra 694 sayılı KHK ile Askeri Hâkimler Kanunu yürürlükten kaldırıldı (KHK 694 md. 203).

Önce 669 (md. 43-44) ve 671(md. 10-11) sayılı KHK'larla 1602 sayılı *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu*'nun bazı maddelerinde küçük değişiklikler yapıldı. Ardından 694 sayılı KHK ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu yürürlükten kaldırıldı.

926 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu*'nun mülga 46. maddesi yeniden yazılarak daha önce kaldırılan Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görev yapan askeri hâkimlere ilişkin düzenlemeler getirildi ve MSB'ye bağlı “hukuk hizmetleri başkanlıkları veya birimleri” isimli yeni bir birim oluşturuldu. GB ve MSB'nin hukuk hizmetlerinin, hukuk sınıfına mensup subaylardan oluşacağı bu birim ve başkanlıklar tarafından yürütüleceği hükme bağlandı (KHK 694 md. 31).

926 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu*'na eklenen geçici 45. madde ile ise kaldırılan Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görev yapan askeri hâkimlerin tercihleri ve müktesep hakları dikkate alınarak, adli ve idari yargıda veya MSB veya GB'nin hukuk hizmetleri kadrolarında yeniden görevlendirilme ve emeklilik hakları düzenlendi (KHK 694 md. 36).

1632 sayılı *Askeri Ceza Kanunu*'nun hangi fiilleri işleyenlerin yabancı ülkeye kaçmış sayılacağını sayan 67. maddesinde daha önce izinli olsa dahi yabancı ülkeye gitme müsaadesi bulunmayanlar da 3 günü geçirdiklerinde firari sayılıyor ve ceza

Kanunun 21. maddesinde yapılan değişikliklerle disiplinsizliği alışkanlık haline getirme koşulları tanımlanarak ayırma cezasının nasıl gerçekleştirileceği tanzim edildi (KHK 690 md. 14).

Güvenlik korucuları ve gönüllü güvenlik korucularının terörle mücadele görevi sırasında işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda belirledikleri en fazla üç avukatın ücretinin İçişleri Bakanlığı bütçesine konacak ödenekten valilerce karşılanması hüküm altına alındı (KHK 694 md. 1).

alıyordu, şimdi ise bu durum daraltıldı ve “izinli olduğu durumlar hariç” firari sayılır dendi (KHK 691 md. 3).

1632 sayılı *Askeri Ceza Kanunu*’nun “askeri mahkemelerce verilen tutuklama kararları ile asker kişiler hakkında verilen cezaların ve tutuklama kararlarının infaz yeri” başlıklı ve asker kişiler hakkında hükmolunan ve maddede gösterilen cezaların askeri cezaevlerinde infaz edileceğini düzenleyen 39. maddesi kaldırıldı (KHK 694 md. 203).

6413 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu*’nda değişiklikler yapıldı. Disiplin amirlerinin 15 günlük geçici uzaklaştırma cezasını önceden bir katı artırabilmesini düzenleyen maddede yapılan değişiklikle “ihtiyaç duyulması halinde bu süre, bu fıkrada yazılı makamlarca bir katına; ilgili bakanın onayı ile de bir yıla kadar artırılabilir.” şeklinde düzenlendi (KHK 668 md. 4). Üst disiplin amirini tanımlayan maddede yapılan değişiklikle “rütbe ve kıdemce büyük” ifadesinin başına ek olarak “makam yahut” da getirilmiş, böylece mevcut askeri tanım sivil bir tanım da eklenerek genişletilmiştir (KHK 676 md. 72).

Ayrıca 1325 sayılı *Millî Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilâtı Hakkında Kanun*’un 1. maddesinde sayılan makamlara atananların bazıları için rütbe karşılıkları belirlendi. Düzenlemeye göre “rütbe karşılıkları, Özel Kalem Müdürü, Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri ile taşra teşkilatındaki makam sahipleri albaylar, şube müdürleri ise yarbaylar gibi, bu Kanuna tabi personele disiplin veya üst disiplin amiri olarak ek-1 sayılı çizelgede gösterilen cezaları verebilirler” dendi (KHK 676 md. 73). Bu düzenlemenin amacı, amir durumunda olmasını düşündüğü ancak rütbesi olmayan makam sahiplerine rütbe vermek ve dolayısıyla amir olarak ceza verebilmelerini sağlamaktır.

Yine 6413 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu*’nun 2, 4, 7, 8, 13, 21, 29, 30, 32, 43 ve 49. maddelerinde değişiklik, eklemeler ve 4. bölüm başlığında ibare değişikliği yapıldı. Bunlar JGK ve SGK’nın TSK’dan ayrılmasından kaynaklanan değişiklikleri içermektedir ve eski kanun metninden uzman jandarma, jandarma, JGK, SGK vb. ibarelerin kaldırılmasıyla ilgilidir (KHK 681 md. 87, 89-96). Benzer biçimde bu kanunun uygulama ve usullerini içeren yönetmeliğin çıkarılma sorumluluğu, JGK ve SGK’nın TSK’dan ayrılması dolayısıyla MSB ve İçişleri Bakanlığının müşterek sorumluluğundan alınarak MSB’ye verildi (KHK 681 md. 97). Bir diğer düzenlemeyle ise, gerek görmesi halinde Millî Savunma Bakanına bakanlık teftiş kuruluna soruşturma açma talimatı vermesi sağlandı ve böylece bakanın TSK üzerindeki yetkisi bu noktada da arttırıldı (KHK 681 md. 88).

Kanunun 20. maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenerek muğlak bir kavram olan terör örgütleriyle ilişkisi olmak tarif edildi: “h) Terör örgütleriyle ilişkisi olmak: Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullanırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmaktır” (KHK 690 md. 13).

Kanunun 21. maddesinde yapılan değişikliklerle disiplinsizliği alışkanlık haline getirme koşulları tanımlanarak ayırma cezasının nasıl gerçekleşeceği tanzim edildi (KHK 690 md. 14).

Yüksek Disiplin Kurullarını düzenleyen maddeden JGK ve SGK çıkarılarak sadece Kuvvet Komutanlıklarında teşkil edeceği belirtildi ve kurulun bileşimi lojistik başkanı, genel plan ve prensipler daire başkanları, hukuk hizmetleri başkanı

eklenerek yeniden tarif edildi (KHK 694 md. 168).

9) Askeri Yasak Bölgeler ile İlgili Düzenleme

Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nun 3. maddesinde değişiklik yapılarak; Jandarma Genel ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı birliklerin konuşlandıkları karakollar, hizmet binaları vb. yerlerin kendiliğinden özel güvenlik bölgesi oluşmuş sayılması, bu bölgelerin sınırlarının İçişleri Bakanlığı tarafından belirleneceği, eğer bakanlık tarafından özel güvenlik bölgesi olmasının lüzumlu olmadığına kanaat getirilmişse ayrıca bakanlığın buna karar vermesi gerektiği, ilgili düzenlemelerin yönetmelikle yapılacağı hükme bağlandı (KHK 690 md. 19).

Aynı kanuna yapılan eklemeye, güvenlik bölgelerinin dış sınırlarından itibaren ikiyüz metreye kadar olan bölgelerde hangi tür zirai ürünün yetiştirileceğine mahalli mülki amirler tarafından karar verilebilmesi öngörüldü. Aynı kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usulleri belirleyen yönetmeliğince, GB ve ilgili bakanlıkların görüşleri de alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı ve MSB'ce müştereken hazırlanarak Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konması hükmü getirildi (KHK 694 md. 46-47).

10) Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM) ve Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (TSKGV)

3238 sayılı Savunma Sanayii Müsteşarlığının Kurulması ve 11 Temmuz 1939 Tarih ve 3670 Sayılı Millî Piyango Teşkiline Dair Kanununun İki Maddesi ile 23 Ekim 1984 Tarih ve 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 3. maddesine yapılan eklemeler ile Başbakan (Kurul Başkanı), Genelkurmay Başkanı, ekonomik işlerle görevli Devlet Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Maliye ve Gümrük Bakanı, Sanayii ve Ticaret Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Başbakanlık Müsteşarı, DPT Müsteşarı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarından oluşan Savunma Sanayii Yüksek Koordinasyon Kuruluna İçişleri Bakanı ve Emniyet Genel Müdürü de dahil edildi (KHK 676 md. 30). Ancak daha sonra yapılan başka bir düzenlemeyle kanunun tanımlar maddesinden bu kurulun adı çıkarıldı ve kurulu ve görevlerini düzenleyen 3. ve 4. maddeler ilga edildi (KHK 696 md. 62).

Aynı Kanun'un 5. maddesine yapılan eklemeye ile de eski mevzuatta Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Milli Savunma Bakanından oluşan Savunma Sanayii İcra Komitesine İçişleri Bakanının da katılması hüküm altına alındı (KHK 676 md. 31). Ancak daha sonra 696 sayılı KHK ile yapılan yeni bir düzenlemeyle Savunma Sanayii İcra Komitesi'nin Cumhurbaşkanının başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlarından oluştuğu, Cumhurbaşkanının olmadığı hallerde vekaleten Başbakanın Komiteye başkanlık edeceği, Komitenin Başbakanın değil Cumhurbaşkanının davetiyle toplanacağı, toplantı gündeminin Cumhurbaşkanı tarafından belirleneceği ve sekretarya hizmetlerinin Müsteşarlık tarafından yürütüleceği hükme bağlandı (KHK 696 md. 55). Kanunun 7. maddesinde yapılan değişikliklerle SSM artık MSB'ye değil Cumhurbaşkanına bağlı hale getirildi ve SSM personelinin Cumhurbaşkanı onayıyla atanacağı ancak bu yetkiyi Müsteşara devredebileceği belirtildi. (KHK 696 md. 57) Müsteşarlığın görevleri arasına "Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek" eklendi (KHK 696 md. 59). Ayrıca ek madde 1 ile mevzuatta SSM ile ilgili olarak Milli Savunma Bakanına yapılan atıfların Cumhurbaşkanına yapılmış sayılacağı belirtildi (KHK 696 md. 61).

Komitenin görevleri maddesine, silah, araç ve gereç üretimi ve tedarikinde JGK, SGK ve EGM için İçişleri Bakanlığının güvenlik önceliklerine göre hareket edileceği ibaresi ve savunma sanayii alanında insan kaynağını geliştirmek üzere eğitim destek miktarlarının ve personele yapılacak ödemelerin belirlenmesi hususu eklendi ve Fondan bu amaçla kaynak aktarılabilmesi hükme bağlandı (KHK 696 md. 56, 60). Sözleşmeli personel istihdamının önü açıldı (KHK 696 md. 58).

Yürütülen projelerde sözleşme imzalanacak firmanın seçiminin Komite kararıyla belirleneceği, Komitenin uygun gördüğü durum ve sınırlar dahilinde bu yetkiyi Komite üyelerine veya Savunma Sanayii Müsteşarına devredebileceği şeklinde bir düzenleme eklendi (KHK 696 md. 59).

MİT ve EGM'nin istihbarat ve güvenliğe ilişkin acil ihtiyaçları önceki düzenlemede "Müsteşarın teklifi, Milli Savunma Bakanının uygun görüşü ve Başbakanın onayı ile" tedarik ediliyor iken yeni düzenlemeyle bu şartlar kaldırıldı ve sadece Müsteşarlık tarafından tedarik edilir dendi. MİT tarafından uygun görülen ihtiyaçların tedariki için gerekli kaynağın banka hesabına aktarılması hususunda "Milli Savunma Bakanının uygun görüşü" ifadesi kaldırılarak "MİT Müsteşarının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayıyla" bu işlemin gerçekleştirileceği hükme bağlandı (KHK 696 md. 59).

3388 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Kanunu*'na konulan bir ek madde ile Vakıf Müttevelli Heyeti, Cumhurbaşkanı başkanlığında, Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay İkinci Başkanı, Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı ve Savunma Sanayii Müsteşarı'ndan oluşur denildi. Vakıf senedinde yapılacak değişikliklerin tescilinin tamamlanmasını beklemeksizin bu hükmün uygulanacağı da ayrıca belirtildi (KHK 696 md. 65-66). Kanuna eklenen bir cümleyle de vakfın mal ve haklarının yetkili organ kararıyla daha yararlı olanlarla değiştirilebileceği veya paraya çevrilebileceği hükme bağlandı (KHK 696 md. 64).

11) Koruculuk

442 Sayılı *Köy Kanunu*'nun 74. maddesinde ekleme ve değişiklikler yapıldı. Buna göre korucuların görev yaptıkları alanlar köyler olmakla birlikte vali veya kaymakam onayıyla görev alanları genişletilebilir veya iller arası da olmak üzere değiştirilebilir hükmü konuldu (KHK 674 md. 21). Aynı maddeye yapılan başka ekleme ve değişikliklerle "Geçici Köy Korucusu" ibaresi "Güvenlik Korucusu", "Gönüllü Korucular" ibaresi "Gönüllü Güvenlik Korucuları" ibaresi olarak değiştirildi (KHK 676 md. 8-9). Bu değişikliklerle "güvenlik korucuları" ifadesiyle bu kadronun daimi bir kadro haline getirilmek istendiği, "gönüllü korucular" ifadesinin "gönüllü güvenlik korucuları" haline gelmesiyle de gönüllü korucuların da bir çeşit resmi güvenlik görevlisi olarak tanımlanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Aynı kanunda bir başka düzenlemeyle güvenlik korucuları ve gönüllü güvenlik korucularının terörle mücadele görevi sırasında işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda belirledikleri en fazla üç avukatın ücretinin İçişleri Bakanlığı bütçesine konacak ödenekten valilerce karşılanması hükmü altına alındı (KHK 694 md. 1).

12) Diğer

Gün geçtikçe dünyada ve ülkemizde kullanımı artan, güvenlik açısından da mutlaka denetim altında bulundurulmasına hükmedilen İnsansız Hava Araçları için 2920

sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun mülga 144. maddesi yeniden yazıldı. “İnsansız hava aracı satan şirketlerin sorumlu işleticileri ve yöneticileri, satılan araç bilgileri ile satın alanların kimlik bilgilerini usulüne uygun şekilde tutmak ve azami kalkış ağırlığı beşyüz gram (dahil) üzerindeki insansız hava araçları ile ilgili bilgileri, aynı gün içinde Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan kayıt sistemine kaydetmek zorundadır. Bu kayıtlar, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç soruşturmalarında kullanılmak üzere kolluk birimleriyle paylaşılır.” Aynı maddenin devamında yükümlülükler aykırı hareket eden ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü veya mülki idare amirlerince belirlenen uçuş kurallarına riayet etmeyenlere yönelik uygulanacak yaptırımlar belirlendi (KHK 674 md. 33). 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de yapılan değişiklikle İnsansız Hava Araçları (İHA) kullanımında görev alan uçuş ekibi, pilot, teknik personel, görev ekibi/görev komutanı’nın mali haklarına ilişkin usul ve esasları düzenleyen kapsamlı bir düzenleme de yapıldı. (KHK 696 md. 126)

6586 sayılı Millî Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da Millî Mayın Faaliyet Merkezi olarak isim değişikliği ve başka maddelerde de bu yönde isim değişikliği yapıldı (671 md.17-19). Aynı kanunda yapılan düzenleme ile sözleşmeli çalıştırılacak personele ödenecek ücretin net tutarının, birinci dereceli Millî Savunma Uzmanına ödenen aylık net tutarın yıllık ortalamasının %150’sini aşmamak üzere Bakan tarafından tespit edileceği tanzim edildi (KHK 690 md. 15). 6586 sayılı Kanunun 4. maddesine “Bakanlığa bağlı müstakil daire başkanlığı olarak” ibaresi eklendi. 5. maddesindeki değişiklikle ikinci ve üçüncü fıkralarda yer alan “Genel Plan ve Prensipler Genel Müdürü” ibaresi “Millî Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanı” şeklinde düzenlendi (KHK 694 md. 173-174).

1453 sayılı Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanun’da değişiklikle JGK ve SGK’nın 2016 yılı için belirlenmiş olan fiili kadrolarının 2016 yılı sonuna kadar uygulanacağı; JGK, JSKA ile SGK’nın 2017 yılı fiili kadrolarının ise 2016 yılı sonuna kadar TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunca belirleneceği hükme bağlandı (KHK 676 md. 38).

4636 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme Başkanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun’un 1. maddesine ek yapılarak “Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığının” ibaresi eklendi (KHK 674 MD. 37).

657 sayılı Harita Genel Komutanlığı Kanunu 4. maddede “yurdun savunması için” yerine “savunma, güvenlik ve istihbarat ile kalkınma, eğitim ve bilimsel araştırma amaçlı yurtiçi ve yurtdışına ait temel harita ve harita bilgileri ile coğrafi verilerin üretimi” şeklinde daha kapsamlı bir ifade koyuldu. (KHK 674 md. 42). Aynı kanuna bir madde eklenerek savunma, güvenlik, istihbarat ve kalkınma maksatlı çalışan kurum ve kuruluşların temel coğrafi veri ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Harita Genel Komutanlığına bağlı Coğrafi Veri Merkezi Kuruldu. Geçici bir madde ile bu merkez ve destekleyecek diğer birimler için ihtiyaç duyulacak kadrolara ağırlıklı ve naklen yapılacak atamaların Merkezi Yönetim Bütçe Kanunundaki sınırlamalara tabi tutulmaması hüküm altına alındı (KHK 674 md. 43-44).

Harita Genel Komutanlığı Kanunu’na ilave madde eklenerek uçuş emniyetini etkileyebilecek nitelikte ülke sınırları içinde yapılmış, yapılacak ve/veya kaldırıla-

çak olan yapı, tesis ve benzeri tüm düzey engellere dair bilgilerin Harita Genel Komutanlığına gönderilmesi ile ilgili düzenleme yapıldı (KHK 691 md. 1).

Son dönemde TSK, JGK ve SGK'da beslenme ile ilgili yaşanan sorunlar (gıda tedariki ve kontrolü, gıda zehirlenmesi neticesinde asker ölümleri vb.) sebebiyle yeni düzenlemelere gidildi.

5996 sayılı *Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu*'nda yapılan değişiklikle JGK ve SGK'nın ihtiyaç duyduğu veteriner hizmetleri ile gıda, denetim ve kontrol hizmetlerinin, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından, bunun mümkün olmadığı mahallerde ise MSB'nin ilgili birimlerince ücretsiz olarak karşılanmasına; usul ve esasların Milli Savunma, İçişleri ile Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından müştereken belirlenmesine karar verildi (KHK 680 md.76). Aynı kanunda bir başka düzenleme ile TSK, JGK ve SGK'nın birliklerince talep edilen içme ve kullanma sularına ilişkin analizlerin ilgili mevzuata göre Sağlık Bakanlığına bağlı laboratuvarlarda ücretsiz olarak yapılması düzenlendi (KHK 690 md. 23).

Yine bu kanunun ilgili maddesine bir fıkra eklenerek Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan resmi denetim ve kontrollerde herhangi bir uygunsuzluk tespit edilmesi halinde, TSK'nın ilgili birimleri ile JGK ve SGK'ya bu kanunun yaptırımlarla ilgili hükümlerinin uygulanmaması, tespit edilen uygunsuzluklarla ilgili gerekli önlemlerin ilgili komutanlık tarafından alınması hüküm altına alındı (KHK 690 md. 24).

5715 sayılı *Türk Silahlı Kuvvetleri Hasta Besleme Kanunu*'nda yapılan değişiklikle askeri öğrenci, er ve erbaşlardan TSK'ya ait yataklı tedavi yerleri ile diğer resmi sağlık kuruluşlarından taburcu olanlara, gerekli görüldüğünde, birliğine veya varacağı yere bağlı olarak uygun cins ve miktarda kumanya verilmesi hüküm altına alındı (KHK 681 md. 86).

5668 sayılı *TSK, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Besleme Kanunu*'nda da değişiklikler ve eklemeler yapıldı. Bunlar TSK'ya bağlı askeri personel ile JGK ve SGK'ya bağlı personelin ayrıştırılması amacıyla yapılmış olan düzenlemelerdir. Yine yeni kurulmuş olan JSGA da ilgili maddelere eklendi (KHK 694 md. 155-159). Aynı kanuna yapılan ek ile kazandan beslenecekler arasına yemin, temsili askerlik ve mezuniyet törenlerine iştirak eden ziyaretçiler de katıldı. (KHK 696 md. 107)

4925 sayılı *Karayolu Taşıma Kanunu*'nun söz konusu kanun hükümlerine tabi olmayan kurumları saydığı eski metninde sadece TSK varken, yapılan değişiklikle JGK, SGK ve EGM de eklendi (KHK 678 md. 9).

5018 sayılı *Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu*'nda JGK ve SGK TSK'dan ayrı olacak şekilde düzenlendi (KHK 678 md. 10).

3359 sayılı *Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu*'na eklenen bir fıkra ile Sağlık Bakanlığı ve MSB'ce müştereken belirlenen yerlerde askerlik hizmetini yedek subay olarak yerine getirenlerin, devlet hizmeti yükümlülüğünü tamamlamış sayılmasının önü açıldı (KHK 678 md. 25).

1219 sayılı *Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun*'da yapılan değişiklikle TSK'nın muharip unsurları içinde ve EGM'de sıhhiye eğitimi almış personelin acil durumlarda ve görev yeri ve süresiyle sınırlı olmak üzere sağlık personelinin yokluğunda acil tıbbi müdahale yapmaya yetkili kılınması sağlandı (KHK 680 md. 25).

6245 sayılı *Harcırah Kanunu*'nun çeşitli maddelerinde JGK ve SGK'nın TSK'dan ayrılmasına yönelik ibare değişiklik ve eklemeleri yapıldı (KHK 680 md. 31-34).

Benzer şekilde 2893 sayılı *Türk Bayrağı Kanunu*'nun ilgili maddesine eklenen "Sahil Güvenlik Komutanlığı" ibaresiyle bayrağın çekileceği kurumlara TSK'dan ayrıldığı için SGK da eklendi (KHK 680 md. 49).

2918 sayılı *Karayolları Trafik Kanunu*'nun bazı maddeleri değiştirilerek JGK ve SGK'nın bütün araçların tescillerinin, belge ve plakalarının EGM tarafından verileceği, Emniyet gibi JGK ve SGK'nın da plaka renklerine göre boyama şekli ile ayırım işaretlerinin diğer resmi ve özel kuruluşlarca kullanılamayacağı, bu üç kurumun taşıtlarının muayenelerinin ilgisine göre bu üç kurum tarafından yapılacağı hükme bağlandı (KHK 680 md. 51-62).

3713 sayılı *Terörle Mücadele Kanunu*'nda değişiklik yapılarak Yedek subay okulu öğrencileri, harp okulları ve astsubay meslek yüksekokullarında okuyanlar, JSGA fakülte ve yüksekokullarında okuyanlar, üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında MSB, JGK ve SGK adına öğrenim görenler ya da kendi hesabına öğrenim görmekte iken MSB, JGK ve SGK nam ve hesabına okumaya devam edenler, Polis Akademisi ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında EGM hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekte iken EGM hesabına öğrenim görmeye devam edenler, EGM veya MİT hesabına açılan okullarda öğrenim görenler ile MSB, JGK, SGK veya EGM adına öğrenim görmek üzere temel ve intibak eğitime tabi tutulanlardan; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ilgili maddesi kapsamında sigortalı sayılmamış olup bu öğrenimleri veya eğitimleri nedeniyle bu kanun kapsamındaki terör eylemlerinde hedef alınanlardan malullük aylığı bağlanması koşulunun olduğu tespit edilenlerden, yaşayanlardan kendilerine, ölenlerin yasal varislerine malullük aylığı bağlanması hükme bağlandı (KHK 680 md. 64).

Yine Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili maddesinde tarif edilen harp, vazife ve terör eylemi malullerinin yanı sıra 15 Temmuz darbe girişimi sırasında tazminat hakkından yararlandırılanların kendilerinin kırkbeş yaşını bitirmiş olsalar bile istihdam hakkından faydalanabilmeleri sağlandı (KHK 680 md. 79).

5510 sayılı *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*'nun farklı maddelerinde ekleme ve değişikliklerle JGK, SGK ve bunlara bağlı akademilerle ilgili ibare tadili yapıldı (KHK 680 md. 73-74).

3359 sayılı *Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu*'nda yapılan değişiklikle öğrenimlerini tamamlayan tabip, uzman tabip ve yan dal uzman tabiplerin Sağlık Bakanlığının uygun görmesi halinde zorunlu hizmetlerini, talep eden diğer kamu kurumlarında devlet memuru veya sözleşmeli sağlık personeli olarak yapmakla yükümlü olduklarına dair kanunun yeni metninde MSB de yetkilendirildi (KHK 680 md. 78).

3212 sayılı *Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılması; Diğer Devletler Adına Yurt Dışı ve Yurt İçi Alımların Yapılması ve Eğitim Görecek Yabancı Personel Hakkında Kanun*'da SGK ve JGK'nın TSK'dan ayrılması dolayısıyla bu kurumlara ilişkin ibareler ile İçişleri Bakanlığına ilişkin ibareler kanun metninden çıkarıldı (KHK 681 md.55-59).

5201 sayılı *Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde*

EGM tarafından yürütülen pasaport ve sürücü belgesi hizmetlerine ilişkin iş ve işlemlerin, bir yıl içerisinde Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmesi öngörüldü. Bu sürenin uzatılması hususunda Bakanlar Kurulu yetkili kılındı (KHK 676 md. 26).

Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle yıllık listelerde belirlenen silahlar ile bunlara ait mühimmat ve yedek parçaların iç pazara üretici veya dağıtıcı firmalarca sunulmasına, İçişleri Bakanlığının olumlu görüşü alınarak Milli Savunma Bakanlığınca izin verilebilmesi hükme bağlandı. (KHK 696 m.91)

13) Emniyet ve İstihbarat Alanına İlişkin Mevzuat Değişiklikleri

KHK 682 ile genel kolluk görevlilerinin tabi olacağı disiplin hükümleri ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca emekli emniyet teşkilatı personeline yönelik de tedbir niteliğinde bir düzenleme yapıldı. Emniyet teşkilatından resen emekliye sevk edilenler, kendi isteğiyle emekli olanlar veya Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü hükümlerine göre meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılanlar ile müstafi sayılanlardan milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu tespit edilenlerin rütbeleri alındı. Bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemeyecekleri; ayrıca uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları hükme bağlandı. Bu kişilerin uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayıldı. Bunların silah ruhsatları, emekli polis kimlikleri, gemi adamlığına ilişkin belgeleri, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edildi. Bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı da olamayacakları hükme bağlandı (KHK 686 md. 3).

a.) Telekomünikasyon ve İstihbarat Alanına İlişkin Düzenlemeler

Telekomünikasyon ve internet teknik ve anlık istihbarat toplamada stratejik alanlar olarak görüldüğünden bu alanlardaki denetimin güçlendirilmesi amacıyla değişikliklere gidildi.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'da değişiklikler yapıldı ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) kapatılıp, personeli ve yetkileri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na (BTİK) devredildi (KHK 671 md. 20-23). Özellikle erişimin engellenmesi ile ilgili kararlarla gündeme gelse de topladığı verileri devletin iç güvenliğe ilişkin faaliyet yürüten kurumları JGK, MİT ve EGM ile paylaşan TİB'in kapatılmasıyla birlikte bu alandaki tüm yetkiler BTİK'te toplanmış oldu.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nda yapılan değişiklikle telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişime ilişkin işlemler ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında yapılacak dinlemelerin, BTİK bünyesinde tek bir merkezden yürütülmesi kararlaştırıldı (KHK 671 md. 24). Ayrıca *5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu*'na çeşitli fıkralar eklendi. Kurumun başbakanlığın tedbir taleplerini iki saat içerisinde işleme koyması (işleme konmasından sonra yirmidört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunması) kararlaştırıldı (KHK 671 md. 25). Bu uygulama ile hâkim kararını kırksekiz saat içinde açıklayacak, aksi halde karar kendiliğinden kalkacaktır. Kurumun ilgili yerlerden bilgi, belge, veri ve kayıtları alabilmesi; arşivlerden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim altyapısından yararlanabilmesi ve bu kapsamda diğer gerekli önlemleri alabilmesi veya

Cumhurbaşkanlığınca bir yönetmelik hazırlanması (yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanmayacaktır), çeşitli suçlardan el konulan silah ve benzer nitelikteki malzemenin delil olarak saklanmasına gerek olmaması halinde TSK, EGM, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığına verilebilmesi düzenlendi (KHK 674 m 7, KHK 676 md. 6-7, KHK 680 ek md. 12, KHK 690 ek md. 12, KHK 694 ek md. 6)

aldırabilmesi; kurumun görevi kapsamında gerçek, özel veya kamu hukukuna tabi tüzel kişiliklerden konusuna ilişkin her türlü bilgiyi talep edebilmesi; bu bağlamdaki gerçek ve tüzel kişilerin tabi oldukları mevzuat hükümlerini gerekçe göstermek suretiyle yerine getirmekten kaçınamayacağı, aksi halde yaptırım uygulanması hükme bağlandı (KHK 671 md. 25).

2559 sayılı kanunda yapılan bir başka önemli düzenleme polisin sanal ortamda işlenen suçlarda, yetkili Cumhuriyet başsavcılığının tespiti amacıyla, internet abonelerine ait kimlik bilgilerine ulaşmaya, sanal ortamda araştırma yapmaya yetkili kılınması. Erişim sağlayıcıları, yer sağlayıcıları ve içerik sağlayıcıları talep edilen bu bilgileri kolluğun bu suçlarla mücadele için oluşturduğu birimine bildirmekle mükellef kılındı (KHK 680 md. 27).

Yine 2559 sayılı kanunda ilgili maddedeki “yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürü’nün veya İstihbarat Dairesi Başkanının” ibaresi “yazılı suçlar ile bilişim suçlarının işlenmesinin önlenmesi amacıyla hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürünün, EGM İstihbarat Dairesi Başkanının veya bilişim suçlarıyla sınırlı olmak üzere bilişim suçları ile ilgili daire başkanının” şeklinde değiştirildi, aynı fıkraya “telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya internet bağlantı adresleriyle internet kaynakları arasındaki veri trafiği ile iletilen veriler” ibaresi eklendi (KHK 680 md. 28). Yine aynı fıkra da yer alan “veya iletişim bağlantısını” ibaresi “ilgili internet bağlantı adresi veya bağlantıyı” şeklinde düzenlendi.

b.) Özel Harekat Polisi ile İlgili Değişikler

15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra acil ihtiyaca binaen 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu’nda yapılan değişikliklerle 28 yaşından gün almamış lise ve dengi okul mezunlarına KPSS şartı aranmaksızın fiziki yeterlilik ve mülakat sınavları ile polis meslek eğitim merkezlerine özel harekata adaylık için başvurabilme imkanı tanındı (KHK 671 md. 26 ve KHK 676 md. 28). Oysa ancak lisans mezunu veya toplamın %20’sini aşmama kaydıyla önlisans mezunu (KHK 694 md. 14 ile) adaylar polis memuru olarak yetiştirilmek üzere polis meslek eğitim merkezlerine sınavla kabul ediliyor. 2015 yılında KPSS’de belli bir puanın üstüne çıkma ön şartı da getirilmişti.

3201 nolu Emniyet Teşkilat Kanunu’nda yapılan bir diğer düzenleme ile Özel Harekat Başkanlığı merkez teşkilatı içerisinde diğer daire başkanlıklarından ayrı, başlı başına bir başkanlık olarak yeniden tanımlandı. (KHK 694 13.m) Aynı kanunda yer alan meslek derecesi ve görev unvanlarına Özel Harekat Başkanı, başkan yardımcısı ve müdürü eklendi (KHK 694 md. 12). Yine 3201 nolu kanunda bir maddeye “Özel Güvenlik Denetleme Başkanının” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Özel Harekat Başkanının” ibaresi eklendi (KHK 694 md. 15).

c.) Pasaport ve Ehliyetlere (Seyahat Hakkına) İlişkin Yeni Düzenlemeler

Pasaport Kanunu ve İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun’da yapılan değişikliklerle idari kararlar pasaport verilmeme işlemi genişletildiği gibi önceden EGM bünyesinde verilen pasaport ve sürücü belgesi vb. belgelerin artık Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanması kararlaştırıldı.

5682 sayılı Pasaport Kanunu’nda yapılan değişikliklerle pasaport düzenlenmesi için istenen belgeler ve başvuru yerleri İçişleri Bakanlığı’nın inisiyatifine bı-

rakıldı (KHK 676 md. 10). Ayrıca Pasaport Kanunu'nun ilgili maddesinde "memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere" ibaresi yeterli görülmeyle hemen ardından "ve terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen yurtdışındaki her türlü eğitim, öğretim ve sağlık kuruluşları ile vakıf, dernek veya şirketlerin kurucu ve yöneticisi olduğu veya bu yerlerde çalıştığı İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere" pasaport verilmez cümlesi eklendi (KHK 674 md. 23).

3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da değişiklikler yapıldı. Bakanlığın görevlerini içeren maddeye "pasaport hizmetlerini yürütmek" ibaresi; bir diğer maddeye eklenen bent ile pasaport, pasaport yerine geçen belgeler ve sürücü belgeleri ile ilgili yetki, usul ve esaslara ilişkin bir düzenleme yapıldı (KHK 676 md. 23, 25).

Yine aynı kanuna eklenen bir geçici madde ile EGM tarafından yürütülen pasaport ve sürücü belgesi hizmetlerine ilişkin iş ve işlemlerin, bir yıl içerisinde Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmesi öngörüldü. Bu sürenin uzatılması hususunda Bakanlar Kurulu yetkili kılındı (KHK 676 md. 26).

Pasaport ve sürücü belgelerine ilişkin olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne devredilen görevler hakkında diğer mevzuatta EGM'ye yapılmış olan atıflar Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne, mahalli emniyet makamlarına yapılmış olan atıflar ise nüfus müdürlüklerine yapılmış sayıldı (KHK 676 md. 26).

6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'da değişiklik yapıldı. Buna göre yürütülen soruşturmalar sırasında milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı nedeniyle haklarında idari işlem tesis edilenler ile aynı gerekçeyle haklarında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenler, işlemi yapan kurum ve kuruluşlarca ilgili pasaport birimine derhal bildirecektir. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerinde pasaportlar iptal edilebilecektir (önceden edilir ibaresi vardı) (KHK 690 md. 25). Bu karar pasaport iptallerinde bir gevşeme olabileceği şeklinde okunabilirse de halen bu yönde bir gelişme söz konusu değildir.

d.) Ateşli Silahların Bulundurulması ve Ruhsatına İlişkin Yapılan Değişiklikler
6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'un ilgili maddelerinde değişiklikler yapıldı. Bu kapsamda güvenlik korucularının sadece bir adet silah bulundurabilmesi, MİT mensuplarının zati veya demirbaş silahlarının yurda sokulması veya bulundurulmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığınca bir yönetmelik hazırlanması (yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanmayacaktır), çeşitli suçlardan el konulan silah ve benzer nitelikteki malzemenin delil olarak saklanmasına gerek olmaması halinde TSK, EGM, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığına verilebilmesi düzenlendi. Ayrıca en az bir dönem belediye başkanlığı, köy ya da mahalle muhtarlığı yapmış olanlara taşıma veya bulundurma ruhsatı verilebilmesi hükme bağlandı. Yine güvenlik görevlilerinin zati silahları ve mermilerine ilişkin de hükümler eklendi. (KHK 674 md. 24, KHK 676 md.12-13, KHK 680 md.30, KHK 690 md.18, KHK 694 md.21, KHK 696 md.4-5)

e.) 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda Değişiklikler
Karayolları Trafik Kanunu'ndaki değişiklikler arasında MİT, SGK ve JGK ile ilin-

7000 yeni mahalle ve çarşı bekçisi kadrosu ilan edildi (KHK 690 md. 26). Ardından aynı cetvele yapılan 7500 kişilik yeni kadro ile toplam sayı 14500'e çıkarıldı (KHK 694. md. 16).

tili muayene ve tescil işlemlerini tadil edenlerin yanı sıra tescil işlemlerinin noterler tarafından yapılmasına olanak veren düzenlemeler de bulunmaktadır.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda araç tescil belgesi ve tescil plakalarının düzgün yere takılması, bulundurulması ilişkin hükümlere ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlara ilişkin düzenlemeler yapıldı (KHK 676 md. 21). Ayrıca basılı plaka ve kağıtları yetkilendirilenler dışında basanlara ve dağıtımını yapanlara hangi müeyyidenin uygulanacağı tanzim edildi (KHK 676 md. 21).

KHK 680 ile de 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda değişiklikler yapıldı. Bu değişikliklerin önemli bir kısmı TSK'dan ayrılan JGK ve SGK'ya ait araçların tescili ve ilgili işlemlere ilişkindir. Yine kanun metninde kullanılan tüm "trafik belgesi" ibareleri "geçici trafik belgesi" hariç olmak üzere "tescil belgesi" şeklinde değiştirildi (KHK 680 md. 51-62).

Araç muayene raporu tanzim edilebilmesi için araç tescil belgesi veya sahiplik belgesi ile zorunlu mali sorumluluk sigortasının ibrazı zorunlu hale getirildi (KHK 680 md. 53). Sürücüsünün Türk vatandaşı olup olmadığına bakılmaksızın yabancı plakalı araçlara uygulanacak olan trafik idari para cezaları tebligat şartı aranmaksızın tahsil edilecektir. Ceza tahsil edilemezse yabancı plakalı araç ülkeyi terk edemeyecek. Türk plakalı araç kullanan yabancı sürücülerin cezaları tescil sahibinden tahsil edilecektir (KHK 680 md. 59).

Gündelik hayatta önemli değişiklik yaratacak bir düzenleme araçların tescil işlemlerinin noterlerce yapılmasına olanak tanıyan düzenleme oldu (KHK 680 md. 61). Daha önce bu işlemler EGM'ye bağlı Trafik Tescil Şube Müdürlükleri eliyle yürütülüyordu. 2018'den itibaren noterlerin tescil işlemlerine başlaması beklenmektedir.

Yine gündelik hayata etkisi olacak şekilde kanuna yapılan ekleme ile yolcu ve eşya taşımalarında kullanılan araçların kış lastiği kullanmalarının, illerin hava ve iklim şartlarına göre Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından yılın belirli dönemi için zorunlu tutulması hükme bağlandı (KHK 687 md. 2).

Son olarak MİT Müsteşarlığına ait taşıtların muayenelerinin MİT eliyle yapılabilmesinin yanı sıra müsteşarlıkça talep edilmesi halinde MSB, EGM veya JGK tarafından da yapılabilmesi hüküm altına alındı (KHK 694 md. 59).

f.) İçişleri Bakanlığı Teşkilatında Yapılan Değişiklikler

3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a eklenen ibarelerle bakanlığın yurtdışı teşkilatı kurmasına olanak sağlandı (KHK 676 md. 24).

g.) Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Yapılan Düzenlemeler

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda yapılan değişikliklerde güvenlik kaygısının ve insan ticaretinin denetimi çabasının izleri görülmektedir.

Dava açma süresi içinde bulunan veya yargı aşamasındaki yabancılar içerisinde bulunan terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanların, kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanların ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenlerin yargılama bitmeden de sınır dışı edilebilmesinin önü açıldı (KHK 676 md. 35).

Benzer bir şekilde kanuna ek madde konarak uluslararası kurum ve kuruluşlar

tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenlerin ve kamu güvenliğine tehdit oluşturanların uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabilmesi hükme bağlandı (KHK 676 md. 36).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün, sınır kapılarına yolcu getiren, sınır kapılarından yolcu götüren ve Türkiye içinde yolcu taşıyan taşıyıcılardan, hareketleri öncesi, hareketleri anı ve hareketleri sonrasında tüm yolcu ve mürettebat bilgilerini isteyebilmesine olanak tanındı (KHK 676 md. 37).

Göçmen kaçakçılığı suçunda kullanılan araca el koymayı düzenleyen bir madde kanuna eklendi.(KHK 690 md. 6).

694 sayılı KHK'nın 169-172. maddeleri ile de kanunun bazı maddelerinde değişikliğe gidildi. Değişiklikler kapsamında "kabul edilemeyen yolcular", ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine veya ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiler olarak tarif edildi. Yine kanunda "taşıyıcıların" yabancı uyruklu yolcuları taşıyan kara, hava, deniz ve demiryolu taşıtlarının gerçek veya tüzel kişi olan sahiplerini veya ticari kara, hava, deniz ve demiryolu işletmelerini ifade ettikleri hüküm altına alındı. Bu bağlamda "taşıyıcılar" "kabul edilemeyen yolcu"nun taşınmasını engellemek için gerekli tedbirleri almakla, "kabul edilemeyen yolcu"ların geri gönderilene kadar beslenme, konaklama ve acil sağlık giderlerini karşılamakla ve "kabul edilemeyen yolcu"lara ilişkin gerekli bildirimleri yapmakla yükümlü tutuldu. Yükümlülüklere uymayan "taşıyıcı"lara uygulanacak müeyyidelere ilişkin de düzenlemeler yapıldı(KHK 694 md. 171).

Son olarak Kanunun bir maddesine ek yapılarak Genel Müdürlüğe bağlı Hukuk Müşavirliğinin görevleri arasında gerekli görülmesi halinde insan ticareti mağduru hakkında açılacak ya da açılan her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılmak ve Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak da sayıldı (KHK 694 md. 172).

h.) Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Değişiklikler

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'da yapılan değişiklikler ile özel güvenlik sektörü üstündeki denetimin sıkılaştırılması amaçlandı.

Yöneticiler ve güvenlik sorumlularına ilişkin konular düzenlendi (KHK 680 md. 66).

Mülki idare amirleri kamu güvenliğinin gerektirdiği hallerde özel güvenlik izni verilen yerlerde alınan özel güvenlik tedbirlerini denetlemeye ve yetersiz bulunduğu takdirde ek önlemler aldirmaya yetkili kılındı (KHK 680 md. 67).

Özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini sadece görevli oldukları süre içinde ve görev alanlarında kullanabilecekleri, silahlarını görev alanı dışına çıkaramayacakları yönünde düzenleme yapıldı. Ancak işlenmiş bir suçun sanığı veya suç işleyeceğinden kuvvetle şüphe edilen kişinin takibi, dışarıdan yapılan saldırılara karşı tedbir alınması, para ve değerli eşya nakli ve cenaze töreni gibi güzergâh ifade eden durumlarda güzergâh boyu görev alanı sayılacaktır. Görev alanının, zorunlu hallerde Komisyon kararıyla genişletilebileceği, kişi korumasında çalışan özel güvenlik görevlilerinin görev alanının; koruduğu kişi ile birlikte olduğunda ülke geneli, koruduğu kişi olmaksızın kişi koruma izni verilen ilin sınırları olduğu hüküm altına alındı (KHK 680 md. 68).

Özel güvenlik görevlisi olabilme şartlarını düzenleyen maddede düzenleme yapılarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olsa bile; 1) kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmamak, 2) affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, özel hayata ve hayatın gizli alanına ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar vb. suçlardan mahkûm olmamak, 3) anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, özel hayata ve hayatın gizli alanına, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar vb. suçlardan dolayı hakkında devam etmekte olan bir soruşturma veya kovuşturma bulunmamak güvenlik görevlisi olabilmek için şart koşuldu. Yine aynı kanun maddesinde güvenlik soruşturmasının olumlu olması şartlar arasına eklendi (KHK 680 md. 69).

Kanunun çalışma iznini düzenleyen maddesinde de değişiklik ve ekleme yapıldı. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması daha önce beş senede bir yenileniyordu şimdi her kimlik verilmesi veya ihtiyaç duyulması halinde yenilecektir. Yönetici veya özel güvenlik görevlisi olabilme şartlarını taşımadığı veya bu şartlardan herhangi birini sonradan kaybettiği tespit edilenlerin kimliğinin iptal edileceği hüküm altına alındı. Yine aynı maddedeki değişikliklerle terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya irtibatı olduğu tespit edilen kişilerin, özel güvenlik alanında faaliyet yürüten şirket veya birimlerde çalışmaları yasaklandı (KHK 680 md. 70). Bu hükümlerle devletten KHK veya soruşturmalarda ihraç edilmiş memurların özel güvenlik sektöründe çalışabilmelerinin önünü kesti.

Özel güvenlik şirketlerine, yetkili ve görevlerine idari para cezası veya yaptırım gerektiren fiilleri düzenleyen madde yeniden düzenlendi (KHK 680 md. 71). Denetimi düzenleyen maddeye aşağıdaki fıkra eklendi: “Amacı dışında faaliyet gösterdiği veya suç kaynağına dönüştüğü ya da terör örgütlerine aidiyeti, irtibatı ya da iltisakı bulunduğu tespit edilen şirketlerin faaliyet izni iptal edilir. Bu şekilde faaliyet izni iptal edilen şirketlerin kurucu, temsilci ve yöneticileri özel güvenlik alanında faaliyette bulunamazlar” (KHK 680 md. 72).

i.) Mahalle ve Çarşı Bekçiliğinin Yeniden İhyası

190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvel ile 7000 yeni mahalle ve çarşı bekçisi kadrosu ilan edildi (KHK 690 md. 26). Ardından aynı cetvele yapılan 7500 kişilik yeni kadro ile toplam sayı 14500'e çıkarıldı (KHK 694. MD. 16).

j.) Disiplin Hükümleri

682 sayılı KHK ise “Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” başlığına sahip olup içerdiği 39 maddede EGM, JGK ve SGK personeline ilişkin disiplinsizlik ve cezaları, disiplin amirlerini ve kurullarını, disiplin soruşturma usulü ile diğer ilgili hususları düzenlemiştir.

k.) İstihbarat Alanına İlişkin Düzenlemeler

MİT güvenlik aygıtının en kritik kurumlarından birisidir. 15 Temmuz darbesi öncesinde ve sonrasında birçok tartışmanın odağında yer alan bu kurum, başkanlık sistemine geçişi öngören referandumdan sonra daha 2019 Başkanlık seçimleri yapılmadan 694 sayılı KHK ile doğrudan Cumhurbaşkanına bağlandı. Bu kurumda ve istihbarat camiasında yeniden yapılanma anlamını taşıyacak önemli düzenlemeler

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesine yapılan ek ile devlet memurluğuna alınacaklarda aranan şartlara “Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak” da dahil edildi (KHK 676 md. 74).

söz konusudur. Teşkilatın askerlerle ilişkileri de gözden geçirildi. 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun birçok maddesinde değişiklik yapıldı, ek madde ve geçici madde eklendi.

Kanundaki Başbakanla ilgili yetkiler Cumhurbaşkanına devredildi. Kanundaki Başbakan ibarelerinin birçoğu Cumhurbaşkanı olarak değiştirildi. MİT Cumhurbaşkanına bağlandı. Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu adıyla devletin tüm istihbarat faaliyeti içerisinde bulunan yapılarının koordine edileceği bir kurul oluşturuldu. Sekreteryasını MİT Müsteşarlığının yapacağı bu kurulun çalışma sistemi ve üyelerinin ayrıca yönetmelikle belirlenmesine yönelik düzenleme yapıldı (KHK 694 md. 60-66). MİT'in web sitesinde: "Kurul üç ayda bir MGK Genel Sekreteri veya Yardımcısı, Genelkurmay İstihbarat Başkanı veya Yardımcısı, Bakanlıkların müsteşarları, kurum ve kuruluşların yetkili amirleri, MİT'in ilgili başkanları ile MİT Müsteşarının çağıracağı diğer kamu görevlilerinin iştirakiyle toplanır. MİT Müsteşarı gerektiğinde Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilir" ifadelerinden yönetmeliğin çıkarıldığını anlıyoruz. Yönetmelik çıkarılmış ancak kanunda belirtildiği üzere Resmi Gazete'de yayınlanmamıştır. Ancak istihbarat gibi kilit bir alanda 2019'da yürürlüğe girecek başkanlık sistemi öncesinde değiştirilen mevzuatın hemen yürürlüğe giriyor olması ciddi sorunlar barındırmaktadır.

Kanunda askeri personeli düzenleyen madde; askeri ve diğer personel olarak yeniden düzenlendi. Bu düzenlemeye göre MİT Müsteşarlığında görevlendirilecek subay, astsubay, sivil memur, uzman erbaş, erbaş ve erlerin sınıf, rütbe, unvan ve miktarları her yıl ihtiyaca göre ilgili kurumlar ve MİT Müsteşarlığınca müştereken tespit edilecektir. Bu daha önce GB ve MİT Müsteşarlığı tarafından müştereken yapılmaktaydı. Bu kapsamda görevlendirilecek subay, astsubay, sivil memur, uzman erbaş, erbaş ve erler ilgisine göre İçişleri Bakanlığı, MSB veya GB'ce teklif edilecek; bunların görevlendirilmesine ise MİT Müsteşarlığınca karar verilecektir. MİT Müsteşarlığında görevlendirileceklere ilişkin olarak 926 sayılı TSK Personel Kanunu ve diğer mevzuatta öngörülen izin, onay ve benzeri şartlar aranmayacaktır. Daha önceki halinde sadece "Bakanlar Kurulu kararı alınması şartı aranmaz" ifadesi yer almaktaydı. Başka kurumlarda çalıştığı halde MİT Müsteşarlığında görevlendirilen personele yapılacak ödemeler ve bunların kaynaklarına ilişkin bir düzenlemeye gidildi. İlgili personelin MİT'teki emsal kadro ve görev unvanlarını belirlemeye MİT Müsteşarı yetkilendirildi (KHK 694 md. 67).

Kanunun personele ilişkin özel hüküm bölümüne izleyen fıkra eklendi: "MİT personelinin kimliğinin gizlenmesi esastır. Bu personele ilişkin özlük ve sosyal güvenlik haklarının tespitinde MİT Müsteşarlığı kayıtları esas alınır. Buna ilişkin usul ve esaslar Sosyal Güvenlik Kurumu ile MİT Müsteşarlığı tarafından müştereken hazırlanan ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan yönetmelikle belirlenir" (KHK 694 md. 68).

MİT müsteşarının Cumhurbaşkanınca atanması düzenlemesi getirildi, öncesinde MGK tavsiyesi ve Başbakanın önerisiyle Cumhurbaşkanı onayıyla atanmaktaydı. Yine yapılan değişiklikte müsteşar yardımcıları ve başkanlar müsteşarın tavsiyesi ile tek başına Cumhurbaşkanı tarafından atanabilecektir (KHK 694 md. 69).

MİT personelinden teşkilata intibak edemedikleri üstlerince belirlenenlerin müsteşarın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayıyla Devlet Personel Başkanlığına bildirilerek naklen başka bir devlet kurumunda görevlendirilebilmelerine dair bir

düzenleme yapıldı (KHK 694 md. 70).

MİT'in giderlerini karşılamak amacıyla her yıl Cumhurbaşkanlığı bütçesi içerisinde özel bir tertibe yeteri kadar ödenek konulması kararlaştırıldı; bu ödenek daha önce Başbakanlıktaydı (KHK 694 md. 71).

Müsteşarın gizli hizmet giderlerinin hizmetin gereklerine göre harcanmasından Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olması hükmü getirildi. Eskiden Başbakana karşı sorumluydu (KHK 694 md. 72).

MİT'e gerek yurt içinden ve gerekse yurtdışından alınacak araçların cins ve miktarı ile nereden alınacağı Cumhurbaşkanının onayı ile tespit edilecektir. Eskiden Başbakanın onayı gerekliydi (KHK 694 md. 73).

MİT Müsteşarı hakkında soruşturma yapılması Cumhurbaşkanının iznine bağlandı (KHK 694 md. 74). Bu izin önceden Başbakandaydı. Bilindiği üzere MİT Müsteşarlarının soruşturulmasının Başbakanın iznine bağlanması MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın ifadeye çağrılmasından sonra 2012'de gerçekleşen ve kamuoyunda çokça tartışılan değişiklikle mümkün olmuştu.

Kanuna yapılan önemli bir diğer ekleme ise şöyledir: "Türk vatandaşları hariç olmak üzere tutuklu veya hükümlü bulunanlar; ırkı, etnik kökeni, dini, vatandaşlığı nedeniyle cezalandırılmayacağı, onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulmayacağı ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalmayacağına ilişkin güvenceler bulunması kaydıyla, milli güvenliğin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hallerde Dışişleri Bakanının talebi üzerine Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile başka bir ülkeye iade edilebilir veya başka bir ülkede tutuklu ya da hükümlü bulunanlar ile takas edilebilir" (KHK 694 md. 74).¹⁵

MİT personelinin ifşası halinde cezalandırmaya ilişkin bir ibare eklemesi yapıldı (KHK 694 md. 75).

MİT mensuplarının ve teşkilatta görev yapmış olanların tanıklığı MİT Müsteşarının, MİT Müsteşarının tanıklığı ise Cumhurbaşkanının iznine bağlandı (KHK 694 md. 76).

Kanunun muhtelif maddelerinde çıkarılması öngörülen yönetmeliklerin, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmak suretiyle yürürlüğe konması ve bu yönetmeliklerin Resmi Gazete'de yayımlanmaması düzenlemesi getirildi (KHK 694 md. 77).

Konulan geçici bir madde ile yürürlüğe girdiği anda maddede belirtilen önceki mevzuatın yeni bir düzenleme yapılana kadar uygulanmaya devam etmesi, diğer mevzuatta Başbakanlık ibaresinin yerini Cumhurbaşkanının alması hüküm altına alındı (KHK 694 md. 78).

Doğrudan MİT tarafından tedarik edilmesi uygun görülen istihbarat ve güvenlik amaçlı ihtiyaçlar için gereken kaynağın MİT Müsteşarının teklifi, Milli Savunma Bakanının uygun görüşü ve Cumhurbaşkanının onayıyla, Savunma Sanayii Destekleme Fonundan MİT adına açılmış olan hesaplara aktarılması düzenlendi. Başbakanın onayı yerine Cumhurbaşkanının onayı getirildi (KHK 694 md. 84).

¹⁵ Bu değişiklik ilk meyvesini Çeçen muhaliflere yönelik suikast eylemleri düzenlemekten tutuklu iki Rus ajanının iade edilmesiyle verdi. Rus ajanların Rusya'da tutuklu bulunan iki Kırımli Tatar siyasetçiyle takas edildikleri basına yansıdı. Habertürk, 29 Kasım 2017. <http://www.haberturk.com/kirim-tatari-2-siyasetci-icin-2-rus-ajan-tahliye-edildi-1733514>

Son olarak kanunda yapılan değişlikle MİT personelinin istifa etmeleri zorlaştırıldı; MİT’te göreve başladıkları tarihten itibaren beş yıl geçmeden istifa edenlerin görevle ilişkilerinin kesildiği tarihten itibaren beş yıl geçmedikçe Devlet memurluğuna alınamayacakları hükme bağlandı. Ayrıca istifa işlemleri tamamlanmadan görev yerini terk edenler hakkında da cezai müeyyide düzenlendi. (KHK 696 md.51-52)

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun MİT ve mensuplarını ilgilendiren konuları içeren çeşitli maddelerinde yetkili makamı belirten “Başbakan” ibaresi “Cumhurbaşkanı” ile değiştirildi. Bu maddeler; MİT mensuplarının atama, derece yükselmesi ve kademe ilerlemesi ve disiplin hükümleri ile ilgili yetkilerin kullanılmasının düzenlenmesi, MİT mensuplarının ek gösterge rakamlarının belirlenmesi, bilgilerini arttırmak üzere yurtdışına yollanacak MİT mensupları, MİT mensuplarına ödenecek çeşitli zam ve tazminat miktarları, MİT mensuplarına ödenecek fazla çalışma ücreti, MİT’te sözleşmeli personel çalıştırılabilmesi ile ilgilidir (KHK 694 md. 24-26, 28-30).

l.) Güvenlik Soruşturmalarına İlişkin Değişiklikler

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesine yapılan ek ile devlet memurluğuna alınacaklarda aranan şartlara “Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak” da dahil edildi (KHK 676 md. 74).

399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesine ek yapılarak kamuda sözleşmeli olarak işe alınacak personel için de gerekli şartlara “Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak” da dahil edildi (KHK 680 md. 84).

Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personel ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un ilk maddesinde kimler hakkında güvenlik ve arşiv araştırması yapılması gerektiğine dair yer alan “askeri, emniyet” ibaresi “Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma, Emniyet, Sahil Güvenlik” şeklinde değiştirildi (KHK 694 md. 87).

m.) Diğer

Kayıp çocukların bulunmasında yaşanan sorunlar uzun zamandır şikayet konusuydu. Bu sebeple 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’na ek madde kondu. Yapılan düzenlemeyle kaybolan çocukların bulunması amacıyla, polisin sulh ceza hâkiminin veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki idare amirinin yazılı veya sonradan yazılı hale getirilmek üzere sözlü emri ile kayıp çocuğa ait veya başkasına ait olmakla birlikte kayıp çocuk tarafından kullanılan her türlü banka hesap hareketlerini talep etmesine, telekomünikasyon yoluyla iletişimini denetleyebilmesine ve sinyal bilgilerini değerlendirmesine olanak tanındı. Bu bağlamda tedbir kararı, en çok bir ay için verilebilecek; ancak bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere bir ay daha uzatılabilecek. Mülki idare amirinin kararı ise derhal mahkemenin onayına sunulacak. Mahkemenin de kararını en geç yirmidört saat içinde vermesi hükme bağlandı (KHK 680 md. 26).

1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun’da ibare değişiklikleri yapıldı. Değişikliklerin temelinde silah kullanma yetki ve ko-

şullarının belirlendiği ve EGM ve JGK'ya yetki veren düzenlemeye SGK'nın da dahil edilmesi vardır (KHK 680 md. 37-38).

2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'daki değişiklikle 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi olarak en az iki yıl süreyle uzman erbaş statüsünde çalıştıktan sonra 20/10/2016 tarihine kadar kendi istekleriyle sözleşmelerini feshetmiş olup, sözlü sınavın son başvuru tarihi itibarıyla otuz beş yaşını doldurmamış olanlardan, yaş ve merkezi sınav şartı hariç İnfaz ve Koruma Memuru olarak istihdam edilebilmek için öngörülen şartları taşıyanların 30/6/2017 tarihine kadar yapılan sözlü sınav sonuçlarına göre İnfaz ve Koruma Memuru unvanlı vize edilmiş pozisyonlarda sözleşmeli personel olarak istihdam edilebilmesi sağlandı (KHK 676 md. 7).

3160 sayılı Emniyet Teşkilatı Uçuş ve Dalış Hizmetleri Tazminat Kanunu'na eklenen madde ile emniyet hizmetleri sınıfına mensup pilot, uçuş ekibi ve İHA uçuş ekibi personelinin on yıl içerisinde görevlerinden ayrılmaları halinde eğitim masraflarını yükümlülük sürelerinin eksik kısmı ile orantılı olarak ödemeleri hüküm altına alındı. (KHK 696 md.54)

2. YARGI ALANINDAKİ DÜZENLEMELER

1. Müdafiden Yararlanma Hakkı ve Avukatlık Mesleğinin İcrasına Yönelik Düzenlemeler

676 sayılı KHK ile CMK'da, ceza yargılamasında sanığın adil yargılanma ve etkili savunma hakkını etkileyen bir dizi değişiklik yapıldı. İlk olarak, adı geçen KHK'nın 1. maddesiyle Kanun'un 149. maddesine yapılan eklemeye, "örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda, duruşmada en çok üç avukat hazır bulunabileceği" hükme bağlandı.

a.) Müdafisiz Duruşmaya Devam Edilebilmesi

676 sayılı KHK'nın 5. maddesinin Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) yaptığı eklemeye, kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hallerde, "müdafinin mazeretsiz olarak duruşmayı terk etmesi halinde duruşmaya devam edilebileceği" düzenlendi. Bu durumda hâkim müdafinin yokluğunda celseye devam edebilecektir. İlgili hükme eklenen bu cümle, özellikle sanık avukatlarının mahkeme heyetini protesto ederek duruşmayı terk etmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir avukatın şüpheli veya sanığa hukuki yardımda bulunması zorunluluğu getirmiştir. Bu suçların konu olduğu yargılamalarda, müdafinin yokluğunda duruşmaya devam edilememesi sanığın hakları ve menfaatleri için çok önemli bir güvence oluşturur.

696 sayılı KHK ise, kanun hükmünde yer alan "mazeretsiz olarak" ifadesinden sonra, "duruşmaya gelmemesi veya" ifadesini ekledi. Böylece sadece müdafinin mazeretsiz olarak duruşmayı terk etmesi halinde değil, duruşmaya gelmemesi durumunda da duruşmaya devam edilebilecek.

b.) Duruşmada Avukatla Temsile Kısıtlama

676 sayılı KHK ile CMK'da, ceza yargılamasında sanığın adil yargılanma ve etkili savunma hakkını etkileyen bir dizi değişiklik yapıldı. İlk olarak, adı geçen KHK'nın 1. maddesiyle Kanun'un 149. maddesine yapılan eklemeye, "örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda, duruşmada en çok üç avukat hazır bulunabileceği" hükme bağlandı. Böylece, maddenin eklemeden önceki halinde sadece soruşturma evresinde, şüphelinin ifadesi alınırken geçerli olan üç avukat sınırlaması, kovuşturma aşamasını da kapsayacak şekilde genişletildi. Bu durumda, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar nedeniyle yargılanan sanık duruşmada sadece üç avukatla temsil edilebilecektir. Böylece özellikle siyasi davalarda çok sayıda avukatın duruşmada hazır bulunarak savunma yapmasının önü kapatıldı.

c.) Müdafilik Görevinden Yasaklama

676 sayılı KHK ikinci olarak CMK'da düzenlenen müdafilik görevinden yasaklamanın sınırlarını alabildiğine genişletti.¹⁶ Kanunun önceki halinde, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, silahlı örgüt kurma ve yönetme ile terör suçlarından tutuklu veya hükümlü olanların müdafiliğini üstlenen avukatların, kendileri hakkında da aynı suçlardan kovuşturma bulunması, yani dava açılmış olması halinde, bir yıl süre ile müdafilikten yasaklanabileceği ve bu sürenin, iki kez, en fazla altı ay

¹⁶ Müdafilikten yasaklama daha önce, 667 sayılı KHK'nın 6. maddesiyle de düzenlenmişti.

süreyle uzatılabileceği düzenlenmişti. 676 sayılı KHK'nın 2. maddesi, avukatın müdafilikten yasaklanabilmesi için, hakkında ilgili suçlardan bir ceza soruşturması açılmış olmasını yeterli kıldı. Üstelik bu yasaklama için, müdafiyeye isnat edilen suç ile şüpheli/sanığa isnat edilen suç arasında organik bir bağ da aranmayacaktır. Kanunun önceki halinde, avukatı müdafilikten yasaklanabilecek olan kişiler "tutuklu ve hükümlüler" iken, 676 sayılı KHK, "tutuklu veya hükümlü" ifadesini "şüpheli, sanık veya hükümlü" şeklinde değiştirerek, avukatın sadece kovuşturma aşamasında değil; müvekkili hakkındaki ceza soruşturması sürerken de müdafilikten yasaklanabileceğini düzenledi. Düzenleme, müdafii hakkında, yukarıda sayılan suçlardan birisinden sadece soruşturma başlatılmış olsa bile yasaklama yoluna gidilebileceğini düzenleyerek, masumiyet karinesini hiçe saymaktadır. Bu hükmün yaygın ve ölçüsüz biçimde uygulanması sonucunda çok sayıda avukat müdafilikten yasaklandı ve siyasi davalarda şüpheli ve sanıklar kendilerini savunacak avukat bulmakta güçlük çekmeye başladılar.

d.) Soruşturma Safhasında Müdafiyeye Görüşme Hakkına Sınırlama

676 sayılı KHK, şüphelinin avukatıyla görüşebilme hakkını da yeniden düzenledi. Daha önce 668 sayılı KHK, Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) düzenlenen belirli suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kapsamına giren suçlar ve örgüt kapsamında işlenen uyuşturucu imal ve ticareti suçları bakımından, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, gözaltına alınan kişinin avukatı ile görüşme hakkının hâkim kararıyla 5 güne kadar kısıtlanabileceğini düzenlemişti. 676 sayılı KHK'nın 3. maddesi ise, bu sürenin yirmi dört saat süreyle kısıtlanabileceğini ve bu sürede şüphelinin ifadesinin alınamayacağını hükme bağladı. Bu değişiklik, avukatla görüşme hakkına yönelik sınırlama daraltılmış olsa da, kısıtlamanın yarattığı tehlike devam etmektedir zira şüphelinin derhal avukatıyla görüşebilme hakkı, şüpheliden zor kullanılarak kayıt dışı ve hukuka aykırı beyan elde edilmesine karşı çok önemli bir güvencedir.

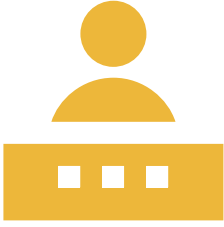
e.) Cezaevinde Avukatla Görüşme Hakkına Sınırlama

676 sayılı KHK, cezaevinde avukatla görüşme hakkına da ciddi sınırlamalar getirdi. KHK'nın 6. maddesinin, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a yaptığı eklemeye, TCK'da düzenlenen belirli suçlar ve TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinin Cumhuriyet savcısının talebi ve infaz hâkiminin kararıyla üç ay süreyle teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebileceği; hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla bir görevlinin görüşmede hazır bulundurulabileceği; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örneklerine, dosyalarına ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tutukları kayıtlara el konulabileceği veya görüşmelerin gün ve saatlerinin sınırlandırılabilmesi hüküm altına alındı. Bu süre, üç aydan fazla olmamak şartıyla birden fazla kez uzatılabilecektir. Kanuna yapılan ek düzenleme, sürenin uzatılması yetkisine bir sınır getirmedi. Hükümlünün, terör örgütü veya diğer suç örgütlerini yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve talimat verdiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar ilettiğine dair bilgi, belge, bulgu elde edilmesi halinde görüşme sona erdirilerek, hükümlünün avukatıyla görüşmesi infaz hâkimince altı ay süreyle yasaklanabilecektir. KHK ile, tüm bu tedbirlere aynı şekilde tutuklular hakkında da hükmedilebileceği düzenlendi. 667 sayılı OHAL KHK'sı benzer kısıtlamaları tutuklular bakımından zaten getirmişti. Bu düzenleme, tutuklunun avukatıyla görüşmesinin gizliliğini güvence altına alan CMK madde 154'e aykırıdır. 676 sayılı KHK ise benzer sınırlamaları, hükümlüler bakımından Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a eklemiş oldu.

**676 sayılı
KHK'nın 2.
maddesi,
avukatın
müdafilikten
yasaklanabilmesi
için, hakkında
ilgili suçlardan
bir ceza
soruşturması
açılmış olmasını
yeterli kıldı.**

667 sayılı KHK'nın 6. maddesi ve 676 sayılı KHK'nın Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a yaptığı eklemeye, tutuklu ve hükümlülerin avukatlarıyla görüşme haklarını, görüşmenin gizliliğini ve zamanını sınırlama hususunda çok geniş bir takdir yetkisi getirildi. Oysa tutuklu ve hükümlülerin cezaevinde hukuki yardım alma haklarını kullanabilmelerinin ön koşulu, kendi seçtikleri bir avukatla görüşebilmektir. Savunma hakkının özünün korunabilmesi için avukat-müvekkil görüşmesinin dokunulmaz ve gizli olması esastır. 676 sayılı KHK ise bu gizliliği ortadan kaldıran, sınırları belirsiz ve keyfi bir müdahale alanı açtı.

667 sayılı KHK'nın 6. maddesi ve 676 sayılı KHK'nın Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a yaptığı eklemeye, tutuklu ve hükümlülerin avukatlarıyla görüşme haklarını, görüşmenin gizliliğini ve zamanını sınırlama hususunda çok geniş bir takdir yetkisi getirildi.

2. Soruşturma Tedbirlerine Karar Verme Yetkisine Yönelik Düzenlemeler

668 sayılı KHK'nın 3. maddesiyle TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısım, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar, TMK kapsamındaki suçlar ile toplu işlenen suçlar bakımından, soruşturmanın yürütülmesi sırasında Cumhuriyet savcısının ve kolluğun yetkileri ciddi ölçüde genişletildi; soruşturma tedbirleri üzerindeki yargısal denetim zayıflatıldı ve işlevsiz kılındı.

a.) Savcılara Yakalama Kararı Verme Yetkisi Tanınması

KHK'nın 3(1)(a) maddesine göre, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcılar yakalama emri düzenleyebilecektir. Oysa olağan hukuk rejiminde, soruşturma evresinde bir kişi hakkında yakalama emri (müzekkereli yakalama) verilmesi, ancak Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, sulh ceza hâkimi kararıyla ve kişiye ulaşılamaması veya tebligat yapılamaması koşuluyla mümkündür.

Yine KHK'nın 3(1)(b) maddesiyle, tüm suçlarda geçerli olmak üzere, hakkında yürütülen soruşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurtiçinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle Cumhuriyet savcılığı tarafından kendisine ulaşılamayan şüphelilerin kaçak sayılması düzenlendi. KHK öncesinde, kaçak kişi müessesesi sadece kovuşturma (dava aşaması) için düzenlenmişti. Artık kaçığın yargılanması usulü soruşturma aşamasında da uygulanabilecektir. KHK ile CMK'nın 247(2)(b) maddesine eklenen ifadeyle, kaçak kişinin savcılığa ya da mahkemeye getirilmesi için daha kolay bir usul kabul edildi. Kaçak statüsünün en önemli etkisi, mahkeme kararıyla kişinin malvarlığına, hak ve alacaklarına el konulabilmesidir. Kişinin bu denli kolayca kaçak kabul edilebilmesinin bir sonucu, kişi kaçak olmasa bile, yurtdışında bulunması halinde mal varlığına el koyulabilecek olmasıdır.

b.) El Koyma İşlemine Yönelik Yargısal Denetimin Zayıflatılması

KHK'nın 3(1)(h) maddesine göre, hâkim kararı olmaksızın el koyma işlemi yapıldığı takdirde, el koyma işlemi 5 gün içinde hâkim onayına sunulabilecek ve hâkim, kararını el koyma tarihinden 10 gün içinde açıklayabilecektir. Oysa olağan hukuk rejiminde hâkim kararı olmaksızın yapılan el koyma işleminin 24 saat içinde hâkim onayına sunulması ve hâkimin de el koyma tarihinden 48 saat içinde kararını vermesi zorunlu tutulmuştur. Bu sürenin bu denli uzatılması, kişinin bu süre boyunca el konulan eşyalarını kullanmasını engelleyecek ve bu süre zarfında delillerin tahrif edilmesi ve delil güvenliğinin yok edilmesi tehlikesi doğuracaktır.

c.) Arama ve El koyma Sırasındaki Güvencelerin Kaldırılması

668 sayılı KHK'nın 3(1)(e) maddesiyle birlikte, konutta, işyerinde veya kapalı alanlarda arama yapılabilmesi için komşulardan birinin bulunması yeterli sayıldı. Oysa olağan hukuk rejiminde komşulardan en az iki kişinin hazır bulunması kuralı söz konusu idi. Yine askeri mahallerde, savcının katılımı olmaksızın, kolluk gö-

revlileri tarafından arama ve el koyma işlemi yapılabilecek; avukat bürolarında da mahkeme kararı olmadan ve savcı katılımı olmaksızın kolluk tarafından arama ve el koyma yapılabilecektir.

Olağan hukuk rejiminde ise, avukat bürolarında arama ve el koyma yapılabilmesi ancak mahkeme kararıyla ve savcının refakati bulunması halinde mümkündür. Ayrıca avukatın, el konulmak istenen eşyanın, müvekkili ile arasındaki mesleki ilişkiye ait olduğu itirazını öne sürmesi halinde, bu eşyaya el konulması mümkün değildir. 688 sayılı KHK ile bu itiraz hakkı ve avukat-müvekkil ilişkisinin mahremiyetini korumaya yönelik güvence ortadan kaldırıldı ve itiraza rağmen eşyaya el konulması ve kolluk tarafından inceleme yapılması mümkün kılındı.

Ayrıca şüpheli veya sanık kişi ile tanıklıktan çekinme hakkı olan kişiler¹⁷ arasındaki mektup ve belgelere, belgelerin bu kişiler nezdinde bulunsa bile el konulabileceği düzenlendi. Olağan rejimde ise, söz konusu belgeler tanıklıktan çekilebilecek kişiler nezdinde bulunuyorsa bunlara el konulamıyordu.

d.) Taşınmaz, Banka Hesabı ile Her Türü Hak ve Alacaklara El Koymanın Koşullarının Yeniden Düzenlenmesi

KHK'nın 3(1)(ı) maddesiyle getirilen el koyma işlemlerine ilişkin bir diğer düzenleme ise, soruşturma ve kovuşturma aşamasında şüpheli veya sanığın işlediği suçlardan elde edilen veya suçun işlendiği taşınmaza, bankalardaki hesaplara ve her türlü hak ve alacaklara, ilgisine göre, BDDK, SPK, Mali Suçları Araştırma Müdürlüğü, Hazine Müsteşarlığı ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumundan alınması gereken rapor olmaksızın, doğrudan el konulabilmesidir. KHK'ya göre, bu kararı vermeye ise sulh ceza hâkimliği yetkili kılındı. Oysa daha öncesinde, CMK madde 128/9'a göre bu tür el koymaya, ağır ceza mahkemesi ancak oybirliğiyle karar verebiliyordu. Esasen bu usul de, 17-25 Aralık soruşturmaları sırasında, malvarlıklarına el koyulmasını zorlaştırmak için getirilmişti. Şimdi ise KHK ile bu usul yine kolaylaştırıldı.

KHK'nın 3(1)(ı) maddesiyle, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısına da el koyma yetkisi tanındı. Oysa KHK öncesinde, soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunsa dahi Cumhuriyet savcısının el koyma emri vermesi mümkün değildi.¹⁸ Yine hâkim kararı olmaksızın yapılan el koyma işleminin, beş gün içinde görevli hâkimin onayına sunulması gerektiği; hâkimin, kararını el koymadan itibaren on gün içinde açıklayacağı; aksi halde el koymanın kendiliğinden kalkacağı düzenlendi.

e.) Kolluğa Belgeleri İnceleme Yetkisi Verilmesi

Yine 668 sayılı KHK'nın 3(1)(g) maddesi ile hakkında arama işlemi uygulanan kişinin belge ve kağıtlarının kolluk görevlileri tarafından incelenbilmesine imkân verildi. Olağan hukuk rejiminde ise bunların ancak savcı veya hâkim tarafından incelenmesi mümkündür.

668 sayılı KHK'nın 3(1)(g) maddesi ile hakkında arama işlemi uygulanan kişinin belge ve kağıtlarının kolluk görevlileri tarafından incelenbilmesine imkân verildi. Olağan hukuk rejiminde ise bunların ancak savcı veya hâkim tarafından incelenmesi mümkündür.

17 CMK md. 45'e göre tanıklıktan çekinebilecek kişiler, şüpheli veya sanığın nişanlısı; evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi; şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu; şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları; şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlardır.

18 Belirtmek gerekir ki aklamada (TCK madde 282) ve terörün finansmanı (TMK madde 8) suçlarından elde edildiği iddia edilen malvarlığı değerlerine, soruşturma evresinde gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da el koyma kararı verilebilir. Fakat bu durumda dahi hâkim kararı olmaksızın yapılan el koyma işleminin 24 saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması ve hâkimin kararını en geç 24 saat içinde vermesi gerekir (Bkz. Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun madde 17/2).

668 sayılı KHK ile getirilen düzenlemeyle, olağanüstü hal boyunca bir kişinin, sadece savcılık kararıyla, mahkeme kararı olmaksızın 10 gün boyunca dinlenmesi mümkün kılındı.

f.) Savcıya Bilgisayar Kayıtlarına El Koyma Yetkisi Tanınması

668 sayılı KHK'ya göre, şüphelinin kullandığı bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde yapılacak arama, kopyalama ve el koyma işlemlerine de, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilecektir. KHK öncesinde ise, CMK madde 134/1 uyarınca bu işlemler ancak hâkim kararıyla yapılabilirdi. Savcının el koyma kararı, KHK'nın diğer el koyma işlemleri için de öngördüğü beş günlük süre içinde görevli hâkimin onayına sunulacak ve hâkim, kararını el koymadan itibaren on gün içinde açıklayacak; aksi halde el koyma kendiliğinden kalkacaktır. Bu düzenleme de, delillerin tahrif edilmesi riski doğurarak delil güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Ayrıca KHK'ya göre, kopyalama ve yedekleme işleminin uzun sürecek olması halinde bu araç ve gereçlere el konulabilecektir. Sırf işlemin uzun süreceği gerekçesiyle bilgisayara el koyulabilmesi, sahte deliller üretilerek bilgisayara yüklenmesi tehlikesini ortaya çıkarmaktadır.

g.) Savcıya İletişimin Tespiti ve Dinlenmesi Kararı Verebilme Yetkisi Tanınması

668 sayılı KHK'nın 3(1)(k) maddesine göre, iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da karar verilebilecektir. Kararın Cumhuriyet savcısı tarafından alınması halinde, bu karar beş gün içinde hâkimin onayına sunulacak ve hâkim, kararını beş gün içinde açıklayacak; aksi halde tedbirler kendiliğinden kalkacaktır.

Olağan hukuk rejiminde ise, CMK madde 135/2 uyarınca bu karar ağır ceza mahkemesi ya da soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı tarafından verilebiliyordu; fakat kararı savcı almış ise, bu kararın **derhal** mahkeme onayına sunulması ve mahkemenin kararını en geç 24 saat içinde açıklaması zorunlu tutulmuştu. Alınacak tedbire ise ağır ceza mahkemesince oybirliğiyle karar verilmesi gerekiyordu.¹⁹

668 sayılı KHK ile getirilen düzenlemeyle, olağanüstü hal boyunca bir kişinin, sadece savcılık kararıyla, mahkeme kararı olmaksızın 10 gün boyunca dinlenmesi mümkün kılındı. Hâkim kararı aranmaksızın bu kadar uzun bir süre boyunca dinleme yapılabilmesi haberleşmenin gizliliğine yönelik ciddi bir müdahale oluşturmaktadır.

h.) Savcıya Gizli Soruşturmacı Görevlendirme ve Teknik Araçlarla İzleme Kararı Verme Yetkisi Tanınması

668 sayılı KHK'nın 3(1)(k) maddesiyle savcıya aynı zamanda gizli soruşturmacı görevlendirme²⁰ ve teknik araçlarla izleme²¹ tedbirlerine karar verebilme yetkisi de tanındı. Oysa CMK'ya göre bu tedbirlere, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, ancak ağır ceza mahkemesince oybirliğiyle karar verilebilir. Cumhuriyet savcısı, gecikmede sakınca bulunması şartına bağlı olarak böyle bir tedbire karar veremez. KHK'da, tedbire savcının karar vermesi halinde, kararın 5 gün içinde hâkim onayına sunulacağı ve hâkimin kararını 5 gün içinde vereceği düzenlendi.

19 Ağır ceza mahkemesince oybirliğiyle karar verilmesi usulü de 17-25 Aralık yolsuzluk soruşturmaları sürecinde dinlemeyi zorlaştırmak için getirilmişti.

20 Gizli soruşturmacı, faaliyetlerini öğrenmek amacıyla bir örgüt içine yerleştirilen, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş veya faaliyeti süresince işlenecek suçlarla ilgili delilleri toplamakla görevli kamu görevlisidir. Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi özel ve gizli bir tedbirdir.

21 Teknik araçla izleme, şüpheli veya sanığın tek başına ve üçüncü kişilerle birlikte gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerin teknik araçlarla izlenmesi ya da ses ve/veya görüntü kaydeden aletlerle kaydedilmesini ifade eder. Teknik araçla izlemenin en yaygın şekli ortam dinlemidir.

Son olarak, 668 sayılı KHK'nın 3(1)(n) maddesinde, Cumhuriyet savcısının soruşturma sırasında bir soruşturma işlemine gerek görmesi halinde, soruşturmanın yapıldığı yer sulh ceza hâkiminden de karar alabileceği düzenlendi ve cumhuriyet başsavcılıklarına, soruşturmanın gerekli kılması halinde, yargı çevresi içindeki mülki idare amirliklerinden bina, araç, gereç ve personel talebinde bulunma yetkisi tanındı.

3. Ceza Yargılamasında Silahların Eşitliği ve Doğrudan Doğruluk İlkesine Yönelik Düzenlemeler

Silahların eşitliği ilkesi, bir yargılamanın taraflarına, karşı taraf karşısında ciddi bir dezavantaja uğramaksızın davasını/iddialarını ileri sürme konusunda makul bir imkânın verilmesini gerektirir. Ayrıca ceza yargılaması çekişmeli olarak yürütülmeli; taraflara, karşı tarafın ve iddia makamının sunduğu delil ve argümanlardan haberdar olma ve bunlara cevap verme imkânı sunulmalıdır.

a.) Avukatın Dosya İçeriğini İnceleme ve Örnek Alma Hakkının Kısıtlanması

Olağanüstü hal kapsamında çıkarılan 668 sayılı KHK'nın 3(1) maddesi, avukatın dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin, ceza soruşturmasının amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının kararıyla kısıtlanabileceğini düzenledi. Müdafinin şüpheli hakkındaki iddiaya karşı gerçek bir savunma yapabilmesi, bilhassa da koruma tedbirlerine karşı itirazda bulunabilmesi ve kanun yoluna başvurabilmesi için, dosya içeriğini ve şüpheli aleyhine ileri sürülen delilleri inceleyebilmesi gerekir. Bu hakkın kısıtlanması, kişi özgürlüğünü kısıtlayan tedbirlere karşı savunma ve itiraz hakkını kullanabilmeyi de engeller.

Soruşturmanın amacını tehlikeye düşürme ihtimalinin, uygulamada sıklıkla somut değil soyut tehlike iddiasına ve avukatın kötüye kullanma ihtimaline dayandırıldığı görülmektedir. Şüpheliye hukuki yardım sunmakla görevli avukatın, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek kişi olarak kabul edilmesi, avukatın görevi yerine getirmesini imkânsız kılar; şüpheli bakımından da silahların eşitliği ilkesini ihlal eder. Üstelik CMK madde 153/2'ye göre kısıtlama kararı vermeye, savcının istemi üzerine sulh ceza hâkimi yetkili kılınmışken, 668 sayılı KHK bu yetkiyi doğrudan doğruya Cumhuriyet savcısına vermektedir.

b.) Tanık Dinletme Hakkına Sınırlama

676 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikte, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin duruşmada dinlenmesi talebinin hâkim tarafından reddedilebileceği düzenlendi. Kanun önceden, tanık veya uzman kişinin çağırılması talebinin reddedilmesi halinde, sanığa veya katılana bu kişiyi mahkemeye getirme imkânı tanır ve getirilen kişinin duruşmada dinlenmesini zorunlu tutarken; KHK ile ilgili maddeye eklenen cümleyle, hâkime *davayı uzatmak amacıyla yapılan talepleri reddetme* yetkisi verildi. Oysa ceza yargılamasında “duruşmanın sözlülüğü” ilkesi uyarınca, bir tanığın duruşmada dinlenmesi mümkün ise, onun mutlaka duruşmada dinlenmesi gerekir. Bu düzenleme, yargılama sırasında tanık veya bilirkişinin duruşmada dinlenmesinin keyfi biçimde engellenmesi riskini doğurmakta; adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri olan, savunmanın kendi tanıklarının dinletme ve yargılama sırasında iddia makamı karşısında eşit silahlarla savunma yapabilme hakkını, katılanın ise iddiasını ileri sürebilme hakkını kısıtlamaktadır.

c.) Tanığı Sorguya Çekme Hakkına Sınırlama

694 sayılı KHK ise 142. maddesiyle, gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kamu görevlilerinin²² tanık olarak dinlenmesinin zorunlu olması halinde, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da, diğer bir deyişle sanık ve avukatının yokluğunda da dinlenebileceğini veya ses ya da görüntüsü değiştirilerek özel ortamda dinlenebileceğini düzenledi. Böylece, gizli soruşturmacı duruşma sırasında sanık ve avukatı hazır olmadan da gizli tanık olarak dinlenebilecektir.

Delillerin doğrudan doğruyalığı ilkesi uyarınca, hükmü verecek olan mahkeme üyeleri, sanık, tanık ve diğer tüm delillerle bire bir karşı karşıya gelmeli ve doğrudan temas etmelidir. Silahların eşitliği ilkesine göre ise, sanığın ve avukatının, sanık aleyhine ileri sürülen tüm delil ve iddialardan ve tanık beyanlarından haberdar olması; duruşma sırasında dinlenen tanıklara ve bilirkişiye soru sorabilmesi; bu iddiaları karşı beyanlarla çürütememe imkânına sahip olması gerekir. Bu açıdan gizli soruşturmacının tanık olarak duruşmada dinlenmesi, adil yargılanma hakkı açısından tartışmalıdır.

Gizli soruşturmacının kimliğinin görevinin mahiyeti gereği gizli tutulması gerekiyorsa, soruşturmacının tanık olarak duruşmada dinlendiği durumlarda, soruşturmacı kimliği tespit edilemeyecek şekilde, örneğin sesi ve görüntüsü değiştirilerek dinlenebilir. 694 sayılı KHK, CMK'ya yaptığı eklemeye, gizli soruşturmacının, sanık ve avukatı duruşmada bulunmaksızın ve aleyhe iddia ve beyanlara cevap verme ve soru sorma imkânına sahip olmaksızın dinlenmesini mümkün kılarak, adil yargılanma hakkının önemli unsurları olan silahların eşitliği ilkesini ve “aleyhe tanıkları sorguya çekebilme” hakkını ihlal etmektedir.

d.) Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkına Sınırlama

694 sayılı KHK'nın 147. maddesi, CMK'nın 196. maddesine yaptığı eklemeye, mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, sanığın sorgusunun duruşmaya getirilmeksizin, görüntülü ve sesli iletişim teknikleri kullanılarak da yapılabileceğini düzenledi. Oysa duruşmanın doğrudan doğruyalığı ilkesi uyarınca, hâkim kanaatini oluştururken sanığı birebir dinlemeli, jest, mimik ve sözlerini vasıtasız bir şekilde gözlemlemelidir. CMK madde 193'te güvenceye alınan duruşmada hazır bulunma hakkı, savunma hakkının da en önemli unsurlarından birini oluşturur. KHK ile mahkemelere geniş bir takdir yetkisi tanınarak sanığın duruşmaya getirilmemesine karar verme yetkisi verilmesi, sanığın adil yargılanma hakkını zedeler.

e.) Hükmün Müdafii Yokluğunda Açıklanabilmesi

694 sayılı KHK'nın 148. maddesi, CMK madde 216'ya yaptığı eklemeye, hükmün verilmesi aşmasında, “zorunlu müdafii hazır bulunmamasının hükmün açıklanmasına engel oluşturmayacağını” düzenledi. Böylece zorunlu müdafii duruşmada bulunmasa dahi, hüküm sanığın yüzüne karşı verildiyse tefhim edilmiş sayılacak ve hükme karşı başvurulacak kanun yolu süresi işlemeye başlayacaktır. Yasa koyucu belirli hallerde müdafiiyle temsil mecburiyeti getirmiştir.²³ Hükmün açıklanması aşmasında zorunlu müdafii duruşmada hazır bulunması şartını kaldırmak, hem müdafii son duruşmada hükme etki etme imkânını ortadan kaldırmakta hem de sanığı, itiraz yollarını etkili biçimde kullanabilmek bakımından dezavantajlı kılmaktadır.

22 CMK madde 139, soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi hâlinde, kamu görevlilerinin hâkim kararıyla gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceğini düzenler. Gizli soruşturmacı duruşmaya sanık aleyhine delil getiren kişi konumundadır.

23 Bkz. bu haller için CMK, madde 150, 91/7, 101/3, 6, 247/3,7, 74/2, 8, 204.

694 sayılı KHK'nın 148. maddesi, CMK madde 216'ya yaptığı eklemeye, hükmün verilmesi aşmasında, “zorunlu müdafii hazır bulunmamasının hükmün açıklanmasına engel oluşturmayacağını” düzenledi.

4. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına Yönelik Düzenlemeler

a.) Gözaltı Süresinin Uzatılması

29 Ekim 2016 tarihli, 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6(1) maddesiyle, TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısım, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile TMK kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından gözaltı süresi, olağanüstü halin devamı süresince azami olarak otuz gün olarak düzenlenmişti. 684 sayılı KHK'nın 10(a) maddesiyle bu kanunda değişikliğe gidilerek, bahsi geçen suçlar bakımından gözaltı süresi azami 7 gün olarak düzenlendi ve Cumhuriyet savcısına, gözaltı süresini 7 gün süreyle uzatma yetkisi tanındı. Bu durumda yeni düzenlemeyle gözaltı süresi 7+7, 14 günü aşamayacaktır. OHAL düzenlemelerinden önce CMK madde 91'e göre gözaltı süresi, şüphelinin ifadesi yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren 24 saat ile sınırlıydı. Bu süre, toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle, Cumhuriyet savcısı tarafından her defasında bir günü geçmemek üzere, 3 gün süreyle uzatılabiliyordu.

b.) Terörle Bağlantılı Suçlar Bakımından Azami Tutukluluk Süresinin Uzatılması

694 sayılı KHK'nın 141. maddesiyle CMK'nın 102. maddesine yapılan eklemeye, kanunda en çok iki yıl olarak düzenlenen tutukluluk süresi için öngörülen üç yıllık genel uzatma süresi, TCK'nın yukarıda bahsi geçen bölümlerinde düzenlenen suçlar ile TMK kapsamındaki suçlar için özel bir düzenlemeye gidilerek, beş yıla çıkarıldı. Böylece terörle bağlantılı suçlar bakımından azami tutukluluk süresi, 2+5 olmak üzere 7 yıla çıkartıldı.

c.) Hukuka Aykırı Gözaltı ve Tutuklama Nedeniyle Ödenecek Tazminatın Kesinleşmesi Şartı

CMK madde 141 ve 142, hukuka aykırı yakalama, tutuklama ve tutukluluğun devamı kararları ile makul sürede yargılama mercii önüne çıkarılmayan kişilerin uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmin edilmesi hakkını düzenlemektedir. 694 sayılı KHK'nın 144. maddesiyle, tazminat isteminin koşullarını düzenleyen CMK madde 142'ye ek iki bent ilave edildi ve tazminata ilişkin mahkeme kararlarının, kesinleşmeden ve idari başvuru süreci tamamlanmadan icra takibine koyulamayacağı düzenlendi. Kanun ve Yargıtay kararları uyarınca, haksız gözaltı ve tutuklama/tutukluluğun devamı kararlarının yol açtığı zararların tazmini kararının takibe konulabilmesi için kesinleşmesi aranmazken; KHK ile getirilen yeni düzenlemeyle artık tazminat kararlarının kesinleşmesi aranmakta ve böylece haksız gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin yol açtığı maddi ve manevi zararların tazmini zorlaştırılmaktadır.

d.) Tutukluluğun Dosya Üzerinden İncelenmesi

668 sayılı KHK'nın 3 (1) (ç) maddesiyle birlikte, TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, TMK kapsamına giren suçlar ile toplu işlenen suçlar bakımından yapılacak salıverme veya tahliye taleplerinin, en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile dosya üzerinden karara bağlanacağı düzenledi. Bundan önce de 667 sayılı KHK'nın 6(1)(1) maddesi, tutukluluğun incelenmesi, ilk tutuklama kararına itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanabileceğini düzenlemişti. 668 sayılı KHK'daki "bağlanır" ifadesiyle, incelemenin dosya üzerinden yapılması ihtiyari olmaktan çıkarıldı ve sayılan

668 sayılı KHK'ya göre ise, tutuklu olanların yakınlarıyla görüş hakkı önemli ölçüde sınırlandırıldı. Buna göre, Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığının yetkileri saklı kalmak üzere tutuklular, belgelendirmeleri koşuluyla sadece eşleri, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilecektir

suçlarla ilgili tüm tutukluluk incelemelerinin, hâkim ya da mahkemeye hiç bir takdir hakkı bırakılmaksızın, dosya üzerinden yapılmasının yolu açıldı. Oysa kişi hürriyeti ve güvenliğine yönelik, tutuklama gibi ağır bir tedbir karşısında etkili bir itiraz yolunun varlığından bahsedebilmek için, duruşmalı bir inceleme yapılması; şüpheli, sanık veya avukatına, bizzat dinlenilme, savunma ve beyanda bulunabilme ve tutukluluk gerekçelerine sözlü olarak itiraz edebilme hakkının tanınması gerekir.

e.) Cumhuriyet Savcısına Tahliye Kararlarına Karşı İtiraz Yetkisi Tanınması

696 sayılı KHK'nın 93. maddesiyle CMK'da yapılan değişiklikle, şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine ilişkin tüm kararlara itiraz edilebileceği düzenlendi. Daha önce kanun metninde yer alan "ret kararına" ibaresi, "bu kararlara" şeklinde değiştirilerek; Cumhuriyet Savcısı'na, daha önce sahip olmadığı, şüpheli veya sanığın tahliyesi yönündeki mahkeme kararına itiraz edebilme yetkisi tanındı.

5. Mahpus Haklarına Yönelik Düzenlemeler

a.) Mahpusların Ziyaret ve Haberleşme Hakkına Yönelik Kısıtlamalar

667 sayılı KHK'nın 6(e) maddesiyle, tutukluların dış dünyayla ilişki kurma ve görüş haklarına önemli sınırlamalar getirildi. Olağanüstü halin yürürlüğe girmesinden önce, Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'e göre, mahpuslar, haftada bir kez olacak şekilde, üçü kapalı, biri açık görüş olmak üzere yakınlarıyla ayda dört kez görüşme yapma hakkına sahiptiler. Yönetmelik'te ziyaret hakkına sahip yakınlar, geniş anlamda aile fertleri²⁴ ile tutuklu ve hükümlülerin kendilerinin seçebileceği, bunların dışında kalan üç ziyaretçi olarak düzenlenmişti. 668 sayılı KHK'ya göre ise, tutuklu olanların yakınlarıyla görüş hakkı önemli ölçüde sınırlandırıldı. Buna göre, Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığının yetkileri saklı kalmak üzere tutuklular, belgelendirmeleri koşuluyla sadece eşleri, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilecektir. Böylece, hem tutukluları ziyaret hakkına sahip olan yakınlarının kapsamı daraltıldı hem de tutukluların kendi seçebilecekleri 3 kişiyle görüşme hakları kaldırıldı. Yine tutuklular için haftada bir olan telefonla görüşme hakkı, on beş günde bir düşürüldü ve KHK'da belirtilen kişilerle sınırlandırıldı.

696 sayılı KHK'nın 102. maddesi, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da değişiklik yaparak, aile yakınları yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık içinde bulunan tutukluya hasta ziyareti amacıyla izin verme yetkisini, ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi üzerine, Cumhuriyet başsavcılığının onayına bağladı. Kanun'un önceki halinde bu yetki, soruşturma evresinde soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısına; kovuşturma evresinde ise kovuşturmayı yürüten hâkim veya mahkemeye aitti.

b.) Mahpusların Ceza İnfaz Kurumu Dışına Çıkmasının Kısıtlanması

674 sayılı KHK'nın 16. maddesiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a yapılan eklemeye, terör ve örgüt suçlarından tutuklu ve hükümlü bulunanların ihtiyaç durumunda ceza infaz kurumu dışına çıkabilmesinin Cumhuriyet Başsavcılı-

²⁴ "Eş, anne, baba, büyükanne ve büyükbaba, çocuk, torun, kardeş, gelin, damat, kayınbirader, baldız, yenge, enişte, görümce, kayınvalide, kayınpeder, kayınvalidenin anne ve babası, kayınpederin anne ve babası, eşin başkasından olma çocuğu, büyükanne ve büyük babanın anne ve babaları, torun çocuğu, kardeş çocuğu, eşi, amca, hala, dayı, teyze ve bunların eşleri."

lığı tarafından kısıtlanabileceği düzenlendi. Buna göre, “ceza infaz kurumu düzenini ve toplum güvenliğini tehlikeye düşürebileceği, terör örgütü veya diğer suç örgütü üyelerinin örgütsel amaçlı faaliyet ve haberleşmelerine imkân sağlayabileceği, yol, kalınacak ceza infaz kurumu ya da sınav merkezi veya okulda güvenlik açısından sakınca bulunabileceği değerlendirildiği takdirde”, tutuklu ve hükümlülerin kurum dışına çıkmaları savcılık kararıyla engellenebilecektir. Bu şekilde, hükümlü ve tutukluların, örneğin duruşmaya katılma, sağlık hizmeti alabilmek için hastaneye erişebilme, anayasal eğitim hakları kapsamında sınavlara girme haklarına ciddi sınırlamalar getirilebilecektir. Düzenleme muhtemel sınırlama için sadece “sakınca bulunabileceğinin değerlendirilmesi”ni yeterli sayarak, soyut tehlike temelinde savcılığa çok geniş bir takdir yetkisi bırakmaktadır.

c.) Mahpuslara Tek Tip Kıyafet Uygulaması

696 sayılı KHK'nın 103. maddesiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a eklenen EK Madde 1, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar nedeniyle tutuklu ve hükümlü bulunanlara duruşmaya sevk edilirken ceza infaz kurumu idaresince verilen giysileri giyme zorunluluğu getirdi. TCK'nın Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar başlıklı beşinci bölümü altındaki 309-312. maddelerinde düzenlenen, anayasayı ihlal, cumhurbaşkanına suikast veya suikaste teşebbüs ile yasama organına ve hükümete karşı suçlardan tutuklu ve hükümlü olanların badem kurusu; TMK'dan tutuklu ve hükümlü olanların ise gri renk, göğüs ve pantolon bölümü bitişik giysiler giyeceği düzenlendi. Madde hükmünün çocuklar ve hamile kadınlar bakımından uygulanmayacağı; kadın tutuklu ve hükümlülerin giysileri ile madde uygulamasına ilişkin diğer hususların bir ay içinde yürürlüğe girecek olan yönetmelikle düzenlenmesi öngörüldü. Uygulama alanı, TCK'nın 309-312. maddelerinin yanı sıra, TMK kapsamındaki tüm suçları da kapsayacak şekilde çok geniş tutulan bu düzenleme, genel olarak mahpuslar için bir damgalanma yarattığı gibi, tutuklular bakımından ise masumiyet karinesini ihlal etme riski taşımaktadır. Öte yandan bu zorunluluğa uymama nedeniyle duruşmaya çıkarılmama halinde ise, sanığın adil ve duruşmalı yargılanma hakkı ihlal edilecektir.

696 sayılı KHK'nın 101. maddesi ise, tek tip kıyafet uygulamasına riayet etmeme ve kıyafetlere zarar vermeyi disiplin suçu olarak düzenledi ve bu durumda bir aydan üç aya kadar ziyaretçi görüşünden yoksun bırakma yaptırımı uygulanmasını öngördü.

d.) Şartlı Salıverme Sürelerinin Kısaltılması

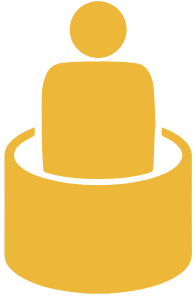
671 sayılı KHK'nın 32. maddesiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a yapılan eklemeye, belirli suçlar hariç olmak üzere²⁵, 1/7/2016 tarihinden önce işlenmiş suçlar bakımından, şartlı salıvermeden yararlanabilmek için tamamlanması gereken hapis cezası süreleri kısaltıldı ve denetimli serbestliğin kapsamı genişletildi. Buna göre, koşullu salıverilmelerine iki yıl veya daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin cezalarının geri kalanının denetimli serbestlik çerçevesinde infaz edilebileceği düzenlendi.²⁶ Daha önce, diğer şartları karşılamak kaydıyla, şartlı salıvermeden yararlanabilmek için cezanın 2/3'lük kısmını çekmiş olmak gerekirken; yeni düzenlemey-

696 sayılı KHK'nın 101. maddesi ise, tek tip kıyafet uygulamasına riayet etmeme ve kıyafetlere zarar vermeyi disiplin suçu olarak düzenledi ve bu durumda bir aydan üç aya kadar ziyaretçi görüşünden yoksun bırakma yaptırımı uygulanmasını öngördü.

25 “26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere.”

26 Bu süre, kanunun değişiklikten önceki halinde bir yıl olarak düzenlenmişti.

668 sayılı KHK'nın 37. maddesi ise, sorumsuzluk ilkesini daha da genişleterek, darbe teşebbüsü ve terör eylemlerinin bastırılması kapsamında karar alan, karar ve tedbirleri icra eden, her türlü adli ve idari önlemler kapsamında görev alan" kişiler ile OHAL süresince yayımlanan KHK'lar kapsamında karar alan ve görev yerine getiren kişilerin bu kapsamdaki görev ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun doğmayacağına hükmetti.

le cezanın yarısını tamamlamış olmak yeterli sayılacaktır. Basında bu düzenlemeyle, özellikle cezaevlerindeki mahkûm sayısını azaltmanın ve 15 Temmuz darbe girişimi soruşturması nedeniyle tutuklananlara infaz kurumlarında yer açmanın amaçlandığı dile getirildi. Adalet Bakanlığı tarafından, düzenlemeden ilk aşamada 38 bin kişinin yararlanacağı dile getirildi. Bu sayının yıllar içinde 100 bine çıkacağı tahmin ediliyor.²⁷

6. Adalet Erişim Hakkı ve Yargısal Güvencelere Yönelik Düzenlemeler

a.) OHAL KHK'ları Kapsamındaki İşlemler İçin Yürütmeyi Durdurma Yasağı
667 sayılı KHK'nın 10. ve 668 sayılı KHK'nın 38. maddeleriyle, olağanüstü hal süresince yayımlanan KHK'lar kapsamında alınan kararlar ve yapılan işlemler nedeniyle açılan davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceği öngörüldü. İdarenin OHAL KHK'larına dayanarak yaptığı işlemler açıkça hukuka aykırı olsa bile, idare mahkemeleri yürütmeyi durdurma kararı veremeyecektir. Böylece idarenin OHAL KHK'ları kapsamında yaptığı ve yapacağı işlemlerin yargısal denetimi zorlaştırıldı. Anayasa'nın 125. maddesi, OHAL döneminde yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin sınırlanabilmesine imkân tanımakla birlikte, bunun ancak kanunla düzenlenmesine izin verir. Bu durumda, idari yargıda yürütmeyi durdurma kararı verilebilmesinin KHK hükmü ile sınırlanması Anayasa'ya açıkça aykırıdır.

b.) OHAL KHK'ları Kapsamında Karar Alan, Darbe Teşebbüsü ve Terör Eylemlerinin Bastırılmasında Görev Alan Kişilere Sorumsuzluk Getirilmesi

667 sayılı KHK'nın 9. maddesi, bu KHK kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin, görevleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğuna gidilemeyeceğini düzenlemişti. 668 sayılı KHK'nın 37. maddesi ise, sorumsuzluk ilkesini daha da genişleterek, *darbe teşebbüsü ve terör eylemlerinin bastırılması kapsamında karar alan, karar ve tedbirleri icra eden, her türlü adli ve idari önlemler kapsamında görev alan"* kişiler ile OHAL süresince yayımlanan *KHK'lar kapsamında karar alan ve görev yerine getiren kişilerin bu kapsamdaki görev ve fiilleri nedeniyle* hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun doğmayacağına hükmetti. 690 sayılı KHK'nın 52. maddesi de, OHAL tedbirlerini incelemek için kurulan OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu üyelerinin görevleri kapsamındaki karar, görev ve fiillerine ilişkin hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluklarının olmadığını düzenledi.

Bu maddeyle, hem KHK'lar kapsamında karar alan ve işlem yapan hiç bir kamu yetkilisi hakkında dava açılmaması, hem de kusurlu davranışıyla zarara yol açan kamu görevlilerine karşı rücu mekanizmasının işletilememesi amaçlanmaktadır. Yine, OHAL kapsamında verdikleri karar ve emirlerle ya da bu emirleri icra ederek insan hakları ihlallerine yol açan kolluk görevlilerinin de hesap vermesinin önüne geçilmek istenmektedir.²⁸ Düzenleme ile esasen, 12 Eylül rejiminin, 1982 Anayasası'nın 15. maddesiyle kendisi için öngördüğü dokunulmazlık ve cezasızlık zırhına benzer bir korumanın, 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen OHAL rejimi

²⁷ Bkz.: <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1283679-100-bin-mahkum-tahliye-olabilir>

²⁸ Avrupa Demokrasinin Hukuk Yoluyla Korunması Komisyonu (Venedik Komisyonu) yayınladığı görüşte sorumsuzluk düzenlemesinin, "OHAL KHK'larının, Ceza Kanunu kapsamında aksi halde suç olarak nitelendirilecek bazı eylemlere doğrudan izin ve emir verdiğini ya da en azından görevlerini yerine getirirken suç işleyenlerin cezalandırılmayacaklarını ima ettiği şeklinde anlaşılabilmesine" dikkat çekti ve düzenlemenin, KHK'lar kapsamında devlet görevlilerine verilen geniş kapsamlı yetkileri kötüye kullanma riski doğurduğunu ve devlet görevlilerine bir dokunulmazlık getirildiği algısı yarattığını vurguladı. Bkz. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), 15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Kabul Edilen 667-676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş, (12 Aralık 2016), para. 95-100.

için de yürürlüğe sokulduğu görülmektedir.

696 sayılı KHK ise, daha önceki KHK'larda devlet görevlileri için getirilen sorumsuzluğun kapsamını daha da genişletti ve 15/7/2016 tarihli darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında hareket eden sivillerin de hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluklarına gidilemeyeceğini hükme bağladı. Hiç bir resmi sıfat taşımayan ve resmi bir görev kapsamında hareket etmeyen sivil kişilerin, suç teşkil edebilecek eylemlerinden dolayı geriye dönük olarak sorumlu tutulmamalarını öngören bu düzenleme, tipik bir cezazırlık düzenlemesi niteliğindedir. Her ne kadar basına ve kamuoyuna yönelik yapılan açıklamalarda, ceza muafiyetinin 15 Temmuz darbe girişiminin bastırılmasına katılan siviller için getirildiği belirtilse de, *bunların devamı niteliğindeki eylemler* ifadesinin taşıdığı belirsizlik, pek çok muhalif eylemin de darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya bunun devamı olduğu gerekçesiyle bu kapsama dahil edilmesi tehlikesini doğurmaktadır. Öte yandan bir eylemin terör eylemi veya darbe teşebbüsünün devamı olduğuna, hangi ölçütler temelinde ve kim tarafından karar verileceği da belirsizdir.

Düzenleme, maddede belirtilen kapsamı ve sınırları muğlak eylemler bakımından sivil kişilere, meşru müdafaa ve zorunluluk hali gibi hukuka uygunluk sebeplerinin ötesinde bir ceza muafiyeti getirmektedir. Bu haliyle anılan düzenleme hukuk devleti ilkesine ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca üstlendiği, yaşama hakkı ve vücut bütünlüğüne yönelik eylemleri soruşturma ve yargılama yükümlülüğüne açıkça aykırıdır.

c.) OHAL Tedbirlerine Karşı Dava Yolunun Kapatılması

OHAL tedbirlerine ilişkin hak arama özgürlüğünü etkileyen en önemli düzenleme, 685 sayılı KHK ile Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu ismiyle *ad hoc* bir inceleme komisyonu kurulması oldu. OHAL kapsamında alınan tedbirlere karşı Danıştay'da ve idare mahkemelerinde açılan davalar, bu tedbirleri içeren KHK'ların her ne kadar yürütme organı tarafından yapılmış olsalar da, yasa işlevi taşıması nedeniyle idari yargıya konu olamayacağı gerekçesiyle reddedilmişti. Anayasa Mahkemesi ve AİHM de, OHAL tedbirlerini konu alan başvuruları, etkili iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştu.

685 sayılı KHK, doğrudan doğruya OHAL KHK'larıyla getirilen, kamu görevinden ihraç, öğrencilikle ilişik kesme, kurum ve kuruluşların kapatılması ve gerçek ve tüzel kişilerin hukuki statülerine yönelik tedbirlere karşı başvuruları değerlendirmek üzere, 7 kişiden oluşan bir inceleme komisyonu kurdu. Komisyonun oluşumu, üyelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile Komisyon'a başvuru usulünü düzenleyen KHK, Komisyon kararlarına karşı yargı denetiminin esaslarını da belirledi. Komisyon, kişi veya kuruma, kendisi aleyhine suçlamaların esasını öğrenme, delilleri inceleme, iddialara karşı sözlü savunma yapma, delil ve tanık sunma imkânı vermeksizin dosya üzerinden inceleme yaparak kararını verecektir. Başvurusu kabul edilenler, daha önce istihdam edildikleri kurumlar dışındaki kamu kurumlarına atanacaktır.

Red kararlarına karşı ise, Hâkimler Yüksek Kurulu'nun belirleyeceği Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabilecektir. 690 sayılı KHK ile, ihraç edilenlerin açacağı davalarda Başbakanlığa husumet yöneltemeyeceği; ilgilinin en son görev yaptığı kurum veya kuruluş aleyhine dava açabileceği düzenlendi. KHK'nın 55. maddesiyle 685 sayılı KHK'ya eklenen Ek 1. maddede Komisyon kararlarına karşı açılacak

davalarda kimin hangi kuruma karşı husumet yönelteceği tek tek düzenlendi. Böylece ihraç işlemini tesis eden esas idarenin sorumluluğuna gitmek mümkün olmayacaktır. Yine 690 sayılı KHK ile bugüne dek OHAL tedbirleriyle ilgili idari yargıda açılan tüm davaların ve dosyaların Komisyona gönderilmesine karar verildi. 694 sayılı KHK ise, 197-201. maddeleriyle, Komisyon üyeleri hakkında soruşturma açılmasını Başbakanın iznine bağladı; üyelerinin görev sürelerinin emeklilik ve yükselmelerine etkilerini düzenledi ve yükseköğretim kurumlarından çıkarılan öğretim elemanlarının başvurularının Komisyon tarafından kabul edilmesi durumunda, bu kişilerin atamalarının, İstanbul, Ankara ve İzmir illeri dışında ve 2006'dan sonra kurulan üniversitelere öncelik verilerek yapılacağını düzenledi.

Komisyonun bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesi ile adil yargılanma hakkı güvencelerine uygunluğu ve ihlalleri telafi etmek bakımından etkililiği konusunda pek çok tereddüt ve eleştiri dile getirildi.²⁹ Komisyon, OHAL ilanından sonra ilk ihraçların gerçekleştiği tarihten neredeyse bir yıl sonra, 17 Temmuz 2017 tarihinde başvuru almaya başladı ve başvuru süresi 14 Eylül 2017'de sona ermiş olmasına rağmen henüz bir karar vermedi.

d.) Köyleri Boşaltılan Üniversite Öğrencilerine Verilen Karşılıksız Bursla İlgili YÖK'e Karşı Açılan Davaların Düşürülmesi

676 sayılı KHK'nın 90. maddesiyle, TMK'da yer alan, terörle mücadeleden dolayı köyleri boşaltılan üniversite çağındaki öğrencilerin ve ölenlerin çocuklarının yüksek öğrenimleri süresince Devlettten karşılıksız burs alma hakları kaldırıldı. 676 KHK'ya göre aynı zamanda, anılan maddeye göre burs alanlar, yargı mercilerinde Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu aleyhine açtıkları davalardan da feragat etmiş sayılacak ve feragat nedeniyle yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine hükmedilemeyecektir. Böylece bursun verilmesine dair uyuşmazlıklar ortadan kaldırılarak hak arama yolu da kapatılmış oldu.

e.) Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Belirli Suçlar ve Terör Suçları Nedeniyle Zararların Tazmini İçin Açılan Davalarda İvedi Tebligat Usulü ve Yargılama

Meclis'te kabul edilerek 6757 sayılı Kanun'a dönüşen 671 sayılı KHK'nın 31. maddesiyle TMK'ya 20/A maddesi eklenmişti. Bu madde, Ceza Kanunu'nda düzenlenen; devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk ile TMK kapsamına giren suçlar nedeniyle gerçek veya tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarının uğradığı zararların tazmini amacıyla, şüpheli ve sanıkların taşınmazları ve ulaşım araçları üzerine tedbir koyulmasını düzenlemişti. 691 sayılı KHK'nın 7. maddesi ise bu maddeye ikinci bir fıkra ekleyerek, bu suçlar nedeniyle açılacak davalarda, davalının savunma ve itiraz hakkını olumsuz etkileyebilecek ivedi bir tebligat ve yargılama usulü getirdi. Buna göre, davalının adresine ulaşılamaması halinde mahkeme, dava dilekçesinin özetini ulusal bir gazetede ilan edebilecek ve davalının bir ay içinde yurtiçinde bir adres veya kayıtlı elektronik posta adresi bildirmemesi ya da davada kendisini avukatla temsil ettirmemesi halinde, yargılamaya yokluğunda devam edilebilecek ve hüküm verilebilecektir. Adresi yabancı ülkede bulunan davalıya da sadece bir kez tebligat yapılacaktır. Böylece açılacak tazminat davalarında, Tebligat Kanunu'na göre zorunlu olan tebligat usulünü geçersiz kılan, yeni ve ivedi bir tebliğ yöntemi getirilmiş oldu.

29 Bkz. <https://bianet.org/bianet/toplum/183186-ohal-komisyonu-etkili-bir-hukuk-yolu-mu>

f.) İdari Yargının Görev Alanına Giren Konularda İlamsız Takip Yapılamaması

694 sayılı KHK ile İcra ve İflas Kanunu'nun 42. maddesine eklenen fıkra ile "idari yargının görev alanına giren konularda ilamsız takip yoluna başvurulamayacağı" hükmü getirildi. Buna göre, idari yargının görev alanına giren konularda bir mahkeme kararına dayanmadan para alacakları için icra takibi yapılamayacaktır. Aynı kanuna eklenen geçici madde ile, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce başlatılan ilamsız takipler hakkında da düşme kararı verileceği düzenlendi.

g.) İdare Aleyhine Dava Masrafı ve Vekâlet Ücretine Karar Verilemeyeceği Durumlara İlişkin Düzenlemeler

683 sayılı KHK'nın 5. maddesiyle, KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce ve olağanüstü halin devamı süresince, terör örgütlerine veya milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapılarla iltisaklı ya da irtibatlı olduğuna karar verilerek hakkında çeşitli tedbir ve yaptırımlar uygulanmış olan halka açık ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumları ve/veya bunların iş ve işlemleri hakkında Sermaye Piyasası Kanunu'na göre açılan dava ve takiplerde, idare aleyhine yargılama giderine ve vekâlet ücretine hükmedilemeyeceği ve hükmedilenlerin tahsil edilemeyeceği düzenlendi.

Benzer bir şekilde, 690 sayılı KHK'nın 56. fıkrasıyla, Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu'nu kuran 685 sayılı KHK'ya eklenen ifadeyle, Komisyonun kurulmasından önce yargı mercilerine yapılan başvuruların düşürülerek, davacıların yaptıkları dava masraflarının üzerlerinde bırakılması ve vekâlet ücretine hükmedilmemesi düzenlendi. Böylece OHAL KHK'larıyla mesleklerinden ihraç edilenler ve kapatılan kurumların idari yargıda açtıkları tüm davalar düşürüldü, dava masrafları davacılar üzerinde bırakıldı.

h.) Memur Disiplin Hukukundaki Soruşturma Sürelerinin Uygulanmaması

669 sayılı KHK'nın 3. maddesiyle, 15 Temmuz 2016 tarihinden sonra milli güvenlik gerekçesiyle görevden uzaklaştırılan kamu görevlileri için öngörülen olağan soruşturma açma sürelerinin olağanüstü hal boyunca uygulanmayacağına karar verildi. Devlet Memurları Kanunu'nda, uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında, disiplin suçu niteliğindeki fiillerin öğrenilmesinden itibaren bir ay; memurluktan çıkarma cezasında ise altı ay içinde disiplin soruşturmasına başlanmadığı takdirde, disiplin cezası verme yetkisinin zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür. Disiplin soruşturmasının kamu görevlilerinin özlük hakları üzerinde doğrudan ve önemli bireysel etkileri vardır. Zamanaşımı hükümlerinin olağanüstü hal süresince uygulanmayacak olması, kamu görevlilerini sürekli biçimde soruşturma tehdidi altında bırakarak, hukuk güvenliği ve hukuki öngörülebilirlik ilkelerini sarsmaktadır.

i) Yargıtay'da Duruşmalı Yargılamaya Kısıtlama

696 sayılı KHK'nın 100. maddesiyle CMK'da yapılan değişiklikle, on yıl veya daha fazla hapis cezasını içeren hükümlerle ilgili olarak temyiz incelemesinin duruşmalı yapılması Yargıtay'ın uygun görmesi koşuluna bağlandı. Daha önce ise CMK'nın 299. maddesi, temyiz incelemesinin, sanığın veya katılanın temyiz başvurusunda talep etmesi üzerine veya re'sen duruşmalı yapılmasını düzenlemişti. On yıl ve üzeri ağır hapis cezasının söz konusu olduğu hallerde incelemenin duruşmalı yapılmasının Yargıtay'ın takdirine bırakılması, sanığın duruşmalı yargılanma hakkını ciddi ölçüde kısıtlamaktadır.

OHAL KHK'larıyla mesleklerinden ihraç edilenler ve kapatılan kurumların idari yargıda açtıkları tüm davalar düşürüldü, dava masrafları davacılar üzerinde bırakıldı ve vekâlet ücreti ödenmeyeceği hükme bağlandı.

7.) Adalet Sisteminin ve Yargı Düzeninin İşleyişine İlişkin Düzenlemeler

a.) İstinaf İncelemesine Dair Değişiklikler

OHAL KHK'larıyla istinaf incelemesine ilişkin bir dizi değişiklik yapıldı. 674 sayılı KHK'yla Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle, "*hukukî veya fiilî nedenlerle bir dairenin kendi üyeleri ile toplanamadığı hâllerde ilgisine göre diğer dairelerden kıdem ve sıraya göre üye görevlendirme*" görevi, bölge adliye mahkemesi başkanlar kurulundan alınarak bölge adliye mahkemesi başkanına verildi. Cumhuriyet savcısının davalara dair görüş bildirme görevi kaldırılarak, bu görev dosyaların duruşmalarına katılmak şeklinde değiştirildi.

Yine aynı KHK'nın 15. maddesiyle, Kanun'un 277. maddesinin başlığı; "*Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcısının görevi*" iken, "*İstinaf isteminin tebliği ve cevabı*" olarak değiştirildi. Kanun maddesindeki ifade daha önce, "*dava dosyası bölge adliye mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir*" iken bu ifade, "*dava dosyası bölge adliye mahkemesine gönderilir*" şeklinde değiştirildi. Aynı KHK maddesi ile 297. madde de değiştirilerek, daha önce bölge adliye mahkemesi kararının temyizi halinde, dava dosyasını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderme görevi bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Savcısına ait iken; savcının bu rolü kaldırılarak, bölge adliye mahkemesinin dosyayı doğrudan göndereceği düzenlendi. KHK'nın 15. maddesi ile istinaf incelemesinde Cumhuriyet Başsavcısının tebliğnamesi de kaldırıldı. Böylece istinaf incelemesinde Cumhuriyet Başsavcısının rolü ve yetkisi azaltılmış ve istinaf incelemesi hızlandırılmış oldu.

694 sayılı KHK'nın 136. maddesiyle Kanun'a eklenen Ek Madde-1 ile bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresinin değişmesi durumunda³⁰, bu değişiklikten önce ilk derece mahkemelerince verilen kararların istinaf incelemesinde, karar tarihi itibarıyla yetkili olan bölge adliye mahkemelerinin, yargı çevresinin değiştiği gerekçesiyle yetkisizlik kararı veremeyeceği hükme bağlandı.

696 sayılı KHK'nın 92. maddesi ise Kanun'un Başkanlar Kurulu'nun görevlerini düzenleyen 35(1) maddesinin 3 numaralı bendinde değişikliğe giderek, benzer olaylarda bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen kararlar arasında ya da bu mahkeme ile başka bir bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen kararlar arasında uyuşmazlık bulunması hâlinde, Kurul'un bu konuda bir karar vermesini isteyeceği merciyi, "Yargıtay Birinci Başkanlığı" yerine, "Yargıtay" olarak düzenlendi. Yine maddede yapılan değişiklikle bu istemlerin, ceza davalarında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına, hukuk davalarında ise ilgili hukuk dairesine iletileceği; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının uyuşmazlık bulunduğu kanaat getirmesi durumunda ilgili ceza dairesinden bir karar verilmesini talep edeceği; uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin olarak dairece bu fıkra uyarınca verilen kararların kesin olduğu düzenlendi.

³⁰ Kanun'un 25. Maddesi bölge adliye mahkemelerinin kuruluşu ve yargı çevrelerinin belirlenmesini düzenler. Buna göre: Madde 25- Bölge adliye mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur. Bölge adliye mahkemelerinin yargı çevrelerinin belirlenmesine, değiştirilmesine veya bu mahkemelerin kaldırılmasına Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Birinci ve ikinci fıkra gereğince alınacak kararlar, Resmî Gazete'de yayımlanır.

Yine 696 sayılı KHK'nın 98. maddesinin CMK'da yaptığı değişiklikle, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin, ilk derece mahkemesi kararını bozduğu hallerde dosyayı geri göndermeyip inceleme yaparak bizzat hüküm kurmak zorunda olduğu haller netleştirildi. Özellikle Enis Berberoğlu davasıyla gündeme gelen ve uzun süredir yerel mahkemeler ile istinaf mahkemeleri arasında tartışma konusu oluşturan çekişmeli bir husus KHK hükmü ile karara bağlanmış oldu. Buna göre, ilk derece mahkemesi hükmünün gerekçe içermediği veya mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırıldığı hallerde istinaf ceza daireleri, yapacakları inceleme sonucunda bozma kararı verdiklerinde dosyayı yerel mahkemeye gönderemeyecek; duruşma açarak davayı yeniden göreceklendir.

Son olarak 696 sayılı KHK'nın CMK'nın istinafta duruşma hazırlığını düzenleyen maddesinde yaptığı değişiklikle, istinaf incelemesi sonucunda bozma kararı verilip yeniden duruşma açıldığında, duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgelerin, keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporların sadece anlatılması yeterli sayıldı. Kanunun önceki halinde bu belgelerin okunması zorunlu kılınmıştı.

b.) Hâkimler ve Savcıların Soruşturulma ve Kovuşturulma Usulüne İlişkin Değişiklikler

680 ve 690 sayılı KHK'lar ile hâkimlerin ve savcılarının soruşturma ve kovuşturma usullerinde değişikliğe gidildi. 680 sayılı KHK'nın 1. maddesiyle Askeri Hâkimler Kanunu'nun 28. maddesinde yapılan değişiklikle, askeri hâkimlerin genel yargıya tâbi şahsi suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, "*askeri hâkimin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ile aynı yer ağır ceza mahkemesi*"ne verildi.³¹ Aynı KHK'nın 7. maddesiyle Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda da, hâkim ve savcılarının kişisel suçları hakkındaki soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi aynı şekilde düzenlendi. KHK'dan önce ise, hâkim ve savcılarının kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yetkisi, "*ilgili yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısına ve son soruşturma o yer ağır ceza mahkemesine*" aitti.³²

680 sayılı KHK'nın 100. maddesi ise, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üyelerinin adli suçlarıyla ilgili soruşturma ve kovuşturma usulünü yeniden düzenledi. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun 38. maddesi KHK ile değişik 8. fıkrasına göre, HSK üyelerinin görevle ilgili suçlarını yargılama yetkisi Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi'ne, kişisel suçlarda ise Yargıtay ilgili ceza dairesine verildi. Fıkranın önceki halinde ise, üyelerin görevle ilgili suçları ile kişisel suçları arasında bir ayrıma gidilmemiş ve genel olarak incelemeye yetkili merci Yargıtay görevli ceza dairesi olarak belirlenmişti. HSK üyelerinin ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde ise davaya, görevle ilgili suçlarda Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi'nin, kişisel suçlarda yine Yargıtay ilgili ceza dairesinin bakacağı düzenlendi.

680 sayılı KHK'nın 4. ve 5. maddesi de Yargıtay Kanunu'nda değişiklik yaparak, Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Vekilinin kişisel suçlarından dolayı açılacak davalara bakma yetkisini Yargıtay Ceza Genel Kurulundan alarak, Yargıtay ilgili ceza dairesine verdi. KHK'nın 15. maddesi ise, Anayasa Mahkemesi üyeleri

31 Askeri Hâkimler Kanunu daha sonra, 694 sayılı KHK ile tümüyle yürürlükten kaldırıldı.

32 Değişiklikle ilgili basında çıkan bir yorum için bkz. <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201701071026668524-khk-yargi-alanindaki-degisiklikler/>

694 sayılı KHK'nın 146. maddesi, CMK madde 161'e bir fıkra ekleyerek, milletvekilleri hakkında soruşturma ve kovuşturma yetkisine köklü bir değişiklik getirdi.

hakkında aynı düzenlemeyi yaptı ve üyelerin kişisel suçlarla ilgili davalarını inceleme yetkisini Yargıtay ilgili ceza dairesine tevdi etti.

690 sayılı KHK ise, Adli Yargı ilk derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemeleri ve idare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemeleri üyelerinin soruşturma ve kovuşturma usulünü yeniden düzenledi. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 47. maddesine yapılan eklemeye, bölge adliye mahkemesi başkanı, daire başkanları, üyeleri, Cumhuriyet başsavcısı ve Cumhuriyet savcılarının görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları ile şahsî suçlarından dolayı haklarında açılan soruşturmalarda karar vermeye yetkili merciler düzenlendi.³³ Bölge idare mahkemelerinde görev yapan başkan, daire başkanı ve üyeler hakkındaki soruşturmaların da aynı usulle yürütüleceği hükme bağlandı.³⁴

c.) Vali, Kaymakam ve Milletvekillerinin Soruşturma ve Kovuşturulma Usulüne İlişkin Değişiklikler

680 ve 694 sayılı KHK'lar, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda yer verilen Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri başlıklı 161. maddeyi yeniden düzenledi. Önce 680 sayılı KHK'nın 9. maddesi, vali ve kaymakamların kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisini, ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ve aynı yer ağır ceza mahkemesine verdi.

Esas olarak ise 694 sayılı KHK'nın 146. maddesi, CMK madde 161'e bir fıkra ekleyerek, milletvekilleri hakkında soruşturma ve kovuşturma yetkisine köklü bir değişiklik getirdi. Buna göre, seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ve bu yer ağır ceza mahkemesine ait olacaktır. Başsavcılık, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın kısmen veya tamamen yapılmasını isteyebilecektir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı zorunlu olan delilleri toplayacak ve gerekmesi hâlinde alınacak kararlar bakımından bulunduğu yer sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunacaktır.

Bu düzenlemeyle, milletvekilleri hakkındaki yargılamalar bakımından merkezi bir yetki belirlenerek, Anayasa'nın 37. maddesinde güvenceye alınan *kanuni hâkim ilkesi* çiğnendi. Olağan rejime göre milletvekillerinin, suçun işlendiği yer mahkemesince yargılanması gerekirken bu yetki Ankara mahkemelerine devredilmektedir. Öte yandan değişiklikle, delilleri toplayacak ve bu delilleri değerlendirerek kamu davası açılıp açılmaması gerektiğine karar verecek merciler ayrıştırılarak, soruşturmanın sağlıklı bir biçimde yürütülmesi de tehlikeye atılmaktadır.

33 Bkz. (Ek fıkra: 17/4/2017-KHK-690 md. 3) Soruşturma aşamasında hâkim kararı gerektiren işlemlere dair Cumhuriyet başsavcılığının talepleri ile kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara yapılan itirazlar hakkında, soruşturma konusu suçların en ağırına bakmakla görevli bölge adliye mahkemesi ceza dairesini numara itibarıyla izleyen ceza dairesi başkanı tarafından karar verilir. Suçun son numaralı ceza dairesinin görevine girmesi halinde talebi inceleme yetkisi birinci ceza dairesi başkanına aittir. Hâkim kararı gerektiren işlemlerde başkanın verdiği kararlara karşı yapılan itiraz, numara itibarıyla izleyen ceza dairesi başkanı inceler. Son numaralı daire başkanının kararı, birinci ceza dairesi başkanı tarafından incelenir. (Ek fıkra: 17/4/2017-KHK-690 md. 3)

34 Bkz. Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun md. 3/1 (Ek: 17/4/2017-KHK-690 md. 1): Bölge idare mahkemelerinde görev yapan başkan, daire başkanı ve üyelerin görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları ve şahsî suçlarıyla ilgili soruşturma ve kovuşturmalar, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 47 nci maddesi hükümleri uyarınca yürütülür. Ancak, anılan maddede yer alan en yakın bölge adliye mahkemesi ibaresinden, görev yapılan bölge idare mahkemesinin bulunduğu ilin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesi anlaşılır.

694 sayılı KHK ayrıca CMK'ya eklediği geçici maddeyle, maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar milletvekilleri hakkında açılmış olan davalarda mahkemelerin yetkisizlik ve görevsizlik kararı veremeyeceğine; savcılıkların ise bu tarihe kadar açılmış olan soruşturmalarda yetkisizlik kararı veremeyeceğine hükmetti. Diğer bir deyişle KHK ile birlikte, hâlihazırda milletvekilleri hakkında açılmış olan davalarda, yargılama bitene kadar mevcut mahkemelerde kovuşturmaya devam olunması zorunlu kılındı. Böylece, muhalefet milletvekilleri hakkında açılmış davaları bir an önce karara bağlamak amacıyla olağan yargı işleyişindeki görev ve yetki kuralları tümüyle askıya alınmış oldu.

d.) Kaldırılan Askeri Yüksek Yargıya İlişkin Düzenlemeler

694 sayılı KHK'nın 31. maddesi, daha önce kaldırılan Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görev yapan askeri hâkimlere ilişkin düzenlemeler getirdi ve Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı, "*Hukuk hizmetleri başkanlıkları veya birimleri*" isimli yeni bir birim oluşturdu. Askeri Personel Kanunu'nun mülga 46. maddesi yeniden düzenlenerek, Genelkurmay ve Milli Savunma Bakanlığının hukuk hizmetlerinin, hukuk sınıfına mensup subaylardan oluşacak bu birim ve başkanlıklar tarafından yürütülmesi hükme bağlandı. 694 sayılı KHK'nın 36. maddesiyle Askeri Personel Kanunu'na eklenen geçici 45. madde ile ise, kaldırılan Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görev yapan askeri hâkimlerin tercihleri ve müktesep hakları dikkate alınarak, adli ve idari yargıda veya MSB veya GB'nin hukuk hizmetleri kadrolarında yeniden görevlendirilme ve emeklilik hakları düzenlendi. 694 sayılı KHK, 203. maddesiyle Askeri Hâkimler Kanunu, Askeri Yargıtay Kanunu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nu yürürlükten kaldırdı.

e.) Adalet Bakanlığı Teşkilatına İlişkin Düzenlemeler

694 sayılı KHK'nın 79. maddesi ile Adalet Bakanlığındaki ana hizmet birimleri içinde İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı kuruldu ve Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a 13/C maddesi eklenerek; İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının görevleri düzenlendi. Daire Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvuruları takip etmek; bu başvurulara ilişkin ilgili tüm kurum ve kuruluşlardan her türlü bilgi, belge ve görüş istemek; savunmaları hazırlamak ve gerektiğinde oturumlara temsilci göndermekle ve AİHM'in hükmettiği veya dostane çözüm sonucu ödenmesine karar verilen tazminatların ödemesini takip etmekle; ayrıca Anayasa Mahkemesi tarafından Bakanlığa gönderilen bireysel başvurular hakkında gerekli görülen hallerde Bakanlık görüşünü bildirmekle görevlendirildi. Aynı KHK'nın 172. maddesiyle Göç İdaresi Hukuk Müşavirliğinin görevleri arasına "gerekli görülmesi hâlinde insan ticareti mağduru hakkında açılacak ya da açılan her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılmak" eklendi.

696 sayılı KHK'nın 53. maddesiyle, Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'a Ek Madde 6 eklenerek; İnsan Hakları Dairesi Başkanı ve Daire Başkanı için ihdas edilen iki yeni kadronun ilgili cetvele eklenmesi öngörüldü.

f.) Yüksek Yargı Alanındaki Düzenlemeler

680 sayılı KHK'nın 2. maddesiyle, Yargıtay Kanunu'nda Hukuk ve Ceza Genel Kurulları başlıklı 7. maddenin 10. fıkrası ilga edildi. Aynı KHK'nın 3. maddesiyle, Dairelerin görevlerini düzenleyen 14. maddeye f bendi eklendi. Buna göre, Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi olarak bakmakla görevli olduğu davalarda, iş yoğunluğunun

zorunlu kılması halinde Birinci Başkanlık Kurulu bir veya birden fazla daireyi sadece bu işlere bakmak amacıyla görevlendirebilecek. Bu durumda, görevlendirilen dairenin bakmakta olduğu işler, bir sonraki takvim yılı beklenmeksizin Birinci Başkanlık Kurulu tarafından başka dairelere verilebilecek.

En son çıkarılan 696 sayılı KHK ile ise, Danıştay ve Yargıtay Kanunu'nda kapsamlı değişikliklere gidildi. KHK'nın 32. maddesi, Danıştay Kanunu'nun 64. maddesine bir fıkra ekleyerek, Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile bunların emeklileri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık giderlerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin tabi oldukları hükümler ve esaslar çerçevesinde Danıştay bütçesinden ödeneceğini düzenledi. 696 sayılı KHK Danıştay için 16 yeni kadro ihdas etti ve bu kadroların, 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'nın eki sayılı cetvele eklenmesini öngördü. KHK'nın 34. maddesi, Danıştay Kanunu'nun Geçici 24. maddesinde düzenlenen, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun oluşumu ve çalışma usulü hakkında hükümlerin uygulamasını 31/12/2019 tarihinden 31/12/2022 tarihine kadar uzattı. KHK'nın 35. maddesi, Danıştay Kanunu'nun geçici 27. maddesinde, Danıştay bünyesindeki daire sayısının, Kanun'un 13. maddesi uyarınca on beşten dokuza düşürülmesi için öngörülen üç yıllık süreyi altı yıla çıkardı. KHK'nın 36. maddesi Danıştay Kanunu'na geçici 28. madde ekleyerek, yeni ihdas edilen 16 kadro için, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde seçim yapılacağını ve üye seçimi yapılınca kadar Danıştay Genel Kurulu üye tamsayısının hesabında yeni kadroların hesaba katılmayacağını düzenledi. Son olarak 696 sayılı KHK'nın 37. maddesi, Danıştay üyesi seçilebilmek için hâkimlik ve savcılık mesleğinde yirmi yıl çalışmış olmak şartını kaldırdı.

696 sayılı KHK 42-46. maddelerinde benzer değişiklikleri Yargıtay Kanunu'na da ekledi: Yargıtay üyelerinin aile fertlerinin sağlık giderlerinin Yargıtay bütçesinden ödenmesi öngörüldü; Yargıtay için 100 yeni kadro ihdas edildi ve bunlar ilgili cetvele eklendi. Yine Yargıtay ceza ve hukuk dairesi sayısının, Kanun'un 5. maddesi uyarınca yirmi üçten on ikiye indirilmesi için öngörülen süre üç yıldan altı yıla çıkarıldı. 696 sayılı KHK'nın 45. maddesi, Yargıtay Kanunu'na geçici 16 ve 17. maddeleri ekledi. Geçici 16. madde, 31/12/2022 tarihine kadar geçerli olmak üzere Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Ceza Genel Kurulu'nun oluşum ve çalışma usulüne dair yeni hükümler getirdi. Buna göre, Hukuk Genel Kurulu ve Ceza Genel Kurulu yirmi üyeden oluşacak; bu üyeler kural olarak sürekli görev yapacaklar. KHK öncesinde ise Kurul üyeleri değişkendi. Kurulların toplantı ve görüşme yeter sayısı onbeş olarak düzenlendi; karar yeter sayısı ise toplantıda bulunanların üçte ikisi olarak tespit edildi. Geçici 16. madde, birinci toplantıda üçte iki oy çoğunluğu sağlanamazsa ikinci toplantıda bulunanların çoğunluğuyla karar verileceğini öngördü. Yargıtay Kanunu'na eklenen geçici 16. madde ise, yeni ihdas edilen 100 kadro için, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde seçim yapılacağını; seçimin tamamlanmasından itibaren beş gün içinde Birinci Başkanlık Kurulu'nun yeniden belirleneceğini; yeni oluşan Birinci Başkanlık Kurulu'nun, on gün içinde dairelerin iş durumunu ve ihtiyaçlarını gözönünde bulundurarak yeni seçilen üyelerin hangi dairelerde görev yapacağını belirleyeceğini ve Hukuk Genel Kurulu ve Ceza Genel Kurulu üyelerini görevlendireceğini; Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun üye tamsayısının hesabında, yeni üye seçimi yapılınca kadar yeni ihdas edilen kadroların dikkate alınmayacağını düzenledi. Son olarak KHK'nın 46. maddesi, daha önce Yargıtay Kanunu'nda Hukuk ve Ceza Genel Kurulları'nın görevleri arasında sayılan, *"aynı veya farklı yer bölge adliye mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar bakımından hukuk daireleri arasında veya ceza daireleri arasında*

uyuşmazlık bulunursa bunları içtihatların birleştirilmesi yoluyla kesin olarak karara bağlamak” hükmünü yürürlükten kaldırdı. Yine Yargıtay üyesi seçilebilmek için hâkimlik ve savcılık mesleğinde on yedi yıl çalışmış olmak şartını da ortadan kaldırdı.

g.) Hakimlik Mesleğine Alımla İlgili Düzenlemeler

680 sayılı KHK'nın 6. maddesi Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda değişiklik yaparak, hâkimlik ve savcılık sınavında mülakat sınavına katılabilmek için gereken *yazılı sınavdan en az yetmiş puan almak* koşulunu kaldırdı. Bunun yerine, en yüksek puan alan adaydan başlamak üzere, kadro sayısının iki katı kadar adayın mülakat sınavına çağırılması öngörüldü. Böylece hâkimlik ve savcılık mesleğine girişte hiç bir taban puan aranmayarak, objektif bilgi ölçen yazılı sınavın etkinliği azaltıldı; subjektif ölçütlerin belirleyici olduğu mülakatın önemi artırıldı. Kanuna eklenen geçici 20. maddeyle ayrıca bu değişiklik, sadece değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra değil; bundan önce yapılmış ve sonucu henüz açıklanmamış yazılı sınav için de, geriye dönük olarak geçerli kılındı.

696 sayılı KHK'nın 47. maddesi ise, Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda yaptığı değişiklikle, hakim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitimlerini yeniden düzenledi. Avukatlık mesleğinden adaylığa alınanların 6 aylık meslek öncesi eğitimleri, hazırlık eğitimi ve staj dönemi olarak iki döneme ayrıldı. Bu dönemlerin sürelerinin, staj yerinin ve süresinin ve diğer hususların Adalet Bakanlığınca yürürlüğe koyulan yönetmelikle düzenleneceği öngörüldü. Hazırlık eğitiminin ise Adalet Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenen esaslara göre Türkiye Adalet Akademisi Eğitim Merkezinde yaptırılacağı düzenlendi.

8. Yargı Alanındaki Diğer Düzenlemeler

OHAL KHK'ları yukarıda aktarılanların dışında yargı alanında başkaca yasal değişiklikler de yaptı.

680 sayılı KHK'nın 10. maddesi, CMK'da değişiklik yaparak, “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak yeni delil elde edilmedikçe ve bu hususta sulh ceza hâkimliğince bir karar verilmedikçe, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmayacağı”nı hükme bağladı. Bu değişiklikle, takipsizlik kararı verilmesinin ardından yeni delil ortaya çıkması halinde savcı yeniden iddianame düzenleyemeyecek; ancak sulh ceza hâkiminin izniyle ve hâkimin, yeterli şüphe oluşturacak yeni delil ortaya çıktığını takdir etmesi halinde soruşturma yeniden açılacaktır. Böylece sulh ceza hâkiminin soruşturma aşamasındaki etkinliği ve rolü arttırılmış oldu.

690 sayılı KHK'nın 4. maddesi Nüfus Hizmetleri Kanunu ek madde 27/A ekleyerek, yabancı ülke adli veya idarî makamlarının verdiği boşanma kararlarının, tarafların birlikte başvurması halinde, tenfiz şartı aranmaksızın doğrudan nüfus kütüğüne tescil edilebilmesini mümkün kıldı.

691 sayılı KHK'nın 6, 9 ve 10. maddeleriyle, Noterlik Kanunu'na, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na ve Birlikçilik Kanunu'na yapılan eklerle, terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların bu mesleklere kabul edilmeyeceği düzenlendi.

694 sayılı KHK'nın 10 maddesiyle, Uyuşturucu Maddelerin Murakabesine Dair Kanun'a yapılan eklemelerle, uyuşturucu imalatı amacıyla kenevir ekimi yapan kişiler aleyhine, hapis cezasının yanı sıra adli para cezası tesis edildi ve Kanun'a eklenen ek 2. maddeyle, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda kullanılan araca

696 sayılı KHK'nın 47. maddesi ise, Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda yaptığı değişiklikle, hakim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitimlerini yeniden düzenledi. Avukatlık mesleğinden adaylığa alınanların 6 aylık meslek öncesi eğitimleri, hazırlık eğitimi ve staj dönemi olarak iki döneme ayrıldı.

el koyma usulü düzenlendi.

694 sayılı KHK'nın 17. maddesiyle, Umumi, Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Olan Daire ve Müesseseler Arasında Çıkan İhtilafların Tahkim Yolu ile Halli Hakkında Kanun'un 6. maddesi yeniden düzenlendi. Buna göre, hakem kararlarına karşı kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde istinafa gitmek mümkün olacak. 6. madde, istinaf başvurusunun etkilerini belirledi. KHK'nın 18. maddesiyle Kanun'a eklenen geçici 4. madde ise, bu değişikliğin, maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla itiraz aşaması tamamlanmamış olanlar da dahil, hakemde görülmekte olan davalarda da uygulanacağını öngördü.

694 sayılı KHK'nın 137. maddesiyle TCK'ya yapılan eklemelerle, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişiler ile uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirilen veya bu nitelikte yayın yapan kişiler için hapis cezasına ek adli para cezaları getirildi.³⁵

694 sayılı KHK'nın 139. maddesiyle TCK'nın 228. maddesine yapılan eklemelerle, kumar oynanması için yer ve imkân sağlanması suçunun bilişim sistemleri kullanılarak işlenmesi halinde, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden on bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağı; suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde ise verilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı düzenlendi.

694 sayılı KHK'nın 145. maddesiyle ihbar ve şikâyeti düzenleyen CMK md. 158'e yeni bir fıkra eklendi. CMK madde 158(6)'ya göre: *"İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir."*

694 sayılı KHK'nın 151. maddesiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'a geçici 8. madde eklendi. Buna göre, belirli suçlardan tutuklu ve hükümlü bulunanlar ile belirli tutulma koşullarına tâbi olanlar hariç olmak üzere³⁶, 1/8/2017 tarihinden önceki eylemler nedeniyle verilen disiplin cezası ve tedbirleri, infaz edilmeleri kaydıyla, aynı Kanun'un 48. maddesindeki süre ve karar şartı aranmaksızın idare ve gözlem kurulunca verilecek iyi hal kararı üzerine kaldırılacaktır.

694 sayılı KHK'nın 152. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 16. maddesine eklenen 2. fıkrayla, *"kolluk birimlerine yapılan ihbar ve şikâyetler üzerine verilen soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararların da gerekli işlem ve düzeltmelerin yapılması için ilgili kolluk birimine gecikmeksizin gönderilmesi"* düzenlendi.

³⁵ Bkz. TCK madde 188 (1) ve (7); madde 190 (2).

³⁶ "5237 sayılı Kanunun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde ve 220 nci maddesinde düzenlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile bunların mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki karşılığı olan suçlardan ve 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlardan hükümlü ve tutuklu olanlar ile bu Kanunun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalan hükümlü ve tutuklular hakkında verilenler."

694 sayılı KHK'nın 171. maddesi Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun idari para cezasını düzenleyen 102. maddesine eklediği fıkralarla, düzensiz göçü önlemek maksadıyla yeni para cezaları tesis etti.

694 sayılı KHK'nın 203. maddesi, asker edilen kişilerin cezalarının infazını düzenleyen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 118. maddesini yürürlükten kaldırdı.

696 sayılı KHK'nın 94. maddesiyle, CMK'nın postada el koymayı düzenleyen 129. maddesine üçüncü fıkra eklenerek, kolluk görevlilerinin TCK'da düzenlenen tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 12 ve 13. maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili olarak, Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine, gönderilerin bulunduğu zarf veya paketleri açabilecekleri düzenlendi. Aynı maddenin ikinci fıkrası, kolluk görevlilerinin gönderilerin içinde bulunduğu zarfları veya paketleri açamayacaklarını; elkonulan gönderilerin mühür altına alınıp derhâl elkoyma kararını veya emrini veren hâkim veya Cumhuriyet savcısına teslim edileceğini öngörüyor.

696 sayılı KHK'nın 95. maddesinin CMK'ya eklediği 140/A maddesi, CMK'nın 135.-140. maddelerinde düzenlenen, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi ile gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izlemeye yönelik koruma tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceğini hükme bağladı.

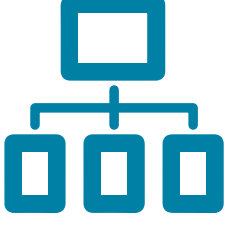
696 sayılı KHK'nın 97. maddesi, CMK'nın, "Duruşmada Okunması Zorunlu Belge ve Tutanaklar" başlıklı 209. maddesinin başlığını "Duruşmada Anlatılması Zorunlu Belge ve Tutanaklar" olarak değiştirdi. Böylece daha önce delil olarak kullanılacak belge, rapor ve diğer yazıların, delil olarak kullanılabilecek adli sicil özetlerinin ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgelerin duruşmada okunması gerekirken; KHK ile bu belgelerin anlatılması yeterli kılındı.

696 sayılı KHK'nın 111. maddesiyle Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un Geçici 3. maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapıldı. Değişiklikle, terör suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar hariç olmak üzere, kasıtlı suçlardan toplam üç yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olanların; taksirli suçlardan toplam beş yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm olanların ve adli para cezasının infazı sürecinde tazyik hapsine tabi tutulanların cezalarının 31/12/2022 tarihine kadar doğrudan açık ceza infaz kurumlarında yerine getirileceği düzenlendi.

696 sayılı KHK'nın 97. maddesi, CMK'nın, "Duruşmada Okunması Zorunlu Belge ve Tutanaklar" başlıklı 209. maddesinin başlığını Duruşmada anlatılması zorunlu belge ve tutanaklar olarak değiştirdi. Böylece daha önce delil olarak kullanılacak belge, rapor ve diğer yazıların, delil olarak kullanılabilecek adli sicil özetlerinin ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgelerin duruşmada okunması gerekirken; KHK ile bu belgelerin anlatılması yeterli kılındı.

3. EKONOMİ

677 sayılı KHK'nın 5. maddesiyle daha önce atanmış olan kayyımların yetkileri sona erdirildi ve yönetimleri TMSF'ye devredildi. Aynı gün yayınlanan 678 sayılı KHK'nın 37. maddesi ile TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerde, şirketin doğrudan veya dolaylı borçlarının ödenmesi için öncelikle şirket lehine kefil olan ortak, yönetici veya bunlarla bağlantılı gerçek veya tüzel üçüncü kişilerin malvarlığına müracaat edilmesi kararlaştırıldı.

OHAL çerçevesinde çıkarılan KHK'lar yoluyla yürütme gücüne tanınan yetkiler ekonomiyi yönetmekte de kullanıldı. 27 Kasım 2017 itibarıyla Türkiye genelinde FETÖ ile irtibatlı oldukları gerekçesiyle 1001 şirkete el konuldu ve kayyım atandı. KHK'ların önemli bir bölümünde bu şirketlerin yönetimi, yükümlülükleri ve tasfiyeleri konularında kararlar alındı. Yine FETÖ ile bağlantılı şirketlerin bu mekanizmayı suiistimal ettikleri gerekçesiyle iflas ertelemesi yasaklandı. Diğer bir grup düzenleme ise süreklileşen kriz konjonktürünü bir süre için de olsa ertelemeyi hedefleyen ekonomik ve mali tedbirlerden oluştu. Borç karşılığı teminat işlevi görmesi amacıyla kurulduğu anlaşılan Türkiye Varlık Fonu'nun içi KHK'lerle dolduruldu. Son on yılda sayısız değişikliğe uğrayan Kamu İhale Kanunu'nda yeni bazı değişiklikler yapıldı. İşsizlik Sigortası Fonu'nun amacı dışında kullanımının yeni örnekleri sergilendi. Son yıllarda Türkiye ekonomisinin motoru durumuna gelen inşaat sektörünü destekleyici bazı değişiklikler de yine KHK'lar yoluyla yapıldı.

1.) El Konulan Kuruluşlarla İlgili Tedbir ve Düzenlemeler

670 sayılı KHK'nın 5. maddesi ile kapatılan kuruluşların devir işlemlerine ilişkin usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkili kılındı. Devralınan varlıklardan nakit ve diğer hazır değerlerin emanet, diğer varlıkların ise nazım hesaplarda izlenmesi kararlaştırıldı. Nazım hesaplarda izlenen varlıklardan elden çıkarılanların tutarının emanet hesaplarına alınması; ödenmesine karar verilen borçların, bu emanetlerden ödenecek kalan tutarının bütçeye gelir kaydedilmesine hüküm olundu.

674 sayılı KHK'nın 19. maddesiyle Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca kayyım atanmış şirketlerde kayyımların yetkileri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredildi. TMSF'nin, kayyım olarak atandığı şirketlerin mevcut halinin sürdürülebilir olmadığını tespit etmesi halinde, bunların varlıklarının satılmasına veya feshi ile tasfiyesine karar verebileceği hükme bağlandı. Söz konusu KHK'nın 20'nci maddesinde ise bunların satışından elde edilecek gelirlerin, yargılamanın kesin hükümle sonuçlandırılmasına kadar bir hesapta nemalandırılacağı kaydedildi. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise FETÖ terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla, bu şirketlerin geçmiş dönem borçlarının satıştan elde edilecek gelire ödenebileceği düzenlendi.

675 sayılı KHK'nın 9. maddesiyle terör örgütüyle irtibatlı gerçek veya tüzel kişilerin %50'den az ortaklık payı oldukları şirketlerde de bunların payların yönetimi ve temsili amacıyla TMSF kayyım olarak belirlendi.

677 sayılı KHK'nın 5. maddesiyle daha önce atanmış olan kayyımların yetkileri sona erdirildi ve yönetimleri TMSF'ye devredildi. Aynı gün yayınlanan 678 sayılı KHK'nın 37. maddesi ile TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerde, şirketin doğrudan veya dolaylı borçlarının ödenmesi için öncelikle şirket lehine kefil olan ortak, yönetici veya bunlarla bağlantılı gerçek veya tüzel üçüncü kişilerin malvarlığına müracaat edilmesi kararlaştırıldı. TMSF kefillerin mal varlıklarının da satışı konusunda yetkili kılındı.

680 sayılı KHK'nın 81. maddesiyle Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'da yer alan şirketlerin TMSF'ye devriyle ilgili hükümleri değiştirildi. Bu değişikliklerle, bu şirketlerin mali durumunun mevcut halinin sürdürülebilir olmadığı tespit edilmesi durumunda, satış, fesih ve tasfiyesine TMSF'nin ilişkili olduğu Bakan tarafından karar verilebileceği hükme bağlandı.

683 sayılı KHK'nın 7. maddesiyle yapılan düzenleme uyarınca, kayyım atanmış şirketlerin sahipleri, ortakları, yönetim kurulu üyeleri, müdürleri ve diğer sorumlu yetkilileri aleyhine kayyımlar tarafından açılmış veya açılacak şahsi sorumluluk davalarında ilgili şirketin genel kurulunca veya yetkili kurulunca eski ortak ve yöneticilere şahsi sorumluluk davası açılmasına yönelik bir karar alınması gerekmeyeceğine hükmedildi. Ayrıca bu şirketlerin soruşturma kapsamındaki şüpheli ortakları ile kayyım tarafından hakkında şahsi sorumluluk davası açılan şirket ortaklarının, soruşturma veya davanın açıldığı tarihten soruşturma, kovuşturma veya davanın kesin hükümle sonuçlandığı tarihe kadar ortaklık hak ve paylarını devir ve temlik etmeleri yasaklandı. Böylece madde kapsamındaki şirket ortaklarına, ortaklık hak ve paylarını devir etme yasağı getirildi ve bu yasağın süresince ortaklık hak ve paylarına ait temsil ve idare yetkisinin kayyım olarak TMSF tarafından kullanılacağı düzenlendi.

686 sayılı KHK'nın 4. maddesi ile CMK'nın 133. maddesi uyarınca kayyım atanmış şirketlerde, ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten 7 Şubat 2017'ye kadar şirket ortakları tarafından yapılan devir ve temlik işlemlerinin muvazaalı olarak kabul edileceği ve bunların geçersiz sayılacağı hükme bağlandı.

687 sayılı KHK'nın 1. maddesiyle 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 19. maddesine göre terör örgütleriyle bağlantısı ve teröre finansman sağladığı gerekçesiyle müsadere edilen ve TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerin satışından elde edilecek gelirin Hazine'ye irat olarak kaydedilmesi hükme bağlandı. Satış ve tasfiye sürecinde şirket, ortaklık payları ve varlıkların yönetiminin 6758 sayılı Kanununun 19. maddesine göre atanmış yöneticiler tarafından yürütülmesine devam edileceği kararlaştırıldı.

690 sayılı KHK'nın 73. maddesiyle Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanununun 19. maddesine eklenen fıkralarla, TMSF'ye devredilen ve Fonunun ilişkili olduğu Bakanın atadığı yöneticiler tarafından yönetilen bir şirketin mevcut halinin gerektirmesi durumunda gerçekleştirilecek varlık ve malvarlığı değeri satışlarına bağlı olarak elde edilen gelirinden borçlar ödendikten sonra kalan tutar, şirket işlerinde kullanılabilir. Böylece bu işlemlerde azınlık hissesinin sahiplerinin rızasının aranmayacağına karar verildi.

694 sayılı KHK'nın 180. maddesiyle kayyım yetkileri TMSF'ye devredilen veya Fonun kayyım olarak atandığı şirketlerde ilişkili Bakanın onayı ile yeni şirket kurulmasına olanak tanındı. Bu halde şirket ortaklarının yeni şirket kurulmasına ilişkin izin ve muvafakati aranmayacaktır. Kurulacak şirketin sermayesi kayyımların yetkileri TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirket tarafından aynı veya nakdi olarak karşılanacaktır. Yeni kurulan şirkette kayyımlık yetkisi bir mahkeme veya

686 sayılı KHK'nın 4. maddesi ile CMK'nın 133. maddesi uyarınca kayyım atanmış şirketlerde, ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten 7 Şubat 2017'ye kadar şirket ortakları tarafından yapılan devir ve temlik işlemlerinin muvazaalı olarak kabul edileceği ve bunların geçersiz sayılacağı hükme bağlandı.

TMSF'nin kayımlık görevini yürüttüğü şirketlerin genel kurullarının yetkilerinin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olunmaksızın Fonun ilişkili olduğu bakan tarafından kullanılabilmesi de sağlandı. Fonun ilişkili olduğu bakanın, bu madde (694 md. 180) kapsamındaki yetkilerini kısmen veya tamamen TMSF Başkanına veya Fon Kuruluna devredebilmesine olanak tanındı.

hâkim kararına gerek olmaksızın Fona devredilmiş sayılacaktır.

Yine bu KHK ile TMSF'nin kayımlık görevini yürüttüğü şirketlerin genel kurullarının yetkilerinin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olunmaksızın Fonun ilişkili olduğu bakan tarafından kullanılabilmesi de sağlandı. Fonun ilişkili olduğu bakanın, bu madde (694 md. 180) kapsamındaki yetkilerini kısmen veya tamamen TMSF Başkanına veya Fon Kuruluna devredebilmesine olanak tanındı.

694 sayılı KHK 195. ve 196. maddeleriyle ile, 678 sayılı KHK'da da değişiklik yaparak TMSF'nin kayımlık olarak atandığı şirketlerde, şirketin doğrudan veya dolaylı borçlarının ödenmesi için öncelikle şirket lehine kefil olan ve şahsi mal varlığı değerlerine kayımlık atanmamış ortak, yönetici veya üçüncü gerçek veya tüzel kişilerin mal varlığına müracaat edileceğini hükme bağladı. Fon, bu kapsamda şirket borçlarının ödenmesi ya da şirket sermaye ihtiyacının karşılanmasını teminen öncelikle şahsi mal varlığı değerlerine kayımlık atanmamış kefillerin varlıklarına müracaat ederek bunların doğrudan veya ticari ve iktisadi bütünlük yoluyla satılması konusunda yetkili kılındı.

696 sayılı KHK'nın 108. ve 109. maddeleriyle Türk Ticaret Kanunu'na yeni maddeler eklenerek kanunun "ibraz yükümü ve bilgi alma hakkı"na ilişkin hükümlerinde kayımlık atanmış şirketler için bazı ayrıcalıklar tanındı. Buna göre kayımlık atanmasına karar verilen şirketlerde, kayımlığın ilk defa atandığı mali yıl ve öncesinde yapılan iş ve işlemler ile ilgili olarak şirket yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu onay yükümlülüğü olmayacak. Ayrıca olumsuz denetçi görüşü yazılan hallerde yeni bir yönetim kurulu seçilmesi, eski yönetim kurulu üyelerinin yeniden göreve gelebilmesine olanak veren kanun hüküm, kayımlık atanmasına karar verilen şirketlerde kayımlığın görevi devam ettiği müddetçe uygulanmayacak.

2.) İflasın Ertelenmesi Talebiyle İlgili Değişiklikler

669 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle OHAL'in devamı süresince, İcra ve İflas Kanunu uyarınca sermaye şirketleri ile kooperatifler tarafından iflasın ertelenmesi talebinde bulunulamayacağı; bu yönde yapılan taleplerin mahkemelerce reddedileceği hükmü getirildi. 673 sayılı KHK madde 10 ile yapılan değişiklikle de OHAL'in ilanından itibaren ve devamı süresince iflasın ertelenmesi talebinde bulunulamayacağı, bu yönde yapılan taleplerin mahkemelerce iflasa ilişkin araştırma yapılmaksızın derhal reddedileceği düzenlendi. Bu yasaklamaların gerekçesi olarak FETÖ ile ilişkili şirketlerin iflas ertelemeye başvurdukları yönünde yoğun şüpheler olduğu açıklaması yapıldı.

3.) İşsizlik Sigortasına İlişkin Düzenlemeler

678 sayılı KHK'nın 26. maddesiyle İşsizlik Sigortası Kanunu'na eklenen geçici bir madde ile başta Kamu İktisadî Teşebbüsleri olmak üzere kamu bankaları, belediyeler, il özel idareleri ve bunlara ait şirketlerin işsizlik sigortası prim borçları için düzenleme yapıldı. Bu madde uyarınca söz konusu kurumlara ait taşınmazlar, borçlarına karşılık Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından satın alınabilecektir. Taşınmaz değerine göre işsizlik sigortası prim borcu, satın alma sonuçlandığında silinecektir.

687 sayılı KHK'nın 3. maddesiyle İşsizlik Sigortası Kanununa iki madde eklenerek 31/12/2017 tarihine kadar işe alınan her bir sigortalı için geçerli olmak üzere, işverenlere sigorta prim desteği ve gelir vergisi desteği verilmesine yönelik

düzenlemeler yapıldı. DİSK Araştırma Enstitüsü'nün 10 Şubat tarihli bilgi notuna göre bu uygulamanın İşsizlik Sigortası Fonuna maliyeti 13 milyar TL civarında olacaktır. 2002 yılından bu yana işsizlere fondan yapılan ödeme sadece 14,3 milyar TL olarak gerçekleşti.

4.) Varlık Fonuna İlişkin Düzenlemeler

680 sayılı KHK'nın 77. maddesiyle At Yarışları Hakkında Kanuna getirilen ek madde ile yurtiçinde at yarışları düzenleme, yurtiçinde ve yurtdışında düzenlenen at yarışları üzerine yurtiçinden ve yurtdışından müşterek bahis kabul etme hak ve yetkilerine ilişkin lisanslar, topluca 1/1/2018 tarihinden itibaren 49 yıl süreyle Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri uyarınca kurulan Fona verildi.

680 sayılı KHK'nın 82. maddesiyle 320 sayılı Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de değişiklik yapılarak milli piyango'nun lisans düzenleme hakkı da 49 yıllığına Fona geçti. Düzenlemenin hemen ardından açıklama yapan maliye bakanı Naci Ağbal, bu iki şans oyununun bir paket olarak Varlık Fonu üzerinden özelleştirmeyi hedeflediklerini söyledi.

684 sayılı KHK'nın 9. maddesiyle Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin kuruluş kanununda değişiklik yapıldı ve Bakanlar Kurulu Kararı ile sermayesinin yarısından fazlası devlete veya diğer kamu tüzel kişilerine ait olan ticari amaçlı kuruluşlardaki kamu payları, sermayesinin tamamı kamuya ait olan ticari amaçlı kuruluşların sahip olduğu hisse ve varlıkların da Varlık Fonu'na devredilmesinin önü açıldı.

Bakanlar Kurulu KHK'yla yapılan bu değişikliğe dayanarak 5 Şubat 2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan bir kararla Ziraat Bankası, BOTAŞ, TPAO, PTT, Borsa İstanbul (BİST) ve TÜRKSAT'ın tamamı, Türk Telekom'un %6,68 hissesi ile Eti Maden İşletmeleri ve Çay İşletmeleri Genel Müdürlükleri Varlık Fonu'na devretti. Ayrıca, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun kararıyla, özelleştirme kapsam ve programında bulunan THY'nin ve Halkbank'ın hisseleri de Varlık Fonu'na devredildi.

696 sayılı KHK'nın 86. maddesiyle Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna getirilen ek bir madde ile TVF'ye aktarılmasına karar verilen kuruluşlar ve sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ve/veya TVF'ye ait olmak kaydıyla, TVF yönetimi tarafından kurulacak şirket ve alt fonlar, "dış borcun devri, dış borcun ikrazı ve Hazine geri ödeme garantisi hususlarında", Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un kapsamına alındı. Bu düzenlemeyle Varlık Fonu'nun yurt dışından borçlanabilmesinin yolu açıldı.

5.) Kamu İhale Kanunu Kapsamında Değişiklikler

678 sayılı KHK'nın 31. maddesiyle Kamu İhale Kanununa eklenen bir madde ile Kamu alımlarının bölgesel kalkınma ve teknolojik gelişme amaçlı kullanımı için bazı önlemler getirildi.

684 sayılı KHK'nın 2. maddesiyle Merkez Bankası'nın teknoloji ve güvenli-

**684 sayılı
KHK'nın 2.
maddesiyle
Merkez
Bankası'nın
teknoloji ve
güvenliğe
dayalı mal ve
hizmet alımları
da Kamu İhale
Kanunu'ndan
muaf tutuldu.**

ğe dayalı mal ve hizmet alımları da Kamu İhale Kanunu'ndan muaf tutuldu.

684 sayılı KHK'nın 3. maddesiyle Terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu EGM tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişiler ile bu kapsamda olduğu MİT Müsteşarlığı tarafından bildirilen yurt dışı bağlantılı gerçek ve tüzel kişiler, Kamu İhale Kanunu kapsamında ihalelere katılamayacak. Ancak kayyımlik yetkisi TMSF'ye devredilen şirketler ile TMSF tarafından kayyım atanmış şirketlerin, kamu ihalelerine girebilmelerinin önü açıldı.

678 sayılı KHK'nın 30. maddesiyle Kamu İhale Kanunu'na eklenen bir madde ile terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu, MİT veya EGM tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılamayacakları maddesi kondu. Daha sonra 684 sayılı KHK'nın 3. maddesiyle bu madde değiştirilerek "Terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişiler ile bu kapsamda olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından bildirilen yurt dışı bağlantılı gerçek ve tüzel kişiler kamu ihalelerine katılamazlar" halini aldı.

696 sayılı KHK'nın 83. maddesiyle Kamu İhale Kanunu'nun personel çalıştırılmasına ilişkin hizmet alımı maddelerinde düzenlemeye gidildi. Buna göre, MİT Müsteşarlığı hariç genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, yükseköğretim kurulu, üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri, özel bütçeli diğer idareler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sosyal güvenlik kurumları ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kamu idarelerinin merkez ve taşra teşkilatları, il özel idareleri, belediyeler ile bağlı kuruluşları ve bunların üyesi olduğu mahalli idare birlikleri personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı yapamayacak. Aynı maddeyle danışmanlık, hastane bilgi yönetim sistemi ve çağrı merkezi hizmetlerine ilişkin alımların da personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı olarak kabul edilmeyeceği hükme bağlandı.

6.) Banka ve Finans Kurumlarının Faaliyetlerini İlgilendiren Düzenlemeler

675 sayılı KHK'nın 8. maddesiyle OHAL gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlarla FETÖ/PDY terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğunun değerlendirildiğine dair Maliye Bakanlığı tarafından hakkında bildirimde bulunulmayan gerçek ve tüzel kişilere, ilgili mevzuat uyarınca sağlanan fon, kredi ve benzeri finansal hizmetlerden dolayı banka ve finans kuruluşları ile çalışanlarına cezai sorumluluk yüklenebileceği hükme bağlandı.

684 sayılı KHK'nın 5. maddesiyle Bankacılık Kanunu'na bir fıkra eklenerek, sermayesinin yarısından fazlası doğrudan veya dolaylı olarak kamuya ait olan veya kamu tarafından kontrol edilen bankaların alacaklarının varlık yönetim şirketlerine satışında uygulanacak usul ve esasları belirlemeye BDDK yetkili kılındı. Böylece kamu bankalarının alacaklarının varlık yönetim şirketlerine satışında diğer mevduat, katılım ve kalkınma/yatırım bankaları için belirlenen usulden farklı bir usul izlenebilmesi yolu açıldı.

687 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle Bankacılık Kanunu'nun zimmet konusunu düzenleyen 160. maddesine eklenen fıkra ile kredi kullandırma ve yapılandırma işlemlerinde zimmet suçlaması yapılmasının önü kapatıldı. Zimmet suçu daha önce de Başbakan Binali Yıldırım tarafından bankacıları aşırı tedbirli olmaya sevk ettiği gerekçesiyle eleştirilmişti.

687 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle Bankacılık Kanunu'nun zimmet konusunu düzenleyen 160. maddesine eklenen fıkra ile kredi kullandırma ve yapılandırma işlemlerinde zimmet suçlaması yapılmasının önü kapatıldı. Zimmet suçu daha önce de Başbakan Binali Yıldırım tarafından bankacıları aşırı tedbirli olmaya sevk ettiği gerekçesiyle eleştirilmişti.

690 sayılı KHK'nın 67. maddesiyle SPK'nın "izinsiz sermaye piyasası faaliyetinde uygulanacak tedbirler" başlıklı maddesinde yapılan bir değişiklikle yurt dışından Türkiye'de yerleşik müşterilere yönelik olarak kaldıracağı işlem alım satımı yapan şirketlerin internet sitelerine erişimin engellenmesi için SPK'nın BTİK'e başvuru yapması yeterli hale getirildi. Böylelikle Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışı yerleşik kurumları kullanarak kaldıracağı işlem yapmalarını engelleyici tedbirleri pekiştirilmiş oldu.

690 sayılı KHK (md. 68-71) ile Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle PTT'ye elektronik para ihraç etme yetkisi tanındı. Ayrıca, PTT, Kanun'un elektronik para kuruluşlarının BDDK'dan izin alma zorunluluğuna ilişkin hükümlerinden muaf tutuldu. Kanunun diğer hükümlerinin PTT'ye uygulanmasına ilişkin usul ve esaslarının, BDDK tarafından belirlenmesine karar verildi.

696 sayılı KHK'nın 6.-12. maddeleriyle Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu'nda Vakıfbank yönetimi ve hisselerinin hazineye devrini içeren kapsamlı değişiklikler yapıldı. Buna göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare ve temsil ettiği A ve B grubu hisselerin tamamı banka tarafından üç ayrı firmaya yaptırılan değerlendirme çalışmasında ortaya çıkan değerlerin ortalaması göz önünde bulundurularak bakanlar kurulu tarafından belirlenen beher hisse değeri üzerinden hesaplanarak bedel karşılığında Hazine'ye devredilecek. Hazineye devredilen hisseler Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakan tarafından idare ve temsil edilecek. Devir bedelinin tespitine ilişkin değerlendirme hizmetlerinin masrafları ile diğer her türlü masraf banka tarafından karşılanacak. Vakıflar Bankası Memur ve Hizmetliler Vakfının (C) grubu hisseleri de Hazinesinin bağlı olduğu Bakanın isteği üzerine Hazineye devredilebilecek. Karşılığında Sandığa, Devlet İç Borçlanma Senetleri verilecek.

7.) İnşaat Destek

674 sayılı KHK'nın 17. maddesiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna eklenen bir geçici madde ile mera alanları da dahil olmak üzere hazineye ait arazilerin Adalet Bakanlığı'nın isteğiyle İmar Kanunu'nda yer alan kısıtlamalara da tabi olmaksızın cezaevi inşaatı için tahsis edilebilmesine olanak tanındı. Bu madde uyarınca Adalet Bakanlığı 2020 yılına kadar bu nitelikteki araziler üzerinde ceza infaz kurumları yapım ihalesi açabilecektir. Çiğdem Toker'in (*Cumhuriyet*, 20 Eylül 2017) derlediği bilgilere göre bu KHK'dan sonra Adalet Bakanlığı en az 20 il ve ilçede toplam tutarı 3.5 milyar lirayı bulan cezaevi ihalesini sonuçlandırdı. Daha sonra 694 sayılı KHK'nın 22. maddesiyle bu kez Orman Kanunu'nda yapılan düzenleme ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığının devlet ormanları üzerinde adli hizmet binası ve ceza infaz kurumu binası yapılıma izni vermesinin önü açıldı.

678 sayılı KHK'nın 28 ve 29. maddeleriyle Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da değişikliğe gidilerek Hazinesinin özel mülkiyetindeki veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlar üzerinde tersane, tekne imal ve çekek yeri (yat çekek yeri hariç) yatırımları projelerinde, mevcut tesisle proje bütünlüğü bulunan ve izinsiz kullanılan alanlar için ön izin verilmesi, irtifak hakkı tesis edilmesi ve/veya kullanma izni verilmesi halinde ecrimisil ve katılım payı alınmayacağı hükme bağlandı. Bu değişiklikle Hazine arazileri üzerinde bulunan tersane işletmelerinin

684 sayılı KHK'nın 8. maddesiyle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle ön ödemeli konut satışlarında sözleşmeden dönme hakkı, sözleşme tarihinden itibaren 24 ay ile sınırlandırıldı ve dönme halinde istenebilecek tazminatlar arttırıldı. Böylelikle, projeden ya da maketten konut satışı olarak bilinen konut projelerinde tüketicinin sözleşmeden dönme koşulları eskisine göre ağırlaştırılmış oldu.

tüm kira süreleri sıfırlandı. Tersanelere, 49 yıllığına kiralama imkânı getirildi. Tersane ve yat çekek yerlerinin kira bedelleri için de kolaylık getirildi. Bu alanlar için ecrimisil uygulanması yerine ciroların binde biri oranında kira alınacaktır.

684 sayılı KHK'nın 8. maddesiyle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle ön ödemeli konut satışlarında sözleşmeden dönme hakkı, sözleşme tarihinden itibaren 24 ay ile sınırlandırıldı ve dönme halinde istenebilecek tazminatlar arttırıldı. Böylelikle, projeden ya da maketten konut satışı olarak bilinen konut projelerinde tüketicinin sözleşmeden dönme koşulları eskisine göre ağırlaştırılmış oldu.

690 sayılı KHK'nın 66. maddesiyle Sermaye Piyasası Kanunu'nun kapsamına "gayrimenkul sertifikası" ile ilgili hükümler eklendi. Buna göre, gayrimenkul sertifikası, ihraççıların inşa edilecek veya edilmekte olan gayrimenkul projelerinin finansmanında kullanılmak üzere ihraç ettikleri, gayrimenkul projesinin belirli bağımsız bölümlerini veya bağımsız bölümlerin belirli bir alan birimini temsil eden nominal değeri eşit sermaye piyasası aracı olarak tanımlandı. Gayrimenkul sertifikası ihracına ilişkin usul ve esaslar, SPK tarafından belirlenecektir. Kurulca belirlenen esaslara ihraççı bazında muafiyet verilebilecek veya bu maddede öngörülen esaslardan farklı esaslar kararlaştırılabilecektir.

8.) Vergi Kanunlarında Değişiklikler

694 sayılı KHK'nın 83 ve 131. maddeleriyle sırasıyla Katma Değer Vergisi Kanunu ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile Adalet Bakanlığına milli savuma ve iç güvenlik ihtiyaçları için yapılan teslim ve hizmet satışları KDV ve ÖTV'den müstesna tutuldu.

9.) Diğer Değişiklikler

671 sayılı KHK'nın 31. maddesiyle TMK'ya eklenen bir madde ile terör kapsamına giren suçlar nedeniyle kamu ve özel kişilerin uğramış oldukları zararı gidermek amacıyla şüpheli ve sanıklara ait taşınmazlara ve ulaşım araçlarına tedbiren el konmasına olanak tanındı.

678 sayılı KHK'nın 27. maddesiyle, Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi'nin Kuruluşu Hakkında Kanun'a bir madde eklenerek az gelişmiş bölgelerdeki yatırım ortamını canlandırarak istihdam, üretim ve ihracatı artırmak yoluyla bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla uygulamaya konulacak olan Cazibe Merkezleri Programı'nın (CMP), Türkiye Kalkınma Bankası aracılığıyla yürütüleceği düzenlendi. Banka, hazine bütçesinden aktarılan kaynaklarla CMP kapsamındaki illerde şirketlere iştirak edebilecek ve şirket kuruluşlarına öncülük edebilecek.

696 sayılı KHK'nın 90. maddesiyle Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen bir madde ile CMP'ye ilişkin yeni bir düzenleme yapılarak Programın Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülmesi hükme bağlandı. Ayrıca CMP kapsamında özel sektöre ait imalat sanayi yatırımları ile çağrı merkezi ve veri merkezi yatırımlarına sağlanacak destekler, yararlanma şartları ve uygulamaya ilişkin hususların da Bakanlar Kurulu kararı ile belirleneceği belirtildi.

694 sayılı KHK'nın 132. maddesiyle Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda yapılan değişiklikle MİT bütçesinde yer alan örtülü ödenekleri kullanılma yeri, giderin kimin tarafından yapılacağı, hesapların tutulma ve kapatılma yöntemi, gideri yapanın değişmesi halinde yeni yetkiliye hangi belgelerin aktarılacağı ve ödeneğe ilişkin giderler hususlarındaki yetki Başbakanlık ve ilgili bakanlıktan alınarak Cumhurbaşkanına verildi.

694 sayılı KHK'nın 134. maddesiyle TOBB ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nda yapılan değişiklikle TOBB organlarıyla, oda ve borsa seçimlerinde oy kullanabilmek için seçim tarihi itibarıyla en az iki yıldır oda ve borsaya kayıtlı olma şartı getirildi. Basında bu değişikliğin Ankara Ticaret Odası seçimlerinde aday olan Osman Gökçek'in gücünü sınırlamakla ilgili olduğu yazıldı.

694 sayılı KHK'nın 162 ve 163. maddeleriyle Türk Ticaret Kanunu'nun ticaret sicili kuruluş ve yönetimine ilişkin maddelerinde yapılan değişikliğe göre, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından il merkezindeki ticaret ve sanayi odaları ile ticaret odalarında faaliyet gösterecek şekilde ticaret sicili müdürlükleri kurulacaktır. Bakanlık il merkezleri dışındaki odalarda ticaret sicili müdürlüklerinin yanı sıra müdürlüklere bağlı şubeler de kurulabilecektir. Ticaret sicili, Bakanlığın gözetim ve denetiminde ticaret sicili müdürlükleri ve şubeleri tarafından tutulacaktır.

696 sayılı KHK'nın 69-74. maddeleriyle Şeker Kanunu'na ilişkin düzenlemeler yapıldı. Buna göre, Şeker Kurumu başka işleme gerek kalmaksızın kapatıldı. Kurumun görev ve sorumlulukları Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına aktarıldı. Buna göre şeker kotalarının tespitinin yanı sıra kota iptali ve transferleri hakkında kararlar alıp uygulamak, şeker ticaretine ilişkin kuralları belirlemek ve şeker dış ticaretine ilişkin görüşlerini Ekonomi Bakanlığına bildirmek de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görev ve yetkileri arasında sıralandı.

696 sayılı KHK'nın 76-82. maddeleriyle Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) da kapatıldı. Kapatılan kurumun kullanılmayan ödenekleri iptal edilmiş sayıldı. Ayrıca kuruma ait her türlü taşınır, taşıt, araç, gereç ve malzeme ile borç ve alacaklar hiçbir işleme gerek kalmaksızın Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına aktarıldı.

696 sayılı KHK'nın 125. maddesiyle Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen bir madde ile Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na istihdam kolaylığı getirilerek özel bilgi ve ihtisas gerektiren işlerde ilgili kanunlara tabi olmaksızın sözleşmeli personel istihdam edebilmesinin önü açıldı.

**694 sayılı
KHK'nın 132.
maddesiyle
Kamu Mali
Yönetimi
ve Kontrol
Kanunu'nda
yapılan
değişiklikle
MİT bütçesinde
yer alan örtülü
ödenekleri
kullanılma yeri,
giderin kimin
tarafından
yapılacağı,
hesapların
tutulma ve
kapatılma
yöntemi, gideri
yapanın değişmesi
halinde yeni
yetkiliye hangi
belgelerin
aktarılacağı
ve ödeneğe
ilişkin giderler
hususlarındaki
yetki Başbakanlık
ve ilgili
bakanlıktan
alınarak
Cumhurbaşkanına
verildi.**

4. EĞİTİM

683 sayılı KHK (md. 4) ile açığa alınan ya da haklarında adli soruşturma ya da kovuşturma yapılan doçent adaylarının haklarındaki adli soruşturma/kovuşturma sonuçlanıncaya kadar doçentlik başvurularına ilişkin işlemler durduruldu.

23 Temmuz 2016 günü yayınlanan 667 sayılı OHAL KHK'sı ile Türkiye'de 15 üniversite kapatıldı. Bugüne kadar yayınlanan bütün KHK'larla 5.644 akademisyenin işine son verildi; kapatılan bu üniversitelerde çalışanlar dahil edildiğinde bu rakam 7.800 kişiyi aştı. Devamında gelen KHK'larla üniversite özerkliği daha da daraltıldı, üniversite çalışanlarının hak ve özgürlüklerine önemli kısıtlamalar getirildi. Milli eğitim ve özel öğretim kurumları üzerindeki denetim ve gözetim artırıldı. 2016 yılında birçok imtiyazla kurulan ve "paralel bir eğitim sistemi" olarak nitelendirilen Türkiye Maarif Vakfı da KHK'larla güçlendirildi ve vakfa yeni yetkiler verildi.

1.) Yüksek Öğretim Alanında Yapılan Düzenlemeler

674 sayılı KHK (md. 49) Yükseköğretim Kanunu'na bir madde ekleyerek Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamında 33(a) kadrosunda görev yapan araştırma görevlilerinin statülerini 50(d) olarak değiştirdi. Başka bir üniversitede ve yurtdışında eğitimde bulunan ÖYP'liler de, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üniversitelerinin talebi üzerine on beş gün içinde kendi üniversitelerine dönmek zorunda bırakıldı.

683 sayılı KHK (md. 4) ile açığa alınan ya da haklarında adli soruşturma ya da kovuşturma yapılan doçent adaylarının haklarındaki adli soruşturma/kovuşturma sonuçlanıncaya kadar doçentlik başvurularına ilişkin işlemler durduruldu.

676 sayılı KHK (md. 84-86) ile Yükseköğretim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle üniversitelerinin rektörlerinin YÖK tarafından belirlenen 3 aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından, vakıf üniversitelerinin rektörlerinin de mütevelli heyetinin önerdiği adayların YÖK onayından geçtikten sonra yine Cumhurbaşkanı tarafından atanması kararlaştırıldı. Bir aylık sürede önerilenlerden birisinin atanmaması ve YÖK tarafından, iki hafta içinde yeni adaylar gösterilmemesi halinde Cumhurbaşkanıca doğrudan atama yapılması mümkün kılındı.

Yine bu KHK ile rektörlerin görev süresi 4 yıl olarak belirlendi. Süresi sona erenler aynı yöntemle yeniden atanabilecekleri, ancak aynı devlet üniversitesinde iki dönemden fazla rektörlük yapılamayacağı hükmü getirildi.

Bu KHK'nın ardından Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Bazı Kanun ve KHK'larda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Tasarısı 2 Aralık 2016 tarihinde yasalaştı. Buna göre üniversitelerin kendi öğretim üyelerine ilişkin disiplin soruşturması yürütme ve ceza verme yetkisi kısmen disiplin amiri sıfatıyla YÖK Başkanına aktarıldı. Ayrıca bu yasayla devlet memurları için getirilmiş bütün disiplin suçlarının üniversite öğretim üyeleri için geçerli olacağı hükmünü de getirildi.

678 sayılı KHK (md. 23-24) ise Yükseköğretim Kanunu'na yaptığı yeni bir ekle bir vakıf üniversitesinin faaliyet izninin geçici olarak durdurulması hâlinde mahkeme tarafından kayyım atanıncaya kadar kurucu vakfın, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetileceği hükme bağlandı. Ayrıca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce faaliyet izni geçici olarak durdurulan vakıf yükseköğretim kurumları hakkında da aynı fıkra hükümlerinin uygulanacağı maddesi eklendi.

690 sayılı KHK (md. 64-65) ile Rektörlerin, yıllık izni ve yurtdışına çıkış için gerekli izni YÖK Başkanından, diğer yöneticiler ise bir üst makamdan almaları hükme bağlandı. Ayrıca terörle ilişkili olduğu Millî Eğitim Bakanlığı tarafından

belirlenen yurtdışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların eğitimlerine ilişkin olarak almış oldukları diploma ve derecelerinin denkliklerinin tanınmayacağı kabul edildi.

694 sayılı KHK (md. 44-45) ile Yükseköğretim Kanunu'na yeni bir ek yapılarak MSB ve İçişleri Bakanlığına bağlı yükseköğretim kurumlarıyla ilgili faaliyet ve esasların bu kanun dışında özel kanun hükümleri ile belirlenebileceği eklendi. Ayrıca Türkiye'deki devlet üniversitelerinin, Türkiye Maarif Vakfı'nın önerisi, YÖK'ün olumlu görüşü ve Bakanlar Kurulu kararıyla yurtdışında akademik birimler kurabileceği kararlaştırıldı.

2.) Milli Eğitim

668 sayılı KHK (md. 4) ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen bir madde ile kalkınmada öncelikli yörelerde mülakatla sözleşmeli öğretmen istihdam edilmesi mümkün kılındı. Sözleşmeli öğretmenler 4 yıl görev yaptıktan sonra talepte bulunanlar kadroya geçecek, aynı yerde 2 yıl daha çalıştıktan sonra nakil isteyebilecektir. Eş durumu tayinlerinde, eş, sözleşmeli öğretmene tabi olacak. Sözlü sınavın detaylarını MEB hazırlayacağı yönetmelikle düzenleyecektir.

674 sayılı KHK (md. 2) ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen bir geçici madde ile dershaneler ile öğrenci etüt eğitim merkezlerinde 14/3/2014 tarihi itibarıyla eğitim personeli olarak en az altı yıl çalışmış olanlardan KPSS'ye girme şartı hariç bir defaya mahsus olmak üzere yapılacak sözlü sınavda başarılı olanlar, kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerdeki boş sözleşmeli öğretmen pozisyonlarına atanabilmelerine olanak sağlandı.

696 sayılı KHK (md. 131) ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye bir madde eklenerek din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliğine atanmış olanların, mezun oldukları fakülteye ya da bölüme bakılmaksızın atamaya ilişkin diğer şartları taşımaları kaydıyla atama işlemlerinin geçerli olacağı hüküm altına alındı. Bu durumun liyakat konusundaki temel ilkeyi devre dışı bıraktığı söylenebilir.

3.) Özel Eğitim Kurumları

676 sayılı KHK (md. 77-79) ile 5580 Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda yapılan değişiklikle "özel öğretim kursları" tanımlandı. Bu kapsamda, "özel öğretim kursu, kişilerin, Bakanlıkça belirlenmiş bilim gruplarına uygun eğitim ortamlarında, öğrenim seviyelerine, ilgi ve isteklerine uygun öğretim programları doğrultusunda, bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirdiği, serbest zamanlarını değerlendirdiği 'bir' bilim grubunda eğitim veren kurumları" olarak tanımlandı.

Okullar ile özel öğretim kursları haricinde başka adlarla da olsa ilköğretim ve ortaöğretim örgün eğitim programlarının aynısı veya bir kısmını uygulayan ya da bu programlara yönelik deneme, seviye tespit sınavı gibi adlarla toplu sınav organizasyonları yapmak üzere faaliyet göstermek için yüz yüze veya uzaktan öğretim yöntemi ile özel öğretim kurumları veya yerlerin açılmayacağı da yasaya eklendi. Belediyeler, sivil toplum kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının sürekli eğitim merkezleri gibi birimlerinde de bu faaliyetler yürütülemeyecektir.

678 sayılı KHK (md. 34) ile Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nda değişikliğe gidilerek belediyelerin ücretsiz eğitim merkezleri faaliyetlerine devam etmelerinin yolu açıldı. 676 sayılı KHK ile belediyelere ait dershanelerin kapatılmasına karar verilmişti.

687 sayılı KHK (md. 5-6) ile Özel Öğretim Kurumları Kanununda tanımlanan "öğrenci etüt eğitim merkezleri" kaldırıldı. Etüt merkezi yerine "sosyal etkinlik

678 sayılı KHK (md. 34) ile Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nda değişikliğe gidilerek belediyelerin ücretsiz eğitim merkezleri faaliyetlerine devam etmelerinin yolu açıldı. 676 sayılı KHK ile belediyelere ait dershanelerin kapatılmasına karar verilmişti.

merkezleri” ibaresi getirildi. Etüt merkezlerinin kapatılmasından dolayı etüt merkezlerinin yerine getirdiği çalışmaların İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile Belediyeler sosyal etkinlik merkezleri olarak adlandırılan özel öğretim kurumlarınca ortak yürütülmesine karar verildi.

4.) Türkiye Maarif Vakfı

676 sayılı KHK (md. 81-83) ile Türkiye Maarif Vakfı Kanunu’nda yapılan değişiklikle Türkiye Maarif Vakfı tarafından örgün ve yaygın eğitim kurumları açılan ülkelerde, Millî Eğitim Bakanlığı dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarının aynı amaçla başka birimler açması veya oluşturması Millî Eğitim Bakanlığının iznine tabi kılındı.

Aynı kanuna eklenen başka bir hüküm ile kamu kurumlarında istihdam edilen devlet memurları ile öğretim elemanlarının da, Türkiye Maarif Vakfının talebi ve kendilerinin isteği üzerine kurumlarınca, en fazla 2 yıl süreyle Türkiye Maarif Vakfında görevlendirilmelerinin önü açıldı. Söz konusu görevlendirmeler, 2 yılın dolmasından sonra gerektiğinde aynı usulle 2’şer yıl süreyle en fazla 3 defa uzatılabilecektir. Bu şekilde görevlendirilenler bu görevleri süresince “aylıklı izinli” sayılacaklardır. Bunlara, yurt dışında görev yaptıkları süre için görevlendirildikleri ülkede sürekli görevle bulunan ve 9 uncu derecenin 1 inci kademesinden aylık alan bekar meslek memuruna ödenmekte olan yurt dışı aylığını geçmemek üzere Mütavelli Heyetince belirlenecek tutarda Vakıf tarafından ödeme yapılabilecektir.

5.) Öğrenim Yurtları

694 sayılı KHK (md. 19-20) ile Yüksek Öğrenim Yurtları ve Aşevleri Hakkında Kanuna Ek Kanuna yeni maddeler eklenerek yurt ve benzeri kurumların kurucularında, kurucu temsilcilerinde ve personeline aranan şartlara yeni koşullar eklendi. Bu kişilerde, terör örgütlerine ya da Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ya da iltisakı veya bunlarla irtibatı olmaması şartı aranması hükme bağlandı. Ayrıca yurtların, kurum açma izninde belirlenen öğrenim düzeyi ve cinsiyetine aykırı öğrenci barındırması, kayıt dışı öğrencileri veya öğrenci olmayan kişileri barındırması, kurum açma şartlarından herhangi birini kaybetmesi halinde ceza uygulanmasına karar verildi.

5. SOSYAL GÜVENLİK

OHAL kapsamında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerle sosyal güvenlik ve sosyal politika alanlarında da kapsamlı düzenlemeler yapıldı. Özellikle güvenlik personeli, korucular ve köy muhtarların sosyal haklarında önemli değişikliklere gidildi; kamu hastanelerinin teşkilat yapısı ve işleyişi yeniden yapılandırıldı, grev hakkını daha da kısıtlayan bir düzenleme yapıldı.

1.) Sosyal Güvenlik ve Sosyal Haklar

674 sayılı KHK (md. 51) ile TMK'da yapılan değişikliklerle terör örgütleriyle mensubiyet, iltisak veya irtibat bağı olduğu valiliklerce tespit edilenlerin, terörden zarar görenlerin yararlandığı kamu kurumlarında istihdam hakkından faydalanamayacakları hükmü getirildi.

676 sayılı KHK (md. 76) ile Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye sözleşmeli sağlık personeli istihdamına dair 45/A maddesi eklenerek bu personelin atanma koşullarında ve bazı özlük haklarında düzenlemeler yapıldı.

680 sayılı KHK (md. 29) ile Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na ek yapılarak askeri ve polis okulu öğrencileri ile TSK ve EGM adına öğrenim görenler arasından TMK kapsamındaki terör eylemlerinde hedef alınarak hayatını kaybedenlerin hak sahibi yakınlarına veya engelliliğinin derecesi itibarıyla bu kanun hükümlerine göre malul olduğuna karar verilenlere vazife malullüğü aylığı bağlanmasına karar verildi.

681 sayılı KHK (md. 73-85) ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda kapsamlı değişiklikler yapıldı. Buna göre askerlik hizmetlerini er/erbaş olarak yapmakta olan yükümlüler askere sevk tarihi ile terhis tarihi arasında; yedek subay öğrencileri/adayları askere sevk tarihi ile yedek subay nasıp tarihi arasında; askeri öğrenci adayları ile JSGA öğrenci adayları ise intibak eğitimine başladıkları tarih ile yemin ettikleri tarih arasında, sigorta primleri ilgili kamu idaresi tarafından karşılanmak suretiyle ücretsiz olarak c-1 (yeşil kart) statüsünden GSS kapsamına alındılar. Ayrıca Uluslararası Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşmaları kapsamında Türkiye'de eğitim ve öğretim gören yabancı uyruklu misafir askeri personel ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri de GSS kapsamına alındı ve primlerinin ödeme yükümlülükleri ilgili kamu idareleri sorumlu tutuldu. GSS primlerinin hesaplanmasında asgari ücret esas kabul edildi. Ayrıca faydalanıcıların sağlık yardımlarından yararlanmaları için son 1 yıl içinde 30 gün GSS prim ödeme gün sayılarının bulunmasına gerek olmadığı da eklendi.

684 sayılı KHK (md. 1) ile TMK'ya eklenen bir ek madde ile terörle mücadele ederken yaralananlardan malul sayılmayanlara da aylık bağlanması imkanı tanıdı. Bu madde kapsamındaki kişilere 1.403 lira ila 2.149 lira arasında aylık bağlanacaktır. Malul sayılmayanlardan sigorta statüsü olanlara bağlanacak aylık miktarı ise sigortalılık süresine bağlı olarak değişecektir. Bu aylıklar, vefat halinde, anne ve baba için herhangi bir şart aranmaksızın, 5510 sayılı Kanununun 34 üncü maddesi esas alınarak hak sahiplerine ölüm aylığı olarak intikal ettirilecektir.

684 sayılı KHK (md. 1) ile TMK'ya eklenen bir ek madde ile terörle mücadele ederken yaralananlardan malul sayılmayanlara da aylık bağlanması imkanı tanıdı. Bu madde kapsamındaki kişilere 1.403 lira ila 2.149 lira arasında aylık bağlanacaktır.

690 sayılı KHK (md. 32-33) Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası'nda değişiklik yaparak köy ve mahalle muhtarlarının Bağ-Kur primlerinin 01 Mayıs 2017 tarihinden itibaren devlet tarafından ödenmesi hükmünü getirdi. Bu kapsamda olanların prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanacak sosyal güvenlik primleri, il özel idareleri veya yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları tarafından doğrudan Sosyal Güvenlik Kurumuna ödenecektir.

690 sayılı KHK (md. 27-29) ise Köy Kanunu'nda değişiklik yaparak güvenlik korucusu olarak görev yapmaktayken 55 yaşını dolduranlardan en az 15 yıl bu görevde bulunmuş olanlara yaşlılık aylığı bağlanmasının önünü açtı. Koruculara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için terör suçlarından hüküm giymemiş olma şartı konuldu. Korucuların primlerinin sigortalı ve işveren hissesinin tamamı valiliklerce ödenecektir.

690 sayılı KHK (md. 32-33) Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası'nda değişiklik yaparak köy ve mahalle muhtarlarının Bağ-Kur primlerinin 01 Mayıs 2017 tarihinden itibaren devlet tarafından ödenmesi hükmünü getirdi. Bu kapsamda olanların prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanacak sosyal güvenlik primleri, il özel idareleri veya yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları tarafından doğrudan Sosyal Güvenlik Kurumuna ödenecektir. Yine bu KHK ile muhtar sigortalılarının aylık prime esas kazançları da günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katı olarak belirlendi.

690 sayılı KHK (md. 37) ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle TSK mensupları yanında JGK ve SGK'da hizmet veren subay, yedek subay, astsubay, uzman ve sözleşmeli erbaşlar ve erlere de en yüksek bentten fiili hizmet süresi zammı uygulanmasının yolu açıldı.

694 sayılı KHK (md. 85) ile Sağlık Hizmetleri Temel Kanuna konan ek madde ile Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarında istihdam edilen tabip, uzman tabip ve aile hekimlerinin Bakanlıkça uygun görüldüğü takdirde 72 yaşına kadar çalışabilmeleri sağlandı.

694 sayılı KHK (md. 86) ile Terörle Mücadele Kanunu'nda değişiklik yapılarak yurtiçinde veya yurtdışında kamu konutlarından yararlanmakta iken malul olanların kendileri, ölenlerin aylığa müstahak dul ve yetimleri, herhangi bir kira bedeli alınmaksızın on yıl süreyle kamu konutlarından yararlanmaya devam etmelerine olanak tanındı.

Yine 694 KHK (md. 153) ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa bir madde eklenerek ceza infaz kurumlarında bazı kadro ve pozisyonlarda çalışan sigortalılara 90 gün fiili hizmet süresi zammı yapıldı.

696 sayılı KHK (md. 104) ile Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 60. Madde 12. fıkrasında ibare değişikliği yapılarak, askere sevk ve terhis süresi içinde sağlık sigortası kapsamı dışında kalacak hallere istisna sayılan "sağlık sebebi" durumuna "disiplin kurulları tarafından verilen cezalar" durumu da eklendi.

696 sayılı KHK (md. 128) ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye "Ek Madde 5" eklenerek Türkiye Şehit Yakınları ve Gaziler Dayanışma Vakfı kuruldu.

2.) Sağlık

694 sayılı KHK (md. 184-194) ile 2 Kasım 2012 tarihinde yayınlanan 663 sayılı KHK'da önemli değişiklikler yapıldı. Buna göre Kamu Hastaneleri Kurumu ve Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, bağlı kuruluş statüleri kaldırılarak merkez teşkilatında Genel Müdürlük haline dönüştürüldüler. Bununla beraber Sağlık Bakanlığı taşra teşkilatı da İl Sağlık Müdürlüğü çatısı altında toplandı.

Yine bu KHK ile kamu hastanelerinin işleyişinde de önemli değişiklikler yapıldı ve bu hastaneleri yeniden başhekimlerin yönetmesi düzenlendi. Hastane başhekimine bağlı olarak idari ve mali işler ile sağlık bakım hizmetleri müdürlüklerinin kurulması hükme bağlandı. Ayrıca Hastaneler çeşitli gruplara ayrılması ve grubu düşen il sağlık müdürleri ve başkanların görevden alınmasının yolu açıldı.

Söz konusu KHK ile sözleşmeli çalıştırma il sağlık müdürlerini içerecek şekilde yaygınlaştırıldı. Sağlıkta sözleşmeli istihdam devam edecektir. İl sağlık müdürü, ilçe sağlık müdürü, başhekim, başhekim yardımcısı, başkan, başkan yardımcısı, müdür, müdür yardımcısı ve uzman kadroları sözleşmeli olacaktır. Hekimler, Bakanlığın uygun görmesi halinde 72 yaşına kadar aile hekimliği ya da Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşlarında çalışmaya devam edebileceklerdir. Ayrıca Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşlarında asker hekimlerin görevlendirilmesine de olanak tanındı.

Yapılan diğer bir önemi düzenlemeyle de Sağlık Bakanlığının yurt dışında insani ve teknik yardım amacı dışında da sağlık kuruluşu açıp işletebileceği hükme bağlandı. Son olarak Sağlık Bakanlığının teşkilat ve kadrolarını bu maddenin yayımı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine uygun hale getirmesi zorunluluğu getirildi.

3.) Sendikal Haklar

678 sayılı KHK (md. 35) ile Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavt; genel sağlığı veya milli güvenliği, büyükşehir belediyelerinin şehir içi toplu taşıma hizmetlerini, bankacılık hizmetlerinde ekonomik veya finansal istikrarı bozucu nitelikte ise Bakanlar Kurulu bu uyuşmazlıkta grev ve lokavtı altmış gün süre ile erteleyebilecek. Böylelikle Bakanlar Kurulu'nun "genel sağlığı veya milli güvenliği bozucu nitelikte olması" şartı ile sınırlı grev erteleme yetkisi bu KHK ile daha da genişletildi.

696 sayılı KHK (md. 112) ile Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'na eklenen bir madde ile kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan işçilerin mali ve sosyal haklarını belirlemek üzere işçi konfederasyonları ile Hükümet ve işveren konfederasyonları arasında "Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Anlaşma Protokolü" imzalanabileceğine ilişkin bir hüküm kayıt altına alındı.

696 sayılı KHK (md. 113) ile Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'na geçici bir madde eklenerek sürekli işçi kadrolarına, geçici işçi pozisyonlarına, veya işçi statüsüne geçirilen kamu kurum ve kuruluşları için iş yapan alt işveren (taşeron) işçilerinin işkolları statülerinin SGK'ya ne şekilde bildirileceği düzenlendi.

678 sayılı KHK (md. 35) ile Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavt; genel sağlığı veya milli güvenliği, büyükşehir belediyelerinin şehir içi toplu taşıma hizmetlerini, bankacılık hizmetlerinde ekonomik veya finansal istikrarı bozucu nitelikte ise Bakanlar Kurulu bu uyuşmazlıkta grev ve lokavtı altmış gün süre ile erteleyebilecek.

6. İDARİ YAPI

OHAL KHK'ları ile merkez ve taşra idaresinde de yeni bazı düzenlemeler yapıldı. Ancak daha köklü değişiklikler yerel yönetimler alanında oldu. Belediye Kanunu'nda yapılan çok önemli değişikliklerle, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 29 Mart 2017 raporunda ifade edildiği gibi "orantısız bir idari denetim biçimi" oluşturuldu.

1.) Merkez ve Taşra İdaresi ile İlgili Düzenlemeler

674 sayılı KHK (md. 22) ile İl İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapılarak valilere kamu düzeni ve güvenliği ile kişilerin can ve mal emniyetinin korunması, trafik kontrolünün sağlanması amacıyla meydan, karayolları, cadde, sokak ve park gibi kamuya açık alanlarda kurulması, sistemlerin yerlerinin tespiti, kurulumu ve altyapı faaliyetlerini koordine etme görevi verildi.

674 sayılı KHK (md 34-36) ile İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle il özel idarelerinin yerine kurulan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları tüzel kişiliğe kavuşturularak, özel bütçeli hale getirildi. Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları, illerde yapacakları her türlü yatırım, yapım, bakım, onarım ve yardım işlerini bu Başkanlık aracılığıyla yapabilecekleri hükmü konuldu. Bu değişikliklerle merkezi idare birimlerinin taşrada yapacağı yatırımların daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi, kalkınma ajansları ve Avrupa Birliği projeleri başta olmak üzere yürütülen projelerdeki eş finansman ve temsil sorunlarının çözülmesi hedeflendiği ifade edildi.

676 sayılı KHK (md. 32-34) ile Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda yapılan değişikliklerle EGM, JGK ve SGK'nın bir mali yıl içinde tamamlanması mümkün olmayan asayiş ve güvenlik hizmetlerine yönelik alımları için gelecek yıllara yaygın yüklenmelere girişebilecekleri hükme bağlandı. Bu konuda karar yetkisi İçişleri Bakanlığına verildi.

676 sayılı KHK (md. 69) ile Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda yapılan değişikliklerle MSB'de üst yöneticilik görevi Milli Savunma Bakanı'ndan alınarak müsteşara verildi.

2.) Yerel Yönetimler

674 sayılı KHK (md 38-39) ile Belediye Kanunu'nda yapılan eklemelerle bir belediye başkanı veya başkan vekilinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması hallerinde yeni isimler görevlendirilmesi mümkün kılındı. Bu isimlerin büyükşehir belediyesi ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde ise vali tarafından belirleneceği hükmü getirildi.

Bu KHK ile kayyım atanmayan belediyelerde de belediye başkanları ve belediye meclislerinin yetkilerini kısıtlayan yeni hükümler de getirildi. Belediye veya bağlı idarelerde; hizmetlerin aksatılmasının terör veya şiddet olaylarıyla mücadeleyi olumsuz etkilediğinin veya etkileyeceğinin valilik tarafından belirlenmesi halinde, valiliğin söz konusu hizmeti Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, il özel idaresi veya kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapması veya yaptırmasının önü açıldı.

Ayrıca belediye ve bağılı idare imkânlarının terör veya şiddet olaylarına do-
laylı ya da doğrudan destek sağlamak amacıyla kullanıldığı valilik tarafından
belirlenmesi durumunda, terör ve şiddet olaylarına destek olmak amacıyla kullanı-
lan belediye veya bağılı idare taşınurlarına mahallin en büyük mülki idare amiri ta-
rafından el konulmasına olanak tanındı. Bu madde kapsamında sorumluluğu tespit
edilen belediye veya bağılı idare personelinin vali veya kaymakam tarafından gö-
revden uzaklaştırılması halinde göreve iade işleminin ancak uzaklaştırma işlemini
yapan makam tarafından yapılacağı hükmü getirildi.

Belediye Kanunu'nda yapılan bu değişiklikler mecliste de aynen kabul edildi.
Bunun ardından İçişleri Bakanı'nın 11 Kasım 2016'da valilere gönderdiği genel-
geyle, belediyelerde eşbaşkanlık sistemi yasadışı ilan edildi ve eş başkan atamala-
rının suç sayılacağı duyuruldu.

678 sayılı KHK (md. 11) ile Belediyeler Kanunu'na yeni bir madde eklenerek
afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalan yerleşim birimlerinin belediyeleri ile terör
örgütleriyle ilişki nedeniyle yeni belediye başkanı görevlendirilen belediyelerde,
valinin veya belediye başkanının, aksayan belediye hizmetinin başka bir belediye
tarafından yerine getirilmesini talep etmesine olanak tanındı. Ayrıca yardım iste-
nilen belediyenin İçişleri Bakanının izniyle bu talebi yerine getirebileceği hükmü
getirildi.

**674 sayılı
KHK (md 38-
39) ile Belediye
Kanunu'nda
yapılan
eklemelerle
bir belediye
başkanı veya
başkan vekilinin
terör veya terör
örgütlerine
yardım ve
yataklık suçları
sebebiyle
görevden
uzaklaştırılması
veya
tutuklanması
ya da kamu
hizmetinden
yasaklanması
hallerinde
yeni isimler
görevlendirilmesi
mümkün kılındı.
Bu isimlerin
büyükşehir
belediyesi ve il
belediyelerinde
İçişleri
Bakanı, diğer
belediyelerde ise
vali tarafından
belirleneceği
hükmü getirildi.**

7. KAMU PERSONEL REJİMİ

676 sayılı KHK (md. 75) ile Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesine yapılan ek ile bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarmak cezasını gerektiren fiil ve hallere şu dahil edildi: "Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak."

680 sayılı KHK (md. 85) ile 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 45. maddesine yapılan ek ile kamu teşebbüs veya bağlı ortaklıklarda çalışan sözleşmeli personelin sözleşmesinin feshedileceği hallere şu da eklendi: "Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak."

680 sayılı KHK (md. 83) ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesine ek yapılarak kamu kurumlarında çalışan personelin, TSK personelinin gönderileceği ülkelerde geçici olarak görevlendirilmesine dair bir düzenleme yapıldı.

694 sayılı KHK (md. 7) ile Dahiliye Memurları Kanununa ek madde konarak mülkiye müfettişliğine atama yaş sınırı 45 yaşını doldurmamak olarak düzenlendi.

694 sayılı KHK (md. 27) ile Devlet Memurları Kanunu'nun olağanüstü yönetim hallerinde çekilme usulünü düzenleyen 96. maddesi değiştirildi. Eskiden bu hallerde devlet memurları "yerine atanacaklar gelip işe başlamadıkça görevlerini bırakamazlardı" şimdi buna "çekilme istekleri kabul edilmedikçe veya" ibaresi de eklendi.

696 sayılı KHK (md. 17-18) ile Devlet Memurları Kanunu'nda değişiklikler yapıldı. Yapılan değişikliklerle geçici personel statüsünde "bir yıldan az süreli ya da mevsimlik" çalışan ancak "işçi olmayan" personel ile özelleştirmeler kapsamında diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakil hakkı olmayanların "yaşlılık veya mahlullük aylığı almaya hak kazanıncaya kadar" sözleşmeli statüye geçmesi hükme bağlandı.

696 sayılı KHK (md. 106) ile Kamuda İşçi Pozisyonlarında Çalışanların Sürekli ve İşçi Kadrolarına veya Sözleşmeli Personel Statüsüne Geçirilmeleri, Geçici İşçi Çalıştırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 3. Maddesine fıkra eklenerek, bir mali yılda altı aydan az olmak üzere vize edilen geçici iş pozisyonlarında çalışan Maliye ve Hazine'ye bağlı yerlerdeki işçilerin çalışma sürelerinin 4 aya kadar Maliye Bakanlığı'nın uzatmaya yetkili olacağı kayıt altına alındı.

696 sayılı KHK (md. 127) ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici maddelerle taşeron olarak bilinen alt işverenler bünyesinde çalışan işçilerin daimi kadrolara geçirilmesine ilişkin düzenlemeler yapıldı. Bilindiği üzere, Hükümet tarafından özellikle Kasım 2015 Genel Seçimleri öncesinde yapılmış açıklamalar dolayısıyla kamuoyunda bu yönde bir düzenlemeye gidileceği

konusunda beklenti bulunmaktaydı. Ancak söz konusu düzenlemeye bakıldığında il özel idareleri ve belediyeler ile çok sayıda kamu iktisadi teşekkülü ve özel bütçeli kuruluşa hizmet veren taşeronlarda çalışan binlerce işçinin kadro kapsamı dışında tutulduğu görülmektedir. Ayrıca kadrolara geçirilecek işçilerin, varsa açtıkları davalardan ve geçmişe dönük haklarından feragat etmeleri, feragat ettikleri davaların masraflarını üstlenmeleri de hükme bağlanmaktadır. Söz konusu işçilerin kadrolara geçirilirken güvenlik soruşturmasından geçmeleri koşulu da değişiklikler kapsamında mevzuata konulmuştur. Üstelik söz konusu mevzuatın KHK'lar eliyle hayata geçirilmesi dolayısıyla kapsam dışındaki işçilerin düzenlemeleri yargıya taşıma olanakları da bulunmamaktadır.

8. BASIN ALANINDAKİ DÜZENLEME VE KISITLAMALAR

680 sayılı KHK'nın medya hizmet sağlayıcılarına yönelik hükümleri düzenleyen 16-21. maddeleri, basınla ilişkili bir dizi yeni düzenleme getirdi. KHK'nın 16. maddesi, Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 50. maddesine (1) bendi ekleyerek, Radyo ve Televizyon Kurumu'nda sözleşmeli personel istihdam edilmesinin esaslarını düzenledi.

Basın ve yayın kuruluşları üzerinde çok ağır yaptırımlar getirmektedir. Üstelik bu yaptırımlar, olağanüstü hal süresiyle sınırlı olmaksızın kalıcı olarak düzenlenmiş durumdadır.

KHK'nın 17. maddesi ise, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7. maddesine 4. fıkra ekleyerek, basın hürriyeti üzerinde ciddi etki doğuracak sınırlamalar getirdi. Buna göre, Basın Kanunu uyarınca getirilen yayın yasak ve kısıtlamalarına aykırı olarak yayın yapılması halinde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından medya hizmet sağlayıcı kuruluşun programlarının yayını bir gün durdurulacak ve bu halde 32. maddenin dördüncü fıkrası uygulanacaktır. Bir yıl içinde aykırılığın tekrarı halinde, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınlarının beş güne kadar, ikinci kez tekrar edilmesi halinde ise onbeş güne kadar durdurulmasına, üçüncü kez tekrar edilmesi halinde ise yayının lisansının iptaline karar verilecektir.

Bu düzenleme, basın ve yayın kuruluşları üzerinde çok ağır yaptırımlar getirmektedir. Üstelik bu yaptırımlar, olağanüstü hal süresiyle sınırlı olmaksızın kalıcı olarak düzenlenmiş durumdadır. Basın Kanunu uyarınca getirilen yayın yasaklarına uymama halinde, yayının tümüyle durdurulmasıyla sonuçlanacak, yayının iptali gibi ağır ve orantısız bir yasaklamanın önü açılacak ve demokrasinin temelini oluşturan haber alma ve yayma hakkı ile basın özgürlüğünün özüne zarar verilecektir. Düzenleme, aynı zamanda Anayasa'nın, hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların orantılı olması gereğini düzenleyen 13. maddesini de ihlal etmektedir.

680 sayılı KHK'nın 18. maddesi, Kanun'un Yayın Hizmeti İlkeleri başlıklı 8. maddesinin (d) bendinde yer alan, "Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz." cümlesini kaldırdı ve maddeye, "Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet edecek sonuçlar doğuracak şekilde sunamaz" ifadesini içeren (t) bendini ekledi.

KHK'nın 19. maddesiyle, Kanun'un 19. maddesine eklenen 2. fıkrayla, RTÜK'ün, "lisans başvurularına ilişkin, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması ve kamu yararı gereklerinden kaynaklanan sebeplerle lisans taleplerini reddedileceği" düzenlendi. Maddeye eklenen 3. fıkrayla ise, ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyelerinin terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı veya Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen medya hizmet sağlayıcı kuruluşların lisans başvurularının reddedileceği" öngörüldü.

Bu düzenlemeler bir kez daha medya kuruluşlarından gelen lisans başvurularının reddedilmesi hususunda RTÜK'ü çok geniş ve keyfi yetkilerle donatmaktadır. Hiçbir yargı kararına dayanmaksızın, sadece MİT ve Emniyet'ten gelen "terör örgütlerine iltisak ya da irtibatı" tespit eden bir bildirim üzerine medya kuruluşunun lisans başvurusunun reddedilmesi çok ağır bir yaptırımdır ve masumiyet karinesine de aykırıdır.

687 sayılı KHK da, RTÜK'ün yayıncılar üzerindeki denetimini arttırmaya yönelik bir dizi düzenleme yaptı. KHK'nın 8. maddesi, Kanun'un frekans planlaması ve tahsisini düzenleyen 26. maddesinin 8. fıkrasının 1 ve 2. cümlelerini değiştirerek, özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, yapacakları yayınlarını tek bir verici tesis ve işletim şirketince kurulan ve/veya işletilen radyo ve televizyon verici tesislerinden yapma zorunluluğu getirildi. Sermayesinin yarısı kamuya ait olan bu "tek bir verici tesis ve işletim şirketince kurulan ve/veya işletilen radyo ve televizyon verici tesisi"nin taşınması gereken koşulları da RTÜK belirleyecek ve verici tesisi RTÜK yetkilendirecektir.

687 sayılı KHK'nın 11. maddesi ise, OHAL kararnameleriyle kapatılan radyo ve televizyonların kullanım haklarının ve varlıklarının satışını kolaylaştırmak ve hızlandırma için, RTÜK, Maliye Bakanlığı ve TMSF'ye belirli görevler verdi. Bu radyo ve televizyonların 15 Temmuz 2016 tarihi itibarıyla sahip oldukları yayın lisansları, yayın hakları, frekans ve kanal kullanımı ile RTÜK nezdindeki benzeri izinleri, Maliye Bakanlığının bu yöndeki talebi üzerine RTÜK tarafından verilecek. Bu lisans ve haklar ile frekans, kanal kullanımı ve benzer izinlerin satılması durumunda, bunların yeni alıcıları adına devri ve tescilli işlemleri, TMSF'nin bildirmesi üzerine gerekli bilgi ve belgelerin tamamlanmasını takiben, başkaca bir işleme gerek kalmaksızın en fazla bir ay içinde tamamlanacaktır.

687 sayılı KHK'yla ayrıca, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da "özel radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin suçlar"la ilgili, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından belirlenen esaslara ve eşitlik ilkesine aykırı olarak yayın yapılması halinde verilecek yayın durdurma ve para cezalarını düzenleyen 149/A maddesi de yürürlükten kaldırıldı. 149/A maddesine göre YSK, bu esaslara aykırı yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınlarını durdurabiliyor ve para cezasına hükmedebiliyordu. KHK ile, radyo ve televizyonlar üzerindeki, muhalefet partilerine yeterince yer verilmemesi gibi seçim ihlalleri nedeniyle gerçekleştirilen YSK denetimi böylece kaldırılmış oldu.

690 sayılı KHK'nın 58-62. maddeleri ise Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'nda değişiklikler yaptı. Türkiye'ye ait uydular üzerinden Türkiye'ye yönelik olarak Türkçe yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmasa da Türkiye'ye yönelik olarak ticari iletişim yayınlarına yer veren kuruluşlar Türkiye yargısı denetimine alındı ve bu kuruluşlara RTÜK'ten lisans alma zorunluluğu getirildi. Sohbet, arkadaş ve eş bulma programları ile televizyondan takviye edici gıdalar vb. satma programları kaldırıldı. RTÜK'ün yayın kuruluşlarına verebileceği idari para ve yayın durdurma, lisans iptali cezaları yeniden düzenlendi. RTÜK'ün, ailenin korunması, çocukların, gençlerin fiziki, zihinsel ve ahlaki gelişimleri amacıyla, önceki yıl kestiği idari cezaların % 20'sini aşmamak üzere, Aile Bakanlığı'nın belirleyeceği usul ve esaslara göre aile ve çocuk dostu dizileri teşvik etmesi düzenlendi.

687 sayılı KHK'yla ayrıca, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da "özel radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin suçlar"la ilgili, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından belirlenen esaslara ve eşitlik ilkesine aykırı olarak yayın yapılması halinde verilecek yayın durdurma ve para cezalarını düzenleyen 149/A maddesi de yürürlükten kaldırıldı.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

696 sayılı KHK (md. 14-16) ile Diyanet İŞleri Başkanlığı Kuruluş ve G6revleri Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle başkan yardımcısı, Din İŞleri Y6ksek Kurulu Başkanı, genel m6d6r, Mushafları İnceleme ve Kiraat Kurulu Başkanı, Rehberlik ve Teftiş Başkanı, 1. Hukuk M6Őaviri ve Strateji GeliŐtirme Başkanı kadrolarında g6rev yapanlardan dini y6ksek 6Đrenim mezunu olanların yurt dışı s6rekli g6revlere atanmalarında herhangi bir Şart aranmayacağı h6kme bağlandı. Ayrıca yurt dışı s6rekli g6revlere atanmada Din İŞleri Y6ksek Kurulu 6yesi, daire başkanı, il m6ft6s6 ile ilahiyat alanında profes6r olanlar mesleki ehliyet sınavına tabi tutulmayacaklar. Bunların yurt dışı temsil ve yeterliliği m6lakatla belirlenecek.

SONUÇ

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından, ilki 23 Temmuz 2016 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 667 sayılı KHK, sonuncusu ise 24 Aralık 2017 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 696 sayılı KHK olmak üzere toplam 30 olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi çıkarıldı. Çıkarılan OHAL KHK’larının sadece 4’ü TBMM’de görüşüldü ve kabul edilerek yasalastı.³⁷ Diğerleri ise Meclis ve Anayasa Mahkemesi denetiminden geçmeksizin uygulamaya koyuldu. Böylece OHAL KHK’ları üzerindeki siyasi ve yargısal denetim etkisiz kılındı.

Bu KHK’larla, yeni bir suç tanımı getirilerek, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen yüz binin üzerinde kamu görevlisi ihraç edildi; yüzlerce şirket, dernek, vakıf, sendika, üniversite, okul, hastane, televizyon kanalı, gazete vs. kapatıldı ve bu kurum ve kuruluşların malvarlıklarına el konuldu. OHAL KHK’ları, temel hak ve özgürlükleri sınırlandırmaya yönelik tedbirlerin yanı sıra, çok sayıda kanunda da önemli ve kalıcı değişiklikler yaptı.

OHAL KHK’larıyla yapılan düzenlemelerin çok önemli bir kısmı savunma ve emniyet alanını düzenlemektedir. Bu alandaki düzenlemeler asker-sivil ilişkilerini yeniden yapılandırmakta, çeşitli yasalarda başta Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları olmak üzere askeri makamların yetki ve görevlerini sona erdirmekte veya ciddi biçimde sınırlandırmakta ve söz konusu yetkileri esas olarak MSB, İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığında toplamaktadır. Başka gözlemcilerin de belirttiği gibi bu düzenlemeler siyasi iradenin, 2017 anayasa değişiklikleriyle beraber düşünüldüğünde Başkan’ın, askeri kuvvetler üzerinde kontrol tekeli kurmasına yöneliktir. Örneğin Metin Gürcan³⁸ bu durumu “tekelci sivilleşme” yani “gücün güçlü bir sivil-seçilmiş makamda (cumhurbaşkanlığı) toplanmasını önceliklendiren bir yaklaşım” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, denetleme ve kontrol gücünün sivil aktörler (Cumhurbaşkanı, hükümet, meclis, sivil toplum örgütleri) arasında dağıtıldığı demokratik sivilleşme söz konusu değil demektir. Ümit Cizre³⁹ de mevcut yaklaşımı “tek parti kontrol modeli” olarak tanımlamaktadır.

Bu alandaki düzenlemelerin başlıcalarına bakacak olursak, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları Milli Savunma Bakanına bağlandı. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı ve Başbakanı kuvvet komutanlarına doğrudan emir verebilme yetkisi tanındı. MSB’nin teşkilat yapısı GB ve TSK’dan ayrıştırıldı. Alınan tedbirler ve yapılan düzenlemeler ile askeri okullar kapatıldı ve askeri eğitim alanı MSB’ye bağlı kurulan MSÜ’ye devredilerek MSB’nin yetki ve kontrolüne alındı. YAŞ’ın üyelik yapısındaki değişikliklerle Adalet, Dış ve İçişleri Bakanları eklenirken ordu komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Donanma Komutanı ile Silahlı Kuvvetler kadrolarında bulunan orgeneral ve oramiraller çıkarıldı. Böylece sivillerin hâkimi-

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından, ilki 23 Temmuz 2016 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 667 sayılı KHK, sonuncusu ise 24 Aralık 2017 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 696 sayılı KHK olmak üzere toplam 30 olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi çıkarıldı. Çıkarılan OHAL KHK’larının sadece 4’ü TBMM’de görüşüldü ve kabul edilerek yasalastı.

37 27 Temmuz 2016 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 668 Sayılı KHK, 8 Kasım 2016 tarih ve 6755 sayılı Kanunla, 31 Temmuz 2016 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 669 Sayılı KHK, 9 Kasım 2016 tarih ve 6756 sayılı Kanunla, 17 Ağustos 2016 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 671 Sayılı KHK, 9 Kasım 2016 tarih ve 6757 sayılı Kanunla, 1 Eylül 2016 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 674 Sayılı KHK, 10 Kasım 2016 tarih ve 6758 sayılı Kanun ile kabul edilmiştir.

38 Metin Gürcan, Never Again! But How? State and The Military In Turkey After July 15, İstanbul Policy Center, 2016, s. 3.

39 Ümit Cizre, “Turkey in a Tailspin: The Foiled Coup Attempt of July 15”, <http://www.merip.org/mero/mero081016>, 2016.

yeti sağlandı. YAŞ'ın toplantı sıklığı azaltıldı. Genelkurmay Başkanının ve İkinci Başkanının yetki ve etkisi kısıtlanırken, Başbakanın ve Milli Savunma Bakanının yetkileri artırıldı. Savunma sanayii alanındaki iki önemli kurumda da Cumhurbaşkanını belirleyici kılan veya muazzam güçlendiren düzenlemeler yapıldı. Daha önce MSB'ye bağlı olan SSM Cumhurbaşkanına bağlandı ve Cumhurbaşkanına önemli yetkiler tanındı. TSKGV için de Cumhurbaşkanı başkanlığında bir mütevelli heyeti tayin edildi. Askeri yargı alanında Askeri Hâkimler Kanunu, Askeri Yargıtay Kanunu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu yürürlükten kaldırıldı. Bu aslında 16 Nisan 2017 Anayasa Değişiklikleri Referandumu ile Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve diğer askeri mahkemelerin kaldırılmasının doğal bir uzantısı olarak da gerçekleştirildi. Buralarda görev yapan hâkimler MSB kadrolarında görevlendirildi. TSK İç Hizmet Kanunu'ndaki değişikliklerde sivil amirlerin yetkisi artırıldı ve disiplin cezası vermelerine olanak veren bir düzenleme gerçekleştirildi.

JGK ve SGK askeri veya güvenlik değil genel kolluk kuvveti olarak tanımlandı ve İçişleri Bakanlığına bağlandı. TSK ve GB ile bağları ya tamamen koparıldı ya da aslen seferberlik ve savaş hali ile sınırlandı. JGK ve SGK'nın personelinin askeri eğitim ihtiyacını karşılamak üzere İçişleri Bakanlığına bağlı JSGA kuruldu.

Genelkurmay Başkanı olabilmek için kuvvet komutanlığı yapma koşulu kaldırıldı. Genelkurmay Başkanı artık sadece savaşta (yani barışta değil) Silahlı Kuvvetlerin komutanı olarak tarif edildi. GB'nin teşkilat, kuruluş ve kadrolarının sınırı belirlendi, tüm TSK'ya göndermede bulunan hale son verildi. Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumluluklarında önce radikal bir kısıtlamaya gidildi ardından ise MSB'nin görevleri saklı kalmak kaydıyla önemli bir kısmı yeniden yasaya konuldu. Bununla birlikte, yapılan düzenlemelerle Genelkurmay Başkanının kuvvet komutanlarının atanmasından subay ve astsubayların yurtdışı izinlerini kullanmasına ilişkin olanlara kadar irili ufaklı birçok konuda yetkileri kısıtlandı. Aynı yetki kısıtlaması kuvvet komutanlıkları için de gerçekleştirildi. Bu yetkiler ya MSB'ye ya da JGK ve SGK söz konusu olduğunda İçişleri Bakanlığına bırakıldı.

Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne bağlı eğitim hastaneleri ve diğer tüm askeri sağlık kuruluşları Sağlık Bakanlığına devredildi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne bağlı yükseköğretim birimleri Sağlık Bakanlığına bağlı Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne devredildi.

TSK'da gerçekleşen yüksek sayıda ihraçlar sonrasında ortaya çıkan personel açığının kapanması ve yeniden yapılanma sonrası duyulan personel ihtiyacının karşılanması için personel temini, görev süresi, yaş haddi vb. konularda kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldı. Bu açıdan özellikle pilot ve yanı sıra paraşütçü, denizaltıcı vb. personel açığını gidermek üzere ayrıca özel düzenlemelere gidildi.

Bir diğer önemli düzenleme ile MSB, bağlı kurum ve kuruluşlardaki personelin, kıt'a içinde veya kıt'a dışında askeri personelin güvenlik soruşturmasında aynı zamanda artık doğrudan Cumhurbaşkanına bağlanan MİT'in yetkilendirilmesi oldu.

Emniyet alanındaki düzenlemelere gelince, telekomünikasyon ve internet teknik ve anlık istihbarat toplama stratejik alanlar olarak görüldüğünden bu alanlardaki denetimin güçlendirilmesi amacıyla değişikliklere gidildi. TİB kapatılıp yerine bu alanda tek yetkili BTİK kuruldu. Özel Harekat Polisi alımında KPSS şartı aranmaksızın fiziki yeterlilik ve mülakat sınavları ile adaylık getirildi. Özel Harekat Başkanlığı merkez teşkilatı içerisinde ayrı bir başkanlık olarak yeniden tanımlandı. İdari kararlar pasaport verilmeme işlemi genişletildiği gibi önceden EGM bünyesinde verilen pasaport ve sürücü belgesi vb. belgelerin artık Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanması kararlaştırıldı. İçişleri Bakanlığının yurtdışı

teşkilatı kurmasına imkan sağlandı. Özel güvenlik görevlisi olabilme koşulları sıkılaştırıldı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması her an yapılabilir hale getirildi. Toplam 14.500 yeni mahalle ve çarşı bekçisi kadrosu ilan edildi.

Devletin güvenlik aygıtları içinde önemli bir yere sahip MİT, başkanlık sistemine geçişi öngören referandumdan sonra, daha 2019 Başkanlık seçimleri yapılmadan KHK ile doğrudan Cumhurbaşkanına bağlandı. Başbakanla ilgili yetkiler Cumhurbaşkanına devredildi. Teşkilat, askerlerle ilişkileri zayıflatılacak şekilde yeniden yapılandırıldı.

Olağanüstü hal KHK'larıyla yargı alanında da, bilhassa da ceza muhakemesinde sanığın adil yargılanma hakkını, kişi özgürlüğü hakkını ve özel yaşamın gizliliğini etkileyen önemli yapısal değişiklikler hayata geçirildi. Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler tarafından güvenceye alınan bir dizi hakka müdahalenin sınırları genişletildi. Tutukluluk ve gözaltı sürelerinin uzatılması; savcılığın arama, el koyma, izleme gibi soruşturma tedbirlerine karar verme yetkilerini genişleten ve bu yetkiler üzerindeki yargısal denetimi zayıflatan düzenlemeler; duruşmalı yargılanma, avukatla temsil edilme hakkı ve yargılamada silahların eşitliği ilkelerini etkileyen değişikliklerle adil yargılanma hakkının kısıtlanması buna örnek gösterilebilir. Olağanüstü hal KHK'ları kapsamındaki işlemler bakımından yürütmeyi durdurma verilememesi ve KHK'lar kapsamında karar veren kamu görevlilerinin hukuki sorumluluğuna gidilememesi ve kamu görevinden ihraç gibi olağanüstü hal tedbirlerine karşı yargısal başvuru yolunun kapatılması, hak arama özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtladı; OHAL işlemleri nedeniyle hesap verebilirliği zorlaştırarak, bu işlemler etrafında bir cezasızlık zırhı örülmesi tehlikesi yarattı. İstinaf yolunun işleyişi ve çeşitli itiraz usulleri yeniden düzenlendi; vali, kaymakam, milletvekilleri ile hakim ve savcıların soruşturma ve kovuşturma usulleri kapsamlı değişikliğe uğratıldı. Böylece hem bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ölçüsüzce kısıtlayan hem de yargı sisteminin işleyişini ve yargısal güvenceleri ciddi biçimde etkileyen düzenlemeler hayata geçirildi.

Basın alanında ise düzenleyici kurum olan RTÜK'e geçici ve belirli koşullarda kalıcı yayın durdurma yetkisi verilerek RTÜK'ün basın kuruluşları üzerindeki denetimi arttırıldı. Aynı zamanda terör saldırılarının medyada işlenmesine ilişkin de yeni bir kural getirildi ve kuralın gerekçesi olarak bu yayınların "terörizmin çıkarlarına hizmet edecek sonuçlar doğurmaması" gerektiği belirtildi. Bu ifadenin içerdiği belirsizliğin belirli siyasi konuları ele alan gazeteciler için caydırıcı etki yaratacağı şüphesizdir. RTÜK'e ayrıca medya kuruluşlarının lisans taleplerini ulusal güvenlik ve kamu düzeni gerekçesiyle reddedebilmesi için neredeyse sınırsız bir takdir yetkisi de verildi. Bu düzenlemeler içerdikleri orantısız yaptırımlarla, basın ve yayın kuruluşları üzerinde OHAL süresiyle sınırlı olmayan çok ağır bir baskı yaratma tehlikesi içermektedir. Son olarak KHK ile, YSK'nın genel yayın ilkelerine ve tarafsız yayıncılığa aykırı yayın yapan medya kuruluşları üzerindeki denetim ve cezalandırma yetkisi kaldırılarak, özellikle seçimler sırasında adil ve tarafsız yayıncılığın ihlali yaptırımsız bırakılmış oldu.

OHAL süresince şirket faaliyetlerinden bankacılık sektörüne, istihdamdan yaptırımlara ekonomiyi ilgilendiren birçok konuda KHK'lar yayımlandı. Şimdiye kadar el konulan bini aşkın şirket ve ticari işletmenin yönetimi, gelirlerinin kontrolü ve tasfiyesi hakkında önemli düzenlemeler yapıldı. Türkiye Varlık Fonu'nun kaynakları ve finansmanının kapsamı KHK'larla genişletildi. OHAL süresi boyunca iflas erteleme başvuruları yasaklanarak ekonomik sorunlar ertelenmeye çalışıldı. İşsizlik Sigortası Fonu'nun kuruluş amacı dışında, işverenlere destek olmak amacıyla kul-

OHAL süresi sona erdikten sonra da geçerli olması istenen, kalıcı düzenlemelerin ancak kanunla yapılması mümkündür. Ne var ki Anayasa Mahkemesi bu içtihadından, 668, 669, 670 ve 671 sayılı KHK'larla ilgili açılan iptal davalarında dönmüş ve oybirliği ile kendisinin olağanüstü hal KHK'larını denetlemeye yetkisiz olduğuna karar vermiştir.

lanılmasına KHK ile yapılan yeni düzenlemelerle devam edildi. Büyüme temposu düşen inşaat sektörünü destekleyecek bir dizi değişiklik de yine KHK'lar eliyle hayata geçirildi.

OHAL KHK'larıyla sosyal güvenlik ve sosyal politika alanlarında da kapsamlı düzenlemeler yapıldı. Özellikle güvenlik personeli, korucular ve köy muhtarlarının sosyal haklarında önemli değişikliklere gidildi. Grev yasaklamalarının kapsamı genişletildi; ekonomik nedenlerle ve "finansal istikrar" gerekçesiyle grev erteleme önü açıldı. Kamu hastanelerinin yönetim ve işleyişinde de çok köklü değişiklikler yapıldı.

Eğitim alanında yapılan düzenlemeler özellikle özel öğretim kurumları ve öğrenci yurtları üzerindeki devlet kontrolü ve denetimini daha da artırmayı hedefledi. İktidar tarafından eğitim alanının yeniden yapılandırılmasında önemli bir rol verilen Türkiye Maarif Vakfı'na yeni yetki ve ayrıcalıklar tanındı. Diğer yandan millî eğitim ve yükseköğretim çalışanlarının hak ve özgürlüklerini sınırlayan bir dizi değişiklik yapıldı. Bunlarla birlikte rektör seçimlerinde, yıllık izin ve yurtdışına çıkışlarda ve öğretim üyelerine ilişkin disiplin soruşturmalarında YÖK ve Cumhurbaşkanlığına önemli yetkiler tanındı, üniversitelerin özerklik alanı daha da daraltıldı.

Olağanüstü hal ilanının gerekçesini oluşturan 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsüyle bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanması amacıyla ilgisi olmayan tüm bu kalıcı yasal düzenlemeler, yasal ve yönetsel rejimi köklü bir biçimde değişikliğe uğrattı. Bu kapsamda, yukarıda söz ettiğimiz üzere eğitimden yargının işleyişine, iç güvenlik ve millî savunmadan ekonomiye, sağlık ve sosyal güvenlik alanından kamu personel rejimine dek uzanan çok geniş yelpazede kamusal alan, yasama erkini fiilen tek başına kullanan hükümetin çıkardığı olağanüstü hal KHK'ları ile düzenlenir ve yönetilir hale geldi.

Oysa Anayasa'nın 121 (3) maddesi, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna ancak "*olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda*" ve "*olağanüstü hal süresince*" KHK çıkarma yetkisi vermektedir. Ayrıca OHAL tedbirleri ve düzenlemeleri kural olarak olağanüstü hal süresiyle sınırlıdır; olağanüstü hal kalktıktan sonra bu düzenlemelerin de kendiliğinden uygulamadan kalkması gerekir; çünkü bu noktadan itibaren olağanüstü hal ilanına yol açan sebeplerin varlığını sürdürdüğünden bahsetmek imkânsızdır. Anayasa Mahkemesi geçmişte, Anayasa'da OHAL KHK'ları için konu bakımından öngörülen yargısal denetim yasağına rağmen, kararnamelerin belirli ölçütler temelinde iptal davasına konu olabileceğine karar vermişti. Mahkeme'ye göre, OHAL KHK'ları ile "*yalnızca olağanüstü hal ilanını gerektiren nedenler gözetilerek bu nedenlerin ortadan kaldırılması için o duruma özgü kimi önlemler*" alınabilir ve "*olağanüstü halin gerekli kıldığı konular, olağanüstü halin neden ve amaç öğeleriyle sınırlıdır.*"

Anayasa Mahkemesi bu kararında aynı zamanda OHAL KHK'larının ancak olağanüstü hal süresince uygulanabileceğine hükmetmişti. Buna göre: "*Olağanüstü halin veya sıkıyönetimin gerekli kıldığı konularda çıkartılan KHK'lar, bu hallerin ilân edildiği bölgelerde ve ancak bunların devamı süresince uygulanabilirler. Olağanüstü halin sona ermesine karşın, olağanüstü hal KHK'sındaki kuralların uygulanmasının devam etmesi olanaksızdır. Bu nedenle, olağanüstü hal KHK'ları ile yasalarda değişiklik yapılamaz. Olağanüstü hal KHK'ları ile getirilen kuralların olağanüstü hal bölgeleri dışında veya olağanüstü halin sona ermesinden sonra da uygulanmalarının devamı isteniyorsa bu konudaki düzenlemenin yasa ile yapılması zorunludur. Çünkü olağanüstü hal bölgesi veya bölgeleri dışında veya olağanüstü halin sona ermesinden sonra da uygulanmalarına devam edilmesi istenilen kuralla-*

rın içerdığı konular olağanüstü halin gerekli kıldığı konular olamazlar.”⁴⁰

Görüldüğü üzere, OHAL süresi sona erdikten sonra da geçerli olması istenen, kalıcı düzenlemelerin ancak kanunla yapılması mümkündür. Ne var ki Anayasa Mahkemesi bu içtihadından, 668, 669, 670 ve 671 sayılı KHK’larla ilgili açılan iptal davalarında dönmüş ve oybirliği ile kendisinin olağanüstü hal KHK’larını denetlemeye yetkisiz olduğuna karar vermiştir.

Yine de, olağanüstü halde temel hakların ancak durumun gerektirdiği ölçüde kısıtlanabileceğini düzenleyen Anayasa’nın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 15. maddesi hâlâ yürürlükte ve geçerlidir. Hak ve özgürlüklere yönelik, olağanüstü hale yol açan tehlikeyi bertaraf etmeyi amaçlamayan sınırlamaların bu anlamda olağanüstü durumun gerekli kıldığı sınırlandırmalar olduğu kabul edilemez. Oysa olağanüstü hal ilanından sonra çıkarılan KHK’ların bir kısmı kamu otoritelerine, temel haklara yönelik, olağanüstü hal ilanı ile hiç bir ilgisi bulunmayan kalıcı ve son derece kapsamlı sınırlama, durdurma ve yasaklama yetkileri vermiştir.

Bu çalışmada ayrıntılı olarak yer verilen, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında çıkarılmış, mevcut mevzuatta değişiklik yapan KHK hükümlerine bakıldığında, bunların ezici çoğunluğunun geçici değil, olağanüstü hal süresini aşan kalıcı düzenlemeler olduğu görülür. Birkaç örnek sayacak olursak, Kuvvet Komutanlıklarının MSB’ye bağlanması, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın kaldırılarak tüm yetkilerinin Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’na devredilmesi, CMK’da yapılan değişikliklerle ceza muhakeme usulünün kalıcı biçimde değiştirilmesi, yüksek yargının yeniden yapılandırılması, Varlık Fonu veya Türkiye Maarif Vakfı’nın yetkilerinin genişletilmesi, teröre yardım ve yataklık suçlarıyla görevden alınan belediye başkanları yerine kayyum atanması ya da MİT’in Cumhurbaşkanlığına bağlanması tümüyle kalıcı nitelikte düzenlemelerdir. Olağan dönemde de geçerli olacak, kurumların işleyişini bu denli yapısal düzeyde değişikliğe uğratan kapsamlı düzenlemelerin, yasama işlevini yerine getirmekle görevli TBMM’de tartışılmaksızın ve sadece olağanüstü dönemin amacıyla sınırlı biçimde başvurulabilecek bir usulle yapılması, hukuki güvenlik ilkesine, yasama yetkisinin dokunulmazlığına ve kuvvetler ayrılığına açıkça aykırıdır.

Avrupa Demokrasinin Hukuk Yoluyla Korunması Komisyonu (Venedik Komisyonu), olağanüstü hal bağlamında ve bu dönemin amaçlarına uygun şekilde geliştirilmiş kavramlar kullanılarak yapılan bu değişikliklerin olağan mevzuatı bozduğuna; bu durumun, olağanüstü kuralların kalıcılaştırılması riski doğurduğuna ve normal ve demokratik siyasi işleyişe zarar verdiğine dikkat çekmektedir.⁴¹ Komisyon, olağanüstü halin esas amacının demokratik yasal düzeni geri getirmek olduğunu hatırlatarak, olağanüstü hal KHK’larının, Anayasa’da kesin ve açık ifadelerle belirtilmediği durumlarda yasal kurumlara, usullere ve mekanizmalara kalıcı yapısal değişiklikler getirmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁴²

Bu tür yapısal değişiklikler ancak olağan yasa yapım süreci içinde şeffaf bir tartışma süreci işletilerek, demokratik teamüller çerçevesinde yapılmalıdır. Aksi, olağanüstü hal yönetim mantığının ve usullerinin fiili olarak kalıcılaştırılmasına sebep olmaktadır. Bu durum insan hakları, parlamenter demokrasi ve hukukun üstünlüğü üzerinde ciddi tehdit yaratmaktadır.

Görüldüğü üzere, OHAL süresi sona erdikten sonra da geçerli olması istenen, kalıcı düzenlemelerin ancak kanunla yapılması mümkündür. Ne var ki Anayasa Mahkemesi bu içtihadından, 668, 669, 670 ve 671 sayılı KHK’larla ilgili açılan iptal davalarında dönmüş ve oybirliği ile kendisinin olağanüstü hal KHK’larını denetlemeye yetkisiz olduğuna karar vermiştir.

40 AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10 Ocak 1991.

41 Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Kabul Edilen 667-676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş, (12 Aralık 2016), para. 89-90.

42 Venedik Komisyonu Raporu, para. 89.

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT**GÜVENLİK****Milli Savunma**

668 M. 4	353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun birinci maddesinde değişiklik
668 M. 4	357 sayılı Askeri Hakimler Kanununun 40ıncı maddesine ek
668 M. 4	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m.54, geçici madde 39, Geçici Madde 41)
668 M. 4	1612 sayılı Yüksek Askerî Şûranın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik (m.4, Geçici Madde 2)
668 M. 4	6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 29uncu maddede değişiklik
668 M. 5-22	“2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15,16, 17,19, 24, 25, Ek Madde 1, Ek Madde 2, Ek Madde 7, Geçici Madde 4)”
668 M. 23-36	“2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m. 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 21/A, 21/B, 22, 23, Ek Madde 1, Ek Madde 3, Geçici Madde 7, Geçici Madde 8)”
669 M. 5-8	Milli Savunma Üniversitesinin kurulması
669 M. 9	1453 sayılı Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanunun ikinci maddesine ek
669 M. 12-20	“Askeri Hakimler Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m.10, 15, 20, 21, 29, 31, Ek Madde 3, Ek Madde 10, Ek Madde 14, Geçici Madde 13, Geçici Madde 14)”
669 M. 21-32	“926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik, ilga (m.1, 2, 6, 7, 8, 12, 13, 16, 17,18, 20, 49, 68, 115, 121, 127, 135, 136, 143, 145, 146, 202, Ek Madde 22, Ek Madde 26)”
669 M. 33-34	1324 sayılı Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanunda değişiklikler (m. 1, 2)
669 M. 35-42	“1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanunda değişiklik ve ek (m.1, 1/A, 2, 3, 4, 6, Ek Madde 1, Ek Madde 2, Ek Madde 3, Ek Madde 4, Ek Madde 5, Ek Madde 6, Ek Madde 7, Ek Madde 8, Ek Madde 9,Geçici Madde 1, Geçici Madde 2)”
669 M. 43-44	1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununda değişiklik (m. 7,14)
669 M. 45-50	1612 sayılı Yüksek Askeri Şûranın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik (m. 2, 3, 5, 6, 8, 9)
669 M. 51	1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 58inci maddesinde değişiklik
669 M. 52-80	“ 4566 sayılı Harp Okulları Kanununda değişiklik ve ilga (m. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40,41)
669 M. 81-103	4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanununda değişiklik ve ilga (m. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34)
669 M. 104-105	3563 sayılı Harp Akademileri Kanunu yürürlükten kaldırıldı
669 M. 106-109	2955 sayılı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanunu, 2957 sayılı Bazı Askeri Hastanelere Döner Sermaye Tahsisine Dair Kanun ile 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun ek 26 ncı maddesi, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 70/A maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.
669 M. 110-111,113	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik ve ek (m. 13, geçici madde 5, 13/A)
669 M.112	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununa Geçici Madde 9 eklendi
671 M. 1-2	357 sayılı Askerî Hâkimler Kanununda değişiklik (m. 10,24)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
671 M. 3-6	926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ek (m.14/A, 113, 143, Ek Geçici Madde 92, Ek Geçici Madde 93)
671 M. 7-9	1324 sayılı Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanunda değişiklik ve ilga (m. 1, 2, 8)
671 M. 10-11	1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanununda değişiklik (m.6, 17)
671 M. 12-13	2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanununda değişiklik (m.7, ek cetvel)
671 M. 14	2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununun 98 inci maddesine ek
671 M. 15-16	4566 sayılı Harp Okulları Kanununda ek ve ilga (Geçici madde 4, m.12)
671 M. 17-19	6586 sayılı Millî Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda değişiklik (m.3,4,5)
671 M. 29	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 3üncü maddesinde değişiklik
671 M. 30	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 13üncü maddesinde değişiklik
674 M. 21	442 sayılı Köy Kanununun 74üncü maddesinde değişiklik
674 M. 24	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 7inci maddesinde değişiklik
674 M. 25	6245 sayılı Harcırah Kanununun 42inci maddesinde değişiklik
674 M. 26-29	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda değişiklik (m.2, 3, 7, 8, 15, Geçici Madde 10)
674 M.30-32	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik (m. 5, 8, 13/A, 19, Geçici Madde 6)
674 M.33	2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununun 144üncü maddesinde değişiklik
674 M.37	4636 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme Başkanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun birinci maddesinde değişiklik
674 M.42-44	657 sayılı Harita Genel Komutanlığı Kanununda ek ve değişiklik (m.4, Ek Madde 4, Geçici Madde 3)
674 M. 45-46	1111 sayılı Askerlik Kanununda değişiklik (m.14, 62)
674 M. 47	1325 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanunun birinci maddesinde değişiklik
674 M.48	2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanununun 12inci maddesinde değişiklik
674 M.50	Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne bağlı pilotlar için tazminat göstergeleri belirlendi
676 M.7	2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna Geçici madde 10 eklendi
676 M.8-9	442 sayılı Köy Kanununda ek ve değişiklik (m.74, Ek Madde 16, Ek Madde 17, Ek Madde 18, Ek Madde 19)
676 M.14-15	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununa ek (m.15, Ek Madde 4)
676 M.16-19	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununa ek (m.13/A, 19, Ek Madde 8, Geçici Madde 4, Geçici Madde 7, Geçici Madde 8)
676 M.30-31	3238 sayılı Savunma Sanayii Müsteşarlığının Kurulması ve 11 Temmuz 1939 Tarih ve 3670 Sayılı Millî Piyango Teşkiline Dair Kanunun İki Maddesi ile 23 Ekim 1984 Tarih ve 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanuna ek (m.3,5)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT

676 M.38	1453 sayılı Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanuna Geçici madde 1 eklendi
676 M. 39-40	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda ilga ve ek (Geçici madde 7, geçici madde 11)
676 M.41-42	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda ilga ve ek (Geçici madde 4, geçici madde 7)
676 M.43-44	190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ek (m.3, ek madde 7)
676 M.45-46	1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununda değişiklik (m.6,11)
676 M.47-52	1111 sayılı Askerlik Kanununda değişiklik (m. 10, 14, 26, 28, 41, 86)
676 M.53	211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda ilga (m.115)
676 M.54	357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu 12inci maddede değişiklik
676 M.55-57	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ek (m.14, ek geçici madde 92, ek geçici madde 94)
676 M.58-61	1325 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilâtı Hakkında Kanununda değişiklik ve ek (m.1, 2, Ek Madde 10, Geçici Madde 3, Geçici Madde 4, Geçici Madde 5, Geçici Madde 6, Geçici Madde 7)
676 M.62-63	2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanununda değişiklik (m.12, ekli cetvel)
676 M.64-65	3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununda değişiklik ve ek (m.5, geçici madde 3)
676 M.66	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede 28inci maddeye ek
676 M.67	4566 sayılı Harp Okulları Kanununa Geçici madde 5 eklendi
676 M.68	4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanununa Geçici madde 4 eklendi
676 M.70	6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununa Geçici madde 1 eklendi
676 M.72-73	6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununda değişiklik ve ek (m. 3, 8)
680 M. 29	Emekli Sandığı Kanununun 56ıncı maddede değişiklik
677 M. 5	Harp Okulları ve Harp Akademilerindeki Lisansüstü Sivil Öğrencilerin YÖK tarafından Uygun Enstitülere Yerleştirilmesi Kararı
678 M. 9	4925 sayılı Karayolları Kanununun ikinci maddesinde değişiklik
678 M. 10	5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 44üncü maddesinde değişiklik
678 M. 12	1111 sayılı Askerlik Kanununa Geçici madde 54 eklendi
678 M. 13-16	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ek (m.14, 15, 68, Ek Madde 36)
678 M. 17-18	1325 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilâtı Hakkında Kanuna ek (m. 2/A, Geçici Madde 8)
678 M. 19	3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa Geçici madde 4 eklendi
678 M. 20	5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30uncu maddesine ek
678 M. 21	6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 3üncü maddesine ek
678 M. 25	3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu Ek 3üncü maddesine ek
680 M. 22	442 sayılı Köy Kanunu 74üncü maddesine ek

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
680 M. 23-24	1111 sayılı Askerlik Kanununda değişiklik (m.10, 77)
680 M. 25	1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 3üncü maddesinde değişiklik
680 M. 31-34	6245 sayılı Harcırah Kanununda değişiklikler (m.8, 15, 17, 33)
680 M. 36	657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 122 madde 1. fıkrasında değişiklik
680 M. 37-38	Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanunda değişiklik(m.1, 2)
680 M. 41-43	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda ek ve ilga (m.7, 23, Ek Madde 5, Ek Madde 6)
680 M. 44-48	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda ek ve ilga (m.13/A, 19, 24, Ek Madde 9, Ek Madde 10, Ek Madde 11, Ek Madde 12, Geçici Madde 9)
680 M. 49	2893 sayılı Türk Bayrağı Kanunu 3üncü maddeye ek
680 M. 50	2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun ikinci maddesinde değişiklik
680 M. 51-62	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda ek, değişiklik ve ilga (m.21, 22, 24, 27, 28, 32, 35, 81,115, Ek madde 2, Ek Madde 18, Geçici Madde 23, Geçici Madde 24)
680 M. 63	3466 sayılı Uzman Jandarma Kanununun 18inci maddesinde değişiklik
680 M. 64	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21inci maddesinde değişiklik
680 M. 65	4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 11inci maddesinde değişiklik
680 M. 73-74	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda değişiklik (m.4, 46)
680 M. 75	5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29uncu maddesinde değişiklik
680 M. 76	5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu 45inci maddesinde değişiklik
680 M. 78	3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununun Ek 3üncü maddesine ek
680 M. 79	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun Ek 1inci maddesine ek
681 M.1-8	211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda ek ve ilga (m. 1, 12, 19, 62, 69, 70, 92, 116)
681 M. 12-51	926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m. 3, 13, 14, 21, 24, 34, 37, 38, 41, 49, 54, 67, 68, 79, 82, 89, 109, 112, 113, 114, 116, 119, 120, 121, 124, 126, 127, 132, 134, 150, 202, Ek Madde 4, Ek Madde 10, Ek Madde 17, Geçici Madde 42, Geçici Madde 43, Geçici Madde 44, Ek Geçici Madde 36, Ek Geçici Madde 46, Ek Geçici Madde 80, Ek Geçici Madde 91, Ek Geçici Madde 95, Ek Geçici Madde 96)
681 M. 52	1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanuna Geçici Madde 9 eklendi
681 M. 53-54	2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanununa ek (m.7, Geçici Madde 8)
681 M. 55-59	3212 sayılı Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılması; Diğer Devletler Adına Yurt Dışı ve Yurt İçi Alımların Yapılması ve Eğitim Görecek Yabancı Personel Hakkında Kanunda değişiklik (m. 2, 4, 5, 7, 8)
681 M. 60-65	3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununda değişiklik ve ilga (m.4, 5, 10, 15, 16, Ek Madde 1)
681 M. 66-71	4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanunda değişiklik, ek ve ilga(m.6, 7, 8, 11, 16, Geçici Madde 1)
681 M. 72	5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30uncu maddesinde değişiklik
681 M. 86	5715 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Hasta Besleme Kanununun 4üncü maddesinde değişiklik

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
681 M. 87-97	“6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m. 2, 7, 8, Dördüncü Bölüm başlığı, 11,13, 21, 29, 30, 32, 43, 49)
681 M. 98	6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirlerin Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanunun 106ıncı maddesinin yedinci fıkrası kaldırıldı
690 M. 7-9	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ilga (m. 35, 82, Ek Geçici Madde 92)
690 M. 10-11	1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanununa ek (m. 2,4)
690 M. 12	5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa 23üncü maddesine ek
690 M. 13-14	6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununda değişiklik ve ek (m.20, 21)
690 M. 15	6586 sayılı Milli Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına dair kanun ile Bazı Maddelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 6ıncı maddede değişiklik
690 M. 16	6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kanul Edilmesi Hakkında Kanunun 5inci maddesinde değişiklik
690 M.17	5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11inci maddesinde değişiklik
690 M. 19	2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun 3üncü maddesine ek
690 M. 20	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununa Geçici madde 12 eklendi
690 M. 21-22	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik (m. 19 ve Geçici madde 7)
690 M. 23-24	5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa ek (m.27, 45)
691 M. 1	657 sayılı Harita Genel Komutanlığı Kanununa Ek Madde 5 eklendi
691 M. 2	1111 sayılı Askerlik Kanununa Ek Madde 10 eklendi
691 M. 3	1632 sayılı Askerî Ceza Kanununun 67inci maddesinde değişiklik
691 m. 4-5	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ilga (m.54, 57)
694 M. 1	442 sayılı Köy Kanununun 74üncü maddesine fıkra eklendi
694 M. 2	1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununa Ek madde 10 eklendi
694 M. 3-4	1111 sayılı Askerlik Kanununda değişiklik (m.25, 45)
694 M. 5-6	1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanuna ek (m. 28 ve 45)
694 M. 38-42	1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanunda değişiklik ve ek (m. 1, 2/A, 4 ve 8)
694 M. 46-47	2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununda ek ve değişiklik (m. 21 ve ve 33)
694 M. 49	2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 7inci maddesine ek
694 M. 50-51	2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununda değişiklik ve ek (m.112/A, Geçici Madde 21)
694 M. 52-58	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik ve ek (10,13,13/A,15, Ek Madde 13, Geçici Madde 9, Geçici Madde 10)
694 M. 84	“3238 Sayılı Savunma Sanayi Müsteşarlığının Kurulması ve 3670 Sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanunun iki maddesi ile 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 10uncu maddesi ikinci fıkrasında değişiklik

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
694 M. 87	4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun birinci madde birinci fıkrasında değişiklik
694 M. 88-110	4566 sayılı Harp Okulları Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m.3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,16, 17, 18, 19, 20, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 37, 39, 40, 41)
694 M. 111-130	“4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m., 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 34, Geçici Madde 4)
694 M. 135	5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanununun 11inci maddesi üçüncü fıkrasında değişiklik
694 M. 155-159	5668 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Beslenme Kanununda değişiklik ve ek (m. 1, 2, 4, 6,11)
694 M. 164-167	6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununda değişiklik ve ek (m. 3, 6, 8 ve Kanunun eki 2 sayılı cetvel)
694 M. 168	6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 13üncü madde dördüncü fıkrasında değişiklik
694 M. 173-174	6586 sayılı Miili Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına Dair Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ek ve değişiklik (m.4 ve 5)
694 M. 177-179	6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanunda değişiklik (m. 8, 8/A ve Geçici Madde 1)
696 M.1-2	1111 sayılı Askerlik Kanunu’nda ek ve değişiklik (m. 10 ve Ek Madde 2)
696 M. 3	1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’un 3üncü maddesi ikinci fıkrasına ek
696 M.19-25	926 sayılı TSK Personel Kanunu’nda ek ve değişiklik (m. 15, 65, 68, Geçici Madde 45, Ek Geçici 92, Ek Geçici 93, Ek Geçici 98)
696 M. 26-31	1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanun’da ek, değişiklik ve ilga (m. 1, 2/A, ek 5inci madde, ek 7inci madde, Ek Madde 12-13, Geçici Madde 10-12)
696 M.38-40	2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu’na ek ve ilga (m.7, Ek Madde 1, Ek Madde 2, 12)
696 M. 48-49	2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda ek ve değişiklik (m. 13/A, 19)
696 M. 50	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu Ek Madde 5/A eklendi
696 M. 55-62	3238 sayılı Savunma Sanayii Müsteşarlığının Kurulması ve 11 Temmuz 1939 Tarih ve 3670 Sayılı Millî Piyango Teşkiline Dair Kanunun İki Maddesi ile 23 Ekim 1984 Tarih ve 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanuna ek, değişiklik ve ilga (m. 2, 5,6, 7, 8, 10, 12, Ek Madde 1)
696 M.63	3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu 4üncü maddede ek ve değişiklik
696 M. 64-66	3388 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Kanununa ek (m. 2, 2/A, Geçici Madde 3)
696 M.67-68	3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu’nda değişiklik ve ilga (m.7 ve m.16)
696 M.75	4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun’un 13üncü maddesinde değişiklik
696 M.91	5201 sayılı Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanunun üçüncü maddesinde değişiklik
696 M.107	5668 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Besleme Kanununun 7inci maddesine ek
696 M.110	6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu’nun 7inci maddesinde değişiklik ve ek

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
696 M. 114-116	6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununda ek ve değişiklik (m. 13, 35, 37)
696 M. 124	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 45inci madde birinci fıkrasına ek
696 M.126	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ek (Ek Madde 19, Ek Madde 20, Geçici Madde 23,Geçici Madde 24, Geçici Madde 25)
Emniyet ve MİT	
671 M. 20-23	5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda değişiklik ve ek (m. 2, 3, 4, 5, 6, 8, 8/A, 9/A, 10, E Madde 1, Ek Madde 2, Ek Madde 3, Geçici Madde 4)
671 M. 24	2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun Ek 7inci maddesinde değişiklik
671 M. 26	3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununda değişikliklik ve ek (Ek madde 24, Geçici Madde 25)
674 M.23	5682 sayılı Pasaport Kanununun 22inci maddesinde değişiklik
676 M. 74	657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesine ek
676 M.7	2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna Geçici Madde 10 eklendi
676 M.10-11	5682 sayılı Pasaport Kanununda değişiklik (m.17,20)
676 M.12-13	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununda değişiklik (m.6,7)
676 M.20-21	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda değişiklik (m.23,131)
687 M. 2	2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa 65/A Maddesi eklendi
676 M.23-26	3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik ve ek (m. 2, 3, 10, Geçici Madde 11)
676 M.27-29	3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununda değişiklik, ek ve ilga (m.16, ek 24, ek 34)
676 M.35-37	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda değişiklik (m.53,54,98)
676 M.74	657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48inci maddesine ek
680 M. 26-28	2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununa ekler (m.13, ek 6, ek 7)
680 M. 66-72	5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunda değişiklik (m. 5, 6, 9, 10, 11, 20, 22)
680 M.84	399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 maddesi'ne ek
682 M. 1-39	Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında KHK
686 M.3	Emekli emniyet mensuplarına ilişkin tedbir (kendi isteğiyle, resen emekli olmuş, müstafi sayılmış veya KHK ile işten çıkarılmış emekliler)
690 M. 18	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ve Diğer Aletler Hakkında Kanununun ek 12inci maddesinde değişiklik
690 M.25	6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 5 inci maddesi
690 M.26	190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvel'e ek
694 M. 12-16	3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununda değişiklik ve ek (m. 13, 16, Ek Madde 24, Ek Madde 31, Ek Madde 36)
694 M. 21	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun Ek 6inci maddesinde değişiklik
694 M. 24-30	657 sayılı Devlet Memurları Kanununda değişiklik (m. 36, 43, 80, 96, 152, 178 ve Ek Madde 29)
694 M. 60-78	2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda değişiklik ve ek (m. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 29, 32, Geçici Madde 5)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
694 M.169-171	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda değişiklikler (m. 3, 98, 102, 108)
696 M.4-5	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da değişiklik (m.7 ve Ek Madde 8)
696 M.51-52	2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda ek ve değişiklik (m.14 ve 27)
696 M.54	3160 sayılı Emniyet Teşkilatı Uçuş ve Dalış Hizmetleri Tazminat Kanunu'na Ek Madde 2 eklendi
YARGI	
671 M. 32	5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna ek (Ek Geçici madde 6)
674 M.3-6, 8	2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununda değişiklik (8, 22, 29, 30, Geçici Madde 5, Geçici Madde 6)
674 M.9-12	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunda değişiklik (m.34, 35, 40, 41)
674 M.13-15	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklik (m.128, 277, 278, 280, 297)
674 M. 16-17	5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda değişiklik (m.92, Geçici Madde 7)
674 M.18	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda değişiklik (m.344)
676 M. 1-3	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklik (m.149,151,154,178,188)
676 M. 4-5	Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunda değişiklik (m.178 ve 188)
676 M.6	5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda ek ve değişiklik (m.59)
676 M.7	2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna Geçici Madde 10 eklendi
676 M. 90	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda değişiklik (m.20,21, Geçici Madde 16)
680 M. 1	357 sayılı Askeri Hakimler Kanununun 28inci maddesinde değişiklik
680 M. 2-5	2797 sayılı Yargıtay Kanununda değişiklik ve ilga (m.7,14, 15, 46)
680 M. 6-8	2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununda değişiklik, ilga ve ekleme (M. 9/A, 93, Geçici Madde 20)
680 M 9-13	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklikler (m. 161, 172, 173, 247, 248)
680 M.14	6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun 38inci maddesinde değişiklik
680 M. 15	6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 17inci maddesinde değişiklik
684 M. 10-11	6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 6. maddesinde değişiklik ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunda değişiklik ve ek (m.3 ve Geçici madde 1)
685 M. 1-15	Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
690 M. 1	2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanuna 3/I maddesi eklenmesi
690 M. 2	2797 sayılı Yargıtay Kanununun 46inci maddesinde değişiklik
690 M. 3	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 47inci maddesine ek
690 M.4	5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa 27/A maddesi eklendi
690 M. 5	6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun 38. maddesinde değişiklik ve ekleme
690 M. 6	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Ek Madde 1 eklendi
690 M. 52-57	685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu ile ilgili ek düzenlemeler
691 M. 6	1512 sayılı Noterlik Kanununun 7inci maddesine ek
691 M. 7	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Ek Madde 20/A maddesine ek ve değişiklik
691 M. 9	6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun 20inci maddesine ek
691 M. 10	Bilirkişilik Kanununun 10 uncu maddesine ek
694 M. 8-9	2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa ek (m.42, Geçici Madde 13)
694 M.10-11	2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerinin Murakabesi Hakkında Kanuna ek (m.23, Ek madde 2)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT

694 M. 17-18	3533 sayılı Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete ve Belediye veya Hususi İdarelere Ait Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolu ile Halli Hakkında Kanununda değişiklik ve ek (m.6 ve Geçici Madde 4)
694 M. 31-37	926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik ve ilga (m. 46, 54, 113, 143, Geçici Madde 43, Geçici Madde 45, Ek Geçici Madde 97, Ek Geçici Madde 98)
694 M. 48	2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu geçici 7inci maddesinde değişiklik
694 M. 79-82	2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna ek (m.8,Madde 13/C,Ek Madde 5)
694 M. 136	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanuna Ek Madde 1 eklendi
694 M. 137-139	5237 sayılı Türk Ceza Kanununda değişiklik (m.188, 190 ve 228)
694 M. 141	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 102inci maddesine ek
694 M. 142-149	5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununda değişiklik (m. 64, 102, 139, 140, 142, 158, 161, 196, 216, Geçici Madde 3)
694 M. 150-151	5275 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununda değişiklik ve ek (m. 7. madde ve Ek Geçici Madde 8)
694 M. 152	5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 16ıncı maddesine ek
694 M.160	6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununa Geçici Madde 7 eklendi
694 M. 161	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 268inci maddesinde değişiklik
694 M. 172	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 108inci maddesine ek
694 M. 197-201	685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklikler (m.4, 10, 11 ve 12, Ek Madde 1)
696 M. 32- 37	2575 sayılı Danıştay Kanununda değişiklik ve ek (m.8, 24, 27, 64, Ek Madde 2,Geçici Madde 28)
696 M. 42-46	5579 sayılı Yargıtay Kanununda değişiklik ve ek (m.15, 29, 64, Geçici Madde 15, Ek Madde 2, Geçici Madde 16, Geçici Madde 17)
696 M. 47	2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 10uncu maddesinde değişiklik
696 M. 53	2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanuna 'Ek Madde 6' eklendi
696 M. 92	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunun 35inci maddesinde değişiklik
696 M. 93-100	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklik (m.104, 129, 140, 188, 209, 280, 282, 299)
696 M. 101-103	5275 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununda değişiklik ve ek(m. 43, 116, Ek Madde 1)
696 M. 111	6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Erteleme Hakkında Kanun'un Geçici 3üncü maddesinde değişiklik
696 M. 121	6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 37inci maddesine ek

İDARİ YAPI**Merkez ve Taşra İdaresi**

694 M. 202	Ekli (8) sayılı liste
674 M. 22	5442 sayılı İl İdaresi Kanunu 11inci maddeye ek
674 M.34-36	3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik, ilga ve ek (m. 7, 28/A, Geçici Madde 10)
676 M.32-35	5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda değişiklik, ilga ve ek (m. 27, 28, 35, 53)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
676 M.69	5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu 11inci maddede ilga
676 M.71	659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 2inci maddesinde değişiklik
Yerel Yönetimler	
674 M.38-40	5393 sayılı Belediye Kanununa ek (m.45, 57, Geçici Madde 9)
678 M. 11	5393 sayılı Belediye Kanununun 75inci maddesine ek
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	
696 m. 14-16	633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda ek ve değişiklik (m. 4, 18/A, Ek Madde 5)
EĞİTİM	
Milli Eğitim	
668 M. 4	652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ek Madde 4 eklendi
674 M. 1	6721 sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanununun 4üncü maddesine ek
674 M. 2	652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde 11 eklendi
676 M. 77-79	5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda değişiklik ve ek (m. 2, Ek Madde 2, Geçici Madde 6)
676 M. 80	652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek 4üncü maddesine ek
676 M.81-83	6721 sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanununda değişiklik ve ek (m.2,4, Ek Madde 1)
678 M. 34	5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Ek 2inci maddesinde değişiklik ve ekleme yapılması
687 M. 5-6	5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda değişiklik ve ek (m. 2, 5)
687 M. 12	652 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 12inci maddesinde ilga
694 M. 183	652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 43üncü maddesinde değişiklik
696 M 105	5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 5inci maddesine ek
696 M. 130-131	652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye eklemeler (Ek Madde 6, Geçici Madde 13 ve 14)
Yükseköğretim	
674 M. 49	2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa Ek madde 30 eklendi
676 m.84-86	2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik,ilga ve ek (m. 8, 13, Geçici Madde 72)
678 M. 23-24	2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik ve ek (m. 11, Geçici Madde 73)
690 m. 64-65	2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik ve ek (m. 64, Ek Madde 31)
694 m.44-45	2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik ve ek (m. 2 ve Ek Madde 39)
694 m. 19-20	5661 sayılı Yüksek Öğrenim Yurtları ve Aşevleri Hakkında Kanununa ek(m. 1, Geçici Madde 5)
EKONOMİ	
674 M. 17	5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna Geçici Madde 7 eklendi
674 M. 19-20	Kayım yetkisine ilişkin düzenleme ve TMSF'nin görevlerinin düzenlenmesi
678 M. 26	4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa Geçici madde 16 eklendi
678 M. 27	4456 sayılı Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanuna Ek madde 1 eklendi
678 M. 28-29	4706 sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununda değişiklik ve ek(Ek Madde 2, Geçici Madde 20)
678 M. 30-32	4734 sayılı Kamu İhale Kanununa ek (m. 11, Ek Madde 9, Geçici Madde 17)
678 M. 33	5411 sayılı Bankacılık Kanununun 134üncü maddesinde değişiklik ve ek
678 M. 36	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek 16ıncı maddesine ek

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT

678 M. 37	TMSF'nin kayyım atadığı şirketlerin kefaletine ilişkin düzenleme
680 M. 77	6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanuna Ek Madde 2 eklendi
680 M. 81	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19 uncu maddesinde değişiklik
680 M. 82	320 sayılı Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin ek 2 nci maddesinde değişiklik
684 M. 2-3	4734 sayılı Kamu İhale Kanununda değişiklik ve ek (m. 3,11, Geçici madde 18)
684 M. 5	5411 sayılı Bankacılık Kanununun 143üncü maddesine ek
684 M. 6-7	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 92nci maddesinde değişiklik ve kanunun 94üncü maddesine ek
684 M. 8	6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 45 inci maddesinde değişiklik
684 M 9	6741 sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 4 üncü maddesine ek
687 M. 3	4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa Geçici Madde 17 ve Geçici Madde18 eklendi
687 M. 4	5411 sayılı Bankacılık Kanununa 160ıncı maddeye ek
690 M. 73	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19uncu maddesine eklemeler
690 M. 66-67	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa ek (m.61/A, 99)
690 M. 68-71	6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet ve Mutakabat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanunun 13üncü maddesine ek
694 M. 83	3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 13üncü maddesine ek
694 M 131	4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunun 7inci maddesine ek
694 M 134	5174 sayılı TOBB Kanunun 83üncü maddesinde değişiklik
694 M.132	5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 24üncü maddeye ek
694 M.162-163	Türk Ticaret Kanununda değişiklik ve eklemeler (m.24, 25)
694 M. 180	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19uncu maddesine ek
694 M. 195-196	678 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname de değişiklik ve ek (m. 37, Geçici Madde 1)
696 M. 6-12	6219 sayılı Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununda değişiklik (m.2, 6, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20 ve Geçici Madde 5)
696 M. 69-74	4634 sayılı Şeker Kanununda değişiklik ve ek (m. 2, 2/A, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, Ek Madde 1, Geçici Madde 9, Geçici Madde 10, Ek (I) sayılı liste)
696 M. 76-82	4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununda ek ve değişiklikler (m.1, 4/B,6, Ek Madde3, Ek Madde 4, Geçici Madde 7, Geçici Madde 8)
696 M. 86-87	4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanununa ek(Ek Madde 4, Ek Madde 5, Geçici Madde 30)
696 M. 83-85	4734 sayılı Kamu İhale Kanununda değişiklik ve ilga (m. 62, Ek Madde 8, Geçici Madde 4, Geçici Madde 17)
696 M. 89	4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununa Geçici Madde 9 eklendi
696 M. 90	5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanuna Ek Madde 1 eklendi
696 M. 108-109	6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda değişiklik (m. 401 ve 403)
696 M. 120	6741 sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a Geçici Madde 1 eklendi
696 M. 123	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19uncu maddesine ek
696 M. 125	233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ek madde 1 eklendi

SOSYAL GÜVENLİK, SOSYAL POLİTİKA

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
676 M.76	663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye 45/A maddesi eklendi
678 M. 35	6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununda 63üncü maddede değişiklik
680 M. 29	5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 56ıncı maddesinde değişiklik
681 M. 73-85	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na ek ve değişiklik(m. 3, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 70, 73, 80, 87 ve 88)
684 M. 1	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa ek (Ek Madde 3, Geçici Madde 17)
674 M. 51	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda Ek Madde 1 eklendi
690 M. 27-29	442 sayılı Köy Kanununa ek ve ilga (m.74,Ek Madde 16, Ek Madde 17,Geçici Madde 4)
690 M. 32-33	2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasasında ek ve değişiklik (m. 1, 4)
690 M. 34	5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 30uncu maddesine ekleme
690 M. 37	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 40ıncı maddesinde değişiklik ve eklemeler
694 M. 86	Terörle Mücadele Kanununun 21inci maddesinde ilga
694 M. 86	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21inci maddesinde değişiklik
694 M. 153-154	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa ek(m.40, 2, 67)
694 M. 184-194	663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşların Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede ek ve değişiklik (m. 7, 23, 25, 35, 42 ve 51)
696 M. 104	5510 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 60ıncı maddesinde değişiklik
696 M. 128	633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ek Madde 5 eklendi
696 M. 132	663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. ve 18. fıkralarında değişiklik
696 M. 112-113	6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununa ek (Ek Madde 2, Geçici Madde 7)
KAMU PERSONEL REJİMİ	
676 M.75	657 sayılı Devlet Memurları Kanununa ek (m. 48,125)
680 M. 83	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesine ek
680 M. 85	399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 45 inci maddesine ek
690 M. 75	375 sayılı Kanun Hükmünde kararnamenin Ek 9uncu maddesinde değişiklik
694 M. 7	1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanununa Geçici Madde 4 eklendi
694 M. 85	3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Ek Madde 17 eklendi
696 M. 17-18	657 sayılı Devlet Memurları Kanununa ek ve değişiklik (m.4, Geçici Madde 43, Geçici Madde 44)
696 M. 106	5620 sayılı Kamuda Geçici İşçi Pozisyonlarında Çalışanların Sürekli İşçi Kadrolarına veya Sözleşmeli Personel Statüsüne Geçirilmeleri, Geçici İşçi Çalıştırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 3. maddesine ek
696 M 127	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ek (Geçici Madde 23, Geçici Madde 24 ve Geçici Madde 25)
BASIN	
680 M. 16-21	2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 50inci maddesinde değişiklik
687 M. 7-9	6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun ekleme ve değişiklik (m.3 ve 26)
687 M. 11	6758 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 20inci maddesinde ek ve değişiklik
690 M. 58-62	6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunda değişiklik ve eklemeler (m.2, 6, 8, 32 ve 37)

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT**DİĞER**

680 M. 39-40	2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanunda değişiklik (m.12 ve 13)
680 M. 80	5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 49uncu maddede değişiklik
687 M. 10	298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununda 149/A maddesi ilga edildi
690 M. 63	1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanuna Ek Madde 1 eklendi
690 M. 74	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair kanunun 45inci maddesinde değişiklik
694 M. 23	7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 5inci maddesine ek
694 M. 43	2521 sayılı Avda ve Sporda kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı ve Bulundurulmasına Dair Kanunun 13üncü maddesinde değişiklik
694 M. 59	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 35. maddesine ek
694 M. 133-134	5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununda değişiklik(m. 78 ve 83)
694 M. 169-172	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda ekleme ve değişiklik(m. 3, 98, 102 ve 108)
694 M. 175-176	6754 sayılı Bilirkişilik Kanununda değişiklik(m. 6. ve 12)
694 M. 181-182	375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28inci maddesinde ekleme ve değişiklikler
696 M. 13	7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna ek (Geçici Madde 25 ve Geçici Madde26)
696 M. 88	4769 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanununun 15inci maddesine ek
696 M. 117-119	6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanununda ek ve değişiklikler (m. 21, 27, Geçici Madde 1)
696 M. 129	639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ek Madde 2 eklendi
696 M. 131	652 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye geçici maddeler eklenmesi
696 M. 133	663 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 15inci Maddesinde değişiklik
696 M. 134	694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (10) sayılı listede değişiklik

TEDBİRLERE DAİR HÜKÜMLER

667 M. 6	Soruşturma ve Kovuşturma işlemlerine ilişkin yeni düzenlemeler, müdafiyile savunma hakkı, silahların eşitliği, doğrudan doğruyalık ilkelerine kısıtlamalar; mahpusların görüş ve haberleşme hakkına kısıtlamalar
667 M. 9	KHK kapsamında görev alan ve karar alanların idari, cezai, hukuki, mali sorumluluğuna gidilememesi
667 M. 10	667 sayılı KHK kapsamındaki işlemlere ilişkin davalarda yürütmeyi durdurma verilememesi
668 M. 3	Soruşturma ve Kovuşturma işlemlerine ilişkin yeni düzenlemeler, müdafiyile savunma, silahların eşitliği ve doğrudan doğruyalık ilkelerine kısıtlamalar
668 M. 37	Darbe teşebbüsünün bastırılması eylemlerine katılanlar ile bu konuda karar alanları ve OHAL boyunca yayınlanan KHK'lar kapsamında karar alanlar ve görev yerine getirenlerin idari, cezai, hukuki, mali sorumluluğuna gidilememesi
668 M. 38	OHAL süresinde yürütmeyi durdurma kararı verilememesi
668 M. 4-8	667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin KHK'da değişiklikler
668 M 37-38	KHK kararlarını alan ve yürütenlerin hukui, idari, mali, cezai sorumluluktan muaf tutulması ve KHK'larda yürütmeyi durdurma verilememesi

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT	
669 M. 4	2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 179 uncu maddesi iflas erteleme talebinde bulunulamayacağı ile ilgili düzenleme
670 M. 5	KHK'lerle kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi vs. nin borç, yükümlülük ve varlıklarına ilişkin ve Maliye ile Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bu konulardaki yetkilerine yönelik düzenlemeler
671 M. 31	3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa 20/A maddesinin eklenmesi
673 M. 10	Önceki KHK'lardan bazılarında yapılan değişiklikler ve eklemelerle getirilen çeşitli tedbir düzenlemeleri. Bunlardan KHK 669'da yapılan değişikliklerle mahkemelerin olağanüstü hal döneminde iflas ertelemeye karar veremeyeceğine ilişkin düzenleme
673 M.6	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve GSS Kanunu'nun 48.maddesinin 2.fıkrasında emekliye sevk için öngörülen bir aylık süre OHAL boyunca uygulanmaz.
673 M. 9	9/1/1985 tarihli ve 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (I) ve (m) bentleri kapsamında iş güvenliği alanında yetkilendirilen ve terör örgütlerine irtibatlı ve iltisaklı veya üye olan kişi, kurum veya kuruluşların yetkileri bakanlıkça oluşturulacak komisyonun teklifi ve bakanlık onayı ile iptal edilir.
673 M. 10	667 sayılı KHK'nın 5. maddesine ekleme "Birinci fıkraya göre ilgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportlar da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi halinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebilir"
673 M. 4	1416 sayılı kanun kapsamında yurtdışına gönderilen ve FETÖ/PDY ile ilişkilendirilen öğrencilerin ilişkilerinin kesilmesi, denklik işlemlerinin yapılmaması ve ilgili haklardan yararlandırılmamalarına dair
674 M.19-20	Kayımlık yetkisinin devri ve tasfiye ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun satış ve tasfiyeye ilişkin yetkileri
675 M.5	Kapatılan ve kapsamdan çıkarılan yayın kurumları
675 M.6	Kuvvet komutanlığına atanma aşamasındaki sözleşmeli veya muvazzaf subay, astsubay adaylarının tümünün işlemlerinin iptali
675 M.8	FETÖ/PDY ile iltisaklı kurumlarca iltisaklı olmayan gerçek veya tüzel kişilere fon, kredi vs. sağlanmasından cezai sorumluluk muafiyeti
675 M.9	FETÖ/PDY ile iltisaklı şirketlerde yüzde 50'den az payı bulunan tüzel ve gerçek kişilerin paylarına kayyım atanır
675 M.10	Kamu hizmetinden çıkarılan ve öğrencilikle ilişkisi kesilenlerin peşin ödenmiş maaş, mecburi hizmetlerine ilişkin kefalet yükümlülüğü ortadan kaldırılıyor
675 M.11	Kapatılan kurum ve kuruluşlara atanan kayyım ve yöneticilerin ilgili kurumların borç ve yükümlülüklerinden muaf tutuluyor
675 M. 12	1/1/2014 tarihinden sonra terörle iltisaklı görülen kurum ve kuruluşlar 3.kişilere devredilmişse muvaazalı işlem sayılır ve iptal edilir
677 M. 7	Şirketlere daha önce atanmış olan kayyumların yetkilerinin sona erdirildi ve yönetimleri TMSF'ye devredildi.
678 M. 37	TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerin kefaleti
679 M. 1	Kamu Personeline İlişkin Tedbirler
679 M. 2	Emekli Emniyet Teşkilatı personeline ilişkin tedbirler
679 M. 3	İade hükümleri
679 M. 4	Yurtdışında öğrenim görenler
679 M. 5	Kapatılan ve kapsamdan çıkarılan kurum ve kuruluşlar
679 M. 6	Daha önceki bazı KHKlarla alınmış tedbir kararlarına ek veya değişiklikler
679 M. 7	Yürürlük tarihi
681 M. 99	Yürürlük tarihi
683 M. 4	Terörle iltisaklı vs oldukları saviyle açığa alınanların haklarındaki soruşturmalar neticeleninceye kadar doçentlik sınavlarına giremeyecekleri, ihraç edilenlerin ise sınavlarının iptal edileceğine ilişkin düzenleme
683 M.5	Terörle iltisaklı yapı, oluşumlarla iltisaklı olması nedeniyle hakkında tedbir uygulanmış halka açık ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumları veya bunların işlemleri hakkında açılan davalarda idare aleyhine dava masrafı ve vekalet ücretine hükmedilemeyeceği hk.

KONU BAŞLIĞI KHK NO ve MADDELER İLGİLİ YASAL MEVZUAT

683 M. 7	Kayım atanan şirketlerin yöneticilerine yetkili kayımanın açacağı davalar için ilgili şirket kurullarının izninin aranmayacağı ve kayımanın şirket yöneticilerine şahsi sorumluluk davası açması halinde pay ve kovuşturma ve dava süreci boyunca pay ve ortaklıklarının devredilemeyeceğine ilişkin düzenleme
686 M. 4	Kayım atanan şirketlerin ortaklık pay ve haklarına ilişkin soruşturmaların başladığı tarihten bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar yapılmış devir ve temlik işlemlerinin geçersiz sayılmasına ilişkin düzenleme
687 M. 1	Müsadere edilen şirket, ortaklık payları ve varlıklar: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133. maddesi uyarınca kayıım atanmasına karar verilip, 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanununun 19. maddesiyle kayımlık yetkisi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından üstlenilen şirketler
689 M. 1	Kamu Personeline İlişkin Tedbirler (devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara, üyelik, mensubiyet, iltisak yahut irtibat gerekçesiyle kamu görevinden çıkarma, yöneticiliğin sona ermesi, mülki ünvanların kullanılamaması, pasaport iptali vs
689 M. 2	Kamu görevine iadesine karar verilenler
689 M. 3	Kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler
689 M.. 4	1416 sayılı Ecnebi Memlekettlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi olarak yurtdışında öğrenim görenler
689 M. 5	“FETÖ/PDY ibaresinden sonra gelmek üzere “veya diğer terör örgütlerine” eklemesi
690 M. 25	6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanununun 5. madde birinci fıkrasında değişiklik
690 M 72	6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanununun 4. Maddesine fıkra eklenmesi
690 M. 76	Yürürlük tarihi
694 M. 203	Yürürlük tarihinde; 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu 39. madde, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu, 1600 Sayılı Askeri Yargıtay Kanunu, 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu vb bazı kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmış

